

**Календарно-тематичне планування та розробки уроків
зарубіжної літератури
у 7 класі за новою програмою та новим Державним стандартом**

2015

Укладачі: Творча група вчителів зарубіжної літератури Дунаєвського району

Упорядник: Сабадах Н.П., вчитель зарубіжної літератури Дунаєвської

ЗОШ-ІІІст.№

Рецензент: Прокопчук Л.В., методист КУ ДРР «РМК»

Посібник містить розробки уроків зарубіжної літератури для 7 класу за новою програмою.

Посібник розрахований на вчителів зарубіжної літератури, які працюють за новою програмою в 7 класі. Вчителями творчої групи розроблено уроки за темами , що дає можливість вчителям зарубіжної літератури ефективно організувати вивчення тієї чи іншої теми. Розробки уроків передбачають вивчення теоретичного матеріалу та організацію перевірок робіт, вчителі можуть долучитися до запровадження різних інноваційних технологій, використовуючи матеріал даного посібника.

Галицька М.І.,
вчитель зарубіжної літератури
Балинської ЗОШ І-ІІІст

Урок №1

ТЕМА. ВСТУП. Оригінал і переклад. Види перекладів, специфіка художнього перекладу. Переклад і переспів.

Мета: розкрити роль книги в житті людини; поглибити знання про оригінал і переклад, переспів; роль художніх перекладів у розвитку культурного діалогу, дружніх взаємин між народами; основні відомості про розвиток української перекладацької традиції; спонукати учнів до читання художньої літератури, прилучати їх до фундаментальних цінностей культури; сприяти всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному ставленню й самореалізації особистості; виховувати любов до слова; шанобливе ставлення до книги, до освіти, естетичні смаки.

Обладнання: дидактичний матеріал

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Актуалізація опорних знань. Бесіда

- Що ви знаєте про книжки?
- Які існують різновиди книжок?
- Чи любите ви читати?
- Хто ваші улюблені письменники?
- Назвіть ваші улюблені твори?

II. Вступне слово вчителя

У ранньому дитинстві ми вперше знайомимося з книгою. Перші казки, вірші, оповідання... Книга з'явилася тому, що люди завжди прагнули зберегти і передати для нащадків свою мудрість, знання, красу художнього слова.

Сьогодні важко уявити наше життя без книг. Вони допомагають нам здобувати освіту, дізнаватися більше про навколишній світ, життя інших людей. Друковане слово нерідко стає порадником у різних життєвих ситуаціях.

Книги – це справжня скарбничка мудрості. Недаремне здавна люди збирали книжки, створювали бібліотеки, щоб зберегти ту інформацію, яка міститься у книгах.

Народна мудрість каже, що книга вчить, як на світі жити. І це дійсно так. Вона розкриває нам цікавий світ, допомагає мандрувати різними країнами та століттями і розуміти сьогодення.

1. Робота над темою уроку

- Які твори американських, французьких, німецьких, російських письменників ви знаєте?
- Якою мовою ви їх читали?
- Завдяки чому можливо зрозуміти художні твори, написані мовами, яких ми не вивчали?

Будь яка освічена людина прагне долучитися до культурної спадщини різних народів світу. Проте не всі володіють мовами, якими написано видатні твори світової літератури. Доступними широкому загалу ці скарби красного письменства роблять перекладачі. Та чи спадало вам колись на думку, що книжки зарубіжних авторів ви здебільшого читаете інакше, ніж твори української літератури? Скажімо, вірші Т. Шевченка — в оригіналі (тобто тією мовою, якою їх написав автор), а хайку Мацуо Басьо (якщо не опанували японську) — у перекладі. Тим то література відрізняється від інших видів мистецтва: на відміну від

живопису, архітектури чи музики вона розкривається лише через слово і, коли нам бракує мовних знань, потребує допомоги перекладача.

2.Робота з літературно-критичними матеріалами.

Оригінал — авторський твір.

Переклад — відтворення тексту іншою мовою.

Переспів — вірш, написаний за мотивами іншого поетичного твору. Переспів загалом наслідує поетичні елементи оригіналу, але водночас містить чимало відмінностей від нього. Наприклад, автор переспіву може запозичити з оригіналу тему й основну думку, але вибудувати свою систему образів; зберегти в переспіві загальний сюжет і образи, але використати інший ритм та принципи римування тощо. У будь-якому разі переспів відрізняється від звичайного перекладу тим, що є самобутньою «літературною варіацією» на тему оригіналу.

3.Слово учителя

Можливо, хтось скаже: «Хоч в оригіналі, хоч у перекладі — зміст тексту залишається незмінним. Тож чи не однаково, у якому вигляді читати твір?». Насправді не однаково. Перекладання будь-якого тексту — доволі копітка праця. Однак найбільших зусиль і творчого пошуку вимагає текст художній — образний, багатий на тропи, з глибоким емоційним і змістовим навантаженням кожного слова. Особливо це стосується віршів, у яких перекладач має зберегти римування, ритм, мелодику, виразність поетичного мовлення. Про складність художнього перекладу побіжно свідчить існування таких творів, які ніколи не було перекладено. Мета перекладу полягає аж ніяк не в механічному копіюванні оригіналу. Справжній майстер цієї справи відтворює рідною мовою і самобутній художній світ, народжений уявою іноземного письменника, і авторські художні засоби. Окрім того, перекладений твір має якомога повніше передати красу звучання оригінального тексту. Для такої роботи замало ґрунтовно знати мови. Перекладач повинен добре орієнтуватися у вітчизняній і зарубіжних літературнокультурних традиціях, уміти відчувати багатозначність слів і зв'язок між ними, зрештою — мати письменницький хист. Саме тому майстерний переклад завжди є результатом напруженої творчої праці. Не випадково чимало талановитих письменників натхненно перекладали твори іноземних братів по перу.

4.Обговорення опрацьованого матеріалу за питаннями

- Дайте визначення понять «оригінал» і «переклад». Доповніть відповідь прикладами.
- Знайдіть у підручнику прізвища перекладачів художніх творів. Які із цих прізвищ ви знали раніше?

Будь яка освічена людина прагне долучитися до культурної спадщини різних народів світу. Проте не всі володіють мовами, якими написано видатні твори світової літератури. Доступними широкому загалу ці скарби красного письменства роблять перекладачі. Та чи спадало вам колись на думку, що книжки зарубіжних авторів ви здебільшого читаете інакше, ніж твори української літератури? Скажімо, вірші Т. Шевченка — в оригіналі (тобто тією мовою, якою їх написав автор), а хайку Мацуо Басьо (якщо не опанували японську) — у перекладі. Тим то література відрізняється від інших видів мистецтва: на відміну від живопису, архітектури чи музики вона розкривається лише через слово і, коли нам бракує мовних знань, потребує допомоги перекладача.

2.Робота з літературно-критичними матеріалами.

Оригінал — авторський твір.

Переклад — відтворення тексту іншою мовою.

Переспів — вірш, написаний за мотивами іншого поетичного твору. Переспів загалом наслідує поетичні елементи оригіналу, але водночас містить чимало відмінностей від нього. Наприклад, автор переспіву може запозичити з оригіналу тему й основну думку, але вибудувати свою систему образів; зберегти в переспіві загальний сюжет і образи, але використати інший ритм та принципи римування тощо. У будь-якому разі переспів відрізняється від звичайного перекладу тим, що є самобутньою «літературною варіацією» на тему оригіналу.

3. Слово учителя

Можливо, хтось скаже: «Хоч в оригіналі, хоч у перекладі — зміст тексту залишається незмінним. Тож чи не однаково, у якому вигляді читати твір?». Насправді не однаково. Перекладання будь-якого тексту — доволі копітка праця. Однак найбільших зусиль і творчого пошуку вимагає текст художній — образний, багатий на тропи, з глибоким емоційним і змістовим навантаженням кожного слова. Особливо це стосується віршів, у яких перекладач має зберегти римування, ритм, мелодику, виразність поетичного мовлення. Про складність художнього перекладу побіжно свідчить існування таких творів, які ніколи не було перекладено. Мета перекладу полягає аж ніяк не в механічному копіюванні оригіналу. Справжній майстер цієї справи відтворює рідною мовою і самобутній художній світ, народжений уявою іноземного письменника, і авторські художні засоби. Окрім того, перекладений твір має якомога повніше передати красу звучання оригінального тексту. Для такої роботи замало ґрунтовно знати мови. Перекладач повинен добре орієнтуватися у вітчизняній і зарубіжних літературнокультурних традиціях, уміти відчувати багатозначність слів і зв'язок між ними, зрештою — мати письменницький хист. Саме тому майстерний переклад завжди є результатом напруженої творчої праці. Не випадково чимало талановитих письменників натхненно перекладали твори іноземних братів по перу.

4. Обговорення опрацьованого матеріалу за питаннями

- Дайте визначення понять «оригінал» і «переклад». Доповніть відповідь прикладами.
- Знайдіть у підручнику прізвища перекладачів художніх творів. Які із цих прізвищ ви знали раніше?

Урок №2

ТЕМА. Оригінал і переклад. Види перекладів, специфіка художнього перекладу.
Переклад і переспів.

Мета: поглибити знання про оригінал і переклад, переспів; роль художніх перекладів у розвитку культурного діалогу, дружніх взаємин між народами; основні відомості про розвиток української перекладацької традиції; спонукати учнів до читання художньої літератури, сприяти всебічному розвитку дитини; виховувати любов до слова; шанобливе ставлення до книги, до освіти, естетичні смаки.

Хід уроку

І. Мотивація навчальної діяльності

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку

2. Актуалізація опорних знань.

3. Бесіда

- Яке місце посідає поезія в житті людини?
- Яких поетів світової літератури ви знаєте?
- Що називається оригіналом?
- Що називається перекладом?

- Чим переклад відрізняється від переспіву?

4. Слово вчителя

Деякі переклади максимально наближені до оригінальних текстів, деякі навпаки — від них помітно відрізняються. Залежно від ступеня й характеру таких відмінностей вирізняють кілька видів перекладу, зокрема прямий і непрямий, повний і неповний, точний і неточний. Прямий переклад здійснюється з оригінального першотвору. Коли ж перекладачеві бракує відповідних мовних знань, він спирається не на оригінал, а на текст, підготовлений на його основі. Це може бути буквальний (дослівний) підрядковий переклад (так званий підрядник) або переклад тією мовою, якою перекладач добре володіє. Наприклад, працюючи з творами народів Сходу, І. Франко, який блискуче знав німецьку, послуговувався їх німецькими перекладами. Переклади, створені на основі допоміжних текстів, називають непрямыми. Повний переклад відтворює зміст оригіналу в повному обсязі. До неповних належать переклади скорочених творів або їхніх уривків. Окремий різновид неповного перекладу — переклад, спеціально скорочений і спрощений для юних читачів (наприклад, відповідний варіант роману «Хитромудрий ідальго Дон Кіхот з Ламанчі» М. де Сервантеса). Звісно, буквально відтворити художній твір іншою мовою практично неможливо. Однак є переклади, що майже повністю відповідають оригіналу. Вони зберігають зміст, обсяг, форму та структуру авторського твору, притаманну йому художню образність і навіть гру слів та звукопис. Такі переклади називають точними. Якщо ж зміст і стиль оригіналу передано частково, переклад вважається неточним. Він припускає скорочення або доповнення авторського тексту, заміни оригінальних образів, використання інших художніх засобів

тощо. Переклад, що передбачає зміни і в цілому спрямований на розкриття змісту твору без збереження його художньо-стилістичних особливостей, називається вільним. Вільний переклад широко побутував у минулих століттях. Здебільшого він мав на меті полегшити сприйняття іноземного тексту шляхом наближення його до культури й доби читача. Відхилення перекладу від оригіналу — це вияв творчості перекладача. Подекуди вона набуває такої ваги, що переклад стає самостійним твором, який може гідно суперничати з оригіналом. Так виникають літературні «наслідування» й «переробки», твори, написані за «мотивами» інших текстів тощо. До цього кола належить, зокрема, популярний серед поетів переспів. Найчастіше митці звертаються до переспіву тоді, коли, захопившись оригіналом у цілому, мають свої міркування

II. Формування нових знань і навичок

Переспів містить чимало розбіжностей з оригіналом. Утім, навіть точний переклад — на відміну від буквального підрядника — теж має певні відхилення від авторського твору, хоч і не такі значні. Ці розбіжності можна помітити, порівнявши точний переклад з текстом оригіналу. Для прикладу звернімося до уривків із двох варіантів українського перекладу вірша М. Лермонтова «Парус».

Белеет парус одинокий
 В тумане моря голубом. —
 Что ищет он в краю далёком?
 Что кинул он в краю родном? (...)
 М. Лермонтов

Біліє парус в самотині
 На морі синьому у млі...
 Чого шука він на чужині?
 Що в рідній кинув він землі? (...)
 Переклад М. Чернявського

Біліє парус одинокий
 В морськiм туманi голубiм...
 По що пливе вiн в свiт широкий?
 Що кинув вiн в краю своїм? (...)
 Переклад М. Терещенка

Навіть зваживши на близькість наведених перекладів до оригіналу, можна помітити деякі відмінності від нього. Так, у обох перекладацьких версіях втрачено повтор питального слова «що» на початку третього й четвертого віршів лермонтовської поезії. Тимчасом цей повтор посилює емоційне навантаження запитань, які ставить поет, увиразнюючи безмежну самотність і неприкаяність образу вітрила. Так само відсутній в обох перекладах і повтор слова «край», який в оригіналі встановлює внутрішній зв'язок між чужиною та вітчизною: саме через цей зв'язок розкривається і їхня спорідненість, і їхня протилежність... Звернімо увагу й на вжиті в перекладах варіанти вислову «край далёкий». М. Чернявський використовує слово «чужина», що безперечно є синонімом «края далёкого», однак не відтворює зорової просторової перспективи оригінального образу, а отже, не створює в уяві читача того далекого обр'ю, до якого пливе лермонтовський парус. Вислів «світ широкий» з перекладу М. Терещенка є влучною українізованою версією образу «края далёкого», але притлумлює лермонтовську антитезу двох країв — двох берегів... Зазвичай перед перекладачами художніх творів постають класичні запитання, які вимагають від кожного з них власного творчого рішення. Що важливіше: достеменно передати слова (образи) оригіналу чи закладені в ньому думки; відтворити дух доби, за якої творив автор, чи наблизити текст до реалій сучасних читачів? Який стиль обрати для перекладу — притаманний автору оригіналу чи властивий самому перекладачеві? Конкретні відповіді на ці та інші запитання власне й визначатимуть характер перекладу та ступінь його близькості до оригіналу... Отже, жодний художній переклад не можна сприймати як текст, тотожний оригінальному. Хоч як би майстерно відтворював перекладач «дух і букву» оригіналу, він завжди створює власну версію авторського твору і завжди доповнює авторську палітру власними художніми засобами. Справжній переклад — це мистецтво, а справжній перекладач — майстер слова, який вкладає у свою працю натхнення, хист, творчу енергію. У всьому світі перекладачам художніх творів належить почесна роль культурних посередників. Саме вони будують мости між вітчизняною та іншими літературами світу.

Нічна пісня мандрівника

На всі вершини
Ліг супокій...
Вітрець не лине
В імлі нічній.
Замовк пташиний грай.
Не чути шуму бору.
Ти теж спочинеш скоро, —
Лиш зачекай.

Переклад М. Бажана

Нічна пісня мандрівника

Тиша над верхами
Тягне нить,
Дихає вітками,
Ще й бринить.
Замовкли вже й гурти
Лісових пташинок...
Зачекай: спочинок
Знайдеш тут і ти.

Переклад Ю. Шкробинця

Из Гёте

Горные вершины
Спят во мгле ночной;
Тихие долины
Полны свежей мглой;
Не пылит дорога,

Не дрожат листы...
Подожди немного,
Отдохнёшь и ты.

Переклад М. Лермонтова

III. Вільний мікрофон

- Поясніть, чому художній переклад не може бути буквальною копією оригіналу.
- Який переклад називають неповним?
- У яких випадках з'являються непрямі переклади?
- Розкрийте зміст понять «вільний переклад» і «переспів».
- Подискутуйте! Що вас більше зацікавило б — точний переклад певного вірша чи його переспів? Поясніть свою відповідь.
- Творча лабораторія. Спробуйте перекласти (або виконати переспів) строфи з вірша М. Лермонтова «Парус»

IV. Підсумки уроку

V. Домашнє завдання

Спробуйте перекласти (або виконати переспів) строфи з вірша (на вибір учня) О.Пушкіна

Сидорчук В.В.,
вчитель зарубіжної літератури
Слобідкокрахнівецької ЗОШ І-ІІст.

Урок №3

Тема. Билина як жанр давньоруської літератури. Поетичне відображення історії Київської Русі в билинах. Основні цикли билин (Київський, Новгородський)

Мета: ознайомити учнів із поняттям «билина», її характерними ознаками; пригадати історію Київської Русі; ознайомити учнів із циклами билин; розвивати почуття прекрасного; зв'язне мовлення, логічне мислення; виховувати почуття гордості за свою державу, почуття власної гідності, поваги до людей.

Обладнання: презентації про Київську Русь та про богатирів в живописі, словник літературознавчих термінів.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування на їх основі вмінь і навичок.

Хід уроку

I. Актуалізація знань.

- Гра «Лототрон» (перемішуються листки із написами жанрів фольклору, дати їх визначення)
Фольклор – усна народна творчість- сукупність творів колективного походження, що виникли в глибоку давнину, існували в усній традиції як утілення народних ідеалів.
Прислів'я – малий жанр фольклору, коротке висловлювання або судження повчального змісту, містить закінчену думку, оцінку певного явища.
Приказка – малий жанр фольклору, що містить оцінку, натяк, висновок, але не є закінченою думкою чи судженням.
Загадка – малий жанр фольклору, в основу якого покладено запитання або опосередковий опис предмета чи явища, що передбачають відповідь.
Пісня- словесно – музичний твір, призначений для співу, що відображає почуття переживання людини.
Казка – один з основних жанрів усної народної творчості, у якому розповідається про вигадані події, які сприймаються й розповідаються як реальні.

II. Мотивація навчальної діяльності

За часів Київської Русі були популярними народні сказання про подвиги богатирів, які дістали назву «билини» (від російського слова «быль», тобто «бувальщина»). Народна назва

билини — «старинки» (розповіді про події, що відбувалися в минулому), «билеві пісні», «богатирський епос».

Для билини — як розповідного твору — характерними є особливий пісенно-епічний спосіб відображення реальності. У билинах відтворюється світ Київської Русі, зображується життя таких великих центрів держави, як Київ, Чернігів, Новгород

III. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

Повідомлення підготовлених учнів на тему « Київська Русь» та «Билини київського циклу»

1. Київська Русь — середньовічна держава на території Східної Європи з центром в Києві. Існувала з кінця IX до середини XIII століть. Була об'єднанням східно-слов'янських племен під владою династії Рюриковичів. У часи найбільшої могутності простягалася від Балтійського моря на півночі до Чорного моря на півдні, і від верхів їв Вісли на заході до Таманського півострова на сході.

Історичним ядром Русі стало Середнє Подніпров'я, де традиції політичного розвитку сягали ще скіфських часів. Провідну роль у становленні держави відіграло Полянське князівство з центром у Києві^[5]. Київська Русь заклала традиції незалежної державності на території України, в цей час українська народність отримала могутній стимул для свого подальшого розвитку. На думку українського історика М. Грушевського: «Київська Русь є першою формою української державності». Давньоруська держава залишила яскравий слід у світовій історії IX–XIII ст., прискорила економічний, політичний і культурний розвиток східних слов'ян і зробила їх рівноправними учасниками політичного життя Європи та Близького Сходу¹

2. Билини київського циклу

Поруч обрядових пісень існували на Україні здавна також пісні лицарського, героїчного характеру, що їх названо «билинами». На Україні вони забулися, а збереглися далеко на півночі, в Олонецькій та Архангельській областях. Хоч на Україні їх нема, але творцем їх був український народ. Про південне, українське їх походження говорять образи українських краєвидів, назви міст: Києва і Чернигова, часті згадки про Дніпро та велична постать Володимира Великого, якого «билини» звать «красним сонечком». У постатях поодиноких богатирів; Вольги Святосланича, Святогора, Добрині, Ілля Муромця, Дюка Степановича, що борються з різними страховищами і виконують предивні діла, звеличали творці «билини» криваві змагання українського народу з дикими степовиками. Коли народився Вольга — оповідають «билини» — задрижала земля, риби пішли в морську глибіню, птиці злетіли високо під небо, тури за гори пішли. Цей образ сили Вольги — це образ тієї живучої сили українського народу, що дозволила йому цілі століття відкидати вперту навалу степових орд. Близько до «билини» стоїть своїм характером переказ, що зберігся на Україні, про Михайлика й Золоті ворота. Подаємо його так, як він затримався в устах народу.

3. Словникова робота (запис до зошитів)

Билини — епічні пісні про історичні події Київської Русі (IX – XIII століть), які переосмислені й легендаризовані відповідно до уявлення ідеалів давніх людей.

Виділяють такі цикли билин:

1. Київський і чернігівський (герої: Ілля Муромець, Альоша Попович, Добриня Микитович, князь Володимир).
2. Новгородський цикл (герої: Садко, Василь Буслаєв, Вольга і Микула Селянинович)
Тематика билин
 1. Героїчні або богатирські – про подвиги героїв, які захищали рідну землю.
 2. Соціально – побутові – про працю та життя народу в Київській Русі.
За типами персонажів виокремлюють такі билини.
 1. Про старших богатирів (Волх, Святогор, Микула, Сухман, Дунай)
 2. Молодших богатирів (Ілля Муромець, Добриня, Альоша Попович, Василь Буслаєв)
 3. Про людей, наділених надзвичайними здібностями (Микула Селянинович, Садко, Василина Микулівна)

IV. Творча робота

Перегляд віртуальної картинної галереї «Тема богатирів у російському живописі». (Можна використати репродукції картин В. Васне цова «Богатирі (Три богатирі)», «Богатирі на конях», «Богатир», «Витязь на роздоріжжі», М. Реріха «Ілля Муромець», «Святогор», І. Білібіна «Ілля Муромець і Соловей-Розбійник», А. Рябушкіна «Альоша Попович», «Микула Селянинович», «Сад ко» тощо).

Бесіда з учнями

1. **Яке ваше враження від переглянутих робіт російських художників?**
2. **Яка з репродукцій вам сподобалася найбільше?**
3. **Що ви можете розказати про репродукцію, яка вам найбільше сподобалася?**

V. Підсумок уроку

Продовжи речення.

Сьогодні я дізнався...

Найбільше мене вразило...

Раніше я не задумувався...

Мені б хотілося..

На мою думку...

VI. Домашнє завдання.

Прочитати билину «Ілля Муромець і Соловей – Розбійник»

Намалювати малюнок до билини.

Урок №4

Тема. Билина «Ілля Муромець і Соловей – Розбійник». Ідеал воїна – захисника в билині

Мета: ознайомити учнів зі змістом билини; навчити виявляти засоби поетичної мови в билинах (епітети, гіперболи, повтори); розвивати вміння характеризувати образи билин; вміння виразно читати билини, висловлювати власне враження; виховувати почуття патріотизму.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування на їх основі вмінь та навичок.

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

- Презентація малюнків до билини «Ілля Муромець і Соловей- Розбійник»

- Літературний диктант.

1. Із якого міста виїжджав Ілля? (Муромля)
2. В якому селі жив Ілля? (Карачарові)
3. Де зустрів він багато ворогів? (Під Черніговим)
4. Яку посаду пропонують йому люди, коли він переміг ворогів? (Воеволи)
5. Хто заблокував просту дорогу до Києва? (Соловкей – Розбійник)
6. Скільки років не їздили люди прямою дорогою до Києва? (30)
7. Як свистів Соловей? (По – солов'їному)
8. Якою зброєю переміг Ілля Солов'я? (Стрілою)
9. Ім'я київського князя. (Володимир)
10. Чому приїхав Ілля в Київ? Для оборони Русі)
11. Як покарав Ілля Солов'я? (Відрубав йому буйну голову)
12. Де відбулось покарання? (На Куликовім полі)

II. Актуалізація знань.

- Що називаємо билиною?
- Які ви знаєте цикли билин?
- Як за тематикою поділяються билини?
- Які ви знаєте билини за типами персонажів?

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Складання асоціативного куща до слова богатир (сильний, спритний, мужній, відважний, розумний)
2. Композиція билин.
 1. Заспів – може бути відсутній. Прямо не пов'язаний зі змістом, але налаштовує на певний лад. «А хто б нам сказав про старовину, про старовину, про бувальщину...»
 2. Зачин – початок розповіді. «У славетному місті Муромі...»
 3. Основна частина – розповіді про події і вчинки героїв.
 4. Кінцівка – завершення розповіді «Отут Іллі і славу співають.»

3. Художній світ билин.

1. Розмірений, плавний билинний вірш, як правило, не має рими.
2. Гіперболи (перебільшення) при описі усього, що пов'язане з головним героєм билини.
3. Постійні епітети
4. Порівняння.
5. Повтори.
6. Вживання слів із зменшувально – пестливими суфіксами.

4. Словникова робота.

Епітет – художнє означення, що виділяє, підкреслює характерну рису, визначальну якість предмета, явища, поняття, героя.

Анафора – єдинопочаток, повторення одного слова чи групи слів на початку цілого ряду віршових рядків або строф.

Гіпербола – засіб художнього зображення, що полягає в надмірному перебільшенні характерних властивостей чи ознак певного предмета, явища або дії задля особливого увиразнення художнього зображення чи виявлення ставлення до нього.

5. Робота з текстом билини «Ілля Муромець і Соловей – Розбійник».

Робота в мікрогрупах.

- 1 мікрогрупа – виписати епітети
- 2 мікрогрупа – виписати гіперболи
- 3 мікрогрупа – виписати анафору

Епітети (добрий молодець, славний город, чисте поле, сонця красного, місяця ясного, старий козак, стольний славний Київ – город, стрілу калену, тятиву шовкову, широкий двір, стременя булатного, палати княжії, князь стольнокиївський, славний молодче, Русь святую, буйну голову, славному козаку)

Гіперболи (озера – річки перепливав, ліс ламав; на семи дубах; усі трави – мурави в'януть, усі квіти обсіпаються; всі мертві лежать)

Анафора (Гей, у славному та у городі у Муромлі. Гей, то не старий дуб к землі нагинається, Гей, як приїхав Ілля Муромець у город, у Київ. Гей, ти мій добрий богатирський коню.)

6. Визначення композиції билини.

Заспів.

«А хто б нам сказав про старовину,
Про старовину, про бувальщину...»

Зачин.

«Гей, у славному та у городі у Муромлі...»

Основна частина.

«Під город, під Чернігів під'їжджав...»

«Соловія стрімко в кайдани кував...»

«А приїхав у стольний город Київ...
Оборонять Русь святую»
«Відрубав Соловію буйну голову...»
Кінцівка
«Тут – то славному козаку Іллі Муромцю
Славу співають...»

IV. Творча робота. Скласти сенкан до слова богатир.
Богатир.
Сильний, мужній.
Допомагав, рятував, захищав.
Обороняв країну від ворогів.
Воїн.

V. Домашнє завдання.
Скласти план характеристики образу Іллі Муромця
Скласти кросворд до билини «Ілля Муромець і Соловей – Розбійник»

VI. Підсумок уроку
Продовжи речення.
Я б хотів бути схожим на ...
Герой билини навчив мене...
Я дізнався, що...
Я б хотів, щоб у наш час...

Теслюк Л.В. ,
вчитель зарубіжної літератури
Чаньківської ЗОШ І-ІІІ ступенів

Урок №5

Тема. Балада як жанр фольклору і літератури. Характерні ознаки балади. Староанглійська балада "Король Лір і його дочки".

Мета: дати поняття про жанр фольклорної балади, познайомити учнів із перекладацькою діяльністю Івана Франка; розвивати навички виразного читання, аналізу художнього тексту, творчі здібності школярів; виховувати вірність в почуттях, вдячність батькам, турботливе ставлення до рідних.

Обладнання: портрет І.Франка, словники літературознавчих термінів, текст балади "Король і його дочки"

Хід уроку

" У старих баладах чуємо биття схвильованого
людського серця і розповідь про
події, перетворені
народною фантазією"
(І.Франко)

I. Актуалізація опорних знань.

Бліцопитування.

1. Над яким розділом світової літератури ми продовжуємо працювати?
2. Що називають билиною?
3. Які її характерні особливості?

4. Кого називають ідеальним героєм билин?

5. Що ви знаєте про Іллю Муромця?

II. Оголошення теми, мети та завдань уроку.

III. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Слово вчителя

Усна народна творчість має мільйони шанувальників у всіх куточках планети. Нас зачаровують в ній мудрість і щирість, добро і гуманність. Немає жодного фольклорного твору, в якому оспівувались би жорстокість і зло. Навчити і виховати - ось мета багатомісної народної праці. Ми насолоджуємось прекрасними творіннями і одночасно відкриваємо для себе таємниці їх змісту, структури, поетики.

Отже, на сьогоднішньому уроці ви по знайомитесь із фольклорною баладою.

2. Робота зі словником літературознавчих термінів.

Балада - від *прованс.* - танцювати; спочатку - танцювальна пісенька - невеликий за розміром ліро-епічний твір фольклорного походження на легендарну чи історичну тему.

Тематика балад:

- родинно-побутові (взаємини між батьками і дітьми, братами і сестрами);

- історичні;

- поетичний світогляд народу, його міфологічні уявлення;

- про кохання.

Різновиди балад: фольклорні (створені народом) і літературні (створені письменником).

Ознаки фольклорної балади:

- усне поширення і зберігання;

- реальне часто поєднується з фантастичним;

- невелика кількість персонажів;

- підкреслена узагальненість;

- відсутня деталізація;

- стислість у викладенні матеріалу;

- композиція (вступ, основна частина, висновок);

- гостросюжетність.

Фольклорні балади дуже схожі з іспанським романсом, деякими видами російських билин, німецькими народними піснями.

3. Робота з епіграфом уроку.

- Як ви розумієте слова епіграфу?

4. (Заздалегідь підготовлений учень розповідає про перекладацьку діяльність І. Франка)

Іван Франко глибоко знав і поважав культуру минулого. Ще навчаючись у Дрогобицькій гімназії, він переклав "Антигону" та "Електру" Софокла, переробив строфічними віршами частини з

"Одісеї" Гомера. То були лише перші спроби молодого перекладача.

Іван Франко був всебічно освічений. Тонкий знавець всесвітньої історії, він вільно читав російською, сербською, польською, німецькою, французькою, англійською, окрім того, знав іспанську, італійську, чеську, болгарську, білоруську. Як відомо, поділена радість - подвійна радість, а подаровані людям знання - це духовний заповіт власним дітям, онукам і всьому українському народу. До перекладів фольклорних балад світу письменник звернувся на схилі життя, у 1914 р.

5. Слово вчителя.

Об'єктом нашого уроку є староанглійська балада в перекладі І. Франка "Король Лір і його дочки" про трагічну батьківську любов.

Образ Ліра зустрічається в кельтських міфах, де Лір зображується як правитель моря, в старовинному літописі "Історія Британії".

6. Виразне читання балади учнями.

7. Словникова робота.

8. Бесіда за змістом прочитаного.

- Про що розповідається в баладі?
 - Назвати імена головних героїв балади.
 - Чому автор називає баладу - "повістю про дитячу невдячність"?
 - Що пообіцяли батькові доньки? Чию обітницю справді можна було виконати в повсякденному житті?
 - Як ви гадаєте, чому королеві видалося замалою обіцянка Корделії "сповнити свій дитячий"обов'язок?
 - Коли король Лір зрозумів, що жорстоко помилився, віддавши владу Регані та Гонореллі?
 - Чому важко розподілити героїв цієї балади на "позитивних" і "негативних"?
9. Спостереження над художніми образами твору.
10. Творче завдання.
- Чи можна уникнути такої ситуації, у яку потрапив король Лір? Як?

IV. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Підсумкова бесіда.
- Дайте визначення поняття "фольклорна балада".
 - Назвіть героїв балади "Король Лір і його дочки".
 - Визначте проблематику балади.
 - Яка ваша особиста думка з приводу цієї проблеми?

2. Оцінювання.

V. Домашнє завдання.

Скласти таблицю про різницю між фольклорним і літературним твором.

Урок №6

Тема. Староанглійська балада "Король Лір і його дочки". Моральний урок у творі. Король Лір як вічний образ.

Мета: поглибити знання учнів про жанр фольклорної балади, вічні образи в літературі, розвивати навички виразного читання, ідейно-художнього аналізу твору; виховувати почуття любові, шани до близьких, інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: текст балади, ілюстрації до твору "Король Лір" Шекспіра, фрагмент кінофільму.

Хід уроку.

I. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Запитання на повторення.
 - Дайте визначення фольклорної балади як жанру.
 - Назвіть характерні особливості фольклорних балад

II. Оголошення теми, мети та завдань уроку.

III. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Слово вчителя.

Іван Франко зазначав, що староанглійські балади, авторами яких були мандрівні співці, хоч і розповідали про життя королів та феодальної знаті, але були просякнуті загальнолюдськими моральними цінностями (ідеями) і прищеплювали слухачам любов до батьків, патріотизм, добротність, милосердя, шляхетність. Одна із таких балад "Король Лір і його дочки", над якою будемо працювати впродовж уроку.
2. Творче завдання.
 - Використовуючи літературознавчий довідник, доведіть, що "Король Лір" є фольклорною баладою.
3. Бесіда з елементами текстологічного аналізу.
 - Чому Корделія не говорила батькові високих слів, не запевняла надміру його у тім, що її любов до нього вічна і самовіддана?
 - Де знайшла притулок скривджена батьком, королем Ліром, юна Корделія? Чи змінилося її ставлення до нього? Чи похитнулося щире доччине почуття шаноби до батька?

- Чим закінчилася "безмежна" любов старших дочок до короля Ліра? Як "вшанували" вони його старість?
- Як допомогла Корделія скривдженому батькові? чим закінчилася ця сумна історія, про яку розповідає англійська балада?
- Які риси характеру притаманні Корделії? Знайдіть у тексті балади слова і словосполучення, котрі її характеризують, і запишіть у зошит.

4. Словесне малювання.

Яким ви уявляєте короля Ліра, його дочок.

5. Інтерактивний прийом "Ти мені - я тобі".

6. Слово вчителя.

Король Лір посів гідне місце в галереї "вічних образів" світової культури і став загальнолюдським символом трагічної батьківської любові. Ця історія час від часу відроджується в різних видах мистецтва - літературі, живописі, опері, балеті.

7. Робота зі словником літературознавчих термінів.

Вічні образи - ті визначні художні образи, які, виникнувши за певних історичних обставин, мають велике загальнолюдське значення, продовжують зберігати пізнавальну, виховну і естетичну силу.

8. Перегляд фрагменту фільму "Король Лір".

(Завдання: який це композиційний елемент, доведіть свою думку).

9. Розв'яжіть кросворд, і ви дізнаєтесь, хто з європейських драматургів написав трагедію за мотивом сюжету старовинної англійської балади "Король і його дочки".

По горизонталі:

1. Почуття, яке відчують діти до своїх батьків. (Шаноба)
2. Означення, яке є художнім оздобленням до характеристики предмета. (Епітет)
3. Почуття, яке охопило короля Ліра, коли він зрозумів, що скривдив Корделію. (Каяття)
4. Старовинний документ, в якому були записані закони лицарського ордену. (Статут)
5. Героїчний вчинок в ім'я Вітчизни. (Подвиг)
6. Мета людського пізнання. (Істина)
7. Ім'я старшої дочки короля Ліра. (Регана)

Відповідь: Шекспір.

1					
2					
3					
4					
5					
6					

--	--	--	--	--	--

IV. Закріплення вивченого матеріалу

- Що нового для себе ви відкрили на уроці?
- Що вас найбільше вразило у вивченому на уроці творі?
- Який вислів, на ваш погляд, точніший: "Справедлива кара спіткала недалекогоглядного короля Ліра" чи "Страшне лихо випало на долю нещасного старого Ліра"?

2. Узагальнююче слово вчителя.

Вірність почуттям, турбота про близьких, ствердження любові не словами, а справами - ось основа сімейного благополуччя. Зневага до рідних, то зневага до себе, до свого майбутнього. Умійте любити і прощати, адже щастя рідних людей - запорука вашого щастя.

3. Оцінювання

V. Домашнє завдання.

Написати твір-роздум на тему: "Сповняти вірно довг дитячий" або намалювати ілюстрацію до балади "Король Лір і його дочки".

Адамчук Наталія Володимирівна,
вчитель зарубіжної літератури
Шатавського НВК
«ЗОШ I-II ст., колегіум»

Урок №7

Тема. Ідея свободи і служіння народові в баладі «Як Робін Гуд став розбійником»

Мета: опрацювати зміст балади, з'ясувати історичне тло, домогтися засвоєння поняття «фольклорна балада»; розвивати навички виразного читання, аналізу художнього тексту; виховувати повагу до захисників бідних та знедолених.

Обладнання: текст балади, словник літературознавчих термінів, ілюстрації до балад про Робіна Гуда.

Доля сміливого любить.
Англійське прислів'я

ХІД УРОКУ

I. Оголошення теми, мети та завдань уроку

Слово вчителя

Образи сміливих людей змальовано у фольклорі та літературі різних народів. Називаються вони по-різному: богатирі, лицарі, герої, витязі тощо. Але спільне в них те, що вони завжди сильні, красиві мужні, вміють захистити слабших, бідних, знедолених. Їхнє життя, походи, славні подвиги оспівані у різних жанрах фольклору та літератури.

В англійському фольклорі теж розповідається про народного героя, захисника бідних та знедолених, який був вправним лучником, переховувався у Шервудському лісі, а звали його... Робін Гуд.

II. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу

Повідомлення учнів

Історичне тло балад про Робін Гуда

Корінним населенням середньовічної Англії були племена саксів та англів. 1066 року військо норманів, очолюване Вільгельмом Завойовником, висадилося на півдні острова та захопило територію країни після кровопролитних боїв з корінним населенням. Володіння багатих англосаксів були захоплені норманськими лицарями, а вільні селяни (йомені) потрапили в кріпацьку залежність. Ліси були оголошені заповідними. Полювати в них мав

право тільки король. Охороняли лісові угіддя королівські лісники. Країна була поділена на графства, очолювані шерифами.

Прототипи Робін Гуда

Шляхетний розбійник жив зі своєю ватагою у Шервудському лісі, полював дичину, бенкетував, грабував багатих, допомагав бідним, завдавав прикрощів лісникам, шерифові, королю.

Чи існував насправді Робін Гуд? Вчені провели низку досліджень і вважають, що описані в баладах події справді відбувалися в XII – XIII – на початку XIV ст. Це часи правління королів Річарда I Левове Серце, Генріха III, Едуарда.

У легендарного Робін Гуда є кілька історичних прототипів, що жили в різний час та в різних місцях. За однією версією, Робін Гуд – саксонський дворянин, позбавлений спадку і земель внаслідок участі у бунті проти короля. Інші стверджують, що він був сином мельника чи вільним селянином. Є припущення, що шляхетний розбійник – колишній кріпак. У судових архівах Йоркширу згадується житель міста Робін Гуд, який відмовився воювати з шотландцями, а після покарання – конфіскації будинку – подався в ліс та займався браконьєрством. Є згадки про Робін Гуда і в архівах інших міст.

Цікавим є й те, що у Великій Британії вчені знайшли замок, у якому, на їхню думку, народився і виріс легендарний розбійник. Та знаходиться він не в Ноттінгемі чи в знаменитому Шервудському лісі, а поблизу міста Шеффілд, за сто кілометрів від цих місць. Після довгих пошуків дослідники із Шеффілдського університету натрапили на фундамент замку XI століття, що належав Уолтеофу, графові Хантінгдону. Він відомий своєю відвагою у боротьбі з норманськими завойовниками. Саме в цього графа народився син Роберт Фітцволтер, який «брав у багатих і роздавав бідним». На думку багатьох англійських дослідників, юний граф і став прототипом Робіна Гуда.

Робін Гуд в англійському фольклорі

Про Робін Гуда відомо близько 40 балад. Вони об'єднані у два великі цикли «Мала пісня про діяння Робін Гуда» та «Діяння Робін Гуда»

Вже 400 років у першу неділю травня в Англії відзначають день народження Робін Гуда, вшановуючи його пам'ять стрілецькими змаганнями.

Робота в парах

Складіть 4-5 запитань до тексту балади.

Обмін запитаннями між парами.

Словникова робота

Фольклорна балада – ліро-епічний жанр усної народної творчості з динамічним сюжетом, з трагічною, часто фантастичною розв'язкою.

Для балади характерні такі ознаки: стрімкий розвиток подій, чергування діалогу персонажів та їх дій, драматичний діалог, трагічність, таємничість, уривчастість оповіді.

Виразне читання тексту балади у ролях

Діалог Роба із лісничим від слів: «Роб тільки глянув на ватажка лісників і миттю зрозумів, що перед ним – ворог» до слів: «Так помстився Роб за смерть батька, хоч тепер сам опинився поза законом».

Відповіді на запитання

- Чому Роб вирішив взяти участь у змаганнях? (Хлопець мріяв помірятися з ким-небудь силою й так само, як батько, стати лісничим.)
- З ким зустрівся юнак у Шервудському лісі? (Хлопець натрапив у лісі на гурт лісників, які влаштували бенкет під столітнім дубом.)
- Чому Роб не пройшов мимо лісників? (Роб не мав наміру спілкуватись із лісниками, та ватажок сам його зачепив, насміхаючись із його наміру взяти участь у турнірі.)
- Як юнак довів присутнім свою вправність у стрільбі з лука? (Він з відстані ста кроків влучив у красеня ватажка зграї королівських оленів.)
- Як поведився Роб із нахабним лісничим? (Хлопець тримався гідно, впевнено, з почуттям власної гідності.)
- Чому Роб вистрілив у головного лісничого? (Лісничий лютував через вбитого оленя,

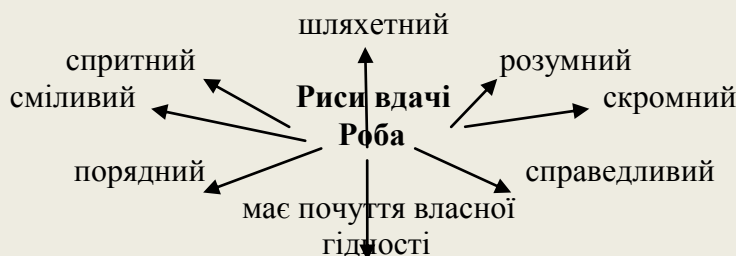
почав ображати юнака, а коли почув про батька Роба, то першим вистрілив у хлопця. Стріла Роба була лише відповіддю лісничому за власну образу та за батькову смерть.)

Переказ тексту

- Перекажіть епізод про хід змагань лучників у Ноттінгемі. Яким ви побачили Робін Гуда?

Творче завдання

– Схарактеризуйте основні риси вдачі героя. Проілюструйте свою відповідь цитатами з тексту. Складіть інформативне гроно «Риси вдачі Роба»

Робота з епіграфом

– Як ви розумієте слова епіграфа?

- У чому проявлялася сміливість Робін Гуда?

- Як називали Робін Гуда?

– Чи є в українському фольклорі образи шляхетних розбійників, захисників бідних та знедолених? (Устим Кармелюк, Олекса Довбуш)

III. Закріплення вивченого матеріалу

Проблемне запитання

- Чи справедливо, на вашу думку, Робін Гуда називають лицарем, шляхетним розбійником, адже він вбив лісничого, грабував людей? (Відповіді учнів з аргументацією: чому так або чому ні.)

- Чому образ Робін Гуда героїзують? (У баладі втілена мрія простих людей про благородного захисника від кривдників та всілякої несправедливості. Ватага Роба керувалася такими моральними принципами: забирати гроші та добро в багатіїв, допомагати бідним та знедоленим, не заподіювати лиха жінці.)

Літературний диктант

1. Місце народження Роба. (Локслі)
2. Як звали батька Роба? (Х'ю Фітзу)
3. Ким працював батько хлопця? (Головним лісничим)
4. Чому Роба забороняли дружити з Маріан Фітцуолтер? (Їхні батьки ворогували)
5. Що означає ім'я Робін Гуд? (Дослівно «Роб у каптурі»)
6. Якого кольору був одяг героя? (Зеленого)
7. Яку новину приніс Робові дядько Джордж? (У Ноттінгемі відбудуться змагання лучників)
8. Якою дорогою він вирушив на турнір? (Через Шервудський ліс)
9. Як показав свою вправність у стрільбі Роб головному лісничому? (Роб застрелив королівського оленя)
10. З ким зустрівся Роб у вдови? (З її трьома синами, що були розбійниками)
11. Що мав зробити Роб, щоб його обрали ватажком розбійників? (Здобути золоту стрілу на змаганнях лучників)
12. Кому подарував золоту стрілу Роб? (Не дочці шерифа, а прекрасній Маріані)

IV. Підсумок уроку

Бесіда

- Дайте визначення фольклорної балади як жанру.
- Яке історичне тло фольклорних балад про Робін Гуда?
- Кого вважають прототипами героя балади?

- Назвіть друзів та ворогів Робін Гуда.

V. Домашнє завдання

Опрацювати статтю підручника, дати відповіді на запитання.
Підготуватися до характеристики головного героя балади.

Урок №8

Тема. Образ народного захисника в баладі «Поединок Робіна Гуда з Гаєм Гізборном»

Мета: опрацювати зміст балади, розкрити риси характеру захисника народу; розвивати навички аналізу художнього тексту, характеристики персонажів, творчої роботи; виховувати шляхетність у поведінці та почуття власної гідності.

Обладнання: текст балади, ілюстрації до балад про Робіна Гуда, таблиця.

ХІД УРОКУ

I. Актуалізація опорних знань

- Дайте визначення фольклорної балади. (Фольклорна балада – ліро-епічний жанр усної народної творчості з динамічним сюжетом, з трагічною, часто фантастичною розв'язкою.)
- Героєм якої країни є Робін Гуд? (Англії)
- Яким постав Робін Гуд у баладах? (Героєм захисником, який допомагає бідним, бореться за справедливість)

II. Оголошення теми, мети та завдань уроку

III. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу

Бесіда за запитаннями

- Де відбувалися події балади? (У Шервудському лісі.)
- Як король намагався вплинути на шерифа, щоб той швидше покінчив із Робін Гудом? (Король погрожував шерифу зняти його з посади.)
- Якою була реакція шерифа? (Шериф, щоб пришвидшити справу, збільшив винагороду за голову Робін Гуда.)
- Хто такий Гай Гізборн? (Лицар королівської важкої кінноти.)
- Чому Гай вирішив брати участь у викритті й покаранні Робін Гуда? (Він був вправним і одним із кращих лучників королівської армії. Коли почув про солідну винагороду, то домігся дозволу короля і подався на лови Робін Гуда.)
- Як поведився Гай із шерифом? (Самовпевнено, йому не потрібна була допомога, думав, що сам впіймає Робін Гуда.)
- Яку хитрість вигадав Гай, ідучи на полювання за Робом? (Гай переодягнувся у лахміття і напнув на себе висушену на сонці шкуру коня з головою, гривною і хвостом.)
- Як поведився Робін Гуд при зустрічі із Гаєм Гізборном? (Спокійно, впевнено, не видавав себе, що він і є той розбійник, якого хотів спіймати Гай.)
- Яким був двобій Робіна і Гая? (Двобій був важким, запеклим, тривав понад дві години.)
- Хто врятував життя Маленькому Джону? (Робін Гуд, який перемиг Гая Гізборна і подув у срібний ріжок.)

Переказ тексту

- Перекажіть епізод про те, як Маленький Джон потрапив до рук шерифа.

Робота з таблицею

Заповніть таблицю «Друзі та вороги шляхетного розбійника»

Друзі Робін Гуда	Вороги Робін Гуда

Урок №9

Тема. Йоганн Крістоф Фрідріх Шиллер (1759-1805). «Рукавичка». Випробування головного героя балади. Образ справжнього лицаря, його мужність, відвага, людська гідність.

Мета: ознайомити учнів із творчістю німецького поета Й.К.Ф. Шиллера; проаналізувати ідейно-художній зміст балади «Рукавичка»; вказати на особливості літературної балади; розвивати навички виразного читання, аналізу твору; сприяти формуванню гуманістичних ідеалів – свободи, честі, справедливості.

Обладнання: портрет поета, музика Моцарта «Реквієм»

Тип уроку: комбінований

Хід уроку

Краса мусить спрямувати людей на шлях істини.

Ф.Шиллер

...геній, який легкими кроками ступає по стежині
світла.

Т. Манн

Людина відображається у своїх вчинках.

Ф. Шиллер

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань учнів

Що вам відомо про баладу як фольклорний жанр?

Назвіть художні особливості фольклорних балад.

Наведіть приклади постійних епітетів, символіки числа, однакового початку, зачину у баладах.

III. Вивчення нового матеріалу

1. Визначення поняття «літературна балада». (Робота з таблицею)

Критерії	Фольклорний твір	Літературний твір
1. Наявність певного автора	Немає	Є
2. Постійність, незмінність тексту (канонічність)	Текст має варіанти за обсягом і змістом	Текст незмінний
3. Різний ступінь художньої умовності	Пов'язаний з країною і часом описуваної у творі події	Виходить за межі певного часу і країни

2. Повідомлення вчителя або підготовлених учнів про життя та творчість Ф. Шиллера

Відомий німецький поет Й. В. Гете так писав про Ф. Шиллера: *«Його ніщо, не сковувало, ніщо не спиняло вільного польоту його думки. Усі великі плани він творив вільно. Це справжня людина»*. Чим пояснюється така висока оцінка, яку визнаний майстер дав своєму молодшому товаришеві по перу?

Йоганн Крістоф Фрідріх Шиллер народився у сім'ї полкового лікаря у м.Марбаху на території Вюртемберзького герцогства. За традиціями герцогства, батьки віддали сина до

«Академії — закритого навчального закладу, де юнак мав вивчати медицину (оскільки його батько був лікарем). «Академією» опікувався герцог Карл Євген, який полюбляв армію, муштри, тому цей навчальний заклад більше був схожий на військовий.

Така атмосфера згубно виливала на вразливого юнака. Єдиною його втіхою було читання творів класиків грецької літератури, а також Шекспіра, Лессіґа, Руссо. На час навчання припадають і перші літературні спроби та наполеглива праця над драмою «Розбійники».

1780 року Шиллер закінчив медичний факультет і став військовим лікарем. Побоюючись вільнодумства юнака герцог заборонив йому писати будь-що, окрім медичних творів. Шиллер покидає герцогство, розлучившись із батьком, сестрами, друзями. Починаються його поневіряння, але писати він не припиняє. З-під пера Шиллера виходять драми «Підступність і кохання», «Дон Карлос», ліричні вірші.

Улітку 1787 року Шиллер оселився у невеличкому містечку Веймарі, де жив кумир його юності Й. В. Гете. Згодом вони стали друзями, й уславлений Гете підтримував свого молодшого товариша і морально, й матеріально.

У 1804 році у Шиллера з'являються ознаки невиліковної хвороби, але він продовжує наполегливо працювати, займається філософією. Поет багато розмірковує про сенс людського буття. На думку Шиллера, цивілізація мала для життя людини не тільки позитивні наслідки (наука, техніка, удосконалені закони), ай негативні. І найстрашнішим було те, що людина втрачала кращі моральні риси (простоту, щирість, сердечність, віру). Людина ставала надто раціональною. Шиллер вважав, що єдиним, що може повернути людину на правильний шлях, є мистецтво. Ось чому він говорив: «Краса мусить спрямувати людей на шлях істини». На думку письменника, краса - вічна й всюдисуща, тільки вона здатна облагородити душу людини.

9 травня 1805 року Шиллера не стало. Його урочисто поховали на цвинтарі церкви Св. Якова. Пізніше останки поета були перенесені до склепу веймарських герцогів, де вони лежать і тепер поруч із тілом Гете. Наступного дня після поховання відбувся урочистий молебень, після якого виконали «Реквієм Моцарта». (Звучить музика Моцарта.)

4. Коментар учителя.

Творчий доробок митця досить вагомий. Є у нього драми («Розбійники»(1781), «Підступність і кохання» (1784), «Дон Карлос» (1787)), трагедії («Валленштейн» (1797—1799), «Орлеанська діва» (1801), «Марія Стюарт» (1801), «Вільгельм Телль» (1804)), поеми («Пісня про дзвін» (1799)), філософська лірика («Боги Греції» (1788), «Художники» (1789)), праця з естетики («Лист Про естетичне виховання людини» (1795)).

У 1797 році Шиллер звернувся до жанру балади. З'являються такі його твори, як «Нурець», «Івікові журавлі», «Рукавичка», «Лицар Торенбург». У баладах поет прагне зрозуміти людське буття, виявити сили, що керують ним, визначити роль гуманістичних ідеалів у житті суспільства.

5. Коментоване читання й аналіз змісту балади.

1. Де і коли відбувається дія балади? (При дворі французького короля Франциска в XV столітті, коли король та його двір очікують розваги – борні хижих звірів).

2. Коментоване читання. Прочитати з початку до слів «І осторонь хижий ліг».

Які описи є в цьому фрагменті? (Опис короля і придворних дам та опис хижаків)

Чому хижаків описано так яскраво і детально?

Чи розпочали звірі бій між собою?

3. Прочитати уривок від слів «І раптом упала з балкона...» до слів «Принести рукавичку прошу вас!»

Якою ми бачимо юну красуню? (юна, глузлива красуня).

Як ви думаєте, чи випадково впала серед звірів рукавичка прекрасної Кунігунди?

Слова красуні – це прохання, наказ чи заклик до випробування?

Чи міг би лицар відмовитися підняти рукавичку?

4. Прочитати уривок від слів «І лицар Делорж поспішає ...» до слів «На честь його перемоги».

Чому лицар виконує прохання дами? Чи розуміє він небезпеку свого вчинку?

Що підкреслює Шіллер у діях лицаря? (збігає наниз безстрашно, кроком твердим ступає, бере рукавичку відважно, спокійний назад іде).

5. Читання останнього фрагменту.

Чому Делорж кидає рукавичку в лице дамі? Що означає вираз “кинути рукавичку”?

(У Середньовіччі рукавички, разом з аметистовим перстнем і особливою палицею вручали людині, призначеній на посаду єпископа, як знак його влади.

Пані дарили кавалерам рукавички на знак любові; такий дарунок було прийнято прикріплювати до головного убору. Воїнам вручали рукавички при присвяченні в лицарі.

Рукавички використовували для виклику на поєдинок (дуель) (до цих пір вираження «кинути кому-небудь рукавичку» існує в багатьох європейських мовах).

У 16 столітті рукавичка подовжується до ліктя, і вперше в 1566 році в таких рукавичках з'являється англійська королева Єлизавета I на прийомі в Оксфорді.

Чоловічі рукавички були синонімами влади монархів, суддів, феодалів і навіть єпископів

Кинуті рукавичку - дорівнювало викликові на бій. Якщо били нею по обличчю, скривджений мусив змити ганьбу кров'ю.

Кинуті рукавичку на ринг – у спортсменів – припинити поєдинок.)

А кинуті будь-що в обличчя? В якому з названих вами значень ужито цей вираз?

Оцініть вчинок лицаря Делоржа.

Чому його дама посміла так вчинити з ним? Що, на вашу думку, зумовило її вчинок і відповідь лицаря?

На чиєму боці, як ви вважаєте, автор балади?

Яка основна думка цієї балади? Над чим ви замислилися, читаючи її?

(Записи в зошитах основної думки балади).

5. Зачитування афоризмів про цінність життя.

6. Заключне слово вчителя.

Дійсно, життя – це безцінний дар, треба берегти його, цінувати, не витратити на дрібниці, здійснювати вчинки, гідні високого звання людини і просто радіти кожному прожитому дню, своїй родині, своїй роботі, просто сонечку й небу.

Вечірнє сонце, дякую за день!
Вечірнє сонце, дякую за втому.
За тих лісів просвітлений Едем
і за волошку в житі золотому.
За твій світанок, і за твій зеніт,
і за мої обпечені зеніти.
За те, що завтра хоче зеленіть,
за те, що вчора встигло оддзвеніти.
За небо в небі, за дитячий сміх.
За те, що можу, і за те, що мушу.
Вечірнє сонце, дякую за всіх,
котрі нічим не осквернили душу.
За те, що завтра жде своїх натхнень.
Що десь у світі кров ще не пролито.
Вечірнє сонце, дякую за день,
за цю потребу слова, як молитви.

Ліна Костенко

IV. Підведення підсумків уроку, оцінювання.

У. Домашнє завдання.

Вивчити баладу «Рукавичка» напам'ять

Урок №10

Тема. Утвердження любові до батьківщини й героїзму в баладі А.Міцкевича «Світязь». Символічні образи, елементи фольклору у творі

Мета: поглибити знання учнів про творчість А.Міцкевича, познайомити з баладою «Світязь», з'ясувати символічні образи балади та елементи фольклору; закріпити знання учнів про жанр балади, розкрити фольклорно-національні традиції в баладі, розвивати вміння виразного читання, аналізу художнього твору, виховувати кращі моральні якості людини.

Обладнання: портрет А.Міцкевича, карта світу, фото озера Світоч, запис «Полонезу» М.Огінського, презентація «Музеї і пам'ятники А.Міцкевича»

Хід уроку

І. Актуалізація опорних знань

Повторення відомостей про баладу

Балада (фр. ballade, від прованс. ballar — танцювати) — жанр ліро-епічної поезії фантастичного, історико-героїчного або соціально-побутового характеру з драматичним сюжетом. В основі балади лежить певна незвичайна пригода. Тому баладу часто називали маленькою поемою.

Балада виникла у XII-XIII ст. як любовна пісня до танцю у Провансі.

Балада знала розквіт у творчості Ф. Війона (1431—1463). Балади писали видатні поети Італії Данте й Петрарка, Бернс, Гете, Шіллер, Гайне, Гюго, Жуковський, Пушкін, Міцкевич. В Україні до жанру балади зверталися П. Гулак-Артемівський, Л. Боровиковський, С. Руданський, Ю. Федькович, І. Франко, Леся Українка, Б. Грінченко, А. Малишко, І. Драч, Л. Костенко, Б. Олійник.

ІІ. Повідомлення теми, мети уроку

ІІІ. Опрацювання теми уроку

Адам Міцкевич

Починаючи з 20-х років XIX ст., твори Міцкевича широко відомі і в Україні. Ними захоплювалися Тарас Шевченко й Леся Українка, Михайло Коцюбинський та Іван Франко.

Українською мовою твори поета перекладали П. Гулак-Артемівський, Л. Боровиковський, М. Старицький, І. Франко, пізніше — П. Тичина, М. Бажан, А. Малишко і найбільше — Максим Рильський.

У 1905 році у Львові було споруджено один з кращих в Україні пам'ятників Міцкевичу (скульптори М. Таращукта А. Попель). (Використання слайдів презентації)

Ти не як пам'ятник над нами

У голубій височині,—

Ти з нами поруч, наш Адаме,
Ідеш в безсмертні шідні.
Ти з Олександром, ти з Тарасом
Дивився мудро в даль віків,
Тому не поржавіє з часом
Ваш вічний вайделотський спів.
Ти не лише в світній подив,
Не тільки слава ти із слав,—

Це жти «Трибуноународів»
Серцянародів потрясав!
І в час, коли земноїкулі
Одна єднаєтьсяім'я,
Лунає у всесвітнімгулі
Твоє, Міцкевичу, ім'я.

М. Рильський «Перед пам'ятником Міцкевичу»

У листопаді 1824 року після викриття товариств «філоманів» та «філаретів» Адам Міцкевич прибув у Петербург, куди він за вироком був висланий під нагляд поліції.

Київ, Стеблів, потім Одеса, Крим, Харків... Тут пролягали шляхи хоч і вимушеної, але ж якої захоплюючої й корисної для поета мандрівки українською землею, тут відбувалося його знайомство з її мешканцями.

На сторінках поеми «Пан Тадеуш» Міцкевич залишить дорогий йому спомин про перебування на берегах Росії:

Чи на Україні я б ту липу упізнав,
Що сотню панночок і сотню хлопців бравих
Ховала в холодку при танцях і забавах,
Як вечір повивав блакитноводу Рось?

За допомогою російських друзів Міцкевич одержує призначення на роботу в Одесу, звідки виїжджає в Крим. В листі Йоахима Лелевеля, відомого польського історика, він пише: «Але я бачив Крим! Я витримав страшенну бурю на морі... Я бачив Схід у мініатюрі». В результаті подорожі в Крим з'явилася збірка «Кримські сонети», куди увійшло 18 поезій. «Кримські сонети» називають складною чудовою симфонією, філософсько-історичною, інтимно-ліричною, сповненою завжди глибоко поетичних думок, переживань і замальовок, симфонією, що зберігає невмирущу благородну красу і звучить аж ніяк не меланхолійно.

Твердо лягали на папір пластичні малюнки поетичних мініатюр. Оспівуючи красу і могутність Кримської природи, Міцкевич виливає свою тугу за втраченою батьківщиною. Над усесамотньою поетом поблизьке море, розбурхана морська стихія гармонізує з його душевним станом, з драмою його ліричного героя.

Крим називають землею богів і поетів. Його південну красу оспівувало не одне покоління митців. Подорожуючи кримськими дорогами, Адам Міцкевич залишав у своєму щоденнику записи, які свідчать про те, що привертало його увагу.

«Алушта — одне з прекрасніших місць Криму, туди ніколи не доходять північні вітри, і подорожній в листопаді часто шукає прохолоди під тінню все щезлених волоських горіхів...»

«Якщо з височин угір, піднесених у хмарну височінь, глянути на хмари, що плывуть над морем, то здається, що вони лежать на воді у вигляді великих білих островів. Це цікаве явище я спостерігав з Чатир-Дагу...»

Міцкевича причарувала й Волинська природа, що теж відбилося у його творчості. Балада «Світязь» — один із найпрекрасніших творів поета. Його не можна читати без хвилювання, бо тут мова йде і про переживання окремої особистості, і про духовну драму цілого народу. Твір побудований на матеріалі слов'янської історії. Світязь — одне з найпрекрасніших місць України, розташованих у Волинській області.

У Одесі тако жбуларозпочата поема "Конрад Валенрод". Там уривки з неї Міцкевич читав своїм польським друзям.

Із України оприйшлося попрощатися, залишивши згадку про ляха, який не мав наміру стати паном над українським людом. Про слід України в творчості поета не дають забути його вірші і поеми.

1. Повідомлення учнів про озеро Світязь.

Світязь - найглибше озеро України, а також найбільше за об'ємом прісноводне озеро в країні.

Належить до групи Шацьких озер, розташованих на території Шацького національного природного парку на Волині.

Площа озера 26 км², найбільша глибина більше 59,0 м, хоча середня глибина становить 6,3 м, а прибережна смуга мілководна. Прозорість води до 8 м. Верхні шари води влітку прогріваються до 20 °С і більше, на глибині температура води постійна і становить 9 °С.

В озері зустрічаються рідкісні форми дольодовикової фауни. Рослинність озера рідкісна, окремі занесені до Червоної книги: лобелія Дортмана, наяда(у давньогрецькій міфології так називали німф, що жили у воді), прибережниця одноквіткова, полушник озерний. Навколо озера росте ліс, який обіймає його ніби смарагдовим кільцем.

Озеро оголошено заказником разом із лісовими масивами площею 847гектарів. Тут росте дуб, ялиця, граб, осика, сосна, вільха, береза, а серед лісового різнотрав'я – рідкісні орхідеї. Також тут можна побачити ягоди: чорницю, брусницю, суницю.

Створилося озеро внаслідок провалу шарів земної кори в підземні пустоти. Версія геологів про походження унікального озера співпадає з народною легендою.

Протягом довгого історичного періоду озеро належало різним державам. Можливо, саме тому про нього існує багато легенд. Одну з них використав Адам Міцкевич для написання балади «Світязь». Його захоплювали вчинки героїв минулого, їх патріотизм.

2. Повідомлення учнів.

Легенда про озеро Світязь.

Вороги напали на прекрасне місто Світязь. Нікому було його обороняти, бо князь зі своєю дружиною пішов допомогти в нерівній боротьбі другові-сусідньому князю. Залишилися в місті лише діди, жінки з дітьми та юна княгиня. Не хотіли волелюбні жителі міста загинути від руки загарбника, жити в неволі, зазнати глузу та знущань. Тому вирішили прийняти смерть. Озеро поглинуло їх, даруючи безсмертя. На воді одразу з'явилися квіти неймовірної краси. Вороги зривали їх, але одразу падали мертві. І досі на водах Світязя милується Божим світлом чудове латаття, нагадуючи нащадкам про подвиг простих жінок, про їх безмежну гордість, про любов до батьківщини.

У цій баладі А. Міцкевич показав трагедію польського народу, який героїчно боровся за свою незалежність, але у нерівній боротьбі втратив її.

3. Читання балади А.Міцкевича «Світязь»

4. Бесіда за змістом

- Де відбуваються події?
- Яким ми бачимо озеро?
- Чому воно лякає уночі?
- Що чути з озера?
- Чи розуміють люди, що відбувається?
- Хто вирішив пізнати тайну озера?
- Що звелів зробити?

- Якої ж довжини був невід? (144м)
- Кого запросив освятити початок справи?
- Кого впіймали? Опишіть зовнішність.
- Ким була ця дівчина?
- Що розповіла князівна?
- Як називалось їхнє місто?
- Хто правив ним?
- Куди вирушив князь?
- Чому не хотів князь залишати місто?
- Чим переконала князівна батька?
- Що сталося ввечері?
- Що вирішують жителі міста?
- Чого найбільше боялися люди?
- До кого звертається князівна з проханням? Яким?
- Що сталося з містом та жителями?
- Які квіти з'явилися на воді?
- Що фантастичне, а що реальне в баладі?
- Чи вдалося поету водночас показати красу, небезпеку і чарівність природи? Що для цього поет використав?
- Яку таємницю зберігало озеро?
- Перед яким вибором опинилися люди?
- Як це їх характеризує?
- «Коло думок».
- Чи правильно вчинили жителі міста?
- Чи був у них інший вихід?
- Якби у вас була можливість, щоб ви порадили?

5. Аналіз балади

Тема: показ боротьби польського народу за незалежність; загибель жителів Світязя

Ідея: уславлення патріотизму простих людей.

Розмір чотиристопний дактиль

Римування: перехресне.

Елементи сюжету

Експозиція: опис озера Світязь.

Зав'язка: бажання дізнатися про таємницю озера.

Розвиток дії: поява князівни, розповідь про Туганову державу, напад ворогів.

Кульмінація: небажання потрапити в неволю та добровільна смерть.

Розв'язка: біле латаття як згадка про подвиг народу.

Образи балади. Жителі міста – люди сміливі, горді. Вони обрали волю і смерть, але не скорилися ворогові.

6. Коментар учителя. Балада «Світязь» побудована на матеріалі слов'янської історії, легендаризованої, поетизованої митцем у дусі романтизму. У даній баладі, як і в інших ранніх творах, багато місця відведено місцевому колориту. Місцевий колорит – це сукупність достовірних деталей, які передають географічні й національні особливості місця подій, атмосферу й обстановку новгородських країв. Невипадково тут згадуються реальні географічні місця: озеро Світязь – одне з найпрекрасніших місць України; Новгородок-містечко, яке нині входить до складу Білорусії (Міцкевич народився неподалік від нього); Плужини – маєток, де проживав Михайло Верещак, брат коханої поета. Про місцевий ландшафт свідчать назви місцевих сіл: Царини, Заосьє, Рута, Щорси, руїни замків, бори, дороги, вибалки. Прикмети Новгородського регіону, томоміміка, а також одяг, звичаї, діалект надають емоційній атмосфері твору відчуття достовірності, передають екзотичність волинсько-української природи. Це дозволяє письменникові наблизити легендарне минуле до дійсності, показати, що життя слов'ян має глибоке коріння в історії, для того, щоб жити далі, треба знати про те, що було, бути гідним пам'яті своїх предків.

7. Робота в групах.

(Учитель кожній групі роздає інформаційні картки, в яких пояснюються традиційні для слов'ян образи-символи).

Завдання: з допомогою інформаційних карток дослідити використання Адамом Міцкевичем у баладі «Світязь» традиційних образів-символів, з якими в уявленнях слов'ян пов'язані усталені значення.

Картка №1. Вода – символ першоматерії, плодючості, початку й кінця всього суцього на землі; у християн – символ очищення від гріхів, смерті й поховання, життя і воскресіння із мертвих, чесності й правдивості, сили, дівчини та жінки.

- У баладі «Світязь» з водою (озером) пов'язана тема смерті й відродження народу, історія жіноцтва Туганової держави, мотив духовної сили народу, яка полягає в його єдності й прагненні до волі.

Картка №2. Синій, блакитний колір – символізує довір'я, безкінечність, сум. Це колір неба і води. У християнській культурі він асоціюється з вічною божественною істиною. Означає також добротність, добру славу, вірність.

- Синій колір озера Світязь («безодня блакить») навіює печальну згадку про минуле, про загибель Туганової держави. Водночас цей колір допомагає авторові утвердити святенність боротьби за свободу, добру славу, яку нескорений народ залишив по собі. Образ жінки, що раптово з'явилася із синіх хвиль, утілює думку про вірність своєму народові.

Картка №3. Білий колір – символ невинності, чистоти, добротності, світла, сонця, життя, вічності. У християнських традиціях біле означає спорідненість із Божим світом. У білому зображуються ангели, святі. Водночас білий має і протилежну символіку: це знак смерті, порожнечі, мовчання. Слов'яни одягали покійників у білий одяг.

- А. Міцкевич використав усе розмаїття значень білого кольору в баладі «Світязь». Народ Туганової держави жив щасливо, але з приходом гнобителів життю людей загрожує небезпека. «Біле нас щось огортає» - ця фраза символізує смерть, яку мужньо приймає народ. Але водночас це і знак божого світла, яке рятує людей із неволі і через смерть наближає до вищого божественного смислу. Білі квіти, на які перетворилися дівчата й жінки Світязя, уособлюють духовну чистоту та невинність. Однак тим, хто загрожує всьому «білому» - чистому, вільному, добротному – квіти несуть смерть.

Картка №4. Лілія (купава) – символ цноти, чистоти, непорочної краси. Водночас вона – символ смерті, відданості, помсти покійника, квітка Пресвятої діви.

- Білі купави у баладі Міцкевича «Світязь» уособлюють духовну красу народу, який бореться за свою волю. Поет розвинув традиційний фольклорний мотив «помсти покійника» у мотив «помсти квітів». У такий спосіб автор показує продовження боротьби за свободу, карає гнобителів, закликає всі народи звільнитися від поневолення.

Картка №5. Зелений колір – колір трави, символ природи, молодості, плодючості, краси і радості, ствердження життя, миру.

- Білі купави у «листі зеленім» у баладі Міцкевича втілюють віру поета у свій народ, у продовження його життя, нове відродження, мирне вільне існування.

IV. Підсумки уроку.

Слово учителя. І досі на дзеркалі води Світязя милуються Божим світом чудові купави, нагадуючи нащадкам про подвиг простих жінок, про їх безмежну гордість, про любов до батьківщини. І ці тендітні квіти наче звертаються до нащадків - а що зробили ви для своєї Батьківщини?

Закінчена балада, але ні сучасникам Адама Міцкевича, ні нам не дає спокою це запитання. І в цьому, я впевнена, заклик поета, громадянина і патріота.

- У чому секрет балади Міцкевича «Світязь»?

V. Домашнє завдання.

Виписати епітети й порівняння в описі картин природи.

Урок №11

Тема уроку: Роберт Льюїс Стівенсон (1850- 1894). «Вересковий мед» .

«Вересковий мед» Стівенсона як героїчна балада. Уславлення в ній подвигу в непримиренній боротьбі з іноземними загарбниками. Фольклорні елементи в творі.

Мета уроку: поглибити знання учнів про життєвий та творчий шлях англійського письменника Р. Л. Стівенсона, розкрити історичне тло балади «Вересковий мед»; розвивати навички виразного читання та аналізу прочитаного; виховувати почуття патріотизму, любові до рідного краю.

Обладнання: підручник, портрет письменника, аудіозапис мелодії, презентація до уроку.

Епіграф до уроку:

*«Належить ця земля лиш нам та нашим предкам,
і в нас її ніхто не забере.»
Грецьке прислів'я*

Хід уроку

I. Організаційний момент.

З'ясувати емоційний стан учнів за картками-смайлами.

II. Повідомлення теми та мети уроку. III. Мотивація навчальної діяльності.

1. «Мозкова атака»

Звучить шотландська музика (аудіозапис мелодії волинки).

— А зараз ви прослухаєте мелодію. Отже, закрийте очі та вслухайтесь в музику.

Які картини виникають у вашій уяві? Як ви вважаєте, музика якого народу зараз прозвучала? Це шотландська музика. Так чому ж ми завели розмову про Шотландію? (Учні висловлюють свої припущення).

3. Слово вчителя

— На сьогоднішньому уроці ми познайомимося з твором, що має назву «Вересковий мед». Як ви думаєте, про що буде йти розповідь? Напишіть (Очікування).

(Потім учні по черзі зачитують текст очікування і прикріплюють стікер-пелюстку до квітки на дошці .)

IV. Актуалізація опорних знань учнів.

Бесіда на повторення .

— Діти, що таке балада?

— Які бувають види балад за змістом? (Фантастичні, історико-героїчні, соціально-побутові.)

— Яка найважливіша особливість балад?(Наявність драматичного сюжету.)

V. Сприйняття та засвоєння учнями нового матеріалу.

1. Слово вчителя

— Ви вже ознайомились раніше із творчістю Роберта Льюїса Стівенсона, читаючи його найвідоміший пригодницький роман «Острів Скарбів». Але сьогодні у вас є можливість пізнати особливості фольклору та історії шотландських земель, ви навчитесь життєвої мудрості та переймете досвід патріотично налаштованих борців за життя.

2. Повідомлення учнів про життя та творчість Роберта Льюїса Стівенсона(за випереджувальним завданням).

2.1. Повідомлення учня №1

Англійський письменник, засновник і теоретик неоромантизму, літературний критик, поет, шотландець за походженням, Роберт Льюїс Стівенсон народився 13 листопада 1850 року в столиці Шотландії, "місті вітрів" Единбурзі. По материнській лінії він походив зі стародавнього шотландського роду Белфурів. Дід і батько його були відомими морськими інженерами, будівельниками маяків, інший дід був пастором. Його мати, Маргарет, з юності страждала туберкульозом і змушена була майже цілком передоручити слабкого здоров'ям сина турботам няньки, Алісон Каннінгем. Каммі, так няньку називали в родині, була жінкою неабиякою. Вона мала чудове почуття гумору, була обдарована уявою і чималим талантом

оповідача. Саме її манеру декламувати вірші мимоволі перейняв майбутній письменник. Каммі мала такий авторитет у будинку, що вибачення за провини маленький Льюїс просив у неї, а не в батьків. Однак життєрадісність в ній поєднувалася з набожністю, любов до віршів Роберта Бернса - із щоденним звертанням до Біблії. Ряд віршів, таких як "Я був гарним цілий день" чи "Такий порядок", що їх Стівенсон включив до збірника, перейняті тими поняттями, що Каммі вселяла йому, коли він був дитиною. Чи могла благочестива Каммі припускати, що дивну нервозність хлопчика спричиняють її розповіді про грішників, які горять у вічному полум'ї? "Релігійні страшилки й жахи", як назвав їх у своїх спогадах сам Стівенсон, призводили до того, що він боявся заснути, бо йому здавалося, що уві сні Бог може спровести його до пекла. У ті довгі ночі, коли Льюїса доймав кашель, Каммі несла його до вікна, щоб показати ніч, зоряне небо й світло у вікнах тих, хто "теж хворіє". Няньці, за його власним визнанням, Стівенсон був зобов'язаний тим, що став письменником. Вона допомогла йому розвинути свою природну здатність до творчості, стала тим товаришем, якого слабка і хвороблива дитина була позбавлена. На третьому році життя він перехворів на бронхіт. Ця хвороба потім давалася взнаки упродовж усього його життя і призвела до ранньої смерті. Єдина, вкрай хвороблива дитина, він подовгу був прикутий до ліжка через хворі бронхи, у нього розвинувся туберкульоз, і він ніколи не почував себе повністю здоровим.

2.2. Повідомлення учня №2

До тринадцятирічного віку здоров'я хлопчика зміцніло, і його віддали до закритої школи. Поїздки Шотландією під час літніх канікул залишили глибокий слід у душі хлопчика: історії про корабельні аварії, розповіді про бурунів, гірські вершини живили уяву майбутнього письменника. Стівенсон пристрасно покохав рідний край, його природу й історію. Пізніше він напише про Шотландію оповідання й нариси, вірші й романи, оброблятиме народні повір'я. У сімнадцять років Льюїс вступив на юридичний факультет Единбурзького університету, а в 1875 році закінчив його. Він багато подорожував, і під час подорожі на південь Франції пише дорожні записки, з яких починається список його публікацій. У 1866 році вийшла перша книжка Стівенсона - "Пентландське повстання". Світова слава прийшла до Стівенсона після виходу роману "Острів скарбів" (1883). З 1876 року в його життя ввійшла Фенні Осборн. Коли вони зустрілися, їй було тридцять шість років, вона жила з дітьми окремо від чоловіка. Стівенсону було двадцять шість років, коли він запропонував Фенні розлучитися з чоловіком і вийти за нього заміж. Фенні була американкою, жінкою вольовою, розумною і практичною. Завдяки її намаганням сталося повне примирення батька з сином (батько негативно ставився до богемної поведінки сина в студентські роки). Родина спочатку була проти їх одруження, але палкі почуття Льюїса до Фенні перемогли. Він сам приїхав до неї в Америку, де вони одружилися. Після смерті батька Стівенсон із сім'єю переїздить до Америки, подорожує південними морями. Ця подорож повертає його до життя, він добре відчуває себе, багато працює фізично й сидить за письмовим столом. У 1889 році, під час подорожі південними морями на борті яхти "Каско", Стівенсон написав роман "Власник Баллантре". Утім же 1889 році родина Стівенсонів придбала ділянку землі на острові Уполу (архіпелаг Самоа), де письменник, який страждав на важку форму туберкульозу, жив до кінця своїх днів. Третього грудня 1894 Стівенсон помер від крововиливу в мозок.

2.3. Повідомлення учня №3

Не тільки загадкові голоси моря і трагічні шотландські легенди, з ними разом дуже рано ввійшли в душу Стівенсона й високі моральні принципи. Під плащем вільного бунтаря ховалася вимоглива совість мораліста. Дитинство цього шукача пригод було затьмарено важкою хворобою легень, що переслідувала його все життя. Поруч з ним завжди були відкриті "двері смерті", як завжди він сам про це говорив. Бранець "ковдрової країни" вирушав у подорожі на хвилях своєї неприборканої уяви. Але романтика долі повела цього тендітного й безстрашного мрійника, прозваного друзями "ельфом", у далекі мандрівки, в екзотичні краї, де йому було легше дихати. "Школу Стівенсона" проходять з дитинства. Першою зустріччю з поезією для маленьких англійців давно став його "Дитячий квітник

віршів", а улюбленою книжкою всіх поколінь в усьому світі - "Острів скарбів". Можливо, це одна з причин його надзвичайно високої популярності. Ім'я Стівенсона згадується на сторінках найрізноманітніших видань - у тому чи іншому контексті - постійно, а не тільки у зв'язку з ювілейними урочистостями. "Острів скарбів", що народився з намальованої разом з пасинком карти, і "Дивна історія доктора Джекіла і містера Хайда", що з'явилася уві сні й породила безліч кінематографічних версій,- найбільш відомі твори Стівенсона. Чистота юності й звабна привабливість зла - ці психологічні й моральні контрасти відкрив Стівенсону Достоевський, який справив на нього дуже глибоке враження ще в юності. Неперевершений стиліст і майстер літературної гри, Стівенсон творив під девізом "Живу я словом!". Честертон, який вважав його великим письменником, зазначав: "Скрупульозна точність, з якою він підбирає слова, нагадує вивіреність математичної формули".

2.4. Повідомлення учня №4

Стівенсон є засновником і теоретиком такого відомого напрямку в літературі, як неоромантизм. Гостро відчуваючи суперечності між реальністю і мрією, він шукав у звичайному надзвичайне, героя в простій людині. Подорожі, пригоди, небезпеки потрібні для того, щоб надати життю яскравість і повноту, прорвавши монотонність буднів, побачити таємницю і красу світу. Письменник утверджував мужній оптимізм і віру в цінність добра, мав юнацьку романтичну спрямованість до прекрасного. Розглядаючи літературну професію з морального боку, Стівенсон підкреслював, що письменникам необхідно прагнути до правди життя, щоб людина "не вважала себе ангелом чи чудовиськом; не сприймала навколишній світ за пекло; не дозволяла собі уявляти, начебто всі права належать її касті чи її батьківщині". Ця людина-легенда, яка прожила всього сорок чотири роки, навіть зі своєї біографії зуміла створити захоплюючий роман. Зборознивши на вітрильному "Срібному кораблі" південні моря, він навіки знайшов свій "острів скарбів" на Самоа в Тихому океані. Завдяки Стівенсону цей далекий острів став духовним центром і місцем літературного паломництва. Він помер там надто молодим і надто улюбленим. Туситала - оповідач історій (так нарекли його віддані самоанці) похований місцевими жителями на вершині гори Веа, як він провів у своєму поетичному "Реквіємі". Рядки "Реквієму" викарбувані на надгробній плиті.

2.5. Повідомлення учня №5

Серед творів Стівенсона є його чудова поетична книжка: "Дитячий квітник віршів". Вірші, що ввійшли до неї, були створені ним під час загострення хвороби, на межі життя і смерті. Стівенсон лежав у темній кімнаті, і йому було заборонено рухатися і говорити. З моторошної п'ятки безмовності душа його спрямовується в райський сад дитинства, де людина ще безневинна, прекрасна і вільна. Дитячі фантазії і сни з візіонерською виразністю оживають у цих музичних віршах. Цей збірник суто особистих віршів зміг пережити не тільки всі вигадливі перебіги літературної моди, але й глобальні військові та політичні потрясіння. Стівенсон одним із перших звернувся у своїй ліричній поезії до світу дитинства й проголосив його найбільшою цінністю. Ця невелика книжка, сповнена внутрішнім світлом, вплинула на весь простір англомовної літератури. Любов і смерть, дух і плоть, злети й падіння душі, розмова з Богом на краю буття - основні теми його лірики. Життя для нього - зустріч і прощання з любов'ю, радість і праця. Вірші збірника Стівенсона "Підлісок" знайомі українському читачу ще менше, ніж його так звані вірші для дітей. Початок йому було покладено відразу після закінчення роботи над збірником "Свистульки". "Я зробився поетом, працюю і працюю над віршами, так що до сорока років напевно видам поетичний збірник",- пише він товаришу в травні 1883 року. І через чотири роки збірник дійсно виходить. Назву для нього Стівенсон запозичив у сучасника Шекспіра, поета Бена Джонсона, який писав вірші з будь-якого приводу. "Мої вірші не ліс, а підлісок,- говорив сам письменник, оцінюючи свою роботу,- але в них є зміст і їх можна читати". Поезію Стівенсона читають у нас менше, ніж його прозу, його вірші перекладали Брюсов і Ходасевич, Балтрушайтіс, Бальмонт і Мандельштам. Найбільше визнання здобула його балада "Вересковий мед" у блискучому перекладі Маршака. Пізніше перекладали його А. Сергєєв, І. Іванівський, А. Кузнецов та інші.

3. Перегляд презентації.

4. Розповідь вчителя про давню шотландську легенду, яка лягла в основу балади.

— Учні, ви більш глибоко ознайомились із відомостями про Стівенсона, прийняли його особистою трагедією та збагнули те, як важко іноді буває прийняти правильне рішення, але попри всі життєві труднощі письменник не опустил рук, а писав про народ і для народу, став всесвітньо відомим. «Вересковий мед» — це твір, який свідчить про свідомість, патріотизм та мужність шотландців.

"Вересковий мед" написаний за галлоуейською легендою про часи, коли король шотландський громив у боях пиктів і завоював їхні землі. Цей край був славнозвісний своїм чудовим медовим напоєм, виготовленим з вереску, що квітнув по всіх схилах. На фоні чудового опису цвітіння вереску розгортаються страшні події: знищено майже все населення цієї славної країни. Але завойовникам нічого не жалко, їм бракує лише чудового медового напою серед буяння квіту вереску. Ось нарешті знайдено живими останніх двох жителів, — батько з десятирічним сином. Завойовники вимагають у них рецепт. У своїй зухвалості вони навіть і помислити не можуть, що ці люди здатні заплатити життям за таємницю свого народу, яку він зберігав упродовж віків. Глибоко вражає страшний вчинок батька, котрий майже власноруч занапащає свою дитину (він наказав скинути хлопця зі скелі, щоб той, бува, не викрив таємниці). Але ми розуміємо, що навряд чи хлопчик залишився б живий після того, як вороги дізналися б від нього цю таємницю. Тому вчинок батька — це вирок зухвалому вторгненню завойовників, які винищили все населення, але не скорили душі цього народу.

5. Повідомлення учня про чудодійну квітку верес.

Вереск — вічнозелена рослина. Висота 30-50 сантиметрів, листочки дрібні, згорнуті, темно-зеленого кольору. Квітки вересу дрібні, бузково-рожеві, дзвонові. Плід — маленька коробочка, в якій дозріває дуже дрібне насіння. Під час цвітіння вересу над ним стоїть гул від трудяг джмелів і бджіл. Лікувальні властивості меду верескового восхвалялись в піснях і легендах. Зацвітає верес пізно — в кінці липня, в серпні. Він продовжує радувати людей килимом із квітів, коли інші квіти вже зів'яли, часом до снігів. Поетична краса квітучих чагарників вересу з давнини надихала творчих людей, і вони оспівували її у своїх творах. На вересові пустки в холодну пору виповзають погрітися на сонечко змії, збираються сімейки прудких ящірок. Вереск закриває їх від вітру, захищає від хижаків. Тому і збирається їх на вересових пустках безліч, а народ приймає їх за свиту нечистої сили. Люди не розуміють причин життєстійкості вересу, не розуміють причини великої кількості грибів, що ростуть серед вересу, і за все це приписують вересовим пусткам містичні властивості.

6. Словникова робота. (Робота в зошитах)

Верес — вічнозелений кущик із дуже дрібним і численним листям, лілово рожевими або червоними квітами. Медонос. Поширений у Європі (в тому числі й в Україні), Західній Азії, Північній Америці та Південно-Західній Африці.

Трунок — напій.

Броварі — пивовари.

Пучина, нурт, нурта — вир.

7. Виразне читання балади вчителем.

8. Текстологічний аналіз твору (бесіда за прочитаним).

— Яке враження справив на вас цей твір?

— Яким було життя пиктів до приходу завойовників?

— Чим був вереск для пиктів? (Вереск для пиктів — це життя.)

— Якими ви уявляєте пиктів? (Це маленькі люди. Вони мирні, дуже працьовиті.)

— Яку характеристику надає автор правителю шотландців? Використовуючи текст балади доведіть, що він безжальний.

— На вашу думку, пикти захищали свої землі? (Як саме билися пикти, автор не описує. Але ми чітко усвідомлюємо, що це війна не на життя, а на смерть. Прекрасні верескові землі стали кривавими.)

— Як до пиктів ставиться автор? (Він їм співчуває.)

- Прочитайте четверту строфу.
- Чому шотландський володар був похмурим? Що його непокоїло після повного винищення пиктів? (Володар був незадоволений та похмурий, тому що землі пиктів були завойовані, а напою він ще не скуштував. Отже, перемога ще неповна.)
- Ви думаєте, що володар — це головний герой? (Ні. Головні герої — це останні пикти, що залишилися в живих.)
- Як характеризує автор двох пиктів, яких знайшли слуги короля? Які епітети використовує, зображуючи їх?
- Що ви можете сказати про поведінку героїв? Про що вони думають в цей момент? (Мовчать з гідністю. Напевно, герої думають про життя та смерть, про те, як зберегти таємницю, переживають один за одного.)
- Чого вимагає від пиктів шотландський король? Які умови їм ставить?
- Слово — теж вчинок. Прочитайте слова старого та оцініть його вчинок. Чи правильно вчинив батько зі своїм сином? Був у нього інший вихід?
- Чи отримав король рецепт напою?
- Чому старий не видав таємницю, але ж це всього лише напій? (Вересовий трюнок — це традиція пиктів. Дати рецепт — це означає зрадити свій народ, Батьківщину.)
- Яким ви побачили старого? (Гордий, стійкий, справжній герой.)
- Зневага до смерті народжує героїв. Чому у героя немає імені? (Так вчинив би кожен з пиктів.)
- Старий в ім'я високої мети приносить в жертву власного сина і самого себе. Такий вчинок називається самопожертвою.
- До якого типу балад ви віднесете «Вересовий мед» Стівенсона? (Це героїчна балада.)
- Як ви думаєте, чому балада називається «Вересовий мед», а не, наприклад, «Старий і син»? (Вересовий мед — це свята таємниця, яку пикти нікому не видали. Вони загинули нескореними, непереможеними.)
- Визначте ідею твору. (Героїчна боротьба пиктів за незалежність, вірність своїм ідеалам.)

VI. Закріплення вивченого матеріалу.

2. Робота в групах

1 група — визначити фольклорні елементи у творі.

(Фольклорні елементи у творі:

Поетизація старовини, її звичаїв і моралі.

- Сюжетність, в основі — одна визначна подія.
- Поєднання історії та легенди.
- Контрастність образів.
- Мальовничість пейзажу, природа — живий учасник подій.
- Трагічність долі персонажів.
- Діалоги.
- Символіка кольорів.
- Традиційні епітети, метафори, порівняння.
- Символи.)

2 група — визначити елементи композиції твору.

(Елементи композиції твору:

- I — експозиція, або зачин (оспівування вересового напою, характеру і звичаїв пиктів);
- II — зав'язка (захоплення території пиктів загарбниками, знищення маленького народу);
- III — розвиток дії (король прагне дізнатися про секрет вересового напою, захоплення в полон батька і сина, пропозиція батька відкрити таємницю в обмін на смерть сина — начебто йому соромно продавати свою честь у нього на очах, сина зв'язали і кинули у море);
- IV — кульмінація (батько кидає виклик ворогам і забирає із собою в могилу таємницю вересового трюнку).

3. Кросворд (підготовлений учнями).

	1В	І	Й	О	Н				
2Г	Е	Т	Е						
	3Р	У	К	А	В	И	Ч	К	А
	4Е	П	І	Т	Е	Т			
	5С	Т	І	В	Е	Н	С	О	Н

1. Прізвище автора літературної балади «Балада прикмет».

2.

Прізвище автора балади «Вільшаний король».

3. Назва

балади Ф. Шіллера.

4.

Художній засіб, який є в усіх баладах (характерний для літературних балад).

5. Автор балади (прізвище) «Вересковий мед».

VII. Підсумок уроку. Самооцінювання.

Метод «Мікрофон».

Продовжте речення:

- На уроці мене вразило те, що...
- Я дізнався (-лась), що...
- Я навчився (-лась)...
- Я зробив (-ла) для себе такі висновки. ...

VII. Домашнє завдання.

Виразно читати та переказувати баладу. Намалювати ілюстрації до тексту.

Чайковська О.Б.,
вчитель зарубіжної літератури
Дунаєвецької ЗОШ І-ІІІ ст. №2

Урок №12

Тема. Вальтер Скотт – засновник жанру історичного роману. Історія і художній вимисел в романі «Айвенго»

Мета уроку ознайомити учнів з життєвим та творчим шляхом письменника; повторити поняття «роман», визначити характерні особливості історичного роману; показати історичне тло роману «Айвенго»; розвивати навички виразного читання, вміння узагальнювати та аналізувати матеріал; виховувати інтерес до історичного минулого. Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Обладнання портрет В.Скотта, тексти «Айвенго», ілюстрації до роману.

Епіграф уроку ... великий талант, що не має собі рівних... у ньому відкривається зовсім нове мистецтво, яке має свої власні закони. Й. В. Гете Враховуючи смаки публіки, яка, сподіваюсь, жадібно накинеться на цю книгу, я спробував так перекласти старі звичай мовою сучасності і так докладно розвинути характери і почуття моїх героїв, щоб сучасний читач не відчував ніякої втоми від сухого зображення неприкрашеної старовини. В. Скотт

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми та мети уроку

III. Мотивація навчальної діяльності .Презентація змісту уроку

Презентація по слайдам:

Слайд 1

Тема Вальтер Скотт як засновник історичного роману “Айвенго”. Зображення в романі боротьби англосаксів з норманами в XII ст. та міжусобиць норманів.

Слайд 2

Епіграф уроку ... великий талант, що не має собі рівних... у ньому відкривається зовсім нове мистецтво, яке має свої власні закони. Й. В. Гете Враховуючи смаки публіки, яка, сподіваюсь, жадібно накиється на цю книгу, я спробував так перекласти старі звичай мовою сучасності і так докладно розвинути характери і почуття моїх героїв, щоб сучасний читач не відчував ніякої утоми від сухого зображення неприкрашеної старовини. В. Скотт

Слайд 3

Вальтер Скотт – слово про письменника Вальтер Скотт (1771-1832) – шотландський письменник, народився в Единбурзі, столиці Шотландії, що входила до складу Великої Британії. Його рід був давнім і не бідним: батько – юрист, мати – донька професора медицини. Батьки любили сина безмежно, а він ріс кволим і хворобливим. На батькове прохання В. Скотт стає юристом, але захоплюється фольклором та історією. Зустріч з найвидатнішим шотландським поетом Робертом Бернсом справила на нього велике враження. В. Скотт писав вірші, працював над збіркою шотландських народних балад, але увійшов у історію світової літератури як батько історичного роману.

Слайд 4

Штрихи до портрету письменника Біограф Х. Пірсон у своїй книзі “Вальтер Скотт” створив виразний портрет митця. Як пише Х. Пірсон, Вальтер Скотт був шести футів на зріст (1 фут = 30,5 см), кремезний тілом. Права нога у нього була менша за ліву, тому він шкутильгав і був змушений користуватися палицею. В. Скотт привертав увагу оточуючих насамперед глибоким проникливим поглядом світло-сірих очей. Найбільш характерною рисою В. Скотта, яку відзначають усі його сучасники, була доброзичливість. Багатьом митцям він допомагав у скруті. Він був дуже делікатним у стосунках, не міг навіть словом образити інших. Водночас письменник був дуже вимогливий до себе, відповідальний і серйозний. Ще однією рисою В. Скотта була його скромність.

Слайд 5

Шотландія – батьківщина письменника Единбурзький замок

Слайд 6

Словникова робота Історичний роман – великий за обсягом та складний за побудовою епічний твір, присвячений подіям минулого, від яких нас відокремлює значний проміжок часу. Історичний роман будується на фактах, документах, на народній пам’яті про давні події та їх учасників. Героями історичного роману можуть бути як реальні особи, так і персонажі, створені уявою письменника. В історичному романі важливим є історичний і місцевий колорит, які передають загальну атмосферу подій та особливості життя людей у ті часи.

Слайд 7

Своєрідність історичних романів В. Скотта Сюжет Поєднання історичних фактів з художнім вимислом. Широка панорама життя минулих віків. Показ історії через долі окремих людей. Герої Історичні особи і вигадані персонажі. Представники різних соціальних класів, вищих і нижчих верств суспільства. Немає поділу на позитивних і негативних героїв. Конфлікти Історичні конфлікти поєднуються з соціальними, національними, моральними. Історичний підхід Відображення дійсного ходу історичного процесу. Обумовленість подій і характерів соціально-історичними умовами. Історію показано в русі. Авторська позиція Автор об’єктивно відображає хід подій, але виражає свої думки через децю ідеалізованих персонажів (поєднання реалізму та романтизму). Мова Стиль наближений до епохи, але мова сучасна, однак без “зворотів новітнього походження” (В. Скотт)

Слайд 8

Історична основа роману “Айвенго” У романі “Айвенго” В. Скотт зображує епоху раннього Середньовіччя, зокрема події XII ст. Це була доба, коли в Англії утверджувалися феодальні відносини, завершувався процес закріпачення селян. Цей процес ускладнювався вторгненням

норманів. Іноземні феодалі, підкоривши країну, захопили кращі землі й почасти винищили, почасти змусили поступитися місцевих англосакських землевласників. Дія роману розпочинається з останніх років XII ст. (приблизно 1194 р.) і пов'язана з поверненням короля Річарда I після тривалої відсутності до Англії, його боротьбою проти брата – принца Джона, який намагався захопити престол, і свавільних феодалів.

Слайд 9

Історична довідка Англосакси (англ. Anglo-Saxons, нім. Angelsachsen, данськ. Angelsakser) — історики дають цю назву германським племенам англів і саксів, до яких приєдналися і юти. Ці племена, що жили між річками Ельбою і Рейном, в середині V ст. почали переселятися в Британію. У XII ст. англосакси були корінним населенням Англії. Норма ни (норма ндці), “північні люди” — початкова назва жителів Скандинавії, особливо Норвегії, потім назва морських розбійників, які спустошували в IX-XI ст. берегові країни Європи і були відомі також під іменем вікінгів (воїни). Англію, на яку нормани з IX ст. майже щорічно здійснювали походи, вони зайняли в XII ст.

Слайд 10

Англосакси

Слайд 11

Нормани

Слайд 12

Робота з текстом. Виразне читання I розділу роману *Бесіда* з учнями за прочитаним Які історичні особи згадуються у цьому розділі? Як автор зображує ситуацію в країні? Як поводити себе феодалі? У чому виявилось засилля норманів?

Слайд 13

Нормани в бою

Слайд 14

Нормандське завоювання Англії та повстання саксів

Слайд 15

Робота з текстом. Виразне читання II розділу роману *Запитання та завдання* для учнів Про яких історичних діячів пише автор у цьому розділі? Як він характеризує принца Джона? Розкажіть про становище простого люду.

Слайд 16

Принц Джон

Слайд 17

Життя простих людей

Слайд 18

Історичні особи в романі “*Айвенго*” Річард I Левине Серце (1157-1199) – англійський король (з 1189 р.) Учасник Третього Хрестового походу (1189-1192), який закінчився невдало. Повертаючись до Англії, потрапив у полон до австрійського герцога і звільнився лише тоді, коли сплатив викуп. Реальний король Річард був жорстоким і грубим. Він вчиняв блискучі, але непотрібні подвиги. Слава воїна була для нього вище за славу правителя. Однак у романі “*Айвенго*” письменник децю ідеалізує Річарда, наслідуючи народні шотландські балади. У фольклорі Річард – втілення народної мрії про доступного, демократичного, справедливого і мудрого короля. В. Скотт теж звеличує свого героя, бо він сприяв об'єднанню англійської нації і виражав ідею визволення від засилля іноземних загарбників й утвердження сильної централізованої влади, мудрого правління.

Слайд 19

Річард I Левине Серце на чолі війська

Слайд 20

Історичні особи в романі “*Айвенго*” Принц Джон (1167-1216) – англійський король (з 1199 р.). Зайняв престол після смерті свого брата Річарда I. Втратив більшу частину англійських володінь у Франції, за що його прозвали Безземельним. Своєю жорстокістю і утисками викликав невдоволення народу, лицарства й навіть феодалів, які відкрито

повстали проти нього і змусили підписати в 1215 р. Велику хартію вольностей. У романі “Айвенго” принц Джон показаний хитрим, підлим, жорстоким і підступним. Якщо Річард I – ідеал народного короля, то принц Джон – втілення правителя, який суперечить народним інтересам.

Слайд 21

Історичні особи в романі “Айвенго” Вільгельм I Завойовник (Вільгельм Нормандський) — король Англії (з 1066 року), організатор і керівник нормандського завоювання Англії, один із видатних політичних діячів Європи XI століття. Вільгельм I народився в Нормандії. Він був незаконним, але єдиним сином герцога Нормандії Роберта II. Роберт оголосив Вільгельма своїм спадкоємцем. У 1066 р. Вільгельм заявив про свої права на англійську корону, хоча у нього не було кровних родичів серед англосаксонських королів. Проте у жовтні 1066 р. війська Вільгельма атакували англосаксів біля Гастінгса і у жорстокій битві розбили їх. Битва при Гастінгсі стала переломним моментом в нормандському завоюванні Англії. Влада нормандців опиралася на військову силу. Землі англосаксонської знаті конфіскувалися і передавалися у володіння північнофранцузьким лицарям і баронам.

Слайд 22

Лицарська кіннота у битві при Гастінгсі

Слайд 23

Історичні особи в романі “Айвенго” Вільгельм II (1070-1100) – англійський король, другий син Вільгельма I. По волі батька успадкував престол замість старшого брата Роберта. Був деспотичним і жорстоким. Застрелений під час полювання. Едуард III (1312-1377) – англійський король (з 1327 р.). Його домагання французької корони стали причиною Столітньої війни.

Слайд 24

Робота з текстом із використанням прийому “Мозаїка” Складання панорами середньовічної Англії за матеріалом перших розділів роману “Феодалі, отримавши надмірні привілеї...” “Дуже нетривким було у той час становище маломаєтних дворян...” “Завоювання Англії норманським герцогом Вільгельмом...” “Майже усі без винятку саксонські принци і саксонська знать були винищені, або позбавлені своїх маєтностей...” “Усі монархи норманського походження віддавали перевагу...” “Розмовляли виключно по нормано-французьки...”

слайд 25

Робота з текстом із використанням прийому “Мозаїка” Запитання і завдання для учнів Які дві сили протипоставлені одна одній у романі? Що є безумовним доказом пригнічення корінного населення, обмеження їхньої самостійності? Закінчіть речення: “У них відібрано...” Чи можна говорити, що англійський народ стає поруч із знаттю у боротьбі зі спільними ворогами? Чи підтримує хтось протест бідних людей проти пригнічення?

Слайд 26

Робота з текстом із використанням прийому “Мозаїка” Опис свинопаса Гурта. “Мідне кільце на киталт собачого ремеза...” “... природжений раб Седріка Сакса.” Опис блазня “Один із тих домашніх клоунів та блазнів, котрих багаті люди тримали у себе дома для забави, щоб якимось згайнувати час.” “Нам залишилося тільки повітря, щоб дихати, втім, і його не відібрали лише тому, що інакше ми не виконали б роботу, навалену на наші плечі...” “Дай, Боже, здоров’я нашому господареві Седріку за те, що він заступився за нас, як личить мужньому воїнові...” Яке прізвисько в романі має Седрік і чому?

Слайд 27

Текстологічний аналіз твору (фрагмент вечери в будинку Седріка Сакса) Робота в групах з використанням ефекту “збільшувального скла” Хто зібрався у Седріка Сакса? Чому хазяїн зібрав таку різноманітну компанію? Як це характеризує Седріка? Чи можна сказати, що Седрік такий люб’язний господар, що заради гостей поступиться своїми принципами? Чи поважає Седрік людську гідність інших так само, як власну? Чи з повагою гості ставляться до дому, у якому перебувають? Чи поведуться вони відповідно до свого звання?

Слайд 28

Седрік Сакс

Слайд 29

Текстологічний аналіз твору (фрагмент вечері в будинку Седріка Сакса) Робота в групах з використанням ефекту “збільшувального скла” Хто вносить деякі зміни (і які саме) у розвиток подій під час вечері? Як реагували хазяїн і гості, коли паломник урочисто назвав імена переможців лицарського турніру у Святій Землі? Чому паломник не назвав ім'я шостого лицаря? Чому Бріан де Буагільбер назвав ім'я Айвенго, хоч міг би змовчати? Яку мету він переслідував? Проілюструйте конкретними словами його ставлення до Айвенго.

Слайд 30

Бріан де Буагільбер

Слайд 31

Бліц-турнір запитань Як ви вважаєте, чому Седрік не одразу заступився за Айвенго? Чому на слуг “ім'я Айвенго справило враження електричної іскри”? Яку образу згадує Седрік? Що зробила леді Ровена після свого заступництва? Чим закінчилася випадкова зустріч паломника та єврея Ісаака? Як ви вважаєте, чи зустрінуться на турнірі Айвенго і Бріан де Буагільбер? Чому паломник не був упевнений у цьому?

Слайд 32

Паломник

Слайд 33

Соціальні конфлікти в романі “Айвенго” Бесіда за текстом твору Який основний конфлікт епохи відображено в романі В. Скотта? (Боротьба англосаксів проти норманів.) Який політичний конфлікт висвітлює письменник? (Боротьба між принцом Джоном і королем Річардом I за владу.) Чи знайшли відображення у творі соціальні протиріччя між закріпаченими селянами і феодалами? (Так, у романі показані вияви протесту селян проти феодалів. Однак В. Скотт децю прикрашає дійсність, утверджуючи думку про можливість “доброго співіснування” селян зі своїми господарями.)

Слайд 34

Повстання селян

Слайд 35

Національні та релігійні суперечності у творі Вальтер Скотт показав зневагу християн-європейців до єврейського народу, до юдейської віри, до мусульман. У висвітленні цих конфліктів автор виступає як гуманіст, утверджуючи право кожного народу і кожної людини на існування.

Слайд 36

Представлення різних соціальних класів у романі У романі “Айвенго” широко представлені різні соціальні прошарки суспільства середньовічної Англії: вища королівська верхівка – Річард I, принц Джон; лицарі – Айвенго, Бріан де Буагільбер, Моріс де Брасі, Фрон де Беф та інші; духовенство – пріор Еймер, монахи з різних абатств; англосаксонські феодалі – Седрік Сакс, Аттельстан, леді Ровена та інші; селяни – Гурт, Вамба та інші; городяни; вільні йомени Фактично тут представлена вся Англія XII ст.

Слайд 37

Традиції та звичаї епохи в романі “Айвенго” лицарські турніри; королівські прийоми; укладання шлюбів з політичних причин; союз між владою та церквою тощо.

Слайд 38

Фольклорні персонажі – втілення ідеї боротьби за свободу Робін Гуд та його військо – це втілення ідеї боротьби за свободу і незалежність.

Слайд 39

Основні проблеми роману боротьба за незалежність; боротьба за владу; об'єднання країни; кохання; честь; віра тощо.

Слайд 40

Теми та ідеї роману “Айвенго” Теми роману зображення історичного минулого Англії XII ст.; боротьба англосаксів проти норманів; доля лицаря Айвенго, який є живим втіленням епохи. Ідеї твору політичне об’єднання країни; свобода; людська гідність; честь; кохання; рівність всіх людей, незалежно від їх походження та віри тощо.

Слайд 41

Підсумки уроку *Бесіда з учнями* Чи можна стверджувати, що твір В. Скотта “Айвенго” є історичним романом? Чому? Чи допомогли нам прийоми “мозаїка” та “збільшувальне скло” розкрити стосунки між верствами населення середньовічної Англії? Як ви гадаєте, яку композиційну роль виконує сцена парі у романі? Що потрібно зробити саксонцям, щоб зібрати сили для перемоги? Чи є для неї передумови?

Домашнє завдання 1. Читати розділи VII-XIX (включно); звернути увагу на опис лицарського турніру (р. VII-XII) та змагання стрільків з лука (р. XIII). 2. Намалювати ілюстрації до твору (за бажанням).

Слово

вчителя

про

Вальтера

Скотта

ВАЛЬТЕР СКОТТ (1771 – 1832)

ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ

Народився 15 серпня 1771 року в столиці Шотландії Единбурзі в шляхетній дворянській родині. Його батько був відомим юристом, мати донькою професора медицини. В дитинстві дуже хворів, внаслідок чого залишився кульгавим.

Навчався в школі в Единбурзі, потім в університеті на юридичному факультеті. Знав кілька мов. В 22 роки склав іспит на звання адвоката. Працював адвокатом, згодом шерифом одного з округів. Багато подорожував Прикордонним краєм, вивчав історію, звичаї, традиції, збирав предмети старовини, народні пісні та балади. Друкувався в газетах та журналах, заснував типографію та видавництво, писав романи.

Останні роки життя хворів. Здійснив подорож до Італії. В 1832 році помер.

ТВОРЧИСТЬ

Літературний дебют В. Скотта розпочався тритомною фольклорною збіркою “Пісні шотландського кордону”, матеріал для якої він збирав, мандруючи найвіддаленішими куточками Шотландії 10 років. Після збірки він пише поему “Пісня останнього менестреля”, яка мала надзвичайний успіх. Одна за одною з’являються поеми “Марміон”, “Діва озера”, “Рокбі”, присвячені середньовіччю. Досягнувши вершини поетичної слави, В. Скотт починає писати романи. Перший “Веверлі” вийшов без імені автора і зазнав великої популярності. Наступні твори письменник підписував - автор “Веверлі”. Щороку виходять з друку нові шедеври: “Гай Маннерінг”, “Антикварій”, “Роб Рой”, “Квентін Дорвард”, “Айвенго”. За 18 років В. Скотт написав 28 романів.

Одночасно він виконував обов'язки шерифа, секретаря судової комісії, керував видавництвом, займався будівництвом власного замку "Абботсфорд", який зробив справжнім музеєм шотландської давнини.

2. Завдання: Прочитайте статтю підручника про В.Скотта. Складіть хронологічну таблицю або ланцюжок визначних подій життя письменника.

Завдання: Згадайте, що таке роман. Які романи ви читали на уроках зарубіжної літератури?

3. Робота з теорії літератури

Роман – складний за будовою прозовий епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів

Роман історичний – побудований на історичному сюжеті, відтворює у художній формі якусь епоху, певний період історії.

4. Повідомлення учителя

ІСТОРИЧНЕ ТЛО В РОМАНІ "АЙВЕНГО"

Дія роману "Айвенго" відбувається в 1194 році і пов'язана з поверненням короля Річарда з третього хрестового походу в Англію. Майже 100 років пройшло з часу, як норманські завойовники захопили острів, але ворожнеча між загарбниками та саксами (корінним населенням) не припинилася.

5. Завдання: Події, описані в романі "Айвенго", належать до кінця царювання Річарда I. Знайдіть і зачитайте слова, що характеризують становище в Англії XIIст. Як жилося підданам короля?

– Які конкретні історичні події та персонажі згадуються в 1розділі?

6. Повідомлення учителя (учня)

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА Вільгельм Завойовник

У 1066 році військо норманів (“людей з Півночі”), очолюване Вільгельмом Завойовником, захопило Англію, розгромивши англосаксів в жорстокому бою під Гастінгсом. Вихідці з північної Франції принесли з собою нову культуру, мову, звичаї. Вони зневажали корінне населення, захоплювали землі саксонців. Вільгельм, герцог Нормандський, став королем Англії.

Хрестові походи

Починаючи з 1096 року, майже два століття християни європейських країн здійснювали хрестові походи до Святої землі (Палестини), що з VII ст. належала арабам (мусульманам). В 1071 році Єрусалим захопили турки і папа Урбан II звернувся до християн із закликом відвоювати Гроб Господній та інші святині. Тисячі воїнів-хрестоносців відправилися в перший хрестовий похід в 1096 році. Всього було вісім хрестових походів.

Третій хрестовий похід (1189 – 1192) очолили Філіп II Французький, Фрідріх I Германський і Річард I Англійський. У 1191 році хрестоносці на чолі з Річардом розбили військо мусульман, завоювали велику територію, захопили Арзуф.

II. Робота з текстом

- Ким були двоє людей, які розмовляли в дубовому лісі? Що вказувало на їх соціальний статус?
- Якою мовою вони розмовляли?
- Опишіть загін подорожніх, які шукали, де б зупинитися на ночівлю.
- Чому Гурт та Вамба вказали неправильну дорогу до Ротервудського замку?

III. Підсумок уроку

Роман “Айвенго”(1819) письменник вважав своїм першим справжнім історичним романом, бо вперше дія твору відбувається в далекому середньовіччі і описує певні реальні події, що відбувалися в Англії XIIст.

Головна тема роману: ворожнеча між саксами та норманами в середньовічній Англії.

Завдання: Попрацюйте в групах чи парах. Прочитайте висловлювання. Визначте тему кожного з них. Складіть власне висловлювання на тему “Значення творчості В.Скотта”, презентуйте його.

*Читання романів В.Скотта привернуло увагу багатьох людей до середніх віків.
Тьєррі*

Не знаю читання більш захоплюючого, аніж твори В.Скотта. Я всі романи його читав не менш як 50 разів.

Дж.Байрон

Вальтер Скотт в європейській літературі був першим письменником, який запровадив у моду й примусив полюбити історичний роман

О.Білецький

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ: прочитайте розділи 3-6, складіть розповідь про середньовічний замок та життя в ньому.

Урок №13

Тема . Утілення в образі Айвенго кодексу лицаря , художні засоби створення бразу

Мета: охарактеризувати образ Айвенго, визначити художні засоби його створення, показати вплив історичних умов на формування характеру героя;

з'ясувати сутність понять «честь», «гідність», «обов'язок», «співчуття», «милосердя»;

розвивати початкові навички характеристики літературного героя;

підготуватися до письмової характеристики героя;

розвивати творчу фантазію, уяву, уміння відстоювати власну точку зору;

виховувати почуття обов'язку, честі, національної гідності, патріотизму.

Обладнання : портрет письменника, ілюстрації до твору , картки

Хід уроку

I. Організаційний момент

Заходячи до класу, учні обирають кольоровий папірець, який є символом певних якостей особистості:

зелений – символ свободи,

синій – колір рівноваги, впевненості.

червоний – колір сміливих і тих, хто готовий експериментувати,

жовтий – колір сонця, радості, задоволення.

Учні показують учителеві обрані смайлики, він характеризує їх.

Отже, маю надію, що сьогодні на уроці ви будете вільними у своїх думках, впевненими у своїх виступах, активними під час уроку і в кінці нашої спільної роботи отримаєте радість і задоволення.

II. Мотивація навчальної діяльності

Вчитель. Мабуть, немає такого юнака, який би не мріяв про пригоди і лицарські подвиги. А яка дівчинка не мріє про зустріч зі справжнім лицарем? Ми багато говорили про лицарів і лицарство. Сьогодні ще раз перенесемося в ті далекі часи Середньовіччя, зануримось в епоху XII століття, ще раз згадаємо персонажів роману В.Скотта, спробуємо поставити себе на їх місце.

У передмові до роману «Айвенго» В.Скотт писав, що автор історичного роману має точно наслідувати природу. Він не повинен зображувати нічого, що не відповідає епосі. Однак письменник, на думку митця, «може дозволити собі змалювати почуття і пристрасті героїв більш докладно, ніж у старовинних хроніках». У своєму романі В.Скотт змалював історію через показ життя окремих людей, серед яких вирізняється образ лицаря Айвенго, що став втіленням духу середньовічного лицарства і найкращих людських якостей. У чому ж полягає приналежність цього образу? Які ідеали втілював автор у ньому? Відповіді на та інші запитання шукатимемо на сьогоднішньому уроці

Епіграф
Лицарство- джерело найчистіших,
найшляхетніших прихильностей, опора пригнічених,
захист ображених
В. Скотт

(Учні коментують епіграф)

III Робота над характеристикою Айвенго

Вправа «Асоціативний ланцюжок»

Отже, ми багато дізналися про лицарів, якими вони повинні бути, які риси характеру їм притаманні.

Завдання: Дібрати слова, словосполучення до слова «лицар».

(воїн, захисник, справжній чоловік, вірність законам лицарства, шляхетність, милосердя, честь, гідність, порядність, повага, відданість, участь у лицарських турнірах). А чи наші уявлення про лицарів і лицарство відповідають насправді цим поняттям нам допоможуть зрозуміти наші історики, які нададуть нам історичну довідку про середньовічне лицарство та його закони.

Виступи учнів-істориків. Повідомлення на тему : « Середньовічне лицарство. Кодекс лицаря.»

Вчитель. У вас на партах лежать листки з словниковими визначеннями основних якостей лицаря. Ознайомтесь з ними.

Чесць – певний моральний статус людини, певний стандарт її оцінки згідно з належністю до тієї чи іншої групи людей – соціальної, професійної, національної, вікової, який дає право на шану, повагу, визнання.

Гідність – усвідомлення людиною своєї цінності як людини взагалі, як представника людства.

Обов'язок – таке моральне усвідомлення справи, за якого її здійснення стає для людини завданням.

Співчуття – чуйне ставлення до чужого горя, до чийось переживань, здатність поділяти радість і тугу іншої людини, жаліти її в болях і невдачах.

Милосердя – діяльне прагнення допомогти кожному, хто має в тому потребу.

Вчитель. Лицар – це стратег, а справжній стратег повинен уміти думати і діяти послідовно.

Перевірка знання тексту твору: встановіть послідовність подій у романі

1. Лицарський турнір в Ашбі (3).
«У тій мальовничій місцевості веселої Англії...» (1).
2. Айвенго захищає Ребекку від страшної кари (7).
3. Вечеря непроханих гостей у Седріка Сакса (2).
4. Леді Ровена – королева краси і кохання (4).
5. Викрадення Ребекки Бріаном де Буагільбером (6),
6. Сакси у полоні Фрон де Бефа (5).

Вчитель. Отже, в центрі роману – доля шляхетного, відважного, сміливого воїна і лицаря Айвенго.

Згадати історію героя допоможе нам сам Айвенго, який погодився дати коротке інтерв'ю нашим кореспондентам. Вони – справжні акули пера. І, я думаю, ми в цьому зараз впевнимосся.

Інтерв'ю з героєм

1. Ваше походження.
2. Чому ваш батько вигнав вас з дому?
3. Кому ви служите?
4. Чому це не подобається вашому батькові? (бо Річард – норманн, а Седрік обстоював усе саксонське і мріяв про повернення на англійський трон представників саксів).
5. А чому ви – сакс – пішли служити норманові Річарду? (Вважаю, що для моєї батьківщини дуже важливим є мир, відсутність конфліктів. Народ повинен жити мирно і щасливо. Для цього потрібен сильний король. І таким є Річард, нехай навіть він є норманом).
6. Чому ви вирішили взяти участь в турнірі в Ашбі?
7. Чи були ви впевнені у своїй перемозі?

8. Чому ви, ще слабкий після поранення, кинулись на допомогу Ребеці?
9. Поясніть значення свого герба.
10. Чи можна вас вважати ідеальною людиною? (Ні, багатьма вчинками я не можу пишатися. Але я завжди хотів допомагати людям, думав про свою любу Англію. Можливо, не все вдавалося, але я старався)

Вчитель. Одним із найнапруженіших епізодів роману є дводенний турнір в Ашбі. Наші журналісти побували там і пропонують усім репортаж з місця подій.

Репортаж журналістів про турнір в Ашбі.

(Відео. Бій Айвенго та Бріана де Буагільбера. Перший день турніру. Уривок з кінофільму «Балада о доблестном рыцаре Айвенго»)

Вчитель. Отже, що допомогло Айвенго отримати перемогу в турнірі? (Він відстоював свою честь, честь саксів; його зачепило за живе ставлення Бріана де Буагільбера до саксонців, які разом з Річардом брали участь у Третьому хрестовому поході. Нарешті, як справжній чоловік, він хотів, аби його кохана Ровена була визнана найкращою і отримала титул королеви краси і кохання).

Що ж сталося з нашим героєм після турніру ми дізнаємося безпосередньо від учасника , а точніше, учасниці тих подій- молодої і прекрасної дівчини Ребекки.

Рольова гра
Виступ Ребекки

(короткий переказ розділів роману про долю Айвенго від кінця турніру до епізоду порятунку Ребекки).

Бесіда

Чому ж все таки Айвенго вирішив прийти на допомогу Ребеці?

(Можливі варіанти відповідей)

- 1) він – лицар, той, хто повинен допомагати усім скривдженим, усім, хто потребує допомоги;
- 2) допомоги просить жінка, а для лицаря дуже важливо служити жінці (нехай навіть ця жінка не є шляхетного походження, іншої віри і нації; вона – людина, якій потрібно допомогти);
- 3) Ребекка врятувала йому життя.

Творче завдання - побудувати життєві сходинки Айвенго, які привели його до перемоги та слави (на дошці – картки з написами).

1. **Соціальний стан** – представник шляхетного роду; належить до воєнно-дворянського стану.
2. **Християнська віра** – захищав віру серед язичників у Палестині.
3. **Участь у турнірах** – і в Палестині, і в Англії показував приклади сміливості, відваги, мужності, сили.

4. **Поклоніння дамі серця** – ризикує своїм життям заради Ребеки, відданий коханій Ровені.
5. **Ставлення до долі народу** – вболіває за долю своїх співвітчизників.

Ставлення до скривджених – готовий прийти на допомогу усім, хто цього потребує.

Вчитель. Ми знаємо, який герб обрав собі Айвенго. Я думаю, що після усіх подій роману, герой може змінити свій герб. Давайте допоможемо героєві.

Творче малювання. Учні пропонують свої варіанти герба Айвенго

IV Підсумок уроку

Вчитель. Повертаємось до нашого епіграфа. Чи можемо ми віднести слова В. Скотта до його ж героя? Які ідеали втілює автор в образі Айвенго? (*Толерантність, честь, гідність, порядність, шляхетність, патріотизм, вірність традиціям, любов до батьківщини, готовність прийти на допомогу, милосердя*).

Лицарство в романі представлено декількома образами. Але виникає питання: чи всі вони відповідають духу лицарства? Кого можна назвати справжнім лицарем?

Учні називають риси характеру і прикріплюють листочки до плаката, на якому зображений Айвенго.

Учні читають свої сенкани, складені до образу Айвенго.

Учні коротко дають відповідь на питання: «Ваше ставлення до Айвенго?»

Вчитель. Чи легко бути лицарем?

Чи є в нашому сучасному житті лицарі?

Кого ми можемо сьогодні назвати справжнім лицарем?

Вчитель. Прочитані останні сторінки роману В. Скотта «Айвенго». Я думаю, що ви надовго запам'ятаєте образи мужнього Седрика Сакса, доброї і сміливої Ребекки, відданої красуні Ровені і шляхетного лицаря Айвенго.

V Домашнє завдання.

Готуватися до письмової роботи.

Урок №14

Тема. Вальтер Скотт. «Айвенго». Образи роману. Вплив історичних подій, соціального статусу, національності на характер людини.

Мета: продовжувати знайомство зі змістом роману, образами героїв; працювати над вдосконаленням уміння цілісно сприймати твір великого обсягу, вільно орієнтуватися в тексті; вдосконалювати навички текстологічного аналізу твору; розвивати вміння швидко знаходити матеріал для відповіді за планом; виховувати культуру усної відповіді: логічність, послідовність, доказовість, вміння обстоювати власну думку.

Обладнання: портрет Вальтера Скотта, плакат «Правила роботи в групах», ілюстрації до роману «Айвенго», картки-путівники, картки-орієнтири.

Тип уроку. Урок застосування знань, умінь і навичок.

ХІД УРОКУ

1. Мотивація навчальної діяльності

- Як ви гадаєте, що впливає на вдачу людини, на формування її особистості, поведінку? Звичайно, час і місце, в якому вона живе.

- А якщо йдеться про людей, які живуть в один час і в одній країні? (Соціальний статус, фінансове становище, рід занять, національність)

2. Оголошення теми та очікуваних навчальних результатів

- А в який час і де живуть герої історичного роману Вальтера Скотта «Айвенго»?

- Сьогодні ми будемо працювати над характеристикою образів роману, вдосконаленням вміння вільно орієнтуватися в тексті великого обсягу, навичок текстологічного аналізу твору, вміння знаходити матеріал для відповіді за планом, будемо вчитися логічно, послідовно висловлювати свої думки. Ми спробуємо скласти детальну розповідь про деяких персонажів роману, щоб визначити, чому так, а не інакше склалася їхня доля. І хоч ми будемо говорити про середньовічну Англію, епіграфом до уроку є українське прислів'я «Стоїш високо - не будь гордим, стоїш низько – не гнися».

3. Надання необхідної інформації

- На минулому уроці ви об'єдналися в групи, кожна з яких отримала завдання зібрати матеріали про певного персонажа роману. Сьогодні ви представлятимете результати своєї діяльності. Але перед тим, як розпочати працювати, давайте повторимо правила роботи в групах.

(Звернення до плаката)

- А працювати ми будемо так: кожна з груп по черзі займає місце за окремою партою, отримує картку-путівник, що містить питання, які треба розкрити, характеризуючи той чи інший образ роману, картку-орієнтир, яка зверне вашу увагу саме на ті епізоди роману, що допоможуть вам розкрити питання картки-путівника, бо містить назви цих епізодів, та ілюстрації до твору.

Таким чином ми зможемо перевірити знання змісту твору та його персонажів, вміння орієнтуватися в тексті і робити висновки.

4. Інтерактивна вправа «Акваріум»

- Перша група, яка готувала матеріали про Річарда Лєво́ве Серце, займає місце за партою. На виконання завдань дається 3 хвилини. А члени інших груп можуть перевірити свої знання, розв'язуючи кросворди, але відповіді групи мають уважно слухати і проаналізувати.

КАРТКА-ПУТІВНИК
РІЧАРД ЛЕВОВЕ СЕРЦЕ

1. Соціальний статус та походження.
2. Під якими іменами персонаж з'являється в романі? Чому?
3. Як поводить себе король?
4. Чи можна назвати короля Річарда справжнім лицарем, взірцем сміливості та шляхетності?
5. Як король ставиться до нижчих верств населення?
6. Ставлення автора до героя.

КАРТКА-ОРІЄНТИР
РІЧАРД ЛЕВОВЕ СЕРЦЕ

1. Участь у хрестовому поході. Полон.
2. Чорний Лицар - обладунки.
Чорний Ледар - турнір в Ашбі.
Лицар висячого замка - збереження тасмниці.
Лєво́ве Серце - штурм замку, ставлення до Айвенго.
3. Штурм замку. Обіцянка Седріка. На весіллі Айвенго і Ровени. Пробачення Джона.
4. Турнір в Ашбі. Штурм Торкілстона. Порятунок Айвенго.
5. Поведінка в лісі. Монах Тук.

КАРТКА-ПУТІВНИК
СЕДРІК САКС

1. Соціальний статус та походження.
2. Наявність великої мети та усталених принципів.
3. У чому виявляється справжній патріотизм Седріка?
4. Чи можемо ми говорити про наявність істинного лицарського духу і шляхетності у героя?
5. Чого більше у вчинках Седріка - людяності чи жорстокості?
6. Ставлення автора до героя.

КАРТКА-ОРІЄНТИР
СЕДРІК САКС

1. Знатність та багатство. Відкритий для гостей будинок. Нашийники на слугах.
2. Патріот Англії. Прихильність до рідної мови. Гордість за перемогу саксів. Прагнення розпорядитися чужою долею заради ідеї (Ровена та Ательстан). Віддаляє сина.
3. Прізвисько. Об'єднання сил і авторитету справжніх англійців королівського походження.
4. У полоні. Під час спроби звільнити його. Штурм замку.

5. Ставлення до сина. Ісаак у домі Седріка. Свинопас Гурт. Обіцянка стрільцям Робіна Гуда.

КАРТКА-ПУТІВНИК

АТЕЛЬСТАН

1. Соціальний статус та походження.
2. Чи сповідує Ательстан такі самі стійкі принципи, що і його старший друг Седрік?
3. Чи можна стверджувати, що Ательстан сильний та шляхетний?
4. Ставлення до Ровени.
5. Стосунки з Седріком.
6. Ставлення автора до героя.

КАРТКА-ОРИЄНТИР

АТЕЛЬСТАН

1. Знатність та багатство. Походження від короля Едуарда Сповідника. Надії на одруження.
2. Турнір в Ашбі. Бій на боці норманів. У полоні.
3. Участь у бою після визволення із замку. Відмова від Ровени.
4. На власному похороні.
5. У полоні в замку Торкілстон. Відмова звільнитися замість Седріка

КАРТКА-ПУТІВНИК

ІСААК

1. Соціальний статус та походження.
2. Чому Ісаак у будь-якому суспільстві сприймається як пригноблений?
3. Як нижчі верстви населення ставляться до Ісаака?
4. Що є для цього персонажа найвищими цінностями?
5. Ставлення до доньки.
6. Ставлення автора до героя.

КАРТКА-ОРИЄНТИР

ІСААК

1. Єврей. Лихвар. Велике багатство. Страх усе втратити.
2. Національність. У домі Седріка. На турнірі.
3. За вечерю у Седріка.
4. Гроші та дочка. Гроші за обладунки. Тортури в замку. Торгівля за викуп свого життя.
5. У підвалі для тортур. Пошук захисника для Ребекки.

КАРТКА-ПУТІВНИК

БРІАН ДЕ БУАГІЛЬБЕР

1. Соціальний статус і походження.
2. Що можна сказати про лицарські якості Буагільбера?
3. Чи шляхетний Буагільбер?
4. Бріан де Буагільбер - типовий образ рицаря-храмовника.
5. Чи є щось позитивне у поведінці цього негативного персонажа?
6. Ставлення автора до персонажа.

КАРТКА-ОРИЄНТИР

БРІАН ДЕ БУАГІЛЬБЕР

1. Знатність та багатство. Письменність. Вага в суспільстві.
2. Поведінка у домі Седріка. Під час оборони замку.
3. Ставлення до Ісаака. Домагання Ребекки.
4. Заклад храмовника проти закладу паломника. Прагнення слави та пошестей.
5. Почуття до Ребекки. Останній поєдинок з Айвенго.
5. Підсумок уроку

Отже, історичні події, соціальний статус людини, її національність значно впливають на формування особистості, на долю людини. Ми довели це на прикладі персонажів роману Вальтера Скотта «Айвенго»: Річарда Левове Серце, Седріка Сакса, Ательстана, Ісаака та Бріана де Буагільбера.

- А які ще фактори впливають на долю людини? (Сама людина)

Так, і від самої людини залежить її доля, людина теж може впливати на події.

- А хто з персонажів ілюструє цю думку? (Локслі, Вамба, Гурт)

- Отже, завжди треба враховувати активну життєву позицію самої людини. І це притаманне не тільки особам високого походження та соціального і фінансового стану, але й простим людям. А найкращий поштовх для активного втручання в події - це боротьба за справедливість, людяність, патріотизм.

6. Оцінювання

7. Домашнє завдання

Скласти сенкани та інформаційні грона до інших образів роману: Моріса де Брасі, Фрона де Брефа, Гурта, Вамби, Локслі.

Урок №15

Тема. Історичний колорит твору Вальтера Скотта «Айвенго» і засоби його створення. Динаміка сюжету і гумор.

Мета: ознайомити учнів з поняттям «історичний колорит» та з'ясувати засоби його створення в романі; розвивати спостережливість, увагу, логічне мислення, уміння робити вичерпні висновки, грамотно і виважено висловлювати власні думки, враження; виховувати пізнавальний інтерес до історичного минулого.

Тип уроку: засвоєння знань і формування вмінь.

Обладнання: портрет В. Скотта, текст роману «Айвенго», ілюстрації до роману, історичний матеріал, презентації учнів та вчителя, аудіозапис «Балади про час»

В. Висоцького.

Методична ремарка

При підготовці до уроку учні, об'єднавшись у три творчі дослідницькі групи, отримали випереджувальні завдання підготувати доповіді і мультимедійні презентації

Гарно написані історичні романи мають більшу цінність, ніж кращі курси історії.

Оноре де Бальзак

Хід уроку

I. Організаційний момент. Емоційна готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

Літературний диктант.

(Метод «Прес») Вставте пропущені слова.

В. Скотт народився 15 серпня 1771 року в столиці Шотландії Единбурзі, в родині заможного юриста. Був дев'ятою дитиною в сім'ї, в якій було дванадцять дітей. У січні 1772 року Вальтер захворів на дитячий параліч і втратив рухливість правої ноги, назавжди залишився кульгавим. В. Скотт творець жанру історичного роману, яскравий приклад – роман „Айвенго”. Історичний роман – різновид роману, в якому історія тісно переплітається з авторським вимислом, а реальні особи співіснують з вигаданими особами. В. Скотт помер від інфаркту 21 вересня 1832 року.

III. Оголошення теми, мети та завдань уроку.

Мотивація навчальної діяльності.

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Вступне слово вчителя.

(Звучить фрагмент «Балади про час» В. Висоцького).

- Чому ми так часто звертаємося до історії? Що хочемо віднайти?

Відповіді учнів.

Його називали «шотландським чарівником», а своєю творчістю він переконує, що справжніми творцями історії є не видатні постаті, а простий народ. Яке ім'я цього «чарівника»? (В. Скотт).

«Айвенго» — один з найпопулярніших романів Вальтера Скотта. Він був написаний у 1820 році. Став важливою віхою в творчому житті письменника. У романі «Айвенго» дія відбувається у XII столітті, в глибині середньовіччя, і з перших розділів набуває динаміки і драматизму. Розгалужений сюжет витворюється з переплетіння кількох сюжетних ліній, які формуються на основі мотивів різного змісту і характеру. Що ж потрібно було знати, дослідити, вивчити В. Скотту для того, щоб написати свій роман? Про це ми дізнаємося зараз.

2. Рубрика «Факти без коментарів»

- Минуло 100 років після завоювання норманами Англії. Король Річард Левине Серце повертається з полону.
- Англіїці тільки формуються, як єдиний народ, як нація.
- Протириччя між норманами і саксами були непримиренні.
- Це була доба, коли в Англії утверджувалися феодальні відносини, завершувався процес закріпачення селянства.
- Брат Річарда I Джон, намагався захопити англійський престол

3. Впізнайте персонаж роману за описом.

- «...був широкоплечий, довгорукий, м'язистий, як людина, звикла терпіть втому з трудів війни чи полювання...» (Седрік)
- «... одяг в нього була якнайпростіша: вузька куртка з рукавами, пошита з вичиненої шкіри якоїсь тварини хутром наверх, бронзове кільце, схоже на собачий ошийник...» (Гурт, раб)
 - «... мав виконати свій обов'язок – назвати лицарів, котрі найдужче відзначились в бою» (принц Джон)
 - «Вона покійно кивнула головою, склала руки на грудях і звела очі до неба, начебто шукаючи там помочі, якої навряд чи могла сподіватися на землі» (Ребекка)
 - «...він воював за віру християнську. А нині його повалено не людською рукою, а волею Божою» (Бріан де Буагільбер)
 - «... один він у чорному обладунку, верхи на вороному коні, рослявому, високому і на вигляд дужому...» (Чорний лицар)
 - «...ясні блакитні очі під витончено вигнутими бровами, що надавали виразності чолу, були неначе спроможні й запалювати, і власкавлювати, і наказувати, і благодати.» (Леді Ровена)
 - «... його крицевий обладунок був щедро оздоблений золотим карбуванням, герб на щиті зображував молодого дубка, вирваного з корінням...» (Айвенго)

4. Вивчення нового матеріалу.

Бесіда

- Які традиції існували в житті середньовічної Англії?
- Що цінувалося в житті людей цієї доби?
- Що вони любили і що загрожувало їм в цю добу?
- Які верстви населення зображує автор?
(Аристократів, англосаксонських аристократів, йоменів, рабів, духовенство, лицарство, вільних стрільців, представників влади, лихваря)

5. Словникова робота. (Запис до літературознавчого словника)

Історичний колорит – наявність у творі, сцені чи описі, а також у мові персонажів прикмет історичного минулого. Це імена історичних героїв, описи старовинних звичаїв, згадки про історичні події тощо.

У романі «Айвенго» історичний колорит створюється за допомогою лексичних засобів увиразнення мовлення. До них належать: архаїзми, історизми, екзотизми, варваризми.

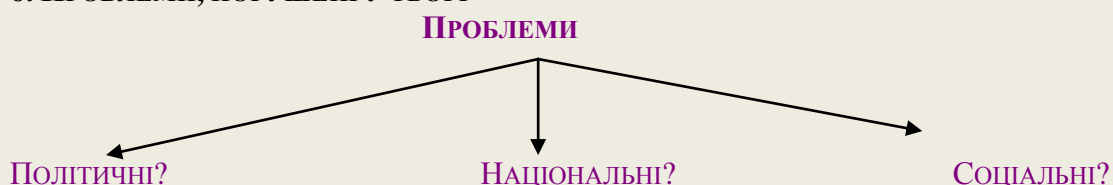
Архаїзми – застарілі слова, словосполучення, граматичні чи синтаксичні форми, які вийшли із широкого вжитку й перейшли до так званого пасивного запасу лексики. До них належать слова, що називають предмети й поняття, які самі по собі не є застарілими, але для їх позначення користуються іншими словами.

Історизми – слова, застарілі через те, що вийшли з ужитку предмети або явища, які вони позначають.

Екзотизми - слова, що передають назви реалій із життя інших народів і не мають точних відповідників у мові, до якої вони потрапили. В художній літературі використовуються з метою створення незвичайної, екзотичної атмосфери, що посилює емоційне враження, а також для передавання етнографічних особливостей тієї місцевості, про яку розповідається у творі.

Варваризми - слова іншомовного походження, які вживаються поряд із своїми відповідниками у тій чи іншій мові, але остаточно не засвоюються нею. В тексті художнього твору варваризми передаються або мовою запозичення, або національною мовою.

6. ПРОБЛЕМИ, ПОРУШЕНІ У ТВОРІ

Політичні проблеми – Річард – Джон (боротьба за владу). Принц Джон і норманська верхівка не визнають саксів за рівних, загарбують їх маєтки, принижують їх,

Національні проблеми – нормани зневажають традиції та звичаї саксів, насаджують свою культуру.

Соціальні проблеми – боротьба між феодалами й селянами, йоменами, котрі найбільше страждали від феодалських міжусобиць.

7. Робота з текстом.

Елементом створення історичного колориту є використання описів одягу героїв. Вальтер Скотт докладно й точно описав одяг різних верств суспільства.

- Як були одягнені сакси, а саме —Седрік Сакс?(зачитати цитати)
- Як поводитися сакси?
- Як Седрік ставився до норманів?

8. Екскурс у Англію. Представлення-захист малюнків групи учнів «Модельєри».

Одяг простолюдинів не представляв особливого інтересу для дослідження. Натомість одяг і манери феодалів того періоду стали основою майбутньої моди.

9. Повідомлення групи «Архітектори», «Середньовічні замки» (Захист учнями мультимедійного проекту)

10. Виступ групи « Лицарі Середньовіччя»Війни, міжусобиці, тяжке життя народу... Але було те, що приваблювало всіх: рицарські турніри — найцікавіше й найпрекрасніше видовище того часу, яким захоплювалися усі: багаті, бідняки і дворяни. Дізнаємось більш про ці турніри. (Захист учнями мультимедійного проекту)

11. Слово вчителя.

Як уже зазначалося, заслугою В.Скотта було те, що він не просто створив жанр історичного роману, а й увів у нього елементи пригодницького роману. Такий прийом не залишив байдужими читачів різного віку й сприяв ще більшій популярності твору.

Згадайте, що означає поняття «пригодницький роман»? (В основі пригодницького роману лежить якась пригода, незвичайна подія, часто - небезпечна подорож. Для пригодницького роману характерний напружений динамічний сюжет, насичений таємницями, загадками, незвичайними подіями і несподіваними поворотами в їхньому розвитку).

Бесіда

- Яка, на вашу думку, роль пригодницьких елементів у романі «Айвенго»?
- На долю яких героїв випало найбільше пригод?
- Які з пригод Айвенго вам запам'яталися найбільше?
- З якими героями пов'язані романтичні пригоди?
- Хто переживає таємне кохання?
- Як ви гадаєте, чи могла би Ребекка стати суперницею Ровени?
- Чому вона цього не зробила?
- З якими героями пов'язаний традиційний для пригодницького роману мотив викрадення, нападу розбійників?
- Яке ваше ставлення до Ребекки та її батька?

12. Робота з таблицею. Своєрідність історичних романів Вальтера Скотта

Сюжет	Герої	Конфлікти	Історичний підхід	Авторська позиція	Мова
Поєднання історичних фактів з художнім вимислом.	Історичні особи і вигадані персонажі.	Історичні конфлікти поєднуються з соціальними, національними, моральними.	Історію показано в русі.	Поєднання реалізму та романтизму	Стиль наближений до епохи, але мова сучасна.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. «Поміркуй. Обґрунтуй»

- Яку країну описав В. Скотт у романі «Айвенго»? (Англію XII ст.)
- Які історичні події покладено в основу роману? (протистояння англосаксів і норманів)
- Які національності описує автор у творі? (нормани, англосакси, євреї)
- Хто правив Англією за відсутності Річарда Левове Серце? (принц Джон)
- Лицар, який приховував своє обличчя на турнірі... (Айвенго)
- Королевою кохання і краси на турнірі обрали... (Ровену)
- Під яким ім'ям виступав на лицарському турнірі Айвенго? («Позбавлений спадщини»)
- Коня й зброю для Айвенго допоміг дістати... (Ісаак)
- Хто взявся рятувати пораненого Айвенго? (Ребекка)
- Замок Фрон де Бефа підпала... (Ульріка)
- Про що Річард Левове Серце просив у Седріка? (простити сина)

VI. Підсумки.

1. Слово вчителя.

Урок добігає кінця. Говорити можна ще дуже багато. А це означає, що твір не залишив вас байдужими. Ви вмієте вдумливо читати.

Що винесли ви з цього уроку?

2. Продовжте речення.

- Мені запам'яталося...
- Вважаю, що...
- На мою думку, цей твір...

3. Скластисенкан

«Айвенго».

Історичний, величавий.

Розповідає, знайомить, розкриває.

Широка панорама середньовічної Англії.

Роман.

VII. Домашнє завдання. Намалювати титульну сторінку до роману

В. Скотта.

Тема уроку. Зіткнення добра, краси і справедливості із жорстокістю і підступністю у романі В.Скотта «Айвенго»

Мета уроку: навчати учнів робити висновки з прочитаного, ознайомити з поняттям добра, краси, справедливості, конфлікту, компромісу; розвивати мовлення, мислення, уміння аналізувати отриману інформацію та робити висновки, навички роботи у групі; сприяти вихованню у учнів загальнолюдських духовних цінностей.

Тип уроку: засвоєння знань і формування умінь

Обладнання: портрет В.Скотта, комп'ютерна презентація окремих матеріалів уроку, роман «Айвенго» в різних виданнях, картки оцінювання роботи у групах, стрічки різних кольорів.

Краще добре чинити, ніж добре говорити.

Англійське прислів'я.

Якщо люди не навчаться допомагати і поважати один одного, то рід людський зникне з лиця Землі (В. Скотт)

Хід уроку

I. Організаційний момент уроку. Мотивація навчальної діяльності

1. Вправа «Асоціативний ланцюг»

Дібрати слова, словосполучення до слова «добро»

II. Оголошення теми і завдань уроку:

Робота з епіграфом

- ✓ Чи згодні Ви зі словами В. Скотта?
- ✓ Чи допоможете Ви людині, яка потрапила у біду?
- ✓ Що таке повага? За що Вас можна поважати? Чи поважаєте Ви інших?

III. Актуалізація опорних знань

Встановіть послідовність подій роману:

1. Лицарський турнір в Ешбі. (3)
2. У тій мальовничій місцевості веселої Англії... (1)
3. Айвенго захищає Ребекку від страшної кари. (6)
4. Вечеря непроханих гостей у Седрика Ротервудського. (2)
5. Викрадення Ребекки Буагільбером. (5)
6. Сакси у полоні Фрон де Бефа. (4)

Самоперевірка.

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Вступне слово учителя

В романі "Айвенго" В. Скотт змальовує Британію XII ст. - пору, коли в цій країні посилились протиріччя між її народами, зокрема норманами і саксами. Таким чином, автор привертає увагу до проблеми порозуміння між двома народами, з яких має народитися одна нація - англійська. Зрозуміло, що люди різні. Комусь подобається одне, іншому - ні; хтось у захваті від того, що падає дощ, а є люди, які це ненавидять; одні вірять у Христа, інші заперечують його існування. Та чи можемо ми мистверджувати хто з них правий, а хто ні? Чи можемо ми сказати, що одна нація погана, а інша краща? Звичайно ні, адже кожен народ має свою історію, неповторну культурну спадщину, національний колорит та менталітет. І якщо погляди на певні речі не збігаються, то необов'язково відстоювати свою точку зору зі зброєю в руках. Адже будь-який конфлікт можна вирішити мирним шляхом, шляхом взаємних поступок.

Словникова робота

Як Ви розумієте, що таке конфлікт?

Конфлікт – (від лат. conflictus - зіткнення) – зіткнення протилежних інтересів, поглядів.

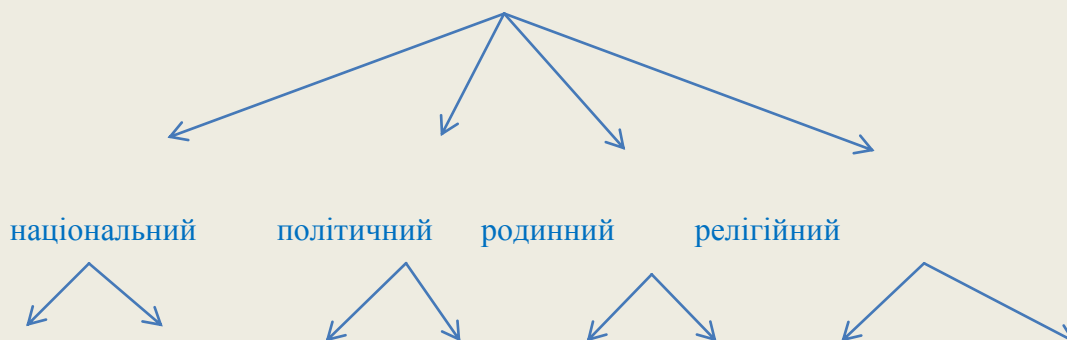
Драматичний конфлікт – відображення життєвих суперечностей у художніх творах, що виявляється в зіткненні й боротьбі протилежних ідей, прагнень

і вчинків людей.

2.Бесіда

- Чи були у Вас конфлікти з оточуючими?
- Як ви їх вирішували?
- До чого можуть призвести конфлікти?
- Які конфлікти автор показує у романі?

Конфлікти

нормани сакси Джон Річард Седрік Айвенго Ісаак норманська знать
(учні фіксують у зошит)

3. Вправа «Незакінчене речення»

Оберіть колір стрічки, який ви будите дарувати героям роману та продовжіть речення:
зелений - я переконаний, що сьогодні...

синій - я впевнений у своїх знаннях, а тому...

червоний - від уроку я сподіваюся...

жовтий - сьогодні я плекаю надію...

(Учні продовжують речення, а вчитель роздає їм стрічки – обереги, при цьому пояснюючи, що

зелений – це колір лісової вольниці Робіна Гуда, символ свободи,

синій - колір рівноваги, впевненості,

червоний – колір сміливих і тих, хто готовий до експерименту,

жовтий - колір сонця, світлого настрою і задоволення.

4. Робота з текстом.

Знайдіть у творі підтвердження конфлікту між Річардом і Джоном, між знаттю та бідняками.

- Чи знайшли розв'язку усі конфлікти у романі В. Скотта? Чому?

- Чи зміг Седрік пробачити сина?

- Чи змінилося його ставлення до норманців?

- Чи є способи вирішення конфліктів?

- Чи здатні Ви поступитися, щоб залагодити конфлікт?

- Які стрічки ви подаруєте королю Річарду I, його брату Джону, Седріку Ротервудському, Ісааку, Айвенго, леді Ровені, Ребеці? Чому?

5.«Розфарбуй образ словами». Робота в групах.

Дібрати власний мовний матеріал для характеристики образів твору. Результати оформити у вигляді інформаційного куща.

Айвенго

справжній рицар, патріот,
закоханий
благородний
сміливий,
відданий,
шляхетний,
пілігрим..

- Про кого говорить Ревекка, яка спостерігала з башти за поєдинком: "Він іде на битву, мов на веселий бенкет. Не тільки сила м'язів керує його ударами - здається, ніби він усю свою душу вкладає в кожен удар, що наносить ворогу. Це страшне й величне видовище, коли рука й серце однієї людини перемагає сотні людей"?(КорольРічардІ)

Король Річард І

рішучий,
поганий правитель, але славний лицар
привабливий
добрий;
справедливий;
сміливий і доблесний;
романтик;

Принц Джон

жорстокий,
розбещений,
хитрий,
підступний,
егоїстичний.

6. Рубрика «Факти історії» (довідка, підготовлена учнями).

Річард І (1157-1199) – англійський король (з 1189 р.) Від свого батька Генріха II Плантагенета із Анжу отримав володіння на півдні Франції, де він виріс і засвоїв лицарські звичаї. Більшу частину свого правління провів за межами Англії, де в той час посилювалися феодальні заворушення. Учасник Третього Хрестового походу (1189-1192), який завершився невдало. На шляху до Англії потрапив у полон до австрійського герцога і звільнився лише тоді, коли сплатив викуп, а тим часом у Англії правив розбещений принц Джон, брат короля. Трохи приборкані раніше королівською владою феодала знову відчули волю. Не визнаючи ніяких законів, вони зганяли селян із землі, челядь їхня грабувала на дорогах купців та ремісників, народ визискували й пригнічували нечесні урядовці. В цих умовах простий людина жив вірою в те, що полегшення йому дасть лише король, повернувшись до Англії. Так образ короля став омріяним, наділеним ідеальними рисами. Ідеалізований він і в народних баладах: безмежно хоробрий, розумний, вправний у бою і водночас непохитно справедливий. Отож не слід дивуватися, що невгамовний бунтівник Робін Гуд покірливо схилиється перед своїм королем Річардом Лев'яче Серце і виявляє готовність служити йому вірою і правдою. Реальний король Річард І був жорстоким і грубим. Як пише В. Скотт, він учиняв блискучі, але непотрібні подвиги. Слава воїна була для нього вище за славу правителя.

Однак у романі письменник дещо ідеалізує Річарда, йдучи за авторами старовинних фольклорних балад. У фольклорі Річард – втілення народної мрії про доступного, демократичного, справедливого короля. В. Скотт теж звеличує свого героя, бо він сприяв об'єднанню англійської нації і, за задумом митця, виражав ідею визволення від засилля іноземних загарбників і утвердження сильної централізованої влади, мудрого правління.

Принц Джон (1167-1216) – англійський король (з 1199 р.) Зайняв престол після смерті свого брата Річарда І. Втратив більшу частину англійських володінь у Франції, за що його прозвали Безземельним. Своєю жорстокістю й утисками викликав невдоволення народу, лицарства і навіть феодалів, які відкрито повстали проти нього і змусили підписати в 1215 р. Велику хартію вольностей. У романі „Айвенго” принц Джон показаний хитрим, жорстоким і підступним. Якщо Річард І – ідеал народного короля, то принц Джон – втілення правителя, котрий суперечить народним інтересам.

7. Слово учителя

Ми дізналися про боротьбу між двома різними народами та культурами. Справді, не можуть «ужитися» дві людини з різними поглядами на життя під одним дахом, а що говорити про дві нації. Як можуть мирно співіснувати завойовники і переможені? У своєму романі В. Скотт доводить, що постійні суперечки саксів і норман, міжособні війни підривають

міцькраїни. Вольтеру присвоюють вислів: "Я не згоден з тим, що ви говорите, але віддам своє життя, захищаючи ваше право висловити свою думку". Уцьому афоризмі - класична теорія толерантності.

Толерантність — повага, прийняття різноманіття культур нашого світу, терпимість до чужих думок і вірувань.

Компроміс (від лат. compromissum – угода) - згода, порозуміння зпротивником, досягнуті шляхом взаємних поступок.

8. Слово учителя

Особливу увагу у творі привернули жіночі образи. Білява леді Ровена являла собою досить типовий романтичний образ прекрасної дами, заради якої лицар здійснював свої подвиги, і яка у фіналі блискуче грала роль заслуженої винагороди.

9. Рубрика «Мої асоціації». Скласти умовний портрет до образу леді Ровени

Р- романтична

О - обачна

В - виважена

Е - енергійна

Н – ніжна

А - активна

10. Мозковий штурм – гра «Хто швидше»

Найприкметніша риса у Ревекки:

3	7	15	11	15	19	6	24	29	18	12	22	23	31
---	---	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----	----	----

Ключ до відповіді: *великодушність*

Слово учителя.

Образ красуні - єврейки Ревекки - більш складний. Через своє походження вона поставлена в особливе становище. Дівчина висловила ставлення до подій, що відбувалися. Вступаючи у суперечку з Айвенго, в якого вона таємно закохана, Ревекка назвала лицарські подвиги жертвою демону марнославства, само спалюванням перед Молохом. Ревекка також мала власні поняття про честь. Саме вона в ситуації вибору між життям і смертю вела філософські суперечки з непокірливим храмовником про роль долі. Вона здатна була об'єктивно оцінити характер свого жорстокого викрадача Буагільбера. Дівчина приречена бути щасливою: Ревекка втілила ідею автора про те, що "самовідречення і самопожертва пристрастями в ім'я обов'язку рідко бувають винагородженні і що внутрішня свідомість виконаних обов'язків дає людині справжню винагороду - душевний спокій...".

11. Творча робота

Комунікативно-ситуативні завдання

Умовте Седріка Ротервудського пробачити Айвенго і не позбавляти його спадку.

Уявіть, що ви присутні на переговорах англосаксів і норманців. Розкажіть про можливість компромісу між ними.

Уявіть, що Ви присутні на турнірі, де норманська знать принизила єврея Ісаака. Заступіться за нього.

V. Підсумок уроку

1. «Ланцюжок думок»

Надати стислі варіанти відповіді на питання.

✓ Над чим змушує задуматися роман В. Скотта кожного із нас?

✓ Чого повчає твір і що виховує?

✓ Чим вас збагатив роман?

VI. Оголошення результатів навчальної діяльності

VII. Домашнє завдання:

Зробити виписки стосовно традицій та звичаїв народу в романі.

Урок 17

Тема: Друга світова війна в європейській поезії К.І.Галчинський («Лист з полону», «Пісня про солдатів Вестерплатте» та ін.), А. Маргул – Шпербер («Про назву концтабору Бухенвальд»), І.Вайсглас («Круки»), С.Гудзенко («Нас не треба жаліти...»). Зображення трагедії Другої світової війни.

Мета: в доступній формі змалювати життя і творчість К.І.Галчинського, А.Маргул – Шпербера, С.Гудзенка; розглянути майстерність поетів в зображенні жорстокості й трагічності війни; визначити провідні мотиви творів; розвивати вміння виразного читання поезій; сприяти вихованню в учнів любові до людей, до своєї країни, повагу до історичного минулого; формувати власну громадянську позицію.

Тип уроку: урок вивчення та аналізу художнього твору

Наочні засоби навчання: комп'ютерна презентація, відеозаписи «Бухенвальдський набат» (сл. О.Соболева, муз. В. Мураделі), «Нас не нужно жалеть» (сл. С.Гудзенко, муз. В. Зубкова).

Структура уроку

I. Етап орієнтації.

1. Вступне слово вчителя.
2. Словникова робота.
3. Асоціативна розминка.

II. Етап виявлення знань

1. Перевірка домашнього завдання.

III. Етап проектування.

1. Вступна евристична бесіда.

IV. Етап організації виконання плану діяльності.

1. Художні розповіді учнів – членів дослідницької групи про життя і творчість поетів.
2. Виразне читання поезій.
3. Бесіда за прочитаним та аналіз віршованих творів.

V. Етап контрольної оцінювальної.

1. Робота з епіграфом.
2. Творча робота.
3. Рефлексія.

VI. Домашнє завдання.

Епіграф уроку:

Хай буде мир на всій Землі !

Хід уроку

I. Вступ

Слово вчителя. Сьогодні я призначила вам зустріч біля підніжжя монумента в берлінському Трептов-парку – «Воїна - визволителя». (*Демонстрація фото слайду*). В меморіалі захоронено біля 7 тисяч радянських воїнів, із загальної кількості 75 тисяч загиблих воїнів при штурмі Берліна. Центр композиції – бронзова фігура радянського солдата. В одній руці солдат тримає опущений меч, а другою підтримує врятовану ним німецьку дівчинку.

Війна... Страшне слово. Страшніше, ніж смерть, тому що смерть – неминуче природне явище, а війна - страхіття, викликане злою волею інших людей.

Асоціативна розминка.

- Які образи виникають у вас, коли ви чуєте слово «війна»?

- Що вам відомо про Другу світову війну?
- Яка роль українського народу у цій війні?

Слово вчителя. Висловити все про війну не вдасться нікому, тому що не має міри людському героїзму, стійкості, виявлених у війні, немає міри горю і стражданням, якими накрила всіх війна. Письменники, художники, кінорежисери, композитори звертаються у своїх творах до теми війни, щоб залишити в пам'яті події, які розкривають велич перемоги людського духу в цій страшній війні. Забуття – підстава для повторення. Величне з відстані років можна розгледіти краще, тому ще не одне покоління пильно вдивлятиметься у події тих років.

II. Етап ціле покладання.

Слово вчителя. До сьогоднішнього уроку ви готувались разом з рідними. Для цього необхідно було перегорнути сторінки сімейних альбомів, згадати імена тих, хто відвоював мирне небо для кожної сім'ї окремо. Згадаймо їх імена. (Учні по черзі називають імена членів сім'ї воєнного покоління, які загинули або брали участь у бойових діях періоду Великої Вітчизняної війни. На партах вони розташовують їхні фотографії).

III. Етап проектування.

Бесіда.

- Як нащадки зберігають пам'ять про загиблих у війні?
- Як ви розумієте вислів «проявити вдячність до тих, хто загинув заради життя на землі»?
- Чому письменники та поети звертаються до теми війни?
- З творами яких поетів ми познайомимось на уроці? (Відповіді учнів, які готували випереджальні завдання)

Слово вчителя. Погляньте на фотографії. Ви помітили, що наша спільнота збільшилась? Ми чекаємо ще на кількох людей, кого війна зачепила своїм крилом, і хто наблизив день перемоги для народів європейських країн та нашої Батьківщини. (Демонстрація слайду із портретними зображеннями К.І. Галчинського, А. Маргул – Шпербера, С.Гудзенка). Сьогодні вони завітають до нас. Ми більше дізнаємось про лихоліття Другої Світової війни.

IV. Етап . Виконання завдання.

1. **Слово вчителя.** 1 вересня 1939 року німецькі війська вдерлись до Польщі. До цього часу Німеччина вже приєднала до своєї території Австрію, частину Чехії, однак до цього часу не зустрічала серйозного опору своїм агресивним діям. В перший рік війни перед німцями стояло завдання: взяти воєнно – транзитний склад на півострові в Гданській бухті. Стійкість оборони нечисленного контингенту польських солдат стала несподіванкою для німецького командування. З 1 по 7 вересня 1939 року тривала оборона. Дві сотні поляків протистояли 3, 5 тисячам німецьких солдат. Німці направили в Гданську бухту навчальний лінкор, після перших невдач застосували важку артилерію та авіацію. Лише 2 вересня з 18:05 по 18:45 47 бомбардувальників скинули загалом 26,5 тонн бомб. В історію ця подія ввійшла під назвою оборона Вестерплатте.

Виразне читання поезії К.І. Галчинського «Пісня про солдатів Вестерплатте»

Когда пришли лихие дни

и сгинули солдаты,

на небо строем пошли они,

солдаты с Вестерплатте.

(А в том году было чудесное лето.)

И пели так: - Для нас пустяк,

что ранены сегодня,

зато легко, чеканя шаг,

идти в луга господни.

(А на земле в том году была уйма вереску для букетов.)

Стояли в Гданьске мы стеной,

покуда не были смяты,

теперь восходим в мир иной,

солдаты в Вестерплатте.

*И тот, кто взор и слух напряг,
услышит отдаленно
в высоких тучах мерный шаг
Морского батальона.
А мы поем: - Превыше туч
живем, на солнце греясь,
пойдем гулять средь райских кущ,
ломаю райский вереск.
Но если будет в дни зимы
земля тоской объята,
опять придем в Варшаву мы,
солдаты с Вестерплатте.*

- Які враження справила на вас поезія?
- Від чийого імені веде оповідь ліричний герой?

- Чи є в даній поезії символи, їх значення і зміст?

Слово учасника дослідницької групи. (Демонстрація фотослайду - портрет К.Галчинського). У автора цієї поезії було два імені, одне видумане, жартівливе – Ільдефонс, інше, дане при народженні – Константи. Два імені для читача з'єднались воедино. Спочатку небагатьом було зрозуміло, що в польську літературу прийшов поет, котрому визначено було сказати в ній нове слово. Нове слово було почуте, коли Галчинського не стало. Через кілька років по смерті він став любов'ю Польщі. Він з'явився на світ в Варшаві, в сім'ї залізничника, 23 січня 1905 року. Батька його звали Константи, а матір Ванда. Константи Галчинський народився талантом і став поетом. Його доля трагічна не тільки тому, що він поет, але і тому, що він поляк I половини ХХ століття. Він пройшов через всі кола пекла польської національної катастрофи 1939 року. Писав вірші, де були місяць, скрипка і музика Баха. Всі заплутані вузли його життя розрубала війна. 24 серпня 1939 року Константи Галчинський отримує мобілізаційну повістку. А вже 17 вересня він потрапляє в полон. Два вірші, датовані 16 вересня, - «Пісня про солдатів Вестерплатте» і «Сон солдата» - дружині поета Наталії передає один із друзів. А потім шестирічне табірне життя поета. Інколи до дружини, Наталії Галчинської, доходять вірші її чоловіка...

Кінець війни Галчинський зустрічає на кордоні Голандії. В літературних колах вже ходять чутки про його загибель. Знайомі в Італії по пам'яті збирають і видають том його віршів.

В 1946 році Константи Галчинський повертається на батьківщину та разом з родиною оселяється в Кракові.

2. Слово вчителя.

Якщо Пушкін – сонце російської поезії, то Галчинський – зелений листок поезії польської. Його творчість ще мало відома в Україні, відкриття його багатопланової творчості попереду. Сьогодні з його творчості ми можемо дізнатися про долю маленької людини у вирі великої війни.

(Демонстрація наступного слайду)

Слово члена дослідницької групи. Про цього поета в літературній енциклопедії сказано лаконічно: «Альфред Маргул – Шпербер (народився 23 вересня 1898 року в м. Сторожинець, Буковина) – румунський поет, писав вірші німецькою мовою. Навчався в Чернівцях, Відні. Учасник першої світової війни. Після її закінчення жив в Америці, в 1924 році повертається в Європу, потім на батьківщину».

Німецькомовний поет Румунії був, як це визначено часом, євреєм. В якості псевдоніма він додав до свого простого прізвища ім'я матері (Маргула) і став Маргул – Шпербером. В 20-і роки його вже друкують в Німеччині, Австрії – скрізь, де читають німецькою. Думка всіх була єдиною – з'явився класик. А те, що він живе в Трансильванії – мало хто, де живе?

Та прийшли 30-і роки, його друзі поступово потрапляють в місця, про які сьогодні людство згадує з болем і жахом. Чистота його німецької мови не могла зрівнятися ні з чиєю,

але... Все ж таки, завдяки друзям, його не зачепили. До кінця війни східноєвропейський єврей Маргул – Шпербер жив приватними уроками ... німецької мови.

Виразне читання поезії.

По имени лагеря смерти

(переклад А. Чорного)

Я и забыл: под Веймаром был он.

Лишь помню я: там жгли людей в огне.

В названии его — как будто стон

Обуковине, «буковой стране».

Исчезнувшая жизнь, забытый день —

Мой Бухенвальд, «лес буков», в голове:

Лежу мальчишкой, и лесная сень

Скрывает тучки в дальней синеве...

О века срам, что пачкает мечту!

Проклятьем память отдана врагу.

Название услышу ли, прочту —

О детстве больше думать не могу,

Ночным удушьем заползает в сон

Ужасная догадка: там, вдали

Пар облаков над полем вознесён,

Не дым ли это тех, кого сожгли?

- *Яким настроєм наповнив вас вірш?*
- *Яка картина постає в вашій уяві, коли ви читаете цей вірш?*

Слово вчителя. Тема Бухенвальду ятрила рану багатьом поетам. В 1958 році в Німеччині відбулось відкриття меморіалу II світової війни «Бухенвальд». На території колишнього табору смерті було зведено башту, увінчану дзвоном, набат якого повинен нагадувати людям про жертви фашизму і війни. Вже через дві години після цього повідомлення російський поет Олександр Соболев прочитав своїй дружині Тетяні рядки:

... Сотни тысяч заживо сожженных

Строятся

Строятся

В шеренгу к ряду ряд...

Композитор Вано Мураделі через два дні після прочитання віршів зателефонував Соболеву і сказав: «Пишу музику і плачу... Які вірші!»

Так народилась пісня «Бухенвальдський набат», яка вже більше сорока років застерігає людей – це не повинно повторитись!

Прослухайте пісню, та ще раз перечитайте рядки вірша А.Маргула – Шпербера. Що, на вашу думку, спільного та відмінного у змісті цих творів?

(Звучить «Бухенвальдський набат»).

Слово вчителя. Константи Галчинський та Альфред Маргул – Шпербер зустріли війну у зрілому віці 35-ти та 40- річними чоловіками. А наступних наших гостей війна наздогнала двадцятирічними.

Слово члена дослідницької групи. Семен (Саріо) Петрович Гудзенко народився 5 березня 1922 року в Києві. Італійське ім'я Саріо йому дала мати. Коли в 43-му його почали публікувати, поет написав матері: «Не лякайся, коли зустрінеш вірші за підписом «Семен Гудзенко» - це я, тому що Саріо не надто звучить з Гудзенко. Сподіваюсь, що ти не образишся...» Влітку 41-го записався добровольцем на фронт в мотострілкову бригаду. В лютому 42-го був важко поранений в тилу ворога. Після одужання працював в бригадній газеті «Перемога за нами», де друкував вірші з початку війни:

... Будь проклят сорок первый год

И вмерзшая в снега пехота...

Гудзенко помер через вісім років після закінчення війни. Наслідки контузії, отриманої на фронті, повільно вбивали його. Як згадував Є.Долматовський: «Останні місяці життя поета – це новий подвиг, який по праву можна поставити поряд з подвигом Миколи Островського, Олексія Маресьєва. Прикутий до ліжка поет, знаючи, що недуга його смертельна, залишався романтиком, солдатом, будівником». Євген Євтушенко в антології «Спочатку було слово...» написав: «... був киянин, український єврей, російський поет Семен Гудзенко».

В своїх віршах він передав думки і почуття покоління, яке рвучко піднявшись з-за шкільної- студентської партії, пішло на фронт.

Його вірш «Нас не нужно жалеть» став піснею завдяки композиторові В.Зубкову. Глядач почув її у кінофільмі «Циган» у виконанні Михайла Волонтира.

(Звучить пісня «Нас не нужно жалеть» (сл. С.Гудзенко, муз.В. Зубкова)

Під час її прослуховування учні мовчки читають вірш, потім – виразне читання І учнем або ученицею.)

Виразне читання.

Нас не нужно жалеть, ведь и мы никого б не жалели.

Мы пред нашим комбатом, как пред господом богом, чисты.

*На живых порыжели от крови и глины шинели,
на могилах у мертвых расцвели голубые цветы.*

Расцвели и опали... Проходит четвертая осень.

Наши матери плачут, и ровесницы молча грустят.

*Мы не знали любви, не извели счастья ремесел,
нам досталась на долю нелегкая участь солдат.*

*У погодков моих ни стихов, ни любви, ни покоя -
только сила и зависть. А когда мы вернемся с войны,
все долюбим сполна и напишем, ровесник, такое,
что отцами-солдатами будут гордиться сыны.*

Ну, а кто не вернется? Кому долюбить не придется?

Ну, а кто в сорок первом пулей сражен?

*Зарыдает ровесница, мать на пороге забьется,
у погодков моих ни стихов, ни покоя, ни жен.*

*Кто вернется - долюбит? Нет! Сердца на это не хватит,
и не надо погибшим, чтоб живые любили за них.*

Нет мужчины в семье - нет детей, нет хозяина в хате.

Разве горю такому помогут рыданья живых?

Нас не нужно жалеть, ведь и мы никого б не жалели.

*Кто в атаку ходил, кто делился последним куском,
Тот поймет эту правду,- она к нам в окопы и щели
приходила поспорить ворчливым, охрипшим баском.*

*Пусть живые запомнят, и пусть поколения знают
эту взятую с боем суровую правду солдат.*

*И твои костыли, и смертельная рана сквозная,
и могилы над Волгой, где тысячи юных лежат,
это наша судьба, это с ней мы ругались и пели,
подымались в атаку и рвали над Бугом мосты.*

*...Нас не нужно жалеть, ведь и мы никого б не жалели,
Мы пред нашей Россией и в трудное время чисты.*

V. Етап підсумку. Урок підходить до кінця. Разом з поетами повертаємось до Трептов-парку, де і попрощаємось з ними. Що об'єднає цих людей? (Вони однаково гостро сприймали події, учасниками яких стали проти власної волі, але за особистим вибором. Всі в довоєнному житті мали улюблену справу, яку ще більше почали цінити в мирні післявоєнні часи.)

Робота з епіграфом

Хто з вас після цього уроку усвідомив своє нове призначення - стати ланкою зв'язку між пам'яттю про загиблих і пам'яттю наступних поколінь людства? (Відповіді учнів)

Творча робота. Учні відповідають на проблемне питання уроку «Чому такого важливого значення набуває на війні життя кожної людини?»

Рефлексія.

- Чи потрібно писати про війну?
- Чому прочитані поезії можна вважати пам'ятником полеглим в боях солдатам?
- Коли б ви були скульптором, який би пам'ятник поставили ліричним героям К.Галчинського, А. Маргула – Шпербера, С.Гудзенка, ?

VI. Домашнє завдання.

1. Підготувати виразне читання поезії, яка найбільше сподобалась на уроці.
- 2.

Урок 18

Тема уроку. Друга світова війна в європейській поезії. Ю.Друніна («Зінка»), І.Вайсглас («Круки») та інші – 2-3 твори за вибором учнів і вчителя. Зображення трагедії Другої світової війни.

Мета уроку: ознайомити учнів з життям і творчістю Ю.Друніної та І. Вайсгласа; показати майстерність поетів в зображенні жахливих подій війни; визначити провідні думки творів; розвивати вміння виразного читання поезій; виховувати в учнів громадянське ставлення до проблем, порушених у творах, повагу до минулих подій, патріотизм.

Тип уроку: урок вивчення та аналізу художнього твору (із замальовками життєпису поетів)

Наочні засоби навчання: комп'ютерна презентація за темою уроку, портрети поетів.

Реалізація на уроці змістових ліній літературної освіти

- **емоційно-ціннісна лінія:** розкриття значущості теми для суспільства, формування духовно-емоційного світу учнів, розвиток інтересу учнів до читання.
- **літературознавча лінія:** ознайомлення учнів зі зразками європейської поезії.
- **культурологічна лінія:** розгляд творів різних жанрів, в яких викривається фашизм.

Очікувані результати

Учень (учениця):

- виразно читатиме вірші та аналізуватиме їх, звертаючи увагу на особливості втілення теми війни;
- пояснюватиме провідні думки творів;
- висловлюватиме особисте ставлення до проблем, що порушуються в творах, аргументуючи свою думку прикладами і цитатами з текстів.

Структура уроку

I. Етап орієнтації.

1. Вступне слово вчителя.
2. Словникова робота.
3. Асоціативна розминка.

II. Етап ціле покладання.

1. Перевірка домашнього завдання.

III. Етап проектування.

1. Вступна евристична бесіда.

IV. Етап організації виконання плану діяльності.

1. Художні розповіді учнів – членів дослідницької групи про життя і творчість поетів.
2. Виразне читання поезій.
3. Бесіда за прочитаним та аналіз віршованих творів.

V. Етап контрольної оцінювальної.

1. Робота з епіграфом.
2. Творча робота.

VI. Домашнє завдання.

Проблемне питання уроку:

Чому такого важливого значення набуває на війні життя кожної людини?

Епіграф уроку:

*Я порою себя ощущаю связанной
Между теми, кто жив
И кто отнят войной.
Ю. Друнина*

Хід уроку

I. Етап орієнтації.

Слово вчителя. Сьогодні ми продовжимо ознайомлюватись з відображенням у європейській поезії жахів Другої світової війни. Героями нашого уроку стануть Ю. Друніна та І. Вайсглас

Словникова робота. *Війна* (від праслов'янського *voі* – погоня)

1. Організована збройна боротьба між державами, суспільними класами.
2. Стан ворожості між ким-небудь, суперечка, сварка; боротьба.

Слово вчителя. Війна... Страшне слово. Страшніше, ніж смерть, тому що смерть – неминуче природне явище, а війна - страхіття, викликана злою волею інших людей.

Асоціативна розминка.

- *Що ви уявляєте, коли чуєте слово «війна»?*
- *Що вам відомо про Другу світову війну?*
- *Яка роль українського народу у цій війні?*

Слово вчителя

На попередньому уроці ми вже порушували тему війни у європейській поезії. Сьогодні продовжуємо її з новими авторами.

II. Етап ціле покладання.

Слово вчителя. *Поезія років війни нас познайомить глибше з історичним минулим нашого народу. Розкриє перед нами той великий і страшний відрізок часу, який навіки закарбувався в народній пам'яті.*

III. Етап проектування.

Бесіда.

- *Як наш народ береже пам'ять про загиблих у війні?*
- *Як ви розумієте вислів «проявити вдячність до тих, хто загинув заради життя на землі»?*
- *З творами яких поетів ми познайомимось на попередньому уроці? (Відповіді учнів)*

Слово вчителя. Погляньте на фотографії. Ви помітили, що наша спільнота збільшилась? Ми чекаємо ще на людей, кого війна зачепила своїм крилом, і хто наблизив день перемоги для народів європейських країн та нашої Батьківщини. (*Демонстрація слайду із портретними зображеннями Ю. Друніної та І. Вайсгласа*).

IV. Етап організації виконання плану діяльності

Слово вчителя. Наша розмова піде про одну літературну легенду - Юлію Друніну. Вона сказала про себе: «Я родом не з дитинства, з війни...»:

Застенчивость. Тургеневские косы.

Влюбленность в книги, звезды, тишину,

Но отрочество поездом с откоса

Вдруг покатилося с грохотом в войну.

Слово члена дослідницької групи. Юлія Володимирівна Друніна народилась 10 травня 1924 року в Москві. Їй виповнилось сімнадцять, коли почалась війна. Було дуже образливо, коли її, сімнадцятилітню не взяли на фронт (брали з вісімнадцяти). Юлія заздрила тим дівчатам, які були старшими на один рік, - вони могли потрапити на фронт: в санінструктори, в стрілкові батальйони, в авіацію, в радистки:

Какие удивительные лица

Военкоматы видели тогда!

Текла красавиц юных череда (...)

Все шли и шли они –

Из средней школы,

С филфаков

Из МЭИ и из МАИ,

Цвет юности,

Элита комсомола,

Тургеневские девушки мои!

Вона і сама була такою – книжковою, романтичною. Здається, навіть не підозрювала, що існують жорстокість, грубість, горе... Останнього звідала по самі вінця:

Кто говорит, что на войне не страшно,

Тот ничего не знает о войне.

Кілька поранень, контузія – і 21 листопада 1944 року отримує документ «непридатна до військової служби». З дитинства вона мріяла стати літератором, тому без вагань подала документи до Літературного інституту імені Горького, але їй було відмовлено. Тоді вона просто прийшла на лекцію разом зі студентами і залишилась. Ніхто не посмів відмовити заслуженій фронтовичці. «Як добре бути двадцятилітнім інвалідом!» - щиро раділа вона.

Через багато років під час поїздки по ФРН її, вже відому поетесу, запитали: «Як ви зуміли зберегти ніжність і жіночність після участі в такій жорстокій війні?» Вона відповіла: «Для нас весь сенс війни з фашизмом саме в захисті цієї жіночності, спокійного материнства, благополуччя дітей, миру для нової людини».

Слово вчителя. Ми знайомимось з її поезією «Зінка».

- Спробуйте визначити тему вірша.
- Якою ви уявляєте героїню? Якого вона віку?
- Спробуйте передбачити події, які будуть описані в творі.

Виразне читання поезії.

Зінка

Памяти однополчанки - Героя Советского Союза Зины Самсоновой.

Мы легли у разбитой ели,

Ждем, когда же начнет светлеть.

Под шинелью вдвоем теплее

На продрогшей, сырой земле.

- Знаешь, Юлька, я против грусти,

Но сегодня она не в счет.

Где-то в яблочном захолустье

Мама, мамка моя живет.

У тебя есть друзья, любимый,

У меня лишь она одна.

Пахнет в хате квашней и дымом,

За порогом бурлит весна.

Старой кажется: каждый кустик

Беспокойную дочку ждет.

Знаешь, Юлька, я против грусти,

Но сегодня она не в счет...

Отогрелись мы еле-еле,

Вдруг неожиданный приказ: "Вперед!"
Снова рядом в сырой шинели
Светлокосый солдат идет.
С каждым днем становилось горше,
Шли без митингов и знамен.
В окруженье попал под Оршей
Наш потрепанный батальон.
Зинка нас повела в атаку,
Мы пробились по черной ржи,
По воронкам и буеракам,
Через смертные рубежи.
Мы не ждали посмертной славы,
Мы хотели со славой жить.
...Почему же в бинтах кровавых
Светлокосый солдат лежит?
Ее тело своей шинелью
Укрывала я, зубы сжав,
Белорусские ветры пели
О рязанских глухих садах.
- Знаешь, Зинка, я против грусти,
Но сегодня она не в счет.
Где-то в яблочном захолустье
Мама, мамка твоя живет.
У меня есть друзья, любимый,
У нее ты была одна.
Пахнет в хате квашней и дымом,
За порогом бурлит весна.
И старушка в цветастом платье
У иконы свечу зажгла.
Я не знаю, как написать ей,
Чтоб тебя она не ждала...

* * *

Целовались.
Плакали
И пели.
Шли в штыки.
И прямо на бегу
Девочка в заштопанной шинели
Разбросала руки на снегу.
Мама!
Мама!
Я дошла до цели...
Но в степи, на волжском берегу,
Девочка в заштопанной шинели
Разбросала руки на снегу.

Слово вчителя. Після прибуття на фронт Юлія Друніна отримала призначення в 667-й стрілецький полк. В цьому ж полку воювала санінструктор Зінаїда Самсонова, яка загинула 27 січня 1944 року. Посмертно удостоєна звання Героя Радянського Союзу. Саме їй Друніна присвятила свій вірш.

Бесіда за прочитаним твором.

- Яка особливість побудови твору? (Діалог змінюється монологом)
- Який рядок підкреслює протиріччя «жінка - війна»? («Девочка в заштопанной шинели»)
- Які відчуття викликав вірш Ю.Друніної особисто у вас?

- *Який ідейний зміст твору?*

Слово вчителя. Війна в житті Юлії Друніної закрила все. Більша частина її віршів – воєнної тематики, і ця тема проривалася в її творчості і через двадцять, і через тридцять, і через сорок років після війни.

Слово члена дослідницької групи.

Підготовлений учень робить коротке повідомлення про життєвий і творчий шлях І. Вайсгласа (демонструються слайди)

Іммануель ВАЙСГЛАС (псевдонім: Іон Йордан) – виходець із заможної чиновницької родини єврейського походження, яка відзначалася своїми духовними запитами. І.Вайсглас вважався улюбленцем муз: він чудово грав на фортепіано, писав вірші, багато перекладав.

Ще в гімназійні роки молодий поет опублікував у бухарестському часописі „Viața românească“ (“Румунське життя”) німецькі переклади кількох віршів видатного румунського поета 20 століття Тудора Аргезі. В 1940 р. видав за підтримки Аргезі свій переклад знаменитої поеми національного румунського поета Міхая Емінеску „Luceafărul“ (“Вечірня зоря”) у вигляді окремої брошури. У так званий “російський рік” (1940/41) виникли поезії, які згодом були включені до неопублікованої збірки „Gottes Mühlen in Berlin“ (“Господні жорна в Берліні”).

В 1942 р. його разом з батьками депортували в один із “трудових” таборів Трансністрії (нині територія Вінницької області). Вайсгласам вдалося вижити, хоча вони сповна зазнали там нелюдських принижень і знущань. Цей трагічний досвід поет згодом втілює у віршах збірки „Kariera am Bug“ (“Каменоломня над Бугом”, Бухарест, 1947).

Вайсглас повертається до Чернівців, проте вже наступного року емігрує до Бухареста. Там він працює музикантом у театрі, коректором у видавництві „Europolis“, згодом редактором у газеті „România Liberă“ (“Вільна Румунія”). – Його друга поетична книга „Der Nobiskrug“ (1972), назва якої асоціюється з містичними уявленнями німецьких народних вірувань і може бути лише приблизно перекладена як “Останній рубіж” (мається на увазі останній перепочинок душі в її земних мандрах перед остаточним переходом у потойбічний світ), з’явилася тільки після перерви у чверть століття й була відзначена літературною премією румунської Спілки письменників. Основною і наскрізною темою творчості Вайсгласа стала трагедія Голокосту, яку він особисто пережив у Трансністрії. Подібно до П.Целана, він невтомно шукав для неї адекватного вираження, проте залишався при цьому в рамках традиційної поетики й метрики. Його новаторство полягало головним чином в ущільненні поетичного вислову, який він намагався довести до граничного стиснення, залишаючи у своїх віршах лише семантичний “каркас” знецінених слів. Він прагнув досягти якомога більшої лаконічності й виразності образної мови, скорочуючи кількість віршованих рядків до мінімуму.

Воістину титанічним звершенням став його переклад обох частин “Фауста” Й.В.Гете (1957 і 1959, премія румунської Академії наук), який він опублікував під псевдонімом Іон Йордан. До творчих досягнень Вайсгласа варто віднести також переклади роману Ліона Фойхтвангера „Erfolg“ (“Успіх”, 1964), оповідних творів Франца Грільпарцера „Der arme Spielmann“ (“Бідний шпільман”, 1966) і Адальберта Штіфтера „Granit“ (“Граніт”, 1964). Над перекладами Штіфтера письменник наполегливо працював багато років, упорядкував і видав збірку його оповідань „Das alte Siegel und andere Prosa“ (“Стара печатка та інша проза”, 1970), підготував до друку переклад роману „Der Nachsommer“ (“Бабине літо”). В останні роки свого життя Вайсглас важко хворів. Поет помер від пухлини головного мозку.

Свій прах він звелів розвіяти над Чорним морем.

Виразне читання вірша « Круки».

Майбутнім не живем, його немає
Та може наостанок осягнем,
За що нас небо гнівно поливає
Цим градом чорних круків, мов вогнем.

А круків тих без ліку і без міри,
Летять зі свистом, моторош пройма.
Нема прихистку і немає сили,
Свист в голові триває, не вгава.
На цих шляхах зостанемось навіки,
Де мертві не довіряться живим,
Поляжем всі, розімкнуться повіки,
І зграї круків, і клубами дим.
Руками захиститися несила
Нехай у нас була б і сотня рук.
Туман спадає, ось - наступна хвиля,
І скоро смерть ухопить нас, мов крук.

Бесіда за прослуханням.

V. Етап контрольно-оцінювальний. Урок підходить до кінця.

Робота з епіграфом.

Перечитайте ще раз рядки Ю. Друніної:

Я порою себя ощущаю связаной

Между теми, кто жив

И кто отнят войной.

Хто з вас після цього уроку усвідомив своє нове призначення - стати ланкою зв'язку між пам'яттю про загиблих і пам'яттю наступних поколінь людства? (*Відповіді учнів*)

Творча робота. Учні відповідають на проблемне питання уроку «*Чому такого важливого значення набуває на війні життя кожної людини?*»

Рефлексія.

- *Чи потрібно писати про війну?*
- *Чому прочитані поезії можна вважати пам'ятником полеглим в боях солдатам?*

VI. Домашнє завдання.

1. Підготувати виразне читання поезії, який найбільше сподобалась на уроці.
2. Представити однокласникам інші поезії, в яких втілюється тема Великої Вітчизняної війни.

Урок 19

Тема уроку : В.В.Биков «Альпійська балада». Особливості сюжету і композиції повісті, риси жанру балади в ній.

Мета уроку: доповнити короткі відомості про життя і творчість В. Бикова; визначити особливості сюжету і композиції повісті; розкрити ідею твору; вдосконалювати вміння учнів робити вміло аналіз художнього твору; виховувати повагу і любов до людей.

Тип уроку: урок вивчення та аналіз художнього твору (з розповіддю про життя і творчість письменника).

Наочність : презентація «Життя та творчість Василя Бикова»

Очікувані результати

Учень (учениця):

- знатиме основні факти біографії В. Бикова, усвідомлюватиме його життєву та творчу позицію;
- визначатиме тему, сюжетні лінії твору, особливості його композиції;
- висловлюватиме власні судження щодо теми війни

Хід уроку

I.ВСТУП

1. Вступне слово вчителя.

Життя і смерть, любов і ненависть, жертвність і зрада, добро і зло ці поняття були завжди пріоритетними у розв'язанні проблем війни і миру, конфлікту особистості з антиприродним нищенням і руйнації. Сьогодні ми продовжимо розмову на цю тему.

1. **Виразне читання поезій про війну, які учні готували за**

власним вибором (учні аргументують власний вибір поетичного твору).

II. Етап цілепокладання.

1. Формування пізнавального інтересу.

Життєву позицію цього письменника можна визначити трьома словами: совість, достоїнство, мужність. В його творах мало батальних сцен, ефектних історичних подій, основна увага автора зосереджена на відчуттях пересічного солдата великої війни.

III. Етап проектування.

1. Обговорення плану роботи, що передбачається виконати.

IV. Етап організації виконання плану діяльності.

1. Слово вчителя. Неординарністю в осмислення внутрішнього світу людини, злетів і падінь в найекстремальніших ситуаціях воєнного лихоліття, непомітного героїзму у буденних епізодах війни відзначались повісті білоруського письменника – фронтовика Василя Бикова – твори, які по праву можна віднести до світових шедеврів прози ХХ століття.

Біографічні відомості про Василя Бикова.

Учень 1. Василь Володимирович Биков народився 19 липня 1924 року в бідній селянській родині в с. Бички Ушацького району Вітебської області.

Навчався на скульптурному відділенні Вітебського художнього училища. Коли почалася війна, Бикова направили в інженерний батальйон, на будівництво оборонних укріплень, потім брав участь у важких боях на Південно-Західному фронті, після закінчення Саратовського піхотного училища воював на 2-му і 3-му Українських фронтах. Двічі поранений. Батьки отримали повідомлення про його загибель. З діючою армією пройшов Румунією, Болгарією, Угорщиною, Австрією; старший лейтенант, командир взводу полкової, потім – армійської артилерії. Демобілізований в 1947 році. Працював у Гродно.

Учень 2. З 1947 року друкується. З 1972 по 1978 роки – секретар Гродненського відділення Спілки письменників Білорусії. Весною 1989 року обраний депутатом 3'їзду народних депутатів СРСР.

У 1990 – 1993 роках – президент об'єднання білорусів світу «Батьківщина».

Покинув Білорусь в кінці 1997 року. Спочатку на запрошення ПЕН – центру (організація, яка займається захистом прав творчої інтелігенції) у Фінляндії проживав у околицях Хельсінкі, потім отримав запрошення ПЕН – центру ФРН, переїхав до Німеччини.

Учень 1. Творчу біографію прийнято відраховувати з оповідань, написаних в 1951. Герої – молоді солдати і офіцери з трагічною фронтовою долею – визначають на роки вперед особливості його прози. Твори писав білоруською мовою, найчастіше сам перекладав на російську.

Учень 2. Народний письменник Білорусі (1980), Герой Соціалістичної Праці (1984). Державна премія (1986). Ленінська премія (1986).

За творами Бикова зняті фільми:

- «Третя ракета» (1963)
- «Альпійська балада» (1966)
- «Дожити до світанку» (1975)
- «Вовча зграя» (1976)
- «Обеліск» (1977)
- «Сходження» (за повістю «Сотников», 1977)
- «Знак біди» (1985)

Написані музичні твори :

- балет «Альпійська балада» (1967, музика Євгена Глебова)
- опера «Стежкою життя» (1980, музика Генріха Вагнера, за «Вовчою зграєю»).

Народний письменник Биков прожив нелегке життя. Починаючи з середини 90-х років, йому довелося пережити і нападки в державній пресі, і заборону творів. В 2003 році важкохворий письменник повертається в Мінськ, де йому залишилося жити зовсім недовго. Символічною стала дата смерті людини, відданої своїй темі в літературі і долі – 22 червня 2003 року.

2. **Історична довідка** (*Слово вчителя, супроводжується слайдовою презентацією*). Один із дослідників творчості Бикова зауважив, що в серці письменника «... б'ється попіл спалених білоруських сіл».

Дійсно, за роки війни на території Білорусі фашистами було спалено 186 сіл, де не залишилось жодної сім'ї; там же було біля 260 таборів смерті, загинуло 2 млн. 230 тисяч чоловік - кожний четвертий житель цієї багатостраждальної країни.

Яке почуття домінує у вас, коли ви повторно переглядаєте кадри зйомок концтаборів та проектуєте такі події на власне життя? (*Страх*).

Головною в творах Бикова є не подія війни, а людська реакція на цю подію, і головною проблемою його творів є проблема подолання страху.

3. **Повідомлення учня. Передісторія створення повісті.**

Василь Биков згадував:

“Це сталося наприкінці війни в Австрійських Альпах.

Тут був глибокий тил німецького рейху, і тут, як повсюди в його тилу, було багато працюючих на війну промислових підприємств, в тому числі всіляких таборів.

Одного разу ми зайняли якесь містечко і чекали нової команди. Довжелезна колона артполку завмерла на вуличці.

І раптом біля однієї з дальніх машин на очі потрапила дівчина – худорлява, чорноволоса, в смугастій куртці і темній спідниці, вона перебирала поглядом обличчя бійців і заперечно хитала головою. «Хто є Іван?» - запитувала вона. Звісно, Іванів у нас було багато, але ні один з них не здався їй тим, кого вона шукала. Ми запитали, якого саме Івана вона розшукує. Дівчина розповіла приблизно так: її звали Джулія, вона італійка з Неаполя. Рік тому, влітку 44-го, під час бомбардування воєнного заводу вона втекла в Альпи, де зустріла російського військовополоненого. Кілька днів вони блукали в горах, голодні та холодні, перейшли гірський хребет і одного туманного ранку напоролись на поліцейську засідку. Її схопили і знову кинули до табору, а що сталося з Іваном, вона не знає.

Я згадав про цю історію через 18 років, коли почав літературну діяльність. І тоді я написав все те, що ви прочитали в «Альпійській баладі».

4. **Бесіда на виявлення первинного читацького сприйняття.**

- Як читали цей твір ви? (*Повість читається одним подихом. Цьому сприяють і напружений сюжет, і контраст між світлим почуттям кохання і тією трагічною ситуацією, в якій опинилися двоє молодих людей*)

Учитель. Автор змушує читачів не відриваючись слідкувати за розвитком подій, переживати разом з героями і співчувати їм.

- Коротко розкажіть про героїв. Хто вони? (*В центрі розповіді – звичайний рядовий борець Іван Терешка. Він родом з Білорусії, це фізично міцний 25-річний хлопець; знайома з дитинства селянська праця загартувала його, зробила сильним і витривалим. Волею випадку Іван опинився в полоні у німців. Епізод полонення постійно переслідує його в нічних кошмарах (адже тоді, за законом військового часу, здатися в полон автоматично означало стати на бік ворога, тобто зрадити Батьківщині. Не можна допустити, щоб тебе взяли живим в полон. Недарма письменник загострює увагу на цій проблемі. “Нельзя срывать злость на пленных, - з гіркотою думає Іван, - плен – не проступок их, а несчастье, они не сдались в плен – их взяли, а некоторых даже сдали, предали – было и такое”.*)

Джулія Новеллі – італійка; скориставшись вибухом, як і Іван, вона втікає з табору.

Письменник з любов'ю змальовує Джулію, підкреслюючи її красу, тендітність, витонченість: у неї чорні виразні очі, густе волосся, гнучка і струнка фігура, дзвінкий сміх. Завдяки образу Джулії Новеллі автор спонукає свого героя пройти перевірку коханням)

5. **Визначення жанрової приналежності твору.**

Учитель. Пригадаймо особливості повісті.

(*Повість – прозовий жанр описово – оповідного типу, в якому життя подається у вигляді ряду епізодів з життя героя, середня епічна форма, яка показує етап життя героя. В ній:*

- описано низку епізодів, які складають період життя головного персонажа;
- більше подій і діючих осіб, ніж в оповіданні.)

- Чи є «Альпійська балада» повістю? Якщо так, то повістю якого типу? Ця повість – соціальна, пригодницька, любовна, філософська, сентиментальна, мелодраматична? Можливо, інша? *(Лірична)*

- Вчитайтесь в назву – «Альпійська балада». Чому «Альпійська» - зрозуміло – за місцем розвитку подій. А про що говорить поняття «балада»?

(Баладний жанр, як правило, належить до поетичних форм, до ліро-епосу фантастичного, героїчного чи родинно-побутового змісту, з трагічними фіналами, з загадково-таємничими елементами, уривчастими повісткуваннями, драматичними діалогами.)

Складання таблиці «Реалістичне та романтичне у творі»

Романтичне	Реалістичне
Звернення до вічних ідеалів кохання і краси	
Історична тема, трагізм	Зображення конкретних історичних обставин, з якими співвіднесені вчинки героїв
Драматичний діалог (зображення романтичного двомир'я: почуття, бажання людини перебувають в протиріччі з оточуючою дійсністю).	

Учитель. Повість В.Бикова «Альпійська балада» - реалістичний прозовий твір, однак вжита у назві твору жанрова номінація цілком вмотивована, адже в ній письменник змальовує таке кохання, яке в результаті перемагає все: холод і голод, муки і страждання, війну і смерть.

- Сформулюйте тему твору.
- Як вона реалізується в сюжеті?
- Скільки сюжетних ліній в повісті? Які? З ким /чим вони пов'язані? *(Дві сюжетних лінії . Перша – минуле Івана Терешка, його участь у боях, поранення, госпіталізація, втечі з концтабору, оточення й полон; друга – колізії втечі з табору і кохання Івана й Джулії).*
- Скільки часових пластів у цьому творі? Поясніть. *(Теперішнє – лист героїні, яка залишилась жити, минуле – поневірвання білоруського солдата й італійської дівчини під час втечі з концтабору).*
- Чому письменник в порівняно невеликому за обсягом творі вводить часові пласти? *(Це дуже важливо, адже для справжніх людських почуттів немає часових або просторових обмежень).*

Особливості композиції твору.

- Яка побудова повісті «Альпійська балада»? *(Твір складається із 24 розділів; також лист – замість епілогу; вставні частини – 4, в яких розповідається про те, як Іванові вдалося здійснити втечу з табору; вставка – сон Івана (він символічний); спогади про дівчину свого друга та про невдалі втечі з табору)*
- Яка роль вставних частин?

V. Етап контрольної оцінювальної.

1. Підсумок уроку.

2. Рефлексія «Рефлексивний екран». Учні по колу висловлюються, вибираючи початок фрази з рефлексивного екрану на дошці:

Сьогодні я дізнався...

Було цікаво...

Було важко...

Я виконував завдання...

Я зрозумів, що можу...

Я відчув, що ...

Я навчився...

Я зміг...

Я спробую...

Урок дав мені для життя...

Мені захотілося...

VI. Домашнє завдання

1. Дібрати цитати до характеристики образів Івана та Джулії.
2. Дати письмову відповідь на запитання «В чому ви вбачаєте завдання письменника, який пише про війну?»
3. Спробуйте від імені сина Івана та Джулії написати листа своїм батькам.

Ротко Т.М., Ніжанківська
вчитель зарубіжної літератури
Дунайвецького НВК,
ЗОШ-Шст., гімназія

Урок 20

Тема: Джеймс Олдрідж. «Останній дюйм». Проблема взаємин між батьками й дітьми. Символічність назви оповідання.

Мета: ознайомити учнів із життєвим та творчим шляхом Дж. Олдріджа; розвивати навички переказу оповідання, виразного читання, усного зв'язного мовлення, словесного малювання, уміння визначати ключові епізоди, формулювати основну думку твору, висловлювати міркування з приводу даної проблеми; виховувати повагу до старших, прагнення порозумітися з ними.

Обладнання: портрет письменника, виставка його книг, тексти оповідання «Останній дюйм».

...Або все почнеться, або остаточно урветься... Д

Дж. Олдрідж

На це варто витратити час. Д

Дж. Олдрідж

Хід уроку

I. Презентація теми та мети уроку

Слово учителя. Проблема взаємин дорослих і дітей існувала в усі часи. Людям різного віку складно зрозуміти один одного. Живучи в колі рідних і близьких людей ми часто не замислюємося над тим, яку відповідальність несемо за їхню долю. І лише в критичних ситуаціях людина усвідомлює як важливо вчасно зрозуміти, в чому саме полягає ця відповідальність. Один із художніх творів англійського письменника Джеймса Олдріджа саме і присвячений такій делікатній грані людського спілкування, як стосунки батьків і дітей. Як побудувати здорові родинні стосунки? Чому виникає непорозуміння, відчуження між рідними людьми? Як допомогти людям, переобтяженим нескінченними турботами, усвідомити важливість психологічного контексту стосунків, душевного стану – свого і найближчих. Про це все ми і поговоримо на уроці.

2. Бесіда за статтею підручника «Джеймс Олдрідж».

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

1. Бесіда на повторення.

- Дати визначення новели.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. **Слово учителя.** Сьогодні ми не будемо повторювати біографію письменника повністю. Згадаємо лише найяскравіші факти його життя.

1.1. Що вам відомо про родину письменника?

Приблизна відповідь учнів: Дитячі та юнацькі роки письменник провів у Австралії, де він народився 10 липня 1918 року, де виріс і сформувався як особистість. Його батько – Вільям Томас Олдрідж – був корінним лондонцем, мати – Едіт Квейль – народилася у Кеслтауні на острові Мен. Сім'я проживала у невеличкому глухому селі Уайт Хіллс штату Вікторія, а дерев'яний будиночок називався «Уейвертрі» (дерево, що хитається). Незабаром родина Олдріджів переїхала до провінційного містечка Суон Хілл, розташованого у долині річки

Муррей. В оповідання «Батькова сорока» Джеймс Олдрідж передає зворушливу атмосферу провінційного життя: «Будинок стояв у величезному саду – найбільшому саду в усьому містечку. Овочами й фруктами в нас займався батько, зате чудовий квітник опікувала виключно мати, і вона вкладала в нього всю свою тугу за рідною Англією. Жили ми тихо і відлюдно, як належить добропорядній англійській родині, що являє собою окрасу міста». Джеймс був п'ятою дитиною в родині. За традицією він дістав одразу кілька імен – Гарольд, Едвард і Джеймс. Хлопчиків це не подобалося, і батьки зупинилися на останньому. Заробіток батька був невеликий, а тому одяг ніколи не купували, його шили й перешивали, передавали від старших молодим. Олдрідж учився у державній школі, де виявився його глибокий інтерес до літератури, мистецтва та музики.

1.2. Як розпочалася літературна діяльність Джеймса Олдріджа?

Приблизна відповідь учнів: Батько Джеймса Олдріджа був журналістом, редактором газети. Тому зовсім не дивно, що син вирішив продовжити його справу. У 1938 році 20-річний Джеймс переїжджає до Англії і вступає до Лондонського університету. Після успішного його закінчення Олдрідж працює в редакції газети. Він поринув у політичне життя і брав участь навіть у громадянській війні в Іспанії, захоплювався героїзмом її захисників. Під час радянсько-фінської війни перебував у Фінляндії як військовий кореспондент. З початком другої світової війни Олдрідж був на різних її фронтах: у Греції, Єгипті, Норвегії, Радянському Союзі. Протягом війни письменник тричі приїздив до Москви.

У повоєнні роки він багато подорожував. Особисті враження від побаченого і почутого лягли в основу творів письменника.

Творчий доробок Олдріджа різноманітний за жанром і тематикою. Це лірико-філософські твори, романи, оповідання, новели.

1.3. Про які захоплення письменника ви знаєте?

Приблизна відповідь учнів: творам Дж. Олдріджа притаманна документальна точність, переконливість. Він писав про те, чого не відчував, що сам на собі не випробував. Захоплення авіацією, підводним плаванням теж переніс на сторінки своїх творів. Мистецтво пілотажу захопило Дж. Олдріджа ще у Лондоні, де 1938 року він вступив до авіаційної школи і незабаром уперше піднявся в повітря. Олдрідж освоював небо з такою самою впевненістю, з якою пізнавав землю, а зробивши небо «своїм» попрямував «під воду». У 1955 році він написав своєрідний навчальний посібник для любителів підводного спорту «Підводне полювання для недосвідчених англійців». Жартуючи, Олдрідж казав, що ніколи не сподівався, що його молодший син Томас буде першим з тих, у чий долі цей його твір відіграє вирішальну роль: підводне полювання стане пристрасним захопленням хлопця. Ще в дитячі роки майбутній письменник часто чув розповіді рибалок про акул. Доводилося йому також бачити на власні очі скалічених морськими хижаками людей. А після війни не раз випадала нагода побачити акул під час підводних зйомок. Одного разу – це було поблизу Каїра – Олдрідж поїхав у так звану акулячу бухту. Взагалі його підводний арсенал склався не лише з кінокамери, а й акулячої клітки (вона описана в оповідання), сидючи в якій, можна було почувати себе безпечно в «підводному царстві». Але цього разу клітку довелося залишити в Каїрі, бо вона не вмістилася в автомобіль. Письменник – кінооператор опинився в становищі свого майбутнього героя Бена... В той день на плівку було знято «товариство» з восьми акул. Не дивно, що оповідання «Останній дюйм» та «акуляча клітка» справляють враження достовірної розповіді очевидця.

2. Учитель: Але постійним захопленням письменника було мистецтво, зокрема література. Джеймс Олдрідж прекрасно знав усю європейську літературу, а також американську і австралійську. Уже цікавим є той факт, що письменник був в Україні, відвідував Крим. У Києві зустрічався з читачами. Давав інтерв'ю. 11 березня 1964 року київська «Робітнича газета» надрукувала статтю «І в мені частка України». У ній Олдрідж писав: «Україна нагадує мені країну мого дитинства Австралію. На мою думку, будь-який український хлопчик може впізнати себе в героях моїх дитячих оповідань.

А от свої оповідання «Останній дюйм» та «Акуляча клітка» Олдрідж написав під час перебування на Чорноморському узбережжі Кавказу у 1957 році. Вперше російською мовою

«Останній дюйм» надруковано у журналі «Огонек», №37 за 1957 рік. Українською мовою новела була надрукована у збірці «Хлопчик з лісового берега» у Києві (1959). В 1958 році режисери Теодор Вольфович та Микита Курихін зняли фільм «Останній дюйм», який на Всесоюзному кінофестивалі отримав першу премію. Твори Олдріджа перекладено сорока мовами світу.

3. Учитель: У творі ви зустріли чимало незрозумілих слів, понять. Давайте звернемося до них і з'ясуємо їх лексичне значення.

4. Словникова робота:

Фут – одиниця довжини в англійській системі мір, рівна 12 дюймам, або 30,48 см.

Миля – одиниця довжини, яка використовується тепер здебільшого у морській справі, рівна 1852 метрам.

Хамсин – сухий та спекотний вітер у Єгипті, що дме з пустелі.

Авантюра – ризикована, сумнівна справа, розрахована на випадковий успіх, без урахування реальних можливостей і приречена на провал.

5. Учитель. Я задалегідь запропонувала вам розділитися на групи:

1 група - *географи*;

2 група – *біологи*;

3 група – *психологи*;

6. Дослідницька робота.

Так як Бену, головному герою новели «Останній дюйм» доводилося доволі часто з ризиком для життя проводити підводні зйомки морських хижаків Червоного моря, я б хотіла, щоб ви послушали наших географів, які підготували повідомлення про унікальні особливості Червоного моря.

1 географ. Червоне море – це найтепліше і найближче до Європи тропічне море. Воно заповнює собою вузьку, майже прямолінійну тріщину між Середземним морем і Індійським океаном. Зліва – Африка, справа – Аравійський півострів. Проте знаходячись між двома водними стихіями, Червоне море має свої унікальні особливості. По-перше – це найсолоніше море у світі. Величина солоності сягає 41,5 проміле. Тоді як в сусідньому Середземному – показник коливається від 36 до 39 проміле. Це пояснюється вельми просто. Адже поряд – найбільша пустеля світу – Сахара. Тому надходження прісних вод дуже невелике. Зате випаровування з його поверхні величезне: за рік випаровується шар води завтовшки три з половиною метри.

2 географ. По-друге, Червоне море найтепліше на Землі (середня температура в лютому в північній частині +23С, в серпні +27С). І це водне поєднання солоності з чистотою і теплотою є оптимальним середовищем для розвитку коралів. Ще одне з чудес Червоного моря – його відпливи і припливи. Під час відпливу можна спостерігати вражаюче видовище. Там, де ще недавно до самого горизонту тягнулася підводна морська гладінь, раптом виявляєш піщані лисини, а вода ледь досягає колін. Червоне море живе в режимі півдобових припливів, і перепад рівнів його дзеркала досягає в бухтах 1,5 – 1,6 метри – майже людського зросту. Не можна не пригадати із цього приводу старозавітну легенду про вихід євреїв з Єгипту, коли Мойсей, виконуючи Божу волю, простягнув руку над водою і примусив хвилі розступитися.

Учитель. Про казковий підводний світ Червоного моря розповість нам група біологів.

1 біолог. Головна визначна пам'ятка Червоного моря – його неповторний підводний світ. Уявіть собі на мить картину. Спекотна африканська ніч. Море. Візантійське торгове судно поволі рухається по хвилях, що підганяється ледве відчутним вітерцем. Всі давно сплять. Тільки одна людина – вартовий, який дивиться тільки вперед, безперервно борючись зі сном, утомлено вдивляється в тиху водну гладінь. І раптом: «Боже мій! – зовсім недалеко від корабля, прямо з глибин морських, піднімається на поверхню дивна істота. Не то риба, не то людина. Випрямившись на повний зріст, вона невідривно, з цікавістю розглядає судно. Моряк перелякано тре очі, але коли бачення не проходить починає нестямно кричати: «Русалка! Русалка!». Його крики різко розривають нічну тишину, а істота, також раптово і з'явилася, зникає...

Представили? Ця середньовічна легенда була широко поширена серед європейських мореплавців. Втім, легендою її можна назвати тільки наполовину. «Русалка», яку бачили моряки, дійсно існує. Правда називається по-іншому – дюгонь звичайний. Ця дивна неповоротка тварина досить значних розмірів: його довжина може сягати трьох метрів, а вага чотирьохсот кілограмів. Нешкідливий вегетаріанець – харчується водоростями. Але найголовніше – самка годує дитинча у вертикальному положенні. Звідси і виникає ілюзія, ніби дюгонь стоїть на поверхні води. Мешкає ж ця дивовижна тварина тільки в одному місці на земній кулі – в Червоному морі.

2 біолог. Разом з таким дивним створінням, як дюгонь, в його надрах мешкає більше чотирьохсот видів риб. Причому понад 20 відсотків ніде, окрім як тут, не зустрічаються. Чого коштують одні тільки назви: риби – ангели, риби – клоуни, султанки! Ніби потрапляєш в казкову країну! А доповнене химерними підводними садами, фантастичними замками – коралами, це відчуття стає реальністю.

Є тут і свій імператор: риба – наполеон. У просторіччі – губан. Правда, коронували його не через силу і потужність (хоча в довжину він досягає двох метрів), а за характерний виступ на голові. За бажанням в нім можна вгадати схожість з легендарним трикутним капелюхом французького завойовника. Риба – наполеон віддає перевагу верхньому ярусу моря, вона якби з висоти свого положення спостерігає за своїми підданими.

А ось і мурена злобно протискається своїм довгим, позбавленим луски тілом ближче до рифів. Втім, злість її досить таки удавана. Страх, зазвичай викликає те, що безперервно відкривається і закривається паща цієї рибини.

Створюється таке враження, немов вона приміряється, як би вас зручніше заковтнути. Але нічого не поробиш... просто риба так дихає. Насправді це вельми сором'язлива істота, що віддає перевагу самоті світського життя. І тому турбувати її не рекомендується. Той, хто нехтує попередженням може сильно поплатитися – зуби мурени дуже гострі, та ще при цьому заломлені всередину.

3 біолог. Ще одне підтвердження тому, які незвичайні деколи бувають творіння матінки природи – моїсеєва камбала. Маленька рибка, здатна сама протистояти акулі! Уявіть собі боксера якнайлегшої ваги, яка в першому ж раунді спокійно нокаутує, скажімо, Майкла Тайсона. Вражає? У Ізраїлі в лабораторії «Еллат» цю рибку помістили в басейн з акулою. І коли грізний хижак, роззявивши пащу, був вже готовий проковтнути здобич, трапилося несподіване: паща не захотіла закриватися. Просто рибка виділила якусь молоко подіну речовину, яка паралізувала щелепи акул.

4 біолог. До речі про акул – їх в Червоному морі велика кількість. З 500 видів акул 44 помічено в Червоному морі. Близько десяти з них дуже поширені в північній частині моря. Про цих тварюк, що наполовину складаються з щелеп, написані тисячі книг, зняті сотні кінофільмів, їх поведінку вивчають десятки вчених мужів. Акули Червоного моря – типові представники свого численного сімейства. Зустріч з ними не обіцяє нічого хорошого. Акули бачать світ у чорно-білому зображення. Погано чують, але мають тонкий нюх та бокову лінію, яка дає змогу акулі на відстані 300 метрів почути велику рибину. Зуби акул мають форму трикутника і розташовані у 5 – 6 рядів, а інколи в 15 рядів. За 10 років акула може зносити 24 тисячі зубів, які ростуть зі шкіри на відміну від зубів більшості хребетних у яких вони прирастають до кістки. Сила тиснення щелеп акул сягає 18 тонн.

5 біолог. Акула – хижак і атакує все, що їй здається здобиччю: рибу, черепах, морських птахів, братів - акул. Так, у шлунку великої китової акулі було знайдено цілого коня в іншій – голову та частину тулуба крокодила, трьох птахів та пачку тютюну. До речі, китова акула – справжній велет і мрія кожного дайвера. Це найбільша із сучасних риб. Ця акула живе на поверхні в пошуках планктону та рачків. Уявіть собі, що повз вас пропливає риба завдовжки 13 метрів!!! Жах! Але, попри колосальні розміри, китова акула не є небезпечною, ця миролюбива та привітна акула, яка залюбки підпускає до себе пірнальників. Втім потрібно сказати, що останнім часом багато дослідників доводять, що акули зовсім не агресивні. Просто їх не треба провокувати. Наприклад, якщо ви раптом опинилися в місця їх можливого проживання, не кидайтеся навітки, не бийте по воді руками і нога і взагалі

уникайте дій, які роблять вас схожими на поранену здобич. Якщо ви помітили хижака здалеку, спокійно пливить собі. Не варто від нього тікати – все одно наздожене. Набагато краще і правильніше розвернутися до акули особою і продемонструвати свій спокій і дружній настрій. Ну і зовсім вже не варто годувати цих тварин. Це все-одно, що разом з кормом пропонувати себе як десерт.

7. Учитель. Ви прослухали змістовну розповідь про Червоне море та його підводний світ, а тепер давайте звернемося до змісту новели «Останній дюйм».

Англійська родина живе в Єгипті. Бен – досвідчений американський пілот, від послуг якого відмовилася нафтоекспортна компанія «Тексегіпто». Його дружина Джоанна покинула сім'ю і виїхала в Англію, залишивши Бену десятирічного хлопчика Деві. Заради сина Бен готовий на будь-який заробіток, який час від часу йому підкидає Джеффорд, який торгує сенсаційними матеріалами підводних зйомок.

8. Учитель. Отже, яким було ставлення батьків до Деві? (Байдужим. Хлопчик ріс самостійно, розумів, що батьки ним не цікавляться)

9. Учитель. Оскільки хлопчик залишився один, без матері, батько вимушений був взяти його з собою під час т до Акулячої бухти. Хлопчик давно мріяв про експедицію з батьком і тому охоче погодився.

- Опишіть місцевість, яку Олдрідж називав Акулячою бухтою, спираючись на текст оповідання (діти зачитують текст).

10. Розповідь учителя про Акулячу бухту сьогодні.

11. Проблемні запитання.

- Як ставиться батько до Деві під час польоту? (Роздратовано, різко, неухажно).

- Давайте подивимося на кадр з кінофільму «Останній дюйм» (великим планом подається обличчя Бена).

- Які почуття виражає вираз обличчя батька? (зневагу, роздратування, ніякого співчуття до сина).

- А що виражає заплакане обличчя хлопчика? (розгубленість, страх, розпач, біль).

- Чи потурбувався батько про сина заздалегідь, чи підготував усе необхідне для нього? (звичайно, ні) (учні підтверджують свої відповіді тестом)

12. Учитель. Отже, на цьому етапі стосунків батька та сина ми бачимо таку глуху стіну відчуження між ними, абсолютне непорозуміння. Таким чином, уже з перших сторінок новели Джеймс Олдрідж загострює нашу увагу на проблемі взаємин батьків і дітей.

- Як ви вважаєте, має місце ця проблема сьогодні? (учні висловлюють свої думки стосовно даної проблеми)

Учитель. А тепер давайте звернемося ще до одного кадру кінофільму (самотній хлопчик на березі моря).

- Який епізод твору зображено на даному кадрі? (розгублений, самотній хлопчик на березі моря чекає батька)

- Підпишіть цей кадр словами з тексту (учні зачитують цитати з тексту)

- Що ви можете сказати про стан душі хлопчика? (він відчуває себе дуже самотнім)

13. Бесіда.

- Що трапилося з Беном під час підводних зйомок? (учні відповідають, цитуючи текст)

- Про кого відразу ж він починає думати? (Мабуть, чи не вперше Бен зрозумів, що відповідає за життя сина. Адже, якщо його не стане, Деві залишиться сам, і хлопчика не скоро знайдуть у цій пустелі, якщо взагалі знайдуть).

- Як ви вважаєте його попереднє ставлення до Деві було виявленням нелюбові батька до сина? (Ні, його неухажність пояснюється зайнятістю, пошуками роботи, конфліктними стосунками з дружиною).

Бен зрозумів, щоб врятувати себе і сина, треба знайти шлях до серця, душі, свідомості своєї дитини.

- Як змінюється ставлення батька до сина? (Бен намагається зрозуміти, про що думає син, старається розгледіти вираз його обличчя, підбирає необхідні слова, розмовляє з ним лагідно, не хоче його налякати).

Підтвердіть цю думку словами з тексту.

- Визначте епізод найвищої напруги в новелі (Хлопчина вперше сідає за штурвал літака. Дитина в страшенному напруженні веде літак з підказки батька, який постійно втрачає свідомість. Ціною неймовірних нелюдських зусиль хлопчик із честю вийшов з цього важкого випробування).
- Як Деві долає останній дюйм? Зачитайте (Діти читають уривок «Залишилась хвилина до посадки...»)
- Зверніть увагу ще на один кадр кінофільму «Бен і Деві в літаку після приземлення» (обличчя Бена, повернене до сина подається великим планом).
- Що виражає тепер обличчя Бена? (здивування, захоплення, радість, гордість за сина)
- Які почуття виражає обличчя Деві в даний момент? (На його очах знову сльози. Але це вже не сльози відчаю, розпачу, образи, а сльози радості).

В екстремальних умовах батько і син зуміли зробити найголовніший вчинок в своєму житті - вчинок, який допоміг їм врятуватися, подарувати життя, повірити, знайти один одного, дістатися до самого серця, хоча це було страшно складно, складно для обох.

А тепер настав час з'ясувати, чому новела має таку назву. У короткому тлумачному словнику української мови слово дюйм (застаріле слово) означає – одиниця міри довжини, близько 25 міліметрів. У творі останній дюйм – це зовсім маленька відстань, яка розділяла батька і сина, відстань їхньої недовіри, непорозуміння. Ціною величезних зусиль і непоправних втрат цю відстань їм пощастило подолати. Батько відкрив для себе риси характеру та якості, які раніше не бачив у сина, про які навіть не здогадувався. Син побачив, що батько його любить. Ціною надзвичайних випробувань вони знаходять шлях до серця один одного. Цим шляхом вони й будуть намагатися йти в подальшому житті. Це і є авторське вирішення проблеми взаємин батька та сина в новелі Джеймса Олдріджа «Останній дюйм».

Давайте спробуємо дослідити причини непорозумін між батьком і сином та надати поради щодо виходу із конфліктної ситуації. До речі, що таке конфлікт?

14.Словникова робота.

Конфлікт – це зіткнення поглядів, смаків, уявлень. Це той маленький вузлик, не розв'язавши якого не можливо йти далі.

15. Творче завдання

Групі психологів були дані випереджальні завдання:

1. «Надати пораду Бену як встановити духовний контакт з сином»;
2. «Попробуйте переконати Деві, що батько його любить» (група психологів робить повідомлення за даними завданнями).

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1.Учитель. Ви прослухали поради наших психологів щодо взаємопорозуміння між батьком і сином. Останнє запитання в анкеті, яку ми проводили, було таке: «Якими би ви хотіли бачити ваші стосунки з батьками?» (учитель зачитує уривки з відповідей учнів)

- Я хотів би, щоб батьки мене розуміли;
- Хочу, щоб батьки довіряли мені, ставились до мене як до дорослої людини;
- Я хотіла би, щоб батьки мене не чіпали;
- Я б хотіла, щоб ми більше вільного часу проводили разом;
- Хочу, щоб батьки ніколи не кричали на мене;
- Я хотів би, щоб мені давали змогу бути більш самостійним;
- Я хотів би, щоб наші стосунки і надалі були такими хорошими як зараз.

2. Заключне слово вчителя. Хочу сказати вам, діти, що в сьогоднішньому складному житті ваші батьки також мають багато проблем. Вони зайняті, заклопотані, їм постійно не вистачає часу. Саме тому вони бувають іноді неуважними до вас. Можливо, інколи вам необхідно зробити перший крок назустріч, постаратися зрозуміти своїх батьків, запропонувати спільну справу, що об'єднає вас, щоби врешті-решт ви змогли здолати той останній дюйм непорозуміння, який існує між вами.

Останній дюйм, який розділяє всіх і все нелегко подолати, але можливо». Оповідання «Останній дюйм» - це своєрідний глибокий роздум про вічні цінності людського життя, про становлення людини, про духовне зближення батьків і дітей. Бажаю вам повного взаєморозуміння з вашими батьками, справжньої духовної близькості.

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати цитати до образу Деві, які свідчать про його змушнення.

Урок 21

ТЕМА. Д. Олдрідж. «Останній дюйм». **Формування характеру Деві в надзвичайних обставинах.**

Мета уроку: використовуючи глибинний зміст тексту, дослідити, як проявляється характер людини в екстремальних ситуаціях. Вирішити питання: «Що формує характер дитини?»; розвивати навички аналізу тексту і вміння характеризувати героїв на основі вчинків та думки інших героїв, розуміти значення символічних образів;

- виховувати вміння розуміти, поважати і прощати один одного; прагнути духовної єдності поколінь;

Обладнання: підручники, роздатковий матеріал, тлумачний словник, картки з написом «батько-син», картини моря і пустелі, бланки для порад.

*Ніколи не знаєш, на що ти здатний,
доки не спробуєш.
Д. Олдрідж*

ХІД УРОКУ

Рефлексія.

- Які ваші очікування від уроку?
- Що нового ви хочете відкрити в творі?

I. Мотивація навчальної діяльності. Представлення теми.

Ви вже знайомі із змістом оповідання «Останній дюйм». Зважаючи на тему уроку...

- Які проблеми обговорити? Чи є вони актуальними для сучасного суспільства?

II. Сенкан. Характер

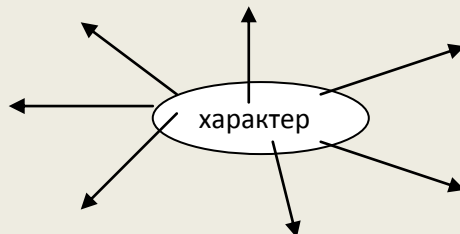
Словникова робота (під час виконання основного завдання готує хтось з учнів)

ХАРАКТЕР 1. Сукупність всіх психічних, духовних якостей людини, які проявляються в його поведінці.

2. Отличительное свойство, особенность, качество чего-нибудь.

- Що і хто може впливати на формування характеру людини?

Складання схеми.

Робота з ЕПІГРАФОМ.

Сьогодні на уроці ми прослідкуємо за змінами, які відбувалися в характері головних героїв оповідання «Останній дюйм»

Словникова робота. (під час виконання основного завдання готує хтось з учнів)

ДЮЙМ - Одиниця довжини, одна дванадцята фуґа, дорівнює 2,54 см.

- Дюйм ! Це багато чи мало?

Долаючи кожний дюйм свого життя, ми мусимо робити свій вибір. Дійсно, інколи дюйм – це відстань між життям і смертю. Дюйм – два з половиною сантиметра, з яких складається шлях довжиною в життя. І це життя творимо ми.

III. Актуалізація опорних знань. Повторення вивченого.

Знайомлячись з подіями, які сталися на маршруті «Каїр – Акуляча бухта», ми спостерігали за поведінкою та психологічним станом наших героїв.

- Які почуття переполювали їх?
- Що ви можете сказати про характер стосунків батька та сина?

IV. Аналіз твору. Робота з текстом.

Маршрут «Акуляча бухта - Каїр»

- Які зміни відбуваються з батьком?

Відповідь + цитати

- Що примусило батька глянути на сина іншими очима?
- А що нового ви помітили в поведінці Деві?

Відповідь + цитати

- Чиїми очима ми спостерігаємо за змінами в характері Деві?
- Чи очікували ви такого вчинку від хлопчика? Поясніть свою думку.

(Занадто чужими були вони)

- Чому ж так сталося, що люди, рідніше яких не буває, стали такими віддаленими?

Відповідь + цитати

- На скільки віддаленими були батько й син?

БАТЬКО

СИН

Словникова робота. Робота з картою

СИМВОЛ- (від грецьк. Symbolon - знак, прикмета) Умовний знак, який крім свого прямого значення наділений і новими (переносними)

- Якщо звернутися до тексту, чи можемо ми знайти символи, які показують віддаленість батька і сина?
- Як ці стихії співвідносяться з героями? Поясніть вибір.

- Охарактеризуйте ці стихії. Що в них спільне та різне?

- Чи можна змінити характер даних стихій і що для цього необхідно?
- Змінилася відстань між батьком та сином? На скільки?
- Як на цю відстань натякає нам автор?

- Знайдіть рядки у творі, які пропонують шлях до подолання останнього дюйму.

Стор. «Але справа була не в тому, що розгледів Бен, важливо було дізнатися, чи зумів хлопець що-небудь побачити в своєму батькові.»

Висновок. Щоб зробити крок і подолати свій останній дюйм, треба спробувати зрозуміти і пробачити людину. Переглянути свої погляди на життя, децю змінити в собі.

V. Творча робота. Застосування навичок.

Робота в парах.

I варіант. Спираючись на текст і ваш особистий досвід, спробуйте написати поради для всіх дітей (і Деві), щоб вони швидше подолали свій останній дюйм?

II варіант. Поради для всіх батьків (і Бена), щоб між ними і дітьми ніколи не виростала прірва непорозуміння.

Індивідуальне завдання. Розкажіть про результати вашого опитування дорослих людей з питання: «Що треба робити, щоб між батьками і дітьми ніколи не виростала прірва непорозуміння?»

Рефлексія

- Справдилися ваші надії на уроці?
- Змогли ви відшукати для себе щось корисне?
- Що ви могли б застосувати у повсякденному житті?

VI. Домашнє завдання.

Підготуватися до письмової роботи

Матеріали до уроку Маршрут «Акуляча бухта - Каїр»

Син	Цитата	Батько
	«Бен знав, що його справи погані. Але миттю зміркував, що треба щось робити: коли його не стане, хлопець залишиться сам, і про це страшно було навіть думати.»	
	«-Тобі, бідоласі, доведеться все робити самому – так сталося. Не сердься, коли я на тебе гримну. Тут уже не до образ. На це не треба зважати, зрозумів?..»	
	«Потрібно було навромацки знайти шлях до пройнятої страхом незрілої свідомості дитини. Бен уважно подивився на сина і пригадав, що давно вже як слід не приглядався до нього.»	
	«Цей хлопець із спокійним обличчям був чимось схожим на нього самого: за	

	дитячими рисами приховувалась, можливо, тверда і навіть невгамовна вдача. Але його бліде, широкувате обличчя зараз мало нещасний вигляд. Помітивши батьків пильний погляд, Деві одвернувся і заплакав.»	
	«Нічого, синку, - насилу вимовив Бен...»	
	«Ет, що там, - сказав Бен, силкуючись говорити якомога лагідніше, хоч йому це було неймовірно важко. – Ніколи не знаєш, на що ти здатний, доки не спробуєш...»	
	«Як же ти зможеш вести літак? – запитав його зверху Деві. Бен заплющив очі, він хотів уявити собі, що переживає зараз син.»	
	«У житті можна зробити все, що завгодно, Деві, промовив він кволим голосом, - якщо не надірвешся. Не надривайся. Він не пам'ятав, що раніше давав синові такі поради.»	
	«... він тепер був майже певен, що кінець кінцем усе-таки помре. Головне – вижити до Каїра і показати хлопцеві, як посадити літак.»	
	«Треба було вникнути в психологію цього блідого, мовчазного, настороженого і надто слухняного хлопчика. Ех, коли б він знав його краще!..»	
	«- Розклеївся твій батько, га? – сказав Бен і навіть відчув деяке задоволення від цієї відвертості. Справа йшла на добре. Він знаходив шлях до серця хлопчика.»	
	« - Це я можу, - сказав хлопець, і Бену здалося, що він почув у його голосі різку нотку нетерпіння, яка нагадувала чимось власний голос.»	
	«... вони ледве-ледве перевалили через дюни, і Бен зрозумів, що хлопцеві потрібно було багато мужності, щоб не смикнути від страху ручку...»	
	«Славний хлопчина! Він долетить. Він впорається! Бен бачив різко окреслений профіль Деві, бліде обличчя з темними очима, в яких йому так важко було щось прочитати. Батько знову вдивився в це обличчя.»	
	«Здавалося, це був останній підсумок усього його життя. Бен провалився у безодню, за край якої він так довго чіплявся заради хлопця.»	
	«Залишившись сам на висоті трьох тисяч футів, Деві подумав, що вже ніколи не зможе плакати. У нього на все життя висохли сльози.»	
	«У картах Деві розумівся. Тут не було нічого складного. Він знав, де лежить їхня карта, що доведеться робити, коли підлетить до Суеца...»	
	«Деві боявся батька, правда, не тепер. »	
	«Хлопець не хотів, щоб батько помер; він не хотів, щоб померла мати, але нічого не вдієш: це буває. Люди завжди помирають...»	
	«Сльози, що, як думав Деві, назавжди висохли, знов наповнили його темні очі, і хлопець відчув, як вони викочуються і течуть по щоках.»	

Урок 22

Тема. У чому секрет краси людини? Твір-роздум на літературну тему (за твором Дж.Олдріджа «Останній дюйм»).

Мета: узагальнити та систематизувати знання учнів з теми «Духовне випробування людини»; формувати вміння висловлюватись аргументовано, логічно, звичку повторно звертатися до прочитаних творів; розвивати творчі здібності школярів; удосконалювати їхню мовленнєву культуру; виховувати особистість, здатну висловлювати власну думку про прочитане.

Обладнання: ілюстрації до твору Дж.Олдріджа.

Людина для людини має бути святиною.

Сенека

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань.

- Які взаємини між людьми ми можемо назвати красивими?
- Чому велика увага приділяється вивченню людських стосунків?
- Невже мало людям мати вроду, красиву статуру, щоб бути задоволеними собою, а отже, щасливими?
- Які риси характерів героїв твору Дж. Олдріджа ви вважаєте гідними наслідування?

II. Презентація теми та мети уроку.

1. Бесіда.
 - Які завдання ми поставимо до цього уроку?
 - Пригадайте тему «Типи тексту», що вивчалася на уроках української мови. Які ознаки роздуму як типи тексту?
 - За яким принципом будується твір-роздум?

III. Робота над темою уроку.

1. Повідомлення тем творів- роздумів.

- 1) «Як порозумітися з людиною?»
- 2) «Ім обом потрібен час...»

2. Самостійна робота учнів над написанням твору.

3. Заслуховування чорнового варіанта творів.

4. Аналіз помилок.

5. поради щодо удосконалення робіт.

Очікувані результати.

Учень:

- висловлює особисте ставлення до проблем, порушених у творі Дж. Олдріджа.

IV. Домашнє завдання. Дописати твір, підготувати повідомлення про життя і творчість Р. Кіплінга.

Урок 23

Тема. Джозеф Кіплінг «Балада про Схід і Захід». Новаторські риси твору.

Мета. Текстуально вивчивши баладу Р. Кіплінга «Схід і Захід», спробувати виявити новаторські риси, притаманні їй; розвивати вміння учнів визначати жанрові ознаки твору, що вивчається; знаходити тексти та пояснювати роль вивчених зображально-виражених засобів та компонентів твору, характеризувати героїв; сприяти вихованню великодушності, прагнення до взаєморозуміння з оточуючими.

Обладнання. Портрет Р. Кіплінга, запис на дошці незнайомих слів, що зустрічаються в баладі, таблиці «Риси характеру героїв, що приводять їх до взаємоповаги і дружби».

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів

1. Перевірка домашнього завдання

Зачитування учнями написаних творів (вибірково)

II. Оголошення теми, мети та завдань уроку

III. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Вступне слово учителя

2. Розповідь про автора балади.

Ім'я англійського письменника, лауреата Нобелівської премії Р. Кіплінга тісно пов'язане з Індією – далеким дивовижним світом, куди вирушають його мужні і невтомні герої – прості солдати, відважні мореплавці – усі ті, хто живе за девізом: «Боротися, шукати, знайти і не здаватись!» Незважаючи на смертельну небезпеку, яка чатує на них щомиті, ці

лицарі духу не вагаючись жертвують собою, бо служать єдиному для них богу – великій британській імперії. Мужньо і самовіддано «несуть культуру і цивілізацію» тубільним «вірнопідданим» Англії, щоправда забуваючи, що їх туди ніхто не кликав і ніхто не просив їх так брутально втручатись в чуже життя та змінювати його на свій смак. Ось чому на початку ХХ сторіччя Р.Кіплінга називали «співцем імперії». Жорстоко нападали на нього за це критики. Та минув час, колишні колонії Англії здобули незалежність, а читачі знову і знову звертаються до дивних, чудових творів Р.Кіплінга. за плечима письменника багато доріг Європи і Америки, й Африки. Та Індія вабила Редьярда найбільше, вона була його любов'ю і біллю. У Бомбеї, одному з найбільших міст цієї країни, він народився в сім'ї художника і скульптора, який був призначений хоронителем музею.

Тут Редьярд провів перші шість років свого життя відкрив для себе велику таємничу, прекрасну, повну пригод і небезпек країну. Сюди повернувся після дев'яти років навчання в Англії, щоб стати журналістом.

Тут до нього прийшла несподівана і рання слава після видання поетичних збірок «Пісня про казарми», «Сім морів», «П'ять націй».

Вірші були присвячені опису життя «рядових будівників імперії»: англійських солдат, механіків, дрібних чиновників, уславленню вірності обов'язку. Кіплінг намагається довести співвітчизникам, що їх місця – нести індійцям цивілізацію білої людини, скорившись із труднощами і буднями своєї сумної «праці», адже атмосфера Сходу дуже часто була незбагненною для англійських солдат.

Загалом Схід, його докорінна відмінність від західної цивілізації, особливості взаємин людини ц природі на Сході, східна філософія – улюблені теми Кіплінга. Спостерігаючи життя Індії зсередини, письменник зауважував особливу силу Сходу, засновану на суворому дотриманні одвічних традицій і моральних настанов, неймовірну близькість людини до природи, велику віру індійців не стільки в розум, скільки в інтуїцію. Відчуття різниці між Сходом і Заходом Кіплінг, завдяки прекрасному знанню Індії і своєму великому таланту, і доніс до західного читача. Але не тільки це. Письменнику вдалося показати ті риси характеру, однаково притаманні як європейцям, так і азіатам, що повинні привести їх до взаємоповаги і дружби. Один із таких творів – широко відома «Балада про Схід і Захід» (1889).

3.Робота з текстом

- Які риси характеру європейця та азіата виявляються рівними і приводять їх до взаємоповаги і дружби?

4. Творча робота

- Заповніть таблицю.

Риси характеру	Цитати	
	Камал, вождь афганців	Син англійського полковника
Сміливість, відчайдушність.	«Камал бежал с двадцатью людьми на границу мятежных сторон, и кобылу полковника, гордость его, угнал у полковника он...»	«Нок то вора с границы задумал догнати, тому отдыхать не след. Скорей на коня от форта прочь, летящей птицы быстрее...»
Мужність, великодушність.	«Нас двое могучих...» «И был им неведом страх...»	
	«А Камал кобылу сдержал свою и наезднику встать помог».	«Честь рода я храню, отец мой дарит кобылу тебе – ездок под стать коню».
	«Пусть будет тогда мне	«Полковничий сын схватил

	падаль еда, коль причиню тебе вред...»	пістолет и Камалу подав вдруг: «Ты отнял один у врага, вот этот даёт тебе друг».
	Камал ответил: «Дар за дар и кровь за кров возьму, отец твой сына за мной послал и сына отдам ему».	«Назад, - закричал полковничий сын, - назад и оружие прочь! Я прошлюю ночью за вором гнался, я друга привёл в эту ночь».

IV. Узагальнення вивченого матеріалу.

Учні визначають новаторські риси балади Р.Кіплінга: життєвий матеріал, своєрідність сплаву героїки та буденності (інколи навіть брутальності), «прозаїчність» вірша (слово, перш за все, повинно нести інформацію, воно має бути спочатку точним і достовірним, а вже потім – поетичним), безпристрасність, об'єктивність авторської оповіді.

V. Домашнє завдання.

Вивчити напам'ять вірш «Якщо...»

Урок 24

Тема. Джозеф Кіплінг «Балада про Схід і Захід». Новаторські риси твору.

Мета. Текстуально вивчивши баладу Р.Кіплінга «Схід і Захід», спробувати виявити новаторські риси, притаманні їй; розвивати вміння учнів визначати жанрові ознаки твору, що вивчається; знаходити тексти та пояснювати роль вивчених зображально-виражених засобів та компонентів твору, характеризувати героїв; сприяти вихованню великодушності, прагнення до взаєморозуміння з оточуючими.

Обладнання. Портрет Р.Кіплінга, запис на дошці незнайомих слів, що зустрічаються в баладі, таблиці «Риси характеру героїв, що приводять їх до взаємоповаги і дружби».

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів

1. Перевірка домашнього завдання

Зачитування учнями написаних творів (вибірково)

II. Оголошення теми, мети та завдань уроку

III. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Вступне слово учителя

2. Розповідь про автора балади.

Ім'я англійського письменника, лауреата Нобелівської премії Р.Кіплінга тісно пов'язане з Індією – далеким дивовижним світом, куди вирушають його мужні і невтомні герої – прості солдати, відважні мореплавці – усі ті, хто живе за девізом: «Боротися, шукати, знайти і не здаватись!» Незважаючи на смертельну небезпеку, яка чатує на них щомиті, ці лицарі духу не вагаючись жертвують собою, бо служать єдиному для них богу – великій британській імперії. Мужньо і самовіддано «несуть культуру і цивілізацію» тубільним «вірнопідданам» Англії, щоправда забуваючи, що їх туди ніхто не кликав і ніхто не просив їх так брутально втручатись в чуже життя та змінювати його на свій смак. Ось чому на початку ХХ сторіччя Р.Кіплінга називали «співцем імперії». Жорстоко нападали на нього за це критики. Та минув час, колишні колонії Англії здобули незалежність, а читачі знову і знову звертаються до дивних, чудових творів Р.Кіплінга. За плечима письменника багато доріг Європи і Америки, й Африки. Та Індія вабила Редьярда найбільше, вона була його любов'ю і біллю. У Бомбеї, одному з найбільших міст цієї країни, він народився в сім'ї художника і скульптора, який був призначений хоронителем музею.

Тут Редьярд провів перші шість років свого життя відкрив для себе велику таємничу, прекрасну, повну пригод і небезпек країну. Сюди повернувся після дев'яти років навчання в Англії, щоб стати журналістом.

Тут до нього прийшла несподівана і рання слава після видання поетичних збірок «Пісня про казарми», «Сім морів», «П'ять націй».

Вірші були присвячені опису життя «рядових будівників імперії»: англійських солдат, механіків, дрібних чиновників, уславленню вірності обов'язку. Кіплінг намагається довести співвітчизникам, що їх місця – нести індійцям цивілізацію білої людини, скорившись із труднощами і буднями своєї сумної «праці», адже атмосфера Сходу дуже часто була незбагненною для англійських солдат.

Загалом Схід, його докорінна відмінність від західної цивілізації, особливості взаємин людини ц природі на Сході, східна філософія – улюблені теми Кіплінга. Спостерігаючи життя Індії зсередини, письменник зауважував особливу силу Сходу, засновану на суворому дотриманні одвічних традицій і моральних настанов, неймовірну близькість людини до природи, велику віру індійців не стільки в розум, скільки в інтуїцію. Відчуття різниці між Сходом і Заходом Кіплінг, завдяки прекрасному знанню Індії і своєму великому таланту, і доніс до західного читача. Але не тільки це. Письменнику вдалося показати ті риси характеру, однаково притаманні як європейцям, так і азіатам, що повинні привести їх до взаємоповаги і дружби. Один із таких творів – широко відома «Балада про Схід і Захід» (1889).

3.Робота з текстом

- Які риси характеру європейця та азіата виявляються рівними і приводять їх до взаємоповаги і дружби?

4. Творча робота - Заповніть таблицю.

Риси характеру	Цитати	
	Камал, вождь афганців	Син англійського полковника
Сміливість, відчайдушність.	«Камал бежал с двадцатью людьми на границу мятежных сторон, и кобылу полковника, гордость его, угнал у полковника он...»	«Нок то вора с границы задумал догнати, тому отдыхать не след. Скорей на коня от форта прочь, летящей птицы быстрей...»
Мужність, великодушність.	«А Камал кобылу сдержал свою и наезднику встать помог».	«Честь рода я храню, отец мой дарит кобылу тебе – ездок под стать коню».
	«Пусть будет тогда мне падаль еда, коль причину тебе вред...»	«Полковничий сын схватил пистолет и Камалу подал вдруг: «Ты отнял один у врага, вот этот даёт тебе друг».
	Камал ответил: «Дар за дар и кровь за кров возьму, отец твой сына за мной послал и сына отдам ему».	«Назад, - закричал полковничий сын, - назад и оружие прочь! Я прошлою ночью за вором гнался, я друга привёл в эту ночь».

IV. Узагальнення вивченого матеріалу.

Учні визначають новаторські риси балади Р.Кіплінга: життєвий матеріал, своєрідність сплаву героїки та буденності (інколи навіть брутальності), «прозаїчність» вірша (слово, перш за все, повинно нести інформацію, воно має бути спочатку точним і достовірним, а вже потім – поетичним), безпристрасність, об'єктивність авторської оповіді.

V. Домашнє завдання.

Вивчити напам'ять вірш «Якщо...»

Урок 25

Тема: Проблема духовного випробування людини та її моральної стійкості у вірші Р.Кіплінга «Якщо...»

М е т а: розкрити філософський зміст вірша; поглиблювати навички аналізу тексту, навчити робити узагальнення й висновки; розвивати творчу уяву, логічне мислення, навички виразного читання; виховувати загальнолюдські цінності, життєвий оптимізм.

Х і д у р о к у

Людина живе на землі не тільки заради свого власного щастя. Вона повинна зрозуміти великий закон людяності.

В. Гладстон.

I. Оголошення теми, мети, епіграфа уроку.

1. С л о в о в ч и т е л я. Життя – найбільша загальнолюдська цінність. А як прожити це життя, чим дорожити, чому приділяти найбільше уваги, щоб його не змарнувати?

2. Робота з епіграфом.

– *Уважно і виразно прочитайте епіграф до уроку.*

– *Виділіть ключові слова у цьому висловлюванні.*

– *Що, по – вашому, означає висловлювання “ великий закон людяності ”?*

II. Сприйняття навчального матеріалу.

1. Евристична бесіда на тему: “ Що означає бути справжньою людиною? ”

Учням пропонуються для обговорення цитати видатних митців минулого:

“ Людина повинна бути розумною, простою, справедливою, сміливою і доброю. Тільки тоді вона має право носити це високе звання – Людина ” (К. Паустовський).

– *Чи погоджуєтесь ви з цим висловлюванням?*

– *А які п'ять найважливіших рис характеру справжньої Людини запропонували б ви?*

Учителю слід звернути увагу на думки і різну послідовність названих якостей як ознаку того, що усі різні за характером, досвідом, поглядами. Якщо важко дійти згоди, учням можна запропонувати назвати ті риси, яких вони не бажають бачити в собі та в інших.

✓ “ Життя - це нескінчене удосконалення. Вважати себе досконалим – означає вбити себе ” (К. Ф. Геббель, німецький письменник).

– *Що означає слово “ удосконалення ” ? Для чого працювати над собою?*

(Не лише, щоб самому стати кращим, а й сприйняти позитивним змінам інших).

– *Що необхідно удосконалювати щодня?*

(Знання, фізичну виправку, волю, свою культуру...)

– *Чи кожен з вас працює над собою, над своїми недоліками?*

– *Ще раз поміркуйте: що означає бути Людиною?*

– *Ще раз поміркуйте: що означає буди Людиною?*

✓ “Бути людиною – означає відчувати свою відповідальність перед злиднями, які ніби і не залежать від тебе. Усвідомлювати, кожна покладена тобою цеглинка допомагає будувати світ ” (А. Сент – Екзюпері).

– *Чи означає це, що від кожного із нас мусить щодня думати про інших і весь світ ?*

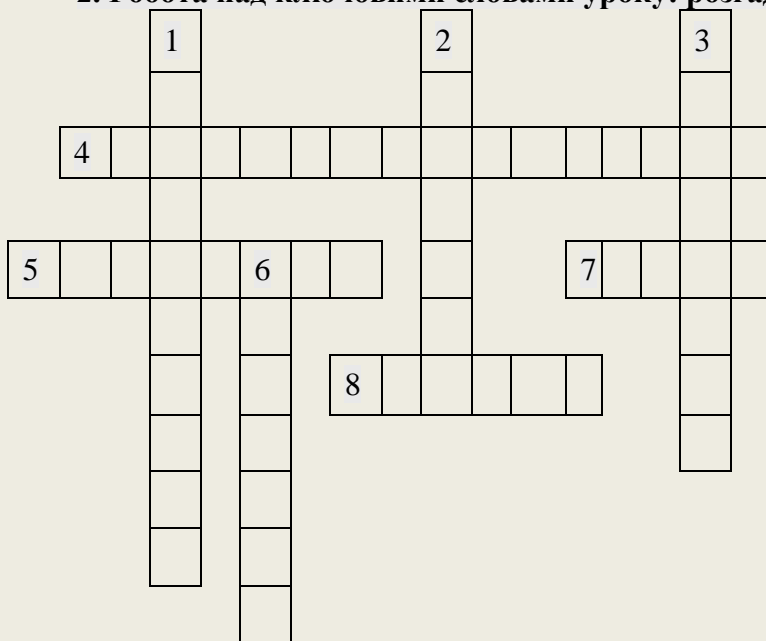
– *Чи згодні ви, що від кожного нашого вчинку змінюється щось в інших, суспільстві, історії?*

✓ “Людина – це звучить гордо ! ” (Максим Горький)

– Чи погоджуєтесь ви з цим висловом ?

– Як ви розумієте слово “ людяність ” ?

2. Робота над ключовими словами уроку: розгадування кросворда.

По горизонталі: 4. Розвинене почуття обов’язку. 5. Сукупність високих моральних якостей, а також повага до них. 7. Добра, незаплямована репутація, добре ім’я. 8. Те, що відповідає дійсності, близьке до істини; порядок, що опирається на справедливість, чесність...

По вертикалі: 1. Чуйність, гуманність. 2. Однаковий початок фраз (або віршованих рядків), які йдуть одна за одною. 3. Протиставлення, протилежність. 6. Почуття моральної відповідальності перед оточенням, суспільством.

В і д п о в і д і. По горизонталі. 4. Відповідальність. 5. Гідність. 7. Честь. 8. Правда. По вертикалі. 1. Людяність. 2. Анафора. 3. Антитеза. 6. Совість.

К л ю ч о в і с л о в а у р о к у: людяність, відповідальність, гідність, честь, правда, совість.

3. Читання вірша “ Якщо...” напам’ять .

(конкурс на найкращого декламатора).

4. Робота з текстом.

– Яка тема вірша Кіплінга “ Якщо...” ?

– Що прагнув донести до читачів автор?

(Тема твору – роздуми про сенс людського життя. Ідеї твору звучить у заключних рядках: “ Тільки тій Людині належить Земля, яка знає, для чого вона живе ”).

5. Робота над опорним конспектом.

Учитель пропонує учням намалювати таблицю з двох колонок і шляхом аналізу “ вслід за автором ” (на основі уважного прочитання тексту) самостійно її заповнити із подальшим обговоренням.

Програма дій для кожного	Якості справжньої Людини
(за Кіплінгом)	
Бути і жити борцем. Допомагати іншим, стати кращим. Долати зло – означає творити добро. Сприймати життя в усіх його барвах (і темних, і яскравих). Долати труднощі та знаходити сили піднятися, почати спочатку. Пам'ятати про інших, про справедливість. Усе робити на повну силу, по совісті, з радістю до життя.	Бути собою: доброта; Розважливість; стійкість; рішучість; оптимізм; мужність; людяність і простота; честь і совість; активність; розуміння свого призначення.

У ч и т е л ь. Про те такі якості, як самовпевненість, впертість, безоглядність, простакуватість тощо, виставлені напоказ, стають недоліками.

– Чи звертався Кіплінг до проблеми людяності, благородства почуттів у інших своїх творах?

(Так, в усіх його творах героями стають чесні, добрі та справедливі люди).

6. Евристична бесіда.

– Прочитайте інформацію у рубриці “ Цікаво знати ”. Як ви вважаєте, чому вірш “Якщо...” став та ким популярним і його вчили напам'ять?

– Які добрі справи нагадують нам про Кіплінга?

(Цікаві твори, у яких добро і справедливість перемагають; його вірш свідчить про чистоту і благородство думок, його репортерська робота – це подорожі спілкування з різними людьми, представниками різних народів, однак без поваги до людей, без знань про їхні звичаї і проблеми не було б порозуміння).

– Як ви вважаєте, чому Кіплінг називав себе пілігримом?

(Він мандрує не лише континентами, а й у часі (його книжки актуальні сьогодні у всьому світі), він пошукач мудрості, знань, сенсу життя...)

– Що ви особисто запозичите для себе з авторських порад).

7. Порівняння оригіналу з перекладом.

З а в д а н н я . Прочитати текст англійською і порівняти з перекладом. Дати відповіді на запитання підручника.

8. Робота з опорним конспектом: складення схеми.

Г о л о в н і м о т и в и вірша “Якщо...” Р. Кіплінга.

- ✓ Знайти свій сенс буття.
- ✓ Залишитися собою.
- ✓ Допомогати людям.
- ✓ Не втрачати віри у життя.
- ✓ Викорінювати ненависть.
- ✓ Не втрачати честь та совість.

III. Підсумки уроку.

1. Бесіда.

– Прочитайте ще раз епіграф до уроку. Чи змінилося ваше ставлення до життя, до людей після прочитання вірша Р. Кіплінга, обговорення його на уроці?

– У чому, на вашу думку, полягає “ великий закон людяності ”?
(Жити в мирі, злагоді й повазі).

– На думку автора, “ мудрості немає без доброти ”.
А яка ваша думка?

– Які ж цінності можна віднести до найвищих?

Підсумкове с л о в о в ч и т е л я. Досвід і розум лише тоді приносять користь , коли спрямовані на добрі справи. Добро роблять щиро, тому воно не потребує показовості (адже добра людина не чекає на подяку, на те, щоб її допомогу помітили, не нагадує про себе). Робити добро іншим – це не лише обов’язок кожного, але й надзвичайне задоволення. Не вірите – спробуйте!

IV. Домашнє завдання.

1. Продумати відповідь на запитання “ Як можна припинити війни у світі? ”
2. Підготуватися до контрольної роботи.

Урок 26

Тема: Контрольна робота за темою «Духовне випробування людини» (Творчість Дж. Олдріджа та Р.Кіплінга)

Мета: перевірити рівень засвоєння учнями знань із теми; розвивати навички узагальнення вивченого, вміння аналізувати матеріал, логічно мислити, відповідати на поставлені питання, застосовувати набуті знання й навички.

Обладнання: зошити учнів, варіанти тестових завдань.

Тип уроку: урок контролю й оцінювання знань учнів.

Хід уроку

- I. Оголошення теми, мети і завдань уроку
- II. Застосування знань, умінь і навичок

1. Під час Другої світової війни Джеймс Олдрідж був:
 - а) військовим льотчиком;
 - б) військовим кореспондентом;
 - в) студентом Оксфордського університету.
2. Бен і Деві летіли на узбережжям:
 - а) Червоного моря;
 - б) Чорного моря;
 - в) Мертвого моря.
3. Після сутички з акулами найстрашнішим було те, що:
 - а) Бен втратив дорогу французьку камеру;
 - б) Деві міг залишитись сам і його могли не знайти;
 - в) літак не зміг летіти
4. Серед словосполучень підкресліть ті, що характеризують ставлення Бена до сина після сутички з акулою:

Хлопчик його драгував; забував про присутність сина; обережно і терпляче пояснює; «теплішав душею»; чужі один одному; говорив із сином різко; знаходить слова, які не ображають Деві; «намацував шлях до серця хлопчика».

5. Закінчіть міркування.

- У прямому значенні «останній дюйм» - це _____

- У переносному значенні «останній дюйм» - це _____

6. Відтворіть ланцюжок подій, проставивши правильну нумерацію.

1. Страх Деві
2. Зйомки під водою
3. Самостійний політ Деві
4. Акуляча бухта
5. Допомога пораненому батькові
6. Сутички Бена з акулою
7. Зустріч у лікарні

8. Кому присвячено вірш Р. Кіплінга «Якщо...»?

9. Подумайте, як у вірші Р. Кіплінга втілюється тема складності і суперечливості людського буття.

10. З'ясуйте, які моральні цінності сповідує ліричний герой вірша Р. Кіплінга «Якщо...».

Ягольник Н.С.,
вчитель зарубіжної літератури
Голозубінецької ЗОШ І-ІІІ ст.

Урок 27

Тема: Олександр Пушкін. «19 жовтня 1825 року». Уславлення дружби і вірності у вірші О.С.Пушкіна «19 жовтня».

Мета: висвітлити основні факти біографії О.Пушкіна, ознайомити з історією створення твору; розвивати усне мовлення учнів, навички виразного читання, збагачувати словниковий запас школярів; виховувати самостійність та критичність мислення учнів, любов до художнього слова.

Обладнання: презентація «Сонце російської поезії»; автор Химинець А.А., видання творів, текст поезії в оригіналі та перекладі.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань та формування на їх основі вмінь і навичок.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Оголошення теми і мети уроку.

Слово вчителя.

В історії світової літератури є такі імена, до яких звертаються люди різного віку, уподобань та смаків. Вони супроводжують кожного з нас від колиски до самої смерті. Для багатьох поколінь росіян саме таким поетом був О.С. Пушкін – видатний поет, прозаїк, драматург, глибокий знавець історії Росії, справжній Майстер, творчість якого стала взірцем для багатьох наступних митців.

III. Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

1. *Повідомлення учнів про життєвий і творчий шлях поета з використанням презентації.*

6 червня 1799 року у Москві на Німецькій вулиці у відставного майора Сергія Львовича Пушкіна та дружини його Надії Осипівни народився син Олександр. Рід Пушкіних належав до старовинного дворянського роду, що брав свій початок у XIII столітті й був тісно пов'язаний з історією становлення Російської держави. Так, його бабуся походила з роду Ржевських, відомого ще з часів Київської Русі. А мати, Надія Осипівна, була онукою Абрама Петровича Ганнібала, хрещеника й вихованця Петра I, «арапа Петра Великого». Зазначимо, що поет завжди цікавився своїм родоводом і з гордістю писав: «Ім'я предків моїх зустрічається щохвилини в російській історії». Батько поета був високоосвіченою людиною: досконало знав французьку мову, мав велику бібліотеку, знав напам'ять безліч поезій та умів їх гарно декламувати, сам писав вірші, любив театр, музику.

Дитинство поета пройшло у Москві та Захаровому, помісті бабусі Марії Олександрівни Ганнібал. Саме їй та нянці Орині Родіонівні маленький Олександр зобов'язаний першими яскравими враженнями від російських народних казок, за ними він навчився і російської грамоти. Влітку 1811 року дванадцятирічного Олександра віддали до Царськосельського Ліцею — закритого навчального закладу для дітей дворян, яких мали виховувати для державної служби. Того року прийняли лише тридцять учнів, яким у майбутньому судилося стати гордістю Російської імперії. Юний ліцеїст вільно володів французькою мовою, тому його всі називали «Француз». У роки навчання в Ліцеї Пушкін знайшов справжніх друзів: І. Пущина, В. Кюхельбекера, А. Дельвіга, К. Данзаса, І. Малиновського, М. Яковлева та інших. Дружба з ними тривала протягом усього життя поета. У день випуску всі вони поклялися у вічній дружбі, обмінялися чавунними обручками і вирішили зустрічатися кожного року 19 жовтня.

У Ліцеї Пушкін почав писати вірші. Перший його вірш був опублікований 1814 року і називався «К другу стихотворцу». Юний автор намагався приховати своє прізвище і тому підписався «Н. К. Ш. П.» (якщо читати справа наліво, то вийде прізвище Пушкін без голосних). Взагалі, поезія ліцейського періоду вражає своєю життєрадісністю, прославленням радощів життя, кохання, дружби.

У 1817 році О. Пушкін закінчив Ліцей. На випускному іспиті з російської словесності юнак читав вірш «Воспоминание в Царском Селе», яке вразило присутнього на екзамені патріарха російських поетів Г.Р. Державіна. Відомий поет віщував йому блискуче майбутнє. Слова виявилися пророчими. Через три роки вийшла перша велика поема О. Пушкіна «Руслан і Людмила», що зробила його знаменитим. В. Жуковський подарував молодому поетові портрет з надписом: «Переможцю учневі від переможеного вчителя». Після закінчення Ліцею О. Пушкін служив у Колегії іноземних справ і продовжував писати вірші. Протягом 1817–1820 років змінюється характер лірики поета, у ній з'являються волелюбні мотиви й настрої. Серед найбільш відомих віршів цього періоду слід назвати оду «Вольність» (1818), в якій поєдналися традиції класицизму і романтичного пафосу, «Село» (1819), «До Чаадаєва» (1818), сповнені ідеями патріотизму, «Казки. Ноель» (1818), в якій відчувається їдка іронія на царя. За Пушкіним утверджується слава поета-вільнодумця. Це призвело до того, що молодого митця заслали на південь. З 1820 р. по 1824 р. О. Пушкін перебуває в Одесі та Бессарабії. Цей період творчості поета літературознавці називають романтичним. О. Пушкін створює цикл поем «Брати-розбійники», «Цигани», «Бахчисарайський фонтан», ліричні поезії «Погасло денне світило...», «Чорна шаль», «До моря», починає писати роман у віршах «Євгеній Онегін». У 1824 році поет переїздить до маєтку своїх батьків — Михайловського. Саме там була написана драма «Борис Годунов», багато ліричних віршів: «Храни мене, мій талісман...», «Наслідування Корану», «Фонтану Бахчисарайського палацу» тощо.

14 грудня 1825 р. у Петербурзі на Сенатській площі відбулося повстання декабристів, серед яких було багато друзів та знайомих О. Пушкіна. Найактивніших із них було повішено, інших — відправлено на двадцятип'ятирічне заслання до Сибіру. На знак їхньої підтримки поет пише вірш «У глибині сибірських руд...», який передає до Сибіру за допомогою М. Волконської, що їхала до свого засланого чоловіка. Новий цар Микола I викликав О. Пушкіна до Москви, неначебто вибачивши йому і прагнучи зробити поета покірним, привернути його на свій бік. До кінця життя Пушкіна цар був його цензором, за ним увесь час слідкувало III жандармське відділення на чолі з Бенкендорфом. Проте поет залишився вірним своїм переконанням.

Протягом 1826–1830 років з-під пера митця вийшли «Будиночок у Коломні», «Маленькі трагедії», «Повісті Белкіна». Восени 1830 р. було закінчено роман «Євгеній Онегін», над яким поет працював понад сім років. На думку пушкінознавців, у 30-х роках у творчості Пушкіна переважає проза, представлена такими творами, як «Дубровський», «Пікова дама», «Капітанська дочка», «Історія Пугачова». В цей же період були створені поема «Мідний вершник», казки у віршах, «Пісні західних слов'ян», прекрасна лірика («Що в імені тобі моє -му?», «Біси», «Мій родовід» тощо).

Взимку 1828 року на одному з московських балів О. Пушкін уперше зустрів шістнадцятилітню Наталію Гончарову, яка щойно почала виїжджати у світ. «Я покохав її, голова моя закрутилася», — писав поет. Саме у цей час світ побачив вірш «Мадонна», в якому поет називає Наталі «чистішою краси найчистіший взірець». Незабаром Пушкін освідчився їй у коханні і запропонував руку, але отримав непевну відповідь. Така непевність тривала протягом двох років. І лише у березні 1830 року поет одержав давноочікувану згоду. Молоді переїхали до Петербурга. У них народилося четверо дітей: Марія, Олександр, Григорій, Наталія. Життя складалося нелегко. Поет увесь час присвячував журналові «Современник». Пушкіна цькувало світське товариство. По місту поширювалися чутки про те, що його талант занепав, що у його дружини романи з царем та сином голландського посланця барона Геккерена молодим Дантесом. Пушкін неодноразово одержував пасквилі на цю тему. Щоб захистити честь своєї дружини та й свою власну, він приймає виклик на дуель із Дантесом. Його секундантом мав бути ліцейський приятель Данзас.

Січень 1837 року приніс у дім Пушкіних непоправиму втрату: на дуелі було поранено Пушкіна. Через декілька днів він помер. Його смерть стала трагедією не тільки для літератури, а й для всієї Росії. Горе й обурення всього народу висловив тоді ще нікому не відомий М. Лермонтов у вірші «Смерть поета». Поховано О. Пушкіна у Святогорському монастирі на Псковщині, поруч із могилами його предків.

2. *Учитель читає вірш А. Дементьєва «Мені наснився сон».*

А мне приснился сон,
Что Пушкин был спасен
Сергеем Соболевским...
Его любимый друг
С достоинством и блеском
Дуэль расстроил вдруг.
Дуэль не состоялась.
Остались боль и ярость
Да шум великосветский,
Что так ему постыл...
К несчастью, Соболевский
Тот год в Европах жил.
А мне приснился сон,
Что Пушкин был спасен...
Все было очень просто:
У Троицкого моста
Он встретил Натали.
Их экипажи встали,
Она была в вуали —
В серебряной пыли.
Он вышел поклониться,
Сказать — пускай не ждут.
Могло все измениться
В те несколько минут.
К несчастью, Натали была так близорука,
Что, не узнав супруга, растаяла вдали.
А мне приснился сон,
Что Пушкин был спасен...
Под дуло пистолета,
Не опуская глаз,
Шагнул вперед Данзас
И заслонил поэта.
И слышал только лес,
Что говорил он другу...

И опускает руку
Несбывшийся Дантес.
К несчастью, пленник чести
Так поступить не смел,
Остался он на месте.
И выстрел прогремел...
А мне приснился сон,
Что Пушкин был спасен...

3. *Евристична бесіда.*

-Що вразило вас у біографії поета?

-Яким було оточення О. Пушкіна?

-Яких друзів знайшов О. Пушкіну Царськосельському Ліцеї?

4. *Розповідь учителя.*

Тема дружби у творчості Пушкіна займає значне місце. Дружба була поняттям священним і особливо значущим, винесеним поетом з Ліцею. Саме там виховувалися почуття товариства, відданість друзям, братнім зв'язкам. Ліцеїстів об'єднували вільність думки, любов до мистецтва. І надалі Пушкін буде віддавати перевагу коло друзів світському суспільству.

Протягом усього життя поет пише вірші, присвячені друзям: «Дельвігу» (1817), «Чаадаєву» (1818, 1821), «Пушину» (1817), «Друзям» (1822). Найперші твори на цю тему були написані в ліцейський період.

Особливе місце в ліриці Пушкіна займають вірші, присвячені дню відкриття Ліцею, який став для поета, та й для багатьох інших вихованців, місцем, згуртувати їх на все життя. І цій даті поет присвятив не одну поезію. Мабуть, самий знаменитий вірш — це «19 жовтня» (1825).

Він було написаний під час заслання до Михайлівського, в період розлуки з тими, хто був дорогий автору, в період самотності. Туга в'янучої природи гармонує з внутрішнім станом Пушкіна. Але автор не відчуває себе всіма покинутим: «Я п'ю один; і на берегах Неви мене друзі сьогодні іменують ...» Зв'язок з друзями настільки міцний, що виявляється вище політики, вище державних заборон.

Наперекір волі царя ліцеїсти продовжують зустрічатися. «Поета будинок опальний, про Пушин мій, ти перший відвідав ...»; «І ти прийшов, син ліні натхненний, про Дельвіг мій ...»; «Ми зустрілися і братськи обнялися ...» — пише Пушкін у зверненні до Горчакова.

Дружба рятує його від «мереж долі суворою», допомагає подолати болісність заслання і дарує надію на зустріч у майбутньому:

Друзі підтримували поета у важкі часи конфліктів з владою, але от прийшла пора самому Пушкіну у черговий раз виказати підтвердження своєї відданості.

Звичайно ж, мова йде про взаємини поета з декабристами і про вірш «У глибині сибірських руд ...». У цьому посланні — як би відповідь, подяка Пушкіна і одночасно допомога; віра в друзів і моральна підтримка; згода з ними, визнання їх правоти.

Незвичайний внутрішній зв'язок завжди об'єднував ліцеїстів. Ця нитка не обривалася ніколи. Така братерська дружба не раз допомагала справлятися з життєвими труднощами і надихала поета на створення чудових віршів, які по праву займають особливе місце в російській літературі.

5. *Виразне читання учнями вірша «19 жовтня 1825 року».*

6. *Обмін враженнями про прочитаний твір.*

-Чим знаменний цей вірш?

-Кому присвячений твір?

-Кого згадує автор у своєму творі?

-Яким є настрій ліричного героя і загальний настрій вірша?

-Що возвеличує О. Пушкін у поезії?

7. *Прочитайте вірш О. Пушкіна в оригіналі, порівняйте, висловіть свою думку про те, наскільки точним є переклад.*

19 ОКТЯБРЯ

Роняет лес багряный свой убор,
Сребрит мороз увянувшее поле,
Проглянет день как будто поневоле
И скроется за край окружных гор.
Пылай, камин, в моей пустынной келье;
А ты, вино, осенней стужи друг,
Пролей мне в грудь отрадное похмелье,
Минутное забвенье горьких мук.
Печален я: со мною друга нет,
С кем долгую запил бы я разлуку,
Кому бы мог пожать от сердца руку
И пожелать веселых много лет.
Я пью один; вотще воображенье
Вокруг меня товарищей зовет;
Знакомое не слышно приближенье,
И милого душа моя не ждет.
Я пью один, и на берегах Невы
Меня друзья сегодня именуют...
Но многие ль и там из вас пируют?
Еще кого не досчитались вы?
Кто изменил пленительной привычке?
Кого от вас увлек холодный свет?
ей глас умолк на братской перекличке?
Кто не пришел? Кого меж вами нет?
[Он не пришел, кудрявый наш певец,](#)
С огнем в очах, с гитарой сладкогласной:
Под миртами Италии прекрасной
Он тихо спит, и дружеский резец
Не начертал над русскою могилой
Слов несколько на языке родном,
Чтоб некогда нашел привет унылый
Сын севера, бродя в краю чужом.
Сидишь ли ты в кругу своих друзей,
[Чужих небес любовник беспокойный?](#)
Иль снова ты проходишь тропик знойный
И вечный лед полунощных морей?
Счастливый путь!.. С лицейского порога
Ты на корабль перешагнул шутя,
И с той поры в морях твоя дорога,
О волн и бурь любимое дитя!
Ты сохранил в блуждающей судьбе
Прекрасных лет первоначальны нравы:
Лицейский шум, лицейские забавы
Средь бурных волн мечталися тебе;
Ты простирал из-за моря нам руку,
Ты нас одних в молодой душе носил
И повторял: «На долгую разлуку
Нас тайный рок, быть может, осудил!»
Друзья мои, прекрасен наш союз!
Он как душа неразделим и вечен —
Неколебим, свободен и беспечен
Срастался он под сенью дружных муз.

Куда бы нас ни бросила судьбина,
И счастье куда б ни повело,
Всё те же мы: нам целый мир чужбина;
Отечество нам Царское Село.
Из края в край преследуем грозой,
Запутанный в сетях судьбы суровой,
Я с трепетом на лоно дружбы новой,
Устав, приник ласкающей главой...
С мольбой моей печальной и мятежной,
С доверчивой надеждой первых лет,
Друзьям иным душой преданся нежной;
Но горек был небратский их привет.
И ныне здесь, в забытой сей глуши,
В обители пустынных вьюг и хлада,
Мне сладкая готовилась отрада:
Троих из вас, друзей моей души,
Здесь обнял я. Поэта дом опальный,
[О Пушкин мой, ты первый посетил](#);
Ты усладил изгнанья день печальный,
Ты в день его лица превратил.
[Ты, Горчаков](#), счастливец с первых дней,
Хвала тебе — фортуны блеск холодный
Не изменил души твоей свободной:
Все тот же ты для чести и друзей.
Нам разный путь судьбой назначен строгой;
Ступая в жизнь, мы быстро разошлись:
Но невзначай проселочной дорогой
Мы встретились и братски обнялись.
Когда постиг меня судьбины гнев,
Для всех чужой, как сирота бездомный,
Под бурею главой поник я томной
И ждал тебя, вещун пермесских дев,
И ты пришел, сын лени вдохновенный,
[О Дельвиг мой](#): твой голос пробудил
Сердечный жар, так долго усыпленный,
И бодро я судьбу благословил.
С младенчества дух песен в нас горел,
И дивное волненье мы познали;
С младенчества две музы к нам летали,
И сладок был их лаской наш удел:
Но я любил уже рукоплесканья,
Ты, гордый, пел для муз и для души;
Свой дар как жизнь я тратил без вниманья,
Ты гений свой воспитывал в тиши.
Служенье муз не терпит суеты;
Прекрасное должно быть величаво:
Но юность нам советует лукаво,
И шумные нас радуют мечты...
Опомнимся — но поздно! и уныло
Глядим назад, следов не видя там.
[Скажи, Вильгельм](#), не то ль и с нами было,
Мой брат родной по музе, по судьбам?
Пора, пора! душевных наших мук

Не стоит мир; оставим заблужденья!
 Сокроем жизнь под сень уединенья!
 Я жду тебя, мой запоздалый друг —
 Приди; огнем волшебного рассказа
 Сердечные преданья оживи;
 Поговорим о бурных днях Кавказа,
 О Шиллере, о славе, о любви.
 Пора и мне... пируйте, о друзья!
 Предчувствую отрадное свиданье;
 Запомните ж поэта предсказанье:
 Промчится год, и с вами снова я,
 Исполнится завет моих мечтаний;
 Промчится год, и я явлюся к вам!
 О сколько слез и сколько восклицаний,
 И сколько чаш, подъятых к небесам!
 И первую полней, друзья, полней!
 И всю до дна в честь нашего союза!
 Благослови, ликующая муза,
 Благослови: да здравствует лицей!
 Наставникам, хранившим юность нашу,
 Всем честию, и мертвым и живым,
 К устам подъяв признательную чашу,
 Не помня зла, за благо воздадим.
 Полней, полней! и, сердцем возгоря,
 Опять до дна, до капли выпивайте!
 Но за кого? о други, угадайте...
 Ура, наш царь! так! выпьем за царя.
 Он человек! им властвует мгновенье.
 Он раб молвы, сомнений и страстей;
 Простим ему неправое гоненье:
 Он взял Париж, он основал лицей.
 Пируйте же, пока еще мы тут!
 Увы, наш круг час от часу редееет;
 Кто в гробе спит, кто, дальный, сиротеет;
 Судьба глядит, мы вянем; дни бегут;
 Невидимо склоняясь и хладея,
 Мы близимся к началу своему...
 Кому <ж> из нас под старость день лица
 Торжествовать придется одному?
[Несчастный друг!](#) среди новых поколений
 Докучный гость и лишний, и чужой,
 Он вспомнит нас и дни соединений,
 Закрыв глаза дрожащею рукой...
 Пускай же он с отрадой хоть печальной
 Тогда сей день за чашей проведет,
 Как ныне я, затворник ваш опальный,
 Его провел без горя и забот.

8. *Повідомлення учнів «О. Пушкін та Україна».*

У період свого південного заслання О. Пушкін бував у Києві, милувався красою природи українського краю, слухав пісні кобзарів, цікавився історією Київської Русі, дух якої передав у поемі «Руслан і Людмила». Ще у лицейський період він на-писав вірш «Козак», що є наслідуванням української пісні. Цікавила О. Пушкіна й особистість гетьмана Мазепи, якого він змалював у поемі «Полтава». Відомо, що творчість російського поета

любив і знав Т. Шевченко, деякі його вірші він згадував у своєму «Щоденникові». Ще за життя Пушкіна його твори українською мовою перекладали Л. Боровиковський, Є. Гребінка, а згодом — С. Руданський, П. Грабовський, М. Старицький. Усі драматичні твори поета переклав І. Франко. У ХХ столітті з'являються прекрасні переклади М. Рильського, П. Тичини, М. Бажана, А. Малишка, М. Зерова та інших.

IV. Закріплення знань, умінь та навичок.

Інтерактивна вправа «Навігатор». Відновіть твердження за ключовим словом.

1. Літо 1811 року (12-річного Олександра віддали до Царськосельського Ліцею).
2. 19 жовтня (День відкриття Ліцею).
3. Француз (прізвисько в Ліцеї, вільно володів французькою мовою).
4. І. Пушин, В. Кюхельбекер, А. Дельвіг, К. Данзас, М. Яковлев (ліцейські друзі).
5. «К другу стихотворцу» (перший вірш О. Пушкіна).
6. Михайлівське (заслання).
7. Н. Гончарова (дружина).
8. «У глибині сибірських руд» (вірш на знак підтримки декабристів).
9. Дантес (офіцер, з яким відбулася дуель).
10. 29 січня 1837 року (помер О.С. Пушкін).

V. Підбиття підсумків уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон». Продовжте речення:

«На цьому уроці я відкрив (-ла) для себе...»

VI. Домашнє завдання.

- ✓ Вивчити біографію Пушкіна.
- ✓ Виразно читати та вміти аналізувати поезію О.С. Пушкіна «19 жовтня 1825 року».

Чайковська Р.І.,
вчитель зарубіжної літератури
Дунаєвецької ЗОШ І-ІІІ №3

Урок 28

Тема: Шолом - Алейхем. Віхи життєвого і творчого шляху письменника. Відображення у його творах долі єврейського народу.

Мета: Ознайомити учнів з основними подіями із життя єврейського письменника; розширити знання про історичні перепетії в житті єврейського народу в Україні; виховувати в учнів толерантне відношення до представників інших народів, які проживають в Україні.

Обладнання: портрет письменника, епіграфи до уроку, презентація, хронологічна таблиця, кросворд, фонограми єврейських мелодій, учні в національному одязі, стіл із мацою та іншими єврейськими стравами.

Хід уроку:

Вступне слово вчителя (використання презентації). Песах – весняне свято Виходу із єгипетського невольництва. Саме на цьому тижні єврейський народ відзначає своє свято, свято весни і свободи. В синагогах співають пасхальні пісні, як ми їх називаємо, а столи прикрашає маца – вбогий хліб, який їли прадіди на землі Єгипетській (вчитель звертає увагу на стіл, де знаходяться основні єрейські страви, розповідає про них). На попередньому уроці ми з вами говорили про єврейський народ, його традиції і віру. Тому що доля цього народу не завжди була яскрава і світла. Знайомились з життям євреїв безпосередньо в Україні, про зв'язок двох наших культур. Сьогодні ми продовжимо цю розмову, але будемо говорити не про весь народ, а зупинимось на конкретній, дуже яскравій і відомій постаті.

Урок починається з анекдотів про Рабіновича (діти зачитують анекдоти – випереджальне завдання).

- Рабінович збирається за кордон. Друзі йому радять:
- Ти хоч сумку купи в дорогу!
- А навіщо?

- Поклади туди штани, піджак, сорочку...
- Ну, а в чому ж я тоді поїду?

• Якось Рабінович потрапив під дощ. Вирішив перепочити в бібліотеці, яка була неподалік того місця, де він потрапив під дощ. Не зрозуміло чому у вітрині бібліотеки було виставлено опудало свині.

- Що вам тут потрібно? – грубо зустріли його на порозі.
- Хочу сховатися у вас від дощу.
- Тут що якась схованка? Йдіть геть.

Рабінович не розгубився:

• Тепер я розумію, чому у вітрині вашої бібліотеки виставлено опудало саме тої тварини.

- До Рабіновича підходить знайомий єврей і говорить:
- Я хочу одружитися з вашою дочкою.
- А з моєю дружиною ви вже говорили про це?
- Да, але мені більше подобається ваша донька.
-

• Рабінович виходить із салону літака, в руках тримаючи штани, і на розгублений погляд стюардеси відповідає:

- Мені набридло слухати: «Пристебніть паски, розстебніть паски».

- Телефонний дзвінок:
- Товариство «Пам'ять» слухає?
- З вами розмовляє Рабінович. Скажіть, будь ласка, правда чи ні, що євреї продали Росію?

- Да, да продали, єврейська пика! Що тобі ще потрібно?!
- Хотів дізнатись, де я можу отримати свою частку.

Вчитель. Ви, напевно, чули ці і багато інших анекдотів про Рабіновича. Не кожний з вас зміг би здогадатися про зв'язок між Рабіновичем і єврейським письменником Шоломом Алейхемом. Саме про цю людину, про його життя і творчість піде мова на сьогоднішньому уроці.

Відкрийте зошити, запишіть число і тему сьогоднішнього уроку. (На дошці запис).

Епіграфом нашого уроку стануть слова Шолома Алейхема про свою творчість:

«Автор цих рядків має честь не тільки належати до вічно гнаного, безправного, але зате своєрідного, великого народу, бути скромним виразником його почуттів, думок, ідеалів».

«І нехай краще моє ім'я згадують тільки анекдотах, жартах, ніж не згадують зовсім».

Шолом Алейхем

Вчитель. Він був дуже щасливим письменником. Слава прийшла до нього тоді, коли він був у розквіті таланту. Але, мабуть, яскрава гостя була прикро здивована: двері їй відчинила Бідність. Із всього було видно, що вона господарка цього дому. А Шолом Алейхем, цей життєрадісний жартівник, який завжди всім радив своїм читачам сміятися, тому що це «корисно для здоров'я», навіть не підвівся, щоб зустріти довгоочікувану гостю: він був прикутий до ліжка тяжкою хворобою.

Ось що розповідав письменник про своє життя близькому товаришеві Спектору.

(зачитується лист і переглядають в презентації)

«Я переповнений думками і образами, настільки переповнений, що здається став міцніше заліза, але єдине, за що мені жаль, що дуже багато часу йде на гонитву за грошима. Згоріти б біржі! Згоріти б грошам! Згоріти б на вогні євреям, якщо єврейський письменник не може забезпечити себе своїми творами...»

М'ясник – джентельмен, він згоден чекати; лавочник достатньо підлий – відмовляється давати в кредит; адвокат погрожує описати стула, він, напевно, ще не знає, що

вони давно описані... ». цей лист було написано в 1903 році. В цей час письменник вже 20 років пропрацював в літературі. Він був не просто відомим, а знаменитим. Але і тоді, не всі читачі і навіть письменники знали, що Шолом Алейхем – псевдонім письменника. В розмовну єврейську мову вислів «шолом - алейхем» прийшло із давньоєврейської мови. Це звичайне привітання, яке в перекладі з іврити означає «Мир вам!».

(Випереджувальні завдання: групова проектна діяльність).

Учні працювали над спільним проектом «Особистість Шолома Алейхема, грані його художнього таланту»:

- перша група готувала повідомлення на тему «Дитячі і юнацькі роки — витоки формування таланту Шолома Алейхема », складають у вигляді схеми родинне дерево Рабіновичів;

- на основі рекомендованих літературно-критичних статей, самостійно дібраної літератури та інтернет-ресурсів друга група досліджувала визначальні риси характеру письменника;

- третя група готувала повідомлення на тему «Світ захоплення (улюблені письменники, мистецтва, театр, музика, заняття), сила та різносторонність таланту, освіта» ;

- четверта група висвітлювала питання «Вплив оточення на формування світогляду й розвиток таланту Шолома Алейхема».

Матеріали із проекту «Особистість Шолома Алейхема, грані його художнього таланту».

1. Шолом Алейхем (Шолом Нохумович Рабінович) народився 2 березня 1859 року на Україні, в Переяславі, Полтавської губернії (нині Переяслав - Хмельницький). Батько його розорився ще тоді, коли Шолом був маленьким. Невдовзі холера забрала матір, і в будинок ввійшла мачуха з її «безперестанною, багатою, сварливою мовою». Скільки сліз було пролито хлопчиком, знає тільки Бог. Він часто чув: «Коли ти вже здохнеш? Коли я тебе віднесу на кладовище? і т.д.».

2. Шолом, навіть, склав словник вульгаризмів і проклять мачухи і читав його всім, хто хотів слухати:

А – аман, асмадей, анциболот, арештант...;

Б – бандит, блошиця, безголовий, бамбула, барило...;

В – вертихвіст, виродок, вітрогон, відьмак, вахлак...

І так до останньої букви алфавіту. Успіх був великим, всі довго сміялися.

З дитинства Шолом допомагав батькові на постійному дворі: зазивав проїжджих, подавав самовар, бігав в магазин. Невідомо, як би склалася доля далі, якби не старий єврей Арнольд, який жив в пригороді Переяслава. Він умовив батька віддати хлопчика вчитися.

3. В 1876 році Шолом Рабінович закінчив з відзнакою курс Переяславського російського уїздного училища. Після закінчення навчання він стає домашнім вчителем в купця – єврея Елі – Мейлаха Лоева, який жив у Київській губернії. І так трапилось, що вчитель закохався у свою ученицю, єдину дочку Лоева Ольгу. Читав їй свої романи, які почав писати в той період, і який видавці повертали автору назад. Три роки батьки дівчини були задоволені вчителем, але, коли дізналися про почуття молодих людей, дуже розлютились. Великий орендар Лоев не хотів бідного зятя Рабіновича. Одного разу вранці він отримав розрахунок. З того моменту почались скитання юнака. Спочатку він поїхав до Києва, але не зміг там знайти роботу. Потім Шолом був змушений поїхати в Лубни Полтавської губернії, де отримав посаду казенного равіна. В 1883 році він повертається в Київ, несподівано зустрічає Ольгу Лоеву. Шолом одружується з нею, всупереч волі її батька і поселяється з молодою дружиною в Білій Церкві, де приступає до літературної діяльності.

4. В журналі «Ідішес Фоксблат» публікується його перший твір «Цвей штейнер» («Два камені»), згодом з'являються новели «Ді бесте ерн» («Найкращі роки»), «Дос месеря» («Ніж»), одноактна п'єса «А доктер» («Лікар»).

В жовтні 1905 року Шолом Алейхему і його сім'ї прийшлося на собі випробувати весь жах Київського єврейського погрому. Письменник змушений тимчасово виїхати за кордон. Після довгих поневірянь Європою, восени 1906 року він переїздить до Нью – Йорка. Але

жити далеко від батьківщини він не зміг, то ж він залишає Америку. Влітку 1908 року він подорожує російськими містами, де переважно мешкає єврейське населення. Улюбленого письменника скрізь зустрічали з радістю. Але під час поїздки у нього починається гострий туберкульозний процес, і після двох місяців тяжкої хвороби він за порадами лікарів їде до Італії.

5. Шолом Алейхем, життєрадісний філософ, товариш знедолених і скривджених, прийшов в єврейську літературу саме тоді, коли це було необхідно. Ніхто не був так потрібний народу, як він. Це були тяжкі часи в житті єврейського народу: давали знати про себе принизливі обмеження в правах, сумні події погромів, всіх турбувала «кордон осідлості». Тоді в одній із повістей і прозвучали слова незнищеного життєлюбця: «Ви знаєте, що автор цієї повісті по своєму характеру меланхолік і віддає перевагу смішним історіям над сльозливими. Автор прощається з вами, добродушно сміючись, і бажаючи вам, щоб і євреї, і всі люди на землі більше сміялись, ніж плакали. Сміятися корисно. Лікарі радять сміятися». Це девіз, програма, декларація! Сміятися, сміятися, лікарі радять.

6. Шолом Алейхем писав не тільки тоді, коли до нього приходило натхнення. Часто його герої виникали під час прогулянок (як хлопчик Мотл), і тоді він завмирав, довго нерухомо дивився в небо. Писав він швидко, інколи до крові, закусуючи пальці. Коли він писав, він нічого не помічав навколо, сміявся, говорив сам з собою. Любив прикладати перо до правого вуха, наче слухав, що воно щось скаже.

7. Творчість письменника тісно пов'язана з долею єврейської бідноти.

Тев'є – молочник, Лур'є, Йозеф, Бузя, Елі – це його герої, але улюбленим героєм його був хлопчик Мотл. Дорослі ніяк не можуть зрозуміти 9 – річного хлопчика. «Все в них пустощі!» - бідкається Мотл. Прив'язати папірець кішці до хвоста, щоб кішка веселіше крутилась, постукати палкою по хвіртці попівського двору, витягти кришку з діжки, щоб вибігла вода, - все в них пустощі. Дорослі його сварять, тягають за волосся. Але ось помирає батько, жити стає тяжко, мати плаче. Але хлопчик починає задумуватись про те, що йому «привалило» щастя. «В хедер не хожу, не молюсь, ніхто не кричить, не б'є, вільний від всього. Мені добре. – Я сирота». Цікаві його судження, наповнені дитячою простотою.

Вчитель. Твори Шолома Алейхема і до цих пір дуже «дефіцитні», тому сьогодні поціновувачі світової літератури познайомлять нас з уривком з цього твору.

(інсценізація уривку з твору «Хлопчик Мотл»).

Вчитель. Читаючи твори Шолома Алейхема про дітей, ми потрапляємо в своєрідний ідеальний світ – коло дитячого спілкування і переймаємося мрією письменника: побачити коли – небудь реальний світ дорослих людей, де люди різних національностей сам буде господарем свого щастя.

Беручи до уваги те, що 1916 року 13 травня помер тільки похилого віку єврей, якого звали Шолом Нохумович Рабінович, а письменник Шолом Алейхем до цього часу в прекрасному гуморі перебуває і зараз в оточенні своїх безсмертних героїв, ми вирішили його запросити на урок (звучать єврейські мелодії).

Діалог учнів і Шолома Алейхема (рольова гра):

• Що примусило Вас зхалишити Київ і виїхати за кордон?

• Мені і моїй сім'ї прийшлося пережити всі жахи Київського єврейського погрому.

Тому ми змушені були тимчасово поїхати в Нью – Йорк.

• На батьківщину Ви ще поверталися?

• Влітку 1908 року я подорожував містами Росії, де жило єврейське населення. Восени того ж року відзначався 25-річний ювілей моєї літературної творчості.

• Де Вас застала перша світова війна?

• Коли почалась перша світова війна, я лікувався в Німеччині, адже туберкульоз, на який я був хворий, дуже страшна хвороба. В 1914 році я повернувся в Нью – Йорк.

• Якій Вашій мрії не судилося збутися?

• Я з нетерпінням чекав закінчення війни, щоб з першим пароплавом повернутися на батьківщину, саме цій мрії не судилося збутися.

• Чи встигли Ви написати заповіт?

• Так. В ньому я прохав своїх дітей та онуків збиратися в день моєї смерті кожного року. І якщо їх релігійні погляди не дозволять їм читати поминальні молитви, то нехай виберуть яке – небудь смішне оповідання і читають вголос на зрозумілій всім мові.

• Чи знаєте Ви анекдоти про Рабіновича? Як Ви вважаєте чи веселять вони чи ображають письменника?

• Я дуже люблю анекдоти про Рабіновича, я сам багато їх знаю. Вони мене не ображають, а тільки додають сили для моєї творчості.

• Дякуємо Вам за те, що завітали до нас. Будемо чекати наступної зустрічі з Вами.

Вчитель. У Шолома Алейхема була нелегка доля, але він ніколи не падав духом, був людиною з добрим серцем і веселою натурою. Його творчість переповнена добром, любов'ю до людей, він утверджує мир і правду в людському житті і відповідає вибраному письменником псевдоніму «Мир вам!».

І на попередньому і на сьогоднішньому уроці ми з вами дізналися про Шолома – Алейхема, про життя єврейського народу. Ми пограємо в розгадування слів за допомогою кросворду, єврейських слів, які ви не раз чули в моїх розповідях.

С И Н А Г О Г А

К А Ф И Л Ь Н И К

С Е Д Е Р

Ц В Е Й

Х Е Д Е Р

П Е С А Х

Я Р М У Л К А

Запитання кросворду

1. Як називається єврейський культовий храм? (синагога)

2. Єврейська назва злидаря. (кафильник)

3. Урочиста трапеза весняного єврейського свята. (седер)

4. Єврейська назва цифри 2 (цвей)

5. Весняне єврейське свято, схоже на нашу Паску. (песах)

6. Маленька єврейська шапочка. (ярмулка)

Вчитель. Письменник, народний письменник, художник, поет, справжній поет, що є для свого часу, для своєї епохи своєрідним доказом, в якому відображаються промені життя, як в чистому джерелі – промені яскравого сонця...

Таким був і Шолом Алейхем для свого народу: і слугою, і жрецем, і пророком, джерелом правди і справедливості. Ім'я його передвіщає нам: «Мир вам!». Воно стоїть в одному ряду серед прекрасних і дорогих нам імен: Гоголя і Діккенса, Чехова і Мопассана, Франка і Лесі Українки, Шевченка і Пушкіна.

Стояв собі Шолом і списував вітання

Далеких добрих істин душею до душі.

До білого пера припавши спраглим вухом,

Він щиро реготав над сумом злісних фраз.

Виточував слова легким прозорим рухом,

Лишаючи на мить комусь дороговказ.

Сміятися – не жить. А плакати – не померти.

Кому б оті слова лишити після смерті?

Народу? Тож нема! Одні блукальці гнані...

І де родивсь – тюрма. А де помер – вигнання.

Звучить єврейська пісня «Шолом Алейхем».

УРОК 29

Тема: Шолом - Алейхем. Віхи життєвого і творчого шляху письменника. Відображення у його творах долі єврейського народу.

Мета: ознайомити учнів з особистістю письменника, усвідомити народний характер його творчості, зосередити увагу учнів на великій любові Шолом-Алейхема до України та її народу;

виховувати позитивне ставлення до представників єврейського народу, його історії та культури;

спонукати учнів до вшанування великих майстрів слова, наслідування їх життєвих принципів; формувати навички роботи з текстом, виокремлення головного й суттєвого, усного зв'язного мовлення.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь, навичок.

Вид уроку: комбінований.

Очікувані результати.

Після цього уроку учні зможуть:

- 1 – розповідати про основні віхи життєвого і творчого шляху Шолома- Алейхема;
- 2 – пояснювати поняття «реалістичний народний характер творчості»;
- 3 – доводити, що Шолом – Алейхем – єврейський народний письменник;
- 4 – відчувати, що Шолом –Алейхем був закоханий в Україну та її народ.

Обладнання: портрет, сімейні фото Шолом –Алейхема, тексти творів, мультимедійні засоби (презентація «Мир вам!»), репродукції картин музею Шолом-Алейхема в Києві.

Хід уроку

Організація класу для роботи на уроці.

I.Актуалізація опорних знань.

1.Визначення рівня засвоєння матеріалу уроку за темою «Уславлення дружби й вірності у вірші О.С.Пушкіна «19 жовтня 1825 року». Виконання тестових завдань:

Тест.

- 1.Кому належала ідея створення Ліцею?
 - а). Олександрю I
 - б). Сперанському
 - в). Бенкендорфу
- 2.Відкриття Ліцею в Царському Селі відбулося в:
 - а). 1811г.
 - б). 1812г.
 - в). 1817г.
3. Яка дата, пов'язана з Лицеєм, не раз зустрінеється в лириці О.С. Пушкіна?
 - а). 5 травня
 - б). 21 жовтня
 - в). 19 жовтня
4. Перший набір вихованців налічував
 - а). 35
 - б). 30
 - в). 40 чоловік.
5. Вимку 1815р. в Лицеї відбулись публічні іспити, де Пушкін - ліцеїст прочитав свій вірш. Назвіть цей вірш:
 - а). «Вольность»
 - б). «Воспоминание в Царском селе»
 - в). «К морю».
6. Хто з відомих поетів того часу був присутній на екзамені?
 - а). Жуковський В.А.
 - б). Державін Г.Р.
 - в). Крилов І.А.
7. Де зустрічав восьму річницю від дня випуску з лицею О.С. Пушкін?

- а). Болдіно
 - б). На півдні
 - в). У Михайловському
8. Вкажіть дату Михайлівського заслання:

- а). 1811-1817г.
 - б). 1820-1824
 - в). 1824-1826
9. З ким із лицейських друзів у 1825р. зустрівся Пушкін?
- а). Пуцин
 - б). Дельвіг
 - в). Горчаков

Ключ до тесту.

1.а ; 2а;3в; 4б; 5б; 6б; 7в; 8в; 9а,б,в .

2. Читання й коротке обговорення декількох творів-роздумів «Чи варто мати надійних друзів?»

3. Читання напам'ять уривків з вірша О.С.Пушкіна «19 жовтня 1825 року»(за вибором учнів).

II . Мотивація навчальної діяльності.

1.Оголошення теми уроку.

2.Вступне слово вчителя.

Шолом – Алейхем – визнаний читачами і науковцями класик єврейської літератури. Доля розпочала його шлях у місті Переяславі, яке дзвеніло українськими піснями і водночас містило острівець єврейської культури. Письменник створив повісті, романи, оповідання та новели, п'єси та критичні статті, що ввійшли з посмішкою в кожен дім як слова привітання, вони вчили людей сміятись навіть тоді, коли їм хотілося плакати. Його творчість ознаменувала розквіт критичного реалізму в єврейській літературі. Дійсно народна по своїй суті, вона відрізнялась непохитною вірою в творчі сили народу, перспективи його національного буття. Історичний оптимізм Шолом-Алейхема був безцінною рисою, особливо в роки, коли російське самодержавство насаджувало звірський націоналізм, здійснювало кровопролитні погроми.

Шолом – Алейхем – псевдонім Шлема Нахумовича Рабиновича. Перекладається з ідиш як «Мир вам!» З цим добрим і щирим єврейським вітанням вже багато десятиріч входить письменник до людського житла. Як згадують друзі і знайомі, Шолом - Алейхем зробив гумову печатку з відображенням потиску двох рук і ставив цей знак в кінці своїх листів. Його естетичні принципи:

- жити й творити для народу;
- реалістично відображати життя у всіх його проявах;
- говорити правду, що виходить з глибини душі, від самого серця, що до останку належить рідному народу.

Мир вам! Ось так тепло, по – дружньому звертався до своїх читачів найпопулярніший, найулюбленіший єврейський письменник Шолом – Алейхем, життєрадісний філософ, друг скривджених і знедолених.

Сьогоднішній урок передбачає такі навчальні кроки:

- 1) Ознайомлення з основними віхами життєвого і творчого шляху Шолом-Алейхема;
- 2) Усвідомлення поняття «народний характер творчості»;
- 3) Виховання позитивного ставлення до представників єврейського народу, його історії та культури.
- 4) Зосередження уваги на великій любові Шолом-Алейхема до України та її народу.

3.Біографічні відомості про Шолом-Алейхема (під час повідомлень учнів всі інші записують в зошити асоціативний ланцюжок слів та виразів,позначивши відповідно теми виступів 1,2,3):

1) Дитинство Шолом –Алейхема та його родина.(Великий єврейський народний письменник народився 18 лютого (2 березня) 1859 року в українському місті Переяславі Полтавської губернії, в заможній родині торговця та орендатора. Батька письменника в місті поважали. Він добре знав Біблійну літературу, в родині дотримувалися всіх народних та релігійних звичаїв. Але попри все Рабинович не був фанатом. Він цікавився світською культурою і просвітницькою літературою. Голова сім'ї мав м'який характер, любив свою родину, особливо маленького Шлема. Пізніше Шолом-Алейхем присвятив батькові немало сторінок, написаних з великою любов'ю. Незабаром після народження Шлема сім'я Рабиновичів переїхала з Переяслава до містечка Воронково, де й пройшло дитинство письменника. У своїх творах він увіковічив рідне містечко узагальненою назвою Касрилівка (від поширеного в бідняцькому єврейському середовищі імені Касрил). Як і всі діти єврейського містечка того часу, Шлем навчався в хедері – приватній напіврелігійній школі. В автобіографічному романі «З ярмарку» та в інших творах Шолом-Алейхем неодноразово згадував бідність і безрадні умови «в цій майже середньовічній школі». Маленький Шлем виділявся серед інших учнів не тільки блискучою пам'яттю, але й розбитим характером. Його бешкетні витівки найчастіше зводилися до вдалого зображення тих чи інших пороків дорослих. Побачивши когось вперше, він негайно помічав у ньому негаразди і починав «майстерно відображати їх». В ранньому дитинстві Шлем цікавився казковим і фантастичним. Він потоваришував з хлопчиком Шуликом, який розповідав безліч казок, і кожна наступна була цікавішою за попередню).

2) Вплив фольклору та представників української культури на формування світогляду письменника.(Майбутній письменник захоплювався і українською народною творчістю. Глибокий вплив на чуттєву уяву хлопчика справили казки і легенди про Мазепу, про Богдана Хмельницького, який забрав у поміщиків та багатих євреїв скарби, привіз їх до Воронкова і однієї ночі зарив їх глибоко в землю. Український колорит прикрашає творчість Шолом-Алейхема. На сторінках його творів можна знайти чудові картини української природи. Брат письменника Вольф Рабинович писав, що молодий Шолом-Алейхем «проявив великий інтерес до українського фольклору і української поезії». Із Софіївки Шлем привіз у 1879 році в Переяслав українські народні пісні і вірші Тараса Шевченка..., розповідав чудеса про Софіївку і про те, як вільно почував він себ лоні прекрасної природи, е на де часто ходив по вузькій стежинці серед високого жита і співав «пісні Богом прославленого поета України Тараса Шевченка. Спочатку він заспівав пісню, яка особливо йому сподобалася, «Думи мої, думи мої...», потім «Реве та стогне Дніпр широкий», «Як умру, то поховайте» та інші пісні.

«Коли я писав свої вірші, - розповідав Шолом-Алейхем,- я шукав... «Кобзар» - цю пісню пісень Шевченка... Я готовий був віддати що завгодно і скільки завгодно...» Без сумніву, можна встановити близькість між гумором Шолом-Алейхема і українською класичною літературою, безпосередньо таких відомих в той час драматургів і комедіографів як Старицький, Садовський, Кропивницький, Карпенко-Карий та інші).

3) Світ творів Шолом-Алейхема – це картини життя євреїв України кінця XIX ст.(Як бачимо, історично склалося так, що доля єврейського народу багато століть була пов'язана з Україною. Незважаючи на дискримінацію євреїв (зокрема ,так звані «смуги осілості, які обмежували їхнє право жити та навчатись у будь-яких містах та закладах), роль представників цього народу в економічному та культурному житті України була величезною. Чимала частина промислового, торговельного та банківського капіталу була зосереджена в руках підприємців – євреїв. В Україні видавалися книги, журнали та газети єврейською мовою, існували єврейські театри. У Житомирі було відкрито єврейський учительський інститут.

З розповідей старших я дізнався про те, що до війни в нашій місцевості також проживали євреї. Їхнім переважним заняттям була торгівля. Продавали все: і насіння соняшника, і сухофрукти, і морозиво...Великим святом у євреїв вважалася субота. В цей день вони не працювали, а на столі в кожній родині обов'язково красувалася запечена курка. На свята, у вихідні євреї гарно співали, грали на скрипці, танцювали.

Та під час війни фашисти жорстоко розправлялися з євреями. З ними поводитися дуже жорстоко, розстрілювали. Нерідко, ризикуючи власним життям, українці рятували євреїв, надавали їм притулок.)

4. Зачитування слів та виразів з асоціативного ланцюжка (виокремлення головного та суттєвого).

5. Висновки з повідомлень учнів (робить вчитель): у листі Л.М. Толстому, класику російської літератури, Шолом-Алейхем писав: «Я – єврейський народний письменник...». А у своєму знаменитому памфлеті «Суд над Шомером» Шолом-Алейхем написав пророч слова, які стали його життєвим кредо : «Письменник, народний письменник, художник, поет був у свій час, для свого часу своєрідним світильником, в якому відбиваються промені життя, як у чистому дзеркалі – промені світлого сонця. Між народом і письменником існує міцний, вічний союз, тому кожний такий письменник є для свого народу і слугою, і пророком, і поборником правди та справедливості, тому кожний народ любить такого слугу Божого, жреця, пророка, борця, що співчуває народу в його горі, радіє його радістю і висловлює його ідеї, думи, надії, очікування...»

6. Робота з підручником: прочитати статтю підручника про Шолом-Алейхема і знайти рядки, що співпадають із вашими думками, зачитати відповідні частини статті підручника.

7. Прийом «Мікрофон» (Підготуйтеся висловити власні міркування про те, що Шолом-Алейхем – дійсно народний письменник, використайте словосполучення «на мій погляд», «мені здається», «на моє тверде переконання», «я думаю», «я вважаю»...)

8. Слово вчителя:

--- То який висновок напрашується на підставі висловлених думок і міркувань, а також підручкової статті про життєвий та творчий шлях письменника? (Шолом-Алейхем – справді народний письменник, адже його з однаковим інтересом читають діти як із єврейських, так і українських родин. Він зрозумілий і дітям, і дорослим, і молоді, і літнім людям, тобто всім, хто полюбляє в літературі мистецьку правду, гумор, ніжні людські почуття, винахідливість. Все це і робить його народним письменником).

9. Слово вчителя про творчий доробок Шолом-Алейхема. (Творчість Шолом-Алейхема багатогранна. Він відомий як прозаїк, драматург, критик, поет, видавець літературних альманахів, чудовий читець власних творів. Найбільш популярними серед них є «Тев'є-молочник», «Хлопчик Мотл», «Пісня над піснями». Його творчі надбання складають десять романів, двадцять п'єс, сотні оповідань, багато віршів, статей, фейлетонів, декілька досліджень.

Життєвий шлях Шолом-Алейхема був дуже важким. Але попри всі труднощі він став письменником зі світовим іменем. Критики називають його єврейським Марком Твеном за схожість стилів і любов до літератури, до дітей. В свою чергу, Марк Твен при зустрічі відмітив, що вважає себе американським Шолом-Алейхемом.

10 .Останні роки життя Шолом-Алейхема – короткий виступ учня (Після 1891 року письменник живе в Одесі. Після погромів у 1905 р. виїжджає з сім'єю спочатку в Швейцарію, потім - до Німеччини. Вважається, що Шолом-Алейхем пересік океан чотири рази.

Однак в перше десятиріччя двадцятого сторіччя почала давати знать про себе невиліковна хвороба письменника— сухоти (туберкульоз), хоча до самого кінця Шолом Алейхем виказує непереможну енергію и невичерпну наснагу творчості, постійно влаштовуючи творчі гастролі з громадськими читаннями та усними виступами. В 1914р., як російський підданий, був висланий з Німеччини. Перебирається до Нью-Йорка, де прожив останні роки життя. Помер від туберкульозу. Похований на цвинтарі в Квінсі.) – див. додатки.

III. Підсумкова бесіда. Оцінювання.

1. Вчитель: «Беручі до уваги те, що ви почули сьогодні на уроці, задалегідь опрацювали самостійно, а також пригадавши епіграф до уроку, який висновок можна зробити? Ви його запишіть у вигляді закінчення речень (прийом «Незакінчене речення»):

- А). На уроці ми вивчили... (основні віхи життя та творчості Шолом-Алейхема);
- Б). Шолом-Алейхем – письменник...(єврейського народу);
- В). Народився відомий письменник зі світовим іменем ... (в Україні);
- Г). Творчість письменника має ... (народний характер).

2. Прийом «Мозковий штурм»: що нового ви відкрили для себе під час уроку? (збагнули поняття «народний письменник», по-новому подивились на євреїв, дещо дізнались про їх культуру, звичаї, урок навчив нас цінувати життя, поважати людей, бути толерантними, вміти долати труднощі).

ІУ. Домашнє завдання.

1. Прослухайте аудіозапис єврейських мелодій. Чи співвідноситься він із тим настроєм, що склався у вас під враженням від уроку? Відповідь на це запитання і буде вашим домашнім завданням (написати твір-мініатюру або просто відповідь на запитання – на вибір);

2. Прочитати «юнацький роман» Шолом-Алейхема «Пісня над піснями» (в скороченому варіанті).

Урок 30

Тема: Еволюція героїв (Шимек і Бузя) у часі. Біблійні мотиви в повісті. Утвердження етичних цінностей.

Мета: розширити уявлення учнів про світле й прекрасне людське почуття - кохання, довести, що воно здатне змінюватися та розвиватися в часі, формувати морально-етичні цінності, шанобливе ставлення до Біблійних істин, потяг до прекрасного; розвивати навички роботи з текстом, уміння виділяти головне й суттєве; виховувати почуття ніжності, вірності, чемності, взаєморозуміння.

Обладнання: портрет Шолом-Алейхема, підручник, тексти творів Шолом-Алейхема, Біблія, повість «Пісня над піснями», комп'ютер, ілюстрації до твору, аудіозаписи єврейських пісень.

Тип уроку: засвоєння нових знань і вироблення на їхній основі вмінь та навичок.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання.

Здійснюється в ході уроку.

III. Актуалізація опорних знань та мотивація навчальної діяльності.

1. Слово вчителя.

В 1909-1911 р.р. Шолом-Алейхем працював над повістю «Пісня над піснями», публікував її частинами під окремим назвами. Перші дві частини були опубліковані у варшавському журналі «Драл Файнд» (в 1909 році – «Сторінка Пісні Пісень» і «Ще одна сторінка Пісні Пісень»). 3-я та 4-та частини - «Ця Пасхальна ніч» і «Субота після Пятидесятниці» з'явилися в 1911р. Разом в різних нью-йоркських періодичних виданнях.)

Отже, Шолом-Алейхем - письменник з великим творчими здобутками.

2. Актуалізація опорних знань. Підготовка до сприйняття та засвоєння нового матеріалу.

Гра «Тематичне лото»

Слова і поняття: Переяслав, хедер, народний, Шолом-Алейхем і Україна, справжній життєлюб. (Декілька учнів витягують картки з термінами або словами, пояснюють все, що їм відомо на дану тему.)

ІУ. Сприйняття нового матеріалу.

1. Слово вчителя.

«Не примушуйте мене розповідати вам кінець мого роману,- звертається до читачів у кінці твору герой-розповідач Шимек.- Кінець, хай, навіть і найкращий,- це сумний акорд. Початок — найгірший початок — краще, ніж найкращий кінець. Тому я з великим задоволенням розповім все ще раз із самого початку. Початок хай буде кінцем, епілогом мого невидуманого, а справжнього сумного роману, що дозволив себе назвати «Піснею над піснями»».

2.Завдання до класу

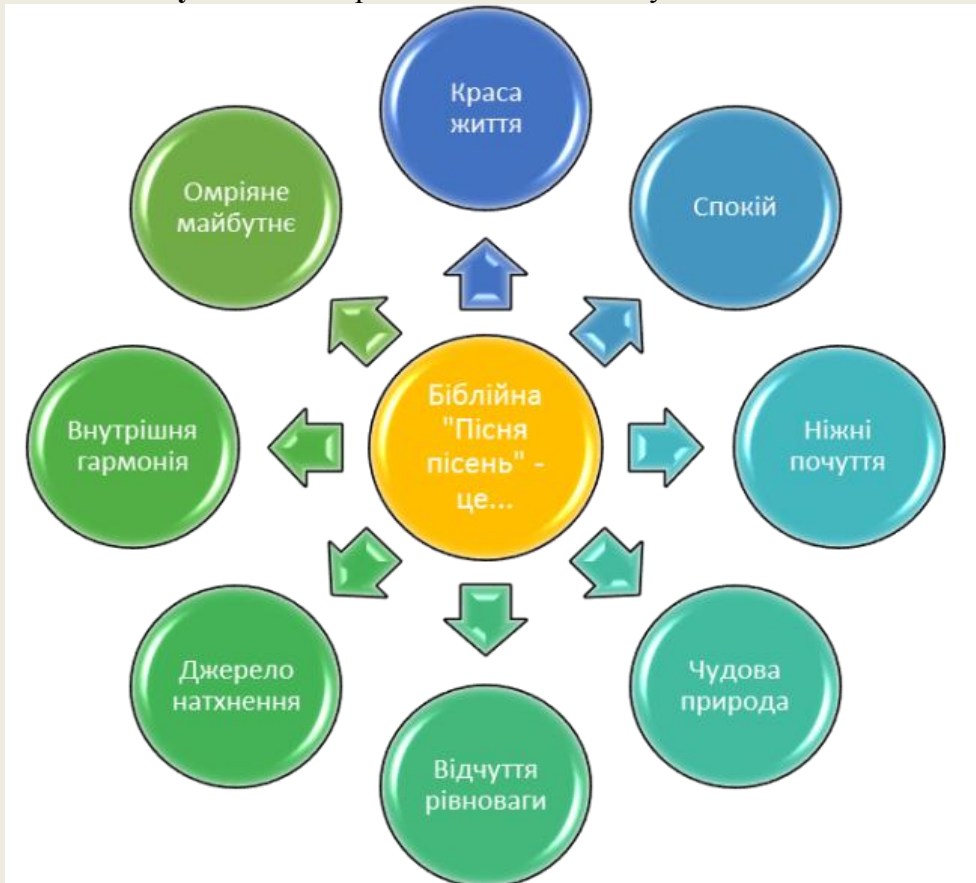
1. Як ви зрозуміли, чому так стверджує Шимек-головний герой повісті “Пісня над піснями”?
2. Чому він свою повість називає сумною?
3. Які почуття керують героєм?

На ці запитання ви відповісте пізніше.

3.А спочатку послухаємо повідомлення (учня) “Біблейна “Пісня пісень” (Біблейна “Пісня пісень” ніби відкрила очі герою повісті Шолом-Алейхема. Шимек дивиться на все через призму її натхнених рядків. Ці поетично завершені, викристалізовані часом рядки допомагають йому зрозуміти себе, свої почуття, відчути власні сили. Шимек проголошує, що любить Бузю “тією святою, пекельною любовю, що оспівана в “Пісні пісень”. “Любов важливіша за все!”-стверджує пісня Соломона. “Любов важливіша за все!”-проголошує і твір єврейського письменника. “Юнацький роман” складається з чотирьох частин. У перших двох розповідається про дитинство Шимека і Бузі, що жили як брат і сестра, про те, як народжувалося дитяче почуття кохання, а в двох останніх йде мова про зустріч героїв.)

Завдання:в зошиті записати логічний ланцюжок слів.

4.Завдання учням: створити асоціативний куш “Біблійна “Пісня пісень” — це

5.Вчитель:

-А тепер настав час передати короткий зміст повісті “Пісня над піснями” (Част.1 “Бузя” Розповідь ведеться від імені Шимека-хлопця, який розповідає про своє перше кохання до дівчини Бузі в той час, коли їм обом (разом) ще не було й двадцяти.

Старший брат Шимека втопився, його дружина вдруге вийшла заміж і виїхала. Бузя, їхня дочка, жила у батьків Шимека. Хлопчик навчався в хедері (єврейській релігійній школі для хлопчиків) і тому знав багато уривків з Біблії, завжди згадував “Пісню пісень”-рядок за рядком; “О, ти прекрасна, моя кохана, ти прекрасна! Очі твої, як два голуби, коси схожі на кізочок, що спускаються з гори...”

Част.2 “За зеленню”.Розповідь ведеться від імені Шімека-хлопця, який розповідає про своє перше кохання до дівчини Бузі в той час, коли їм обом (разом) ще не було й двадцяти.

Старший брат Шімека втопився, його дружина вдруге вийшла заміж і виїхала. Бузя, їхня дочка, жила у батьків Шімека. Хлопчик навчався в хедері (єврейській релігійній школі для хлопчиків) і тому знав багато уривків з Біблії, завжди згадував “Пісню пісень”-рядок за рядком; “О, ти прекрасна, моя кохана, ти прекрасна! Очі твої, як два голуби, коси схожі на кізочок, що спускаються з гори...”

Одного разу (напередодні Пасхи) Шімеку було надзвичайно легко, добре, йому здавалося, що за спиною вирости крила і він ось-ось підніметься в небо і полетить. Весь двір постав перед ним у новому вигляді: двір — замок, будинок — палац, він - принц, Бузя — принцеса. Навіть дрова, що безладно лежали біля будинку, - це кедри і буки, що згадуються в “Пісні пісень”. Навеселившись та награвшись, Бузя запитала “А до якого часу ми тут будемо?” “Доки не згасне світло дня і не щезнуть тіні із землі,” - відповів їй Шімек словами із “Пісні пісень”.

Його заповітним бажанням було піднятися з Бузею в висоту до самих хмар і полетіти за океан в країну карликів, потомків багатирів царя Давида.

Найбільша радість для Шімека — вночі перед Пасхою йти з батьком у синагогу.

Шімек дивився на Бузю і розповідав про те, як він летить у небі, спускається з вершини, йде лісом, перепливає невелике джерело, щоб врятувати прекрасну царівну, яку вкрали з-під вінця, зачарували і посадили в кришталевий замок.

Шімек повинен був її звільнити. Йому здавалося, що вона звертається до нього словами з “Пісні пісень”: “Біжи, мій коханій, будь схожим на сарну чи молодого оленя на горах бальзамічних...”Шімек і Бузя шукали зелень, щоб принести батькам до свята Швуес. Зелень не принесли, але батьки були раді, що вони повернулися живі та здорові.)

3-я част. “Цієї ночі”

4-та част. “Субота після Швутса”

6.Робота з підручником. 3-я частина

Коментоване читання уривка “Повернення Шімека додому” (вчителем) від слів: “Шімек прибув додому напередодні Пасхи...” закінчуючи “... він зрозумів, що любить Бузю тією священною, пекельною любов'ю, як описано в “Пісні пісень.”

Вибіркове читання 4 частини “Субота після Швуеса” (учнями). Прийом “Розтлумачте правильно.

7.Словникова робота:

- Швуес (П'ятидесятниця) – день, коли Бог на горі Синай дав євреям десять заповідей (див. Декалог). В цей день євреям не можна їсти нічого м'ясного.

У.Осмилення ,систематизація та узагальнення знань.

1.Прийом “Зроби висновок” або прийом “Розтлумачте правильно.”

1. “Пісня пісень” – це... (Біблійний гімн.)

2. “Пісня над піснями” - ... (поетична розповідь про перше чисте кохання).

3. “Пізно я згадав... що є Бузя на світі, Бузя, яка має серце, душу...” – це...(слова Шімека).

4. Поєднання реального з фантастичним, казковим —це...(своєрідний художній прийом Шолом-Алейхема).

2.Роздуми з елементами дискусії. “Мозковий штурм”

Шукаючи успіх, Шімек загубив цінність значно більшу: саме кохання, що надихала його на життя.

3.Складання сенкана за повістю Шолом-Алейхема “Пісня над піснями”

Почуття

Ніжне, світле
Поєднання доброго й вічного
Я вірю в нього
Кохання

4.Рефлексія

Що цінного для себе ви знайшли в повісті Шолом-Алейхема “Пісня над піснями”?

УІ.Висновок. Оцінювання

Слово вчителя.

Так було в Біблійні часи. Так відбулося з Шимеком. Таке може трапитися з ким завгодно, хто необдуманно розмінює вічне на тимчасове, духовне — на матеріальне. Міняються зовнішні обставини й причини, але залишається суть. Може, варто, врешті-решт, дослухатися до мудрості минулого, щоб не повторювати в майбутньому ті ж самі помилки?

Морально-етичні цінності вищі на відміну від матеріальних. Вони будуть залишатися джерелом натхнення завжди.

Пам'ятайте! Мир вам!

УІІ.Домашнє завдання:

1. Зробити ілюстрації до повісті “Пісня пісень”;
2. Скласти сенкан;
3. Написати твір-мініатюру “Чи варто берегти кохання?”;
4. Індивідуальні випереджальні завдання про К.Симонова, Г.Гейне, Р.Бернса.

Гав'юк О.Є., Шуплик О.П.,
вчителі зарубіжної літератури
Дунаєвецької ЗОШ І-ІІст.№3

Урок 31

Тема: Олександр Грін. Життя та творчість. Віра в силу надії та справжнє кохання у повісті-казці “Пурпурові вітрила”.

Мета: – ознайомити учнів з оглядом життя та творчості О. Гріна;

- розвивати навички виразного читання, усного мовлення, аналізу прочитаного твору;
- виховувати віру в добро, любов до прекрасного прагнення змінити своє життя на краще.

Обладнання: презентація будинку-музею О. Гріна у Старому Криму, фрагмент кінофільму “Пурпурові вітрила”, портрет О. Гріна, макет вітрильника.

Тип уроку: первинне ознайомлення з матеріалом.

*До кінця днів я хотів би
мандрувати по світлих країнах моєї уяви.
О. Грін*

Хід уроку

Звучить фрагмент пісні “Ребята, надо верить в чудеса...”

I. Підготовка до сприйняття навчальної теми.

Слово вчителя: Хто з нас задивляючись у височінь неба, чи безкраю морську далечінь не мріяв про далекі подорожі, незвідані країни, зустрічі з незвичайним, таємничим, захоплюючим? Сьогодні ми вирушаємо до країни, яку ви не знайдете на жодній карті. Ця казкова країна – Грінландія, її придумав російський письменник Олександр Грін. В ній є все: яскраве сонце, блакитне небо, дерева, що схожі на зачарованих велетнів, а головне – люди, котрі щиро вірять у щасливе майбутнє.

Герої Олександра Гріна, зрештою, як і він сам, ніколи не втрачали надію на краще, віру в кохання, чисті людські взаємини та передчуття дива, котре ось-ось станеться, адже без цього життя втрачає будь-який сенс.

II. Оголошення теми, епіграфу уроку.

III. Формування нових знань і способів дії.

1. Розповідь вчителя про письменника. Перегляд слайдів презентації до біографії О. Гріна.
2. У процесі знайомства з життям та творчістю Олександра Гріна, пропоную виконати наступні (рівневі) завдання:

Скласти:

- план;
- тези;
- асоціативний ланцюжок;
- інтерв'ю з письменником.

Грін народився у далекому місті Вятка у 1880р., де не було ніякого моря. Маленький Сашко мріяв стати капітаном і відкривати невідомі землі. Коли Олександр приїхав до Одеси, на ньому була сіра учнівська курточка і великий капелюх, який здавався йому схожим на мексиканське сомбреро. Побачивши його у такому вигляді, капітани одразу розуміли, що він новачок, і відмовляли йому. Сашко цілодобово тинявся у порту, скрізь пропонуючи свої послуги. Однак скрізь він чув лише відмову.

Нарешті йому пощастило: його взяли матросом на рейс «Одеса— Батумі». Сподівань було багато, проте моряк з нього не вийшов і невдовзі його списали з корабля. Капітаном він так і не став, і далекі країни залишилися лише в його мріях. Однак на все життя йому запам'яталося нічне море, ланцюжок ліхтариків на березі і зоряне небо над головою.

«Чудеса в самих нас...» Грін зрозумів цю істину ще змолоду і почав шукати дивовижне не в казкових країнах, а передовсім — у душах людей. Він шукав надзвичайне і неповторне, де він був. Йому довелося працювати і дроворубом, і слюсарем, і рудокопом... Не знайшовши справи до душі, у 1902 р. Олександр Гриневський записується в солдати. З 10 місяців військової служби три з половиною він просидів у карцері. Про той час він згадував: «Моя служба пройшла під знаком безперервного бунту проти насильства». Він тікає з армії й захоплюється революційними ідеями. У його захопленні революцією не було нічого дивного: тоді всі марили про майбутній всесвітній рай. До того ж письменник шукав конкретної можливості допомогти бідним людям. Однак мрії про щасливе майбутнє залишалися лише мріями... І ось тоді, у 1916—1917 рр., Грін усвідомив, що може сам творити прекрасний світ. Творити — у літературі. Так Гриневський стає письменником Олександром Гріном, узявши собі за псевдонім хлопчаче прізвисько. За таким підписом були надруковані його перші твори: «Капітан Дюк», «Загадкові історії», «Шукач пригод», «Людина з людиною» та ін.

Олександр Грін завжди мріяв про щастя для кожної окремої людини, а не для абстрактних мільйонів. Особисте щастя, кохання, здійснення заповітних бажань — ось ті цінності, які були головними для митця. Він сподівався, що саме 1917 рік принесе народу давно очікувані свободу й добробут. Однак заклики про волю, рівність і братерство лишалися лише словами. Жовтневі події стали початком великої драми, що тривала кілька десятиліть.

Улітку 1919 р. Гріна призвали на службу до Червоної Армії, проте невдовзі він захворів на тиф і ледве не помер.

Після тривалої хвороби письменник вийшов із лікарні. У нього не було ні місця роботи, ні притулку, ні пайка. Гріна врятував тоді Олексій Максимович Горький. Він піклувався про нього, знайшов йому хлібні картки, рекомендував у члени Будинку мистецтв, де Гріну дали окрему кімнату, а головне — Горький знайшов для Гріна літературну роботу. Здавалося, що настав порятунок і можна було ні про що не думати. Однак не думати Грін не міг. Він не міг не турбуватися про тих, хто вимушено поїхав в еміграцію. І про тих, хто залишався разом із ним вдома. Настали часи, коли кращих письменників розстрілювали, цькували, відправляли у заслання. У ті часи куля важила набагато більше за поетичне слово. І все ж таки душа Гріна прагнула до берегів прекрасної країни, де немає місця брехні й насильству і на всіх людей чекає довгождане щастя. У 1921 р. написана дивовижна повість, яка стала класикою світової літератури, — «Пурпурові вітрила»...

Важко повірити, що Грін дописував останні сторінки повісті «Пурпурові вітрила»,

пройняті яскравим сонцем і чарівним блиском моря, у 1921 р. у своїй холодній квартирі, саме в той час, коли тисячі людей гинули від голоду, хвороб, на фронтах громадянської війни. Дехтр дивувався: як міг Грін написати таку світлу, ліричну казку? Гріна називали «несучасним письменником», на що він відповідав: «А хіба «Пурпурові вітрила» не сучасна річ? Ви не уважні, їй-богу...»

У лютому 1921 р. Грін узяв шлюб із Ніною Миколаївною Мироною, котра залишалася з ним поруч до останніх його днів. Грін вважав, що в житті треба йти від легенди до Перетворення дійсності. Ось чому він і писав свої романтичні твори — не для того, щоб втекти від дійсності, а навпаки — щоб зробити її кращою, показати шляхи її вдосконалення.

Крим — чарівна країна, де романтик Олександр Грін знайшов утілення своїх мрій, спокій і душевний притулок. Пишна природа Криму, синє море, яскраве сонце — усе це збуджувало натхнення. Уперше Грін приїхав у Крим у 1923 р. За надрукований роман «Сяючий світ» письменник одержав гонорар, який він і його дружина вирішили витрати на подорож. За його словами, вони хотіли «зробити із «Сяючого світу» не крісла й шафи, а веселу мандрівку». Побували в Севастополі, Ялті, Лівадії, Алупці, Гурзуфі. Чотири роки по тому знову приїхали в Крим... Потім вирішили тут оселитися через загострення хвороби О. Гріна (у нього був туберкульоз). Шість років митець разом із дружиною прожив у Феодосії. За цей час з'явилися романи «Золотий ланцюг», «Та, що біжить хвилями», «Джессі і Моргіана», «Дорога в нікуди» та ін. Напевне, не менше половини доробку Гріна створено у феодосійський період його життя. Зараз у Феодосії є музей-квартира письменника, оформлений відомим художником С. Бродським у вигляді корабля. У Феодосії вже багато років існує юнацький клуб «Пурпурові вітрила» — клуб романтиків, котрі люблять літературу, мистецтво, пригоди й подорожі.

Однак останні дні митця пройшли не у Феодосії, а в Старому Криму. Через матеріальну скруту Олександр Степанович і Ніна Миколаївна не змогли більше утримувати квартиру в Феодосії, до Юго ж галасливе курортне місто не зовсім підходило йому для роботи. І тоді Ніна Миколаївна продала найціннішу реліквію — золотий годинник, подарунок чоловіка, і на ці гроші купила невеличкий будиночок у Старому Криму. Тут письменникові було дуже спокійно і затишно. Разом із ним були його книги, сонце, море і кохана дружина. Бог послав йому нарешті коротку мить щастя, про яке він так марив у своїх творах. Однак жити йому вже лишалося недовго...

8 серпня 1932 р. Грін помер. Могила письменника в Старому Криму досить скромна, але її одразу можна знайти за різнокольоровими стрічками, квітами, аркушами із віршами, які приносять сюди шанувальники таланту митця. І смерть не в змозі подолати світ добра, мрії і надії, який залишив нам Олександр Грін у своїх творах.

/Заслухати відповіді учнів/.

3. Підсумовуючи даний етап роботи пропоную протестувати отримані знання, (тести).
4. Здоров'язберігаюча пауза. Вправа «Австралійський дощ».
5. Бесіда на виявлення первісного читацького сприйняття. Інтерактивна вправа «Засідання круглого столу».
 - Про що розповідається у повісті казці пурпурові вітрила? (1-ша група).
 - Хто з героїв вам імпонує найбільше? (2-га група).
 - Назвіть епізод, що викликав у вас найяскравіші емоції. (3-тя група).
 - Проаналізуйте враження, що залишила повість-казка у вашій душі. Аргументуйте їх. (4-та група).
6. Релаксація. Кольоротерапія. Засоціуйте свої найяскравіші емоції з конкретним кольором. Аргументуйте свої відповіді.
7. Перегляд ілюстрацій до повісті-казки «Пурпурові вітрила».
8. Тематика та фольклорна основа повісті «Пурпурові вітрила».
Прийом «Активний мікрофон».
 - Визначте основну тему повісті-казки «Пурпурові вітрила». (Тяжкий шлях Ассоль до своєї мрії.)
 - Які ще теми порушуються у творі? (Зіткнення мрії з бруталною дійсністю, кохання,

доброта, батьківська відданість, заздрість і лицемірство, праця тощо.)

➤ Пригадайте характерні риси чарівної казки. Які з цих рис виявилися в повісті О. Гріна? (Вигаданість подій і ситуацій, герої мають незвичні імена, перемога добра й кохання у фіналі твору, піднесений стиль тощо.)

➤ У чому ви вбачаєте зв'язок твору з реальністю? Доведіть свою думку на прикладах з тексту. (Зображення тяжкої праці Лонгрена, життєподібність образів у зображенні поведінки і характерів, показ соціальної та майнової нерівності Людей, правдивість в описах помешкання персонажів, картин природи тощо.)

9. Робота з текстом. Читання діалогу Грея з Пантенем (VII розділ). Прийом “Рольова гра”.

10. Аналітична робота. Прийом “Перехрестя думок”.

❖ Які істини проголошує Грей? (1-ша група).

❖ Як він утілює свої мрії в життя? (2-га група).

❖ Яка фраза є ключовою у розкритті основної ідеї твору? (Чудеса треба робити своїми руками...), (3-тя група).

❖ Чи у всьому ви погоджуєтесь з головним героєм? Аргументуйте. (4-та група).

IV. Застосування знань, умінь і навичок.

1. Прийом “Інтеграція”

1-ша група: Визначити, що є складовими щастя у повісті (Ассоль).

- ✓ віра в мрію;
- ✓ оптимізм;
- ✓ здатність протистояти труднощам;
- ✓ передчуття дива;
- ✓ щастя;

2-га група: Підсумуйте, що необхідно, на думку автора, для здійснення мрії героя (Грей).

- ✓ жива душа;
- ✓ допитливість;
- ✓ сміливість;
- ✓ співчуття чужому болю;
- ✓ цілеспрямованість;
- ✓ багата уява;
- ✓ прагнення у здійсненні мрії.

3-тя група: Назвіть предмети, що інтегровані в даному творі.

- ✓ географія;
- ✓ навігація;
- ✓ ботаніка;
- ✓ музика;
- ✓ етнографія;
- ✓ технології;
- ✓ морська справа.

4-та група: Назвіть моральні аспекти, що їх ви зауважили у повісті.

- ✓ почуття обов'язку;
- ✓ протест проти “законів натовпу”;
- ✓ особистість і колектив;
- ✓ добро і зло.

Вустами головного героя письменник проголошує провідну ідею твору: “Чудеса треба робити своїми руками...”

2. Творча робота. **Прийом “Словесне малювання”**. “Яке диво ви хотіли б зробити власними руками?”

Релакс. Музика Кейко Матцуї “Квіти моря”.

3. **Проблемна ситуація**. Чи можна назвати «Пурпурові вітрила» своєрідним варіантом казки про Попелюшку? (У «Пурпурових вітрилах» Грін змальовує невідому країну, якої не існує, та героїв, що мають незвичайні імена. Проте це не чарівна казка про Попелюшку, котрій принц приніс кришталевий черевичок. Ассоль дочекалася дива, адже вона так вірила у свою

мрію і ніколи не відмовлялася від неї, хоча й терпіла злидні та насмішки. Письменник утверджує думку про те, що треба завжди сподіватись на краще, не втрачати мужності та надії.

Слово вчителя. Ми з вами живемо далеко від моря і я не знаю, чи бродив хтось з вас узбережжям океану, але дуже хочеться, щоб хоча б нашої уяві з'явився корабель, щоб від подиху ваших думок затріпотіли вітрила – мрії і понесли нас у чудовий світ радості, миру, світла, всього того, що допомагає нам рухатись вперед у вирі наших непростих буднів.

V. Домашнє завдання. Підготувати ілюстрації буднів Каперни, подумайте, що протиставляється їм у творі.

Урок 32

Тема: Диво перемоги романтичної мрії над законами буденного світу в повісті-казці О. Гріна «Пурпурові вітрила».

Мета уроку: схарактеризувати світ жорстокої дійсності у повісті-казці «Пурпурові вітрила», визначити, які вади людей і суспільства викриває письменник, що протиставляє нищій буденності; розвивати вміння аналізувати художні образи, навички виразного читання, усного мовлення; виховувати моральні якості учнів.

Обладнання: тексти повісті-казки О. Гріна «Пурпурові вітрила», малюнки учнів до твору.

ХІД УРОКУ

...у вас не розповідають казок.
У вас не співають пісень.
О. Грін. «Пурпурові вітрила»

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Бесіда з учнями.

- Що ви знаєте про життя російського письменника Олександра Гріна?
- Які твори він написав?
 - Чому він вирішив створити вигадану країну Грінландія у своїй творчості?
- Які риси притаманні вигаданому світові Олександра Гріна? Чи має він щось спільне з казкою?
 - Про що розповідається у повісті-казці «Пурпурові вітрила»?
- Яка ідея в ній утверджується? В устах якого героя вона звучить?

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ

Вступне слово вчителя.

До втілення своїх мрій Ассоль і Грей ішли тяжкими шляхами. Перш ніж здійснилися їхні сподівання, вони зазнали нелегких випробувань. Ассоль разом із своїм батьком повною мірою спізнала тугу втрати близької людини й матеріальну скруту. А Грей пройшов багато морів та океанів, доки не став справжнім капітаном. Однак найстрашнішим випробуванням для них обох було зіткнення з буденним світом, із нерозумінням і глузуванням оточуючих, з болем відчуження. Яким же постає світ, в якому народилися й жили герої? І чи змирилися вони з ницістю й брутальністю цього світу? Що ж допомогло подолати бездуховний світ? Ці питання будуть у центрі нашої уваги на уроці.

III. ОГолошення теми, епіграфу уроку

IV. ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЗНАНЬ

1. Бесіда за змістом I розділу.

- Як померла дружина Лонгрена, мати Ассоль?
- Хто винен у її смерті?
- Як вплинула смерть Мері на Лонгрена?
- Якій меті він присвятив усе своє життя після смерті дружини?
- Як ви гадаєте, чому Лонгрен не любив гостей і сам нікуди не ходив?
- Поясніть причини того відчуження, що виникло між ним і його земляками після смерті Мері,
- Чим Лонгрен заробляв на хліб?

— Чи забув Лонгрен про те, з чийої вини померла Мері?

2. Коментоване читання.

Прочитайте уривок із I розділу про те, як Лонгрен дивився на море. Прокоментуйте, який вплив мала розбурхана стихія на Лонгрена, які почуття охоплювали його душу при спогляданні бурхливих хвиль. Визначте роль опису природи в розкритті внутрішніх переживань героя.

3. Виразне читання. Прочитайте діалог Меннерса з Лонгреном під час стихії (I розділ).

Завдання до прочитаного.

1. Поясніть дії Лонгрена. Чому він не допоміг Меннерсу?
2. Дайте власну оцінку вчинку Лонгрена. Як би на його місці вчинили ви?
3. Як сам Лонгрен оцінив себе? Чому він сказав Ассоль, що зробив «чорну іграшку»? Як ви розумієте його слова?
4. Як помер Меннерс? Який останній гріх він узяв на душу перед смертю?

4. Творчий переказ тексту.

Перекажіть уривок із повісті, де розповідається про життя Лонгрена й Ассоль після смерті Меннерса. Дайте моральну оцінку діям Лонгрена і мешканців Каперни. Зверніть увагу на те, чому відмовчувався Лонгрен. Що було не зрозуміло в його поведінці людям? Чому вони стали ненавидіти його, а разом з ним і Ассоль?

5. Проблемна ситуація.

Прочитайте діалог Ассоль і Лонгрена з I розділу. Як у цьому діалозі Лонгрен оцінив людей? Чому він вважав, що вони «не вміють любити»? Що означає «вміти любити», на думку Лонгрена? Дайте свою відповідь на запитання Ассоль: «Як це — вміти?..»

6. Виразне читання.

Зачитайте, як характеризує мешканців Каперни збирач казок і легенд Егль. Як ви розумієте його слова? Чому в селищі не склали казок і пісень, а якщо й склали, то з брутальним змістом? Про що свідчить ця деталь?

7. Складання плану усної розповіді на тему «Жорстокий світ Каперни».

План

1. Меннерс і Каперна
2. Ненависть до Лонгрена.
3. Глузування з Ассоль.
4. Світ без пісень і казок.
5. Ставлення до мрії Ассоль.
6. Добрі душі Каперни (сусідка, вугляр).
7. Що викриває автор в образі Каперни.
8. Сили, протиставлені жорстокості Каперни.

8. Усна розповідь учня за складеним планом.

Зразок відповіді учня.

У повісті-казці «Пурпурові вітрила» зображення Каперни починається з образу Меннерса, через якого загинула Мері, дружина Лонгрена. Меннерс — уособлення всього жорстокого світу Каперни. Він жадібний, лихий, хтивий чоловік. В усьому він шукав зиск і був ладен використати навіть скруту матері, котра заради дитини йшла віддати в заклад останню обручку. З почуттям гідності Мері відмовила Меннерсу, але після далекої подорожі в Лісс захворіла й померла. Лонгрен не забув про те зло, яке Меннерс заподіяв його сім'ї. Важко переживаючи смерть коханої дружини, Лонгрен не подав руки Меннерсу, коли той опинився у морі під час бурі. Лонгрен усвідомлював, що він був не правий, але його можна зрозуміти. Доля допомогла Меннерсу врятуватися. Перед смертю він учинив ще один гріх, звинуватив Лонгрена у своїй загибелі.

Мешканці Каперни одразу взяли бік Меннерса, бо їм було не зрозуміло те, як поведився Лонгрен: він надто переживав своє горе, мовчав про те, що сталося. їм здалося, що він протиставив себе іншим. Ніхто не міг зрозуміти велику тугу Лонгрена, біль його самотності, тривогу за майбутнє доньки.

Односельці зненавиділи старого моряка і його доньку. Вони не лише не прийшли їм на допомогу в біді, а ще й глузували з них, всіляко принижували, вважали «божевільними». У словах Егля міститься характеристика бездуховного світу Каперни. Люди там не складають пісень і казок, а якщо й складали, то про хитрих і брехливих шахраїв. Такими були й самі мешканці селища, не здатні на добро, співчуття, розуміння.

Десятки років у Каперні нічого не змінювалося. На місце старого Меннерса прийшов його син. Ставлення до Лонгрена та Ассоль дедалі погіршувалось, а це означало подальшу моральну деградацію Каперни. Лонгрен слушно зазначив, що його односельці не вміють любити, бо любити — це віддавати себе іншим, творити добро задля людей, нести любов і світло. Усього цього не вміли робити мешканці Каперни. Вони готові були знищити всіх, хто жив не так, як вони. Мрія Ассоль про пурпурові вітрила викликала в них ще більшу ненависть. Вони вважали, що дівчина втратила розум, але насправді розум втратила не вона, а вони, а точніше — не розум, а душу.

Утім, серед мешканців Каперни були й добрі люди — сусідка, котра доглядала за Ассоль після смерті Мері, вугляр, який не раз підвозив дівчинку і, напевне, єдиний не вважав її «божевільною». Проте злих і лихих людей у Каперні було набагато більше, і серед них вимушені були жити Лонгрен і його донька Ассоль.

Каперна — узагальнений образ людського зла, жорстокості, лицемірства, підступності. Здається, що автор утілює у мешканцях Каперни всі суспільні вади, духовну нищість людей. О. Грін показує всеосяжність зла. Так, до Лонгрена та Ассоль погано ставляться не лише в рідному, а й у сусідньому містечку, де вони продавали іграшки,— їх там обдурюють, не цінують їхню працю. За вигаданими письменником містами й селищами приховується глибокий біль митця за всю реальну дійсність, де втрачено моральні цінності.

Однак всупереч темряві Каперни у творі пробивається світло високого кохання, мрії, добра, що митець протиставив жорстокому світові. Найкращі герої Гріна — Ассоль, Грей, Лонгрен — не змирилися із законами Каперни, вони створили у своїй душі інший світ, прекрасний і світлий, і несуть його незважаючи на всі перешкоди.

9. Бесіда за текстом II розділу.

- В якій сім'ї народився Грей?
- Що відрізняло його від інших членів сім'ї?
- Як розуміли «гідне життя» у родині Грея? Яким мав бути результат такого життя?
- Як ви розумієте фразу: «Артур Грей народився із живою душею, зовсім не схильною продовжувати родинну лінію»? Знайдіть опис замку, де зростав Грей. Що з цього опису ми дізнаємося про середовище, в якому формувався характер героя?
 - Які закони панували у вищому світі, до якого належали батьки Грея?
 - Що то за «темні сили», які, на думку хлопчика Грея, рухали життя замку?
 - Чому батько вигнав із замку всіх дітей?
 - Як виховувала Грея мати?

10. Виразне читання.

1. Прочитайте опис занять матері Грея. («Його мати була однією з тих натур...» тощо.) Які два почуття боролися в її душі? Яке з них було зумовлене суспільством, а яке походило з її серця?

2. Прочитайте уривок про те, чим був зайнятий батько Грея. («Загалом, він був повністю зайнятий численними родинними процесами...») Як це характеризує світ, до якого він належав?

11. Проблемна ситуація.

- Чи був щасливий Грей у вищому світі?

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК

1. Творче завдання.

Зіставте світи, в яких зростали Ассоль і Грей. Що їх єднає? (Відсутність духовних інтересів, фальш, лицемірство, зневага до моральних цінностей.)

2. Підсумкова бесіда.

- Які герої протиставлені бездуховному світові? (Ассоль, Грей, Лонгрен.)

- Які моральні цінності перемагають у творі? (Добро, кохання, праця, чесність, щирість, краса.)
- Який момент є кульмінаційним у зіткненні добра і зла? (Поява яхти «Секрет» з пурпуровими вітрилами.)
- Хто здійснив це диво? (Грей.)
- У чому полягає диво, пов'язане із внутрішнім світом героїв? Що зберегли вони в собі? (Вони зуміли зберегти свою душу, прагнення до добра, світлі почуття всупереч жорстокій дійсності. Вони пронесли свою мрію крізь морок і зло і піднеслися над буденністю на крилах своєї надії та кохання.)

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати цитати до характеристики Ассоль і Грея. Подумати над змістом назви твору.

Урок 33

Тема: Цілісність природи й духовне багатство Ассоль. Ассоль і Грей. Символіка пурпурових вітрил і значення назви твору.

Мета уроку: схарактеризувати образи Ассоль і Грея, визначити художні засоби створення героїв, дати початкове поняття про символ, розкрити символіку повісті «Пурпурові вітрила»; розвивати вміння аналізувати художній образ, розрізняти засоби художньої виразності та їх роль у тексті, розвивати навички виразного читання, складання плану характеристики образу; виховувати моральні якості учнів.

Обладнання: тексти повісті-казки «Пурпурові вітрила».

ХІД УРОКУ

...очі дівчини, нарешті, ясно розкрилися.

У них було все найкраще людини.

О. Грін. «Пурпурові вітрила»

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ

Вступне слово вчителя.

Є художні образи, які назавжди залишаються в нашій душі після першої ж зустрічі з ними. Ці образи втілюють у собі моральний ідеал, вони показують приклад життя високого змісту, кличуть за собою уперед, до волі, краси, мрії. Такими є у повісті «Пурпурові вітрила» образ Ассоль, а поруч із нею — і Грея, того, хто здійснив її надії. Про них піде мова на нашому уроці, а також про засіб, який допоміг письменникові створити неповторну, піднесену атмосферу повісті, — про символ.

II. ОГолошення теми, епіграфа уроку

III. ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЗНАНЬ

1. Бесіда з учнями.

- Що ви дізналися про дитинство Ассоль?
- У чому полягає трагедія її життя?
- Як до Ассоль ставилися люди в селищі?
- Чому діти насміхалися над нею та її батьком, а дорослі зневажали їх?
- В яких умовах формувалася Ассоль?
- Розкажіть про улюблені ігри й розваги дівчинки. Як у них виявився її характер?
- Хто розказав дівчинці казку про пурпурові вітрила? У чому полягає її зміст?
- Яким чином казка про пурпурові вітрила стала відомою в селищі?
- Як люди сприйняли мрію Ассоль про пурпурові вітрила? Чому вони вважали її божевільною?
- Схарактеризуйте моральні якості Ассоль. Як вона ставилася до свого батька, до праці, до інших людей у селищі?
- Як Ассоль несла свою мрію крізь темний і брутальний світ? Доведіть, що вона ніколи не переставала чекати дива — здійснення своїх сподівань, не втрачала надії..

2. Виразне читання.

1. Прочитайте опис портрета Ассоль під час зустрічі з Еглем. Що в її вигляді привернуло увагу

збирача казок і легенд? (Очі з відтінком «сумного запитання» і «очікування прекрасного, блаженної долі».)

2. Прочитайте в особах діалог Егля і Ассоль щодо казки про пурпурові вітрила. Як дівчинка відповіла на запитання старого, що б вона зробила, якби казка втілилася в життя. («Я б його любила».) Яке значення для розуміння образу мають її слова?
3. Прочитайте опис портрета Ассоль очима Грея. Як ви розумієте фразу: «Можливо, за інших обставин, ця дівчина була б помічена ним лише очима, але тут він інакше побачив її»?
4. Прочитайте, як характеризує Ассоль вугляр, звертаючись до Грея. Як розкривається образ героїні в цих словах?
5. Прочитайте опис Ассоль, яка побачила своє відображення у дзеркалі. Як змінився вираз її очей?
6. Знайдіть авторську характеристику Ассоль у момент шиття. Що то за «дві дівчини, дві Ассоль» жили в ній? Як ви розумієте авторське визначення: Ассоль — «живий вірш»?

3. Проблемна ситуація.

Яке життя було більш важливим для Ассоль — життя в буденному світі з його скрутою та негараздами чи життя серця? Аргументуйте свою думку цитатами з тексту.

4. Творчий переказ.

Перекажіть від імені героїні, як її мрія втілилася в життя (починаючи з епізоду про обручку і до появи яхти «Секрет» із пурпуровими вітрилами).

5. Коментоване читання.

Зачитайте епізод про прихід Ассоль на яхту «Секрет». За допомогою яких художніх засобів автор змальовує внутрішній стан героїні? Зверніть увагу на порівняння й гру світла в цьому епізоді. Як ви розумієте фразу: «...очі дівчинки, нарешті, розкрилися. У них було все найкраще людини».

6. Складання плану характеристики образу.

1. Тяжке життя Ассоль.
2. Мрія про пурпурові вітрила.
3. Ассоль і батько.
4. Ставлення до Ассоль людей із Каперни.
5. Зустріч Ассоль із Греєм.
6. Духовне багатство Ассоль.

7. Характеристика Ассоль за складеним планом.

8. Бесіда з учнями.

- В яких умовах формувався характер Грея?
- Чому він ріс самотнім?
- Які книги та картини любив Грей? Як вони впливали на його уяву?
- Назвіть епізоди з життя Грея-хлопчика, в яких виявилися його людські якості.
- Ким у дитинстві мріяв стати Грей? Чому?
- Як він йшов до своєї мрії? Які випробування подолав?
- Як ви розумієте слова автора: «Потроху він втратив усе, окрім головного своєї летючої душі...» Яка ж була душа у Грея?
- Як Грей ставився до своїх батьків, особливо до матері?
- Як Грей ставився до простих людей, до моряків?
- Як люди сприймали Грея? Наведіть приклади з тексту.

9. Виразне читання.

1. Прочитайте перший абзац III розділу. Поясніть причини туги Грея.
2. Прочитайте останній абзац III розділу. Чому туга полишила його і він був охоплений «духом дії»?
3. Прочитайте діалог Грея з Пантенем. Про які «дива» говорить герой?

10. Проблемна ситуація.

Як ви розумієте фразу, що була написана на старих бочках із вином: «Мене вип'є Грей, коли буде в раю». Про який «рай» йдеться у творі?

11. Складання плану характеристики Грея.

1. Життя у замку.
2. Мрії про широкі простори.
3. Як Грей став капітаном.
4. Туга за ідеалом.
5. Ассоль — втілення ідеалу Грея.
6. Дива треба робити своїми руками.

12. Словникова робота. :

С и м вол (грец. symbolon — умовний знак, натяк) — предметний, або словесний знак, який опосередковано виражає сутність певного йвища. Символ постає процесом активного перетворення внутрішнього на зовнішнє і навпаки — відмінністю внутрішнього і зовнішнього. Символ завжди розрахований на виявлення «таємної», невиявленої суті предмета, образу, явища тощо. Носіями символічного змісту у творі можуть виступати будь-які елементи: персонажі, порівняння, художні деталі, пейзажі, метафори тощо. Нерідко символи стають багатозначними.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК

1. Визначення символіки повісті «Пурпурові вітрила».

Пурпурові вітрила — символ мрії, надії на краще, величі кохання, що є рукотворним дивом.

Назва яхти Грея «Секрет» — символ пошуку смислу людського буття, таємниці життя.

Слово «рай» (у написі на старих бочках) — символ духовної єдності душ, піднесеного життя.

Море — символ непередбачуваного життя людини, бурхливої долі й водночас символ волі, природної гармонії.

Каперна — символ людського зла, жорстокості, нищості.

Зоря — символ здійснення мрій, пробудження душі, кохання.

Сонячне світло (коли Грей побачив Ассоль) — символ просвітлення душі, кохання, ідеалу.

2. Підсумкове завдання.

Які істини утверджуються в повісті-казці «Пурпурові вітрила»?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Написати твір-роздум на тему «Моя заповітна мрія»
2. Підготуватися до контрольної роботи.

Урок 34

Тема: Тематичне оцінювання. Фантастика та романтика.

Мета: узагальнити і перевірити знання учнів з теми «Фантастика і романтика» (Олександр Грін);

розвивати вміння учнів застосовувати набуті знання, навички аналізу твору, характеристики літературного образу;

виховувати любов до літератури, формувати читацьку активність учнів.

Обладнання: картки для індивідуальної роботи учнів.

Хід уроку

I. Оголошення теми уроку

II. Застосування знань, умінь, навичок

Індивідуальна робота учнів із картками для тематичного оцінювання (письмово).

Питання і завдання для учнів

Початковий рівень

1. *варіант*
2. *варіант*

1. В якому році народився письменник?
 - а) 1888;
 - б) 1880;
 - в) 1788.
1. Оберіть місто народження О. Гріна:
 - а) Москва;
 - б) Житомир;
 - в) Вятка.
2. Ким був батько митця?
 - а) лікарем;
 - б) бухгалтером;
 - в) моряком.
2. Мати померла, коли хлопчику виповнилось
 - а) 7 років;
 - б) 13 років;
 - в) 2 роки.
3. Проблеми в сім'ї були через те, що
 - а) мати не працювала;
 - б) тато пив від зневіри;
 - в) було багато дітей.
3. Про що мрія юнак?
 - а) про щасливу сім'ю;
 - б) про море та подорожі;
 - в) про красуню-жінку.
4. Яке справжнє прізвище Гріна?
 - а) Гриневський;
 - б) Гринський;
 - в) Горнський.
4. «Капітан Дюк» написаний під псевдонімом:
 - а) Грін;
 - б) Гриневський;
 - в) Гриневський.
5. Найпопулярніша повість Гріна:
 - а) «Айвенго»;
 - б) «Пурпурові вітрила»;
 - в) «Загадкові історії».
5. Про що мріяв письменник разом із людьми?
 - а) про гроші;
 - б) про здорове життя;
 - в) про майбутній всесвітній рай. Кому присвячена повість-казка «Пурпурові вітрила»:
 - а) матері;
 - б) сестрі;
 - в) дружині.
6. Де упокоїлась душа великого романтика:
 - а) у Старому Криму;
 - б) у Житомирі;
 - в) у Вятці.

Середній рівень

1 варіант

- Чому Ассоль та її батька не любили в Каперні?
- Розкажіть про шлях Грея до своєї мрії.

2 варіант

- Які риси характеру Ассоль допомогли їй дочекатись дива?
- Як люди сприймали Грея?

Достатній рівень

1 варіант

- Що таке фантастика? Визначте фантастичні елементи в повісті О. Гріна.
 - Розкрийте символіку пурпурових вітрил у повісті О. Гріна Пурпурові вітрила.
- 2 варіант
- Казковість та реальність у творі О. Гріна Пурпурові вітрила.
 - Які образи та світи протиставляються в повісті О. Гріна «Пурпурові вітрила».

Високий рівень

1 варіант

Запишіть декілька речень, які могли б стати, або стали крилатими виразами (за повістю Олександра Гріна «Пурпурові вітрила»).

2 варіант

Написати твір-роздум. Мрії, що подаровані Олександром Гріном.

III. Домашнє завдання

Написати повідомлення про улюбленого поета, письменника.

Урок 35

Тема: Тематичне оцінювання. Фантастика та романтика.

Мета: узагальнити і перевірити знання учнів з теми «Фантастика і романтика» (Олександр Грін);

розвивати вміння учнів застосовувати набуті знання, навички аналізу твору, характеристики літературного образу;

виховувати любов до літератури, формувати читацьку активність учнів.

Обладнання: картки для індивідуальної роботи учнів.

Хід уроку

I. Оголошення теми уроку

II. Застосування знань, умінь, навичок

Індивідуальна робота учнів із картками для тематичного оцінювання (письмово).

Питання і завдання для учнів

Початковий рівень

<p>3. <i>варіант</i></p> <p>6. В якому році народився письменник?</p> <p>а) 1888;
б) 1880;
в) 1788.   4. Ким був батько митця?   а) лікарем;
б) бухгалтером;
в) моряком.</p>	<p>4. <i>варіант</i></p> <p>3. Оберіть місто народження О. Гріна:</p> <p>а) Москва;
б) Житомир;
в) Вятка.   7. Мати померла, коли хлопчику виповнилось   а) 7 років;
б) 13 років;
в) 2 роки.   8. Про що мрія юнак?   а) про щасливу сім'ю;
б) про море та подорожі;
в) про красуню-жінку.   а) Грін;
б) Гриневський;
в) Гріневський.</p>
<p>3. Проблеми в сім'ї були через те, що</p> <p>а) мати не працювала;
б) тато пив від зневіри;
в) було багато дітей.   4. Яке справжнє прізвище Гріна?   а) Гриневський;
б) Гринський;
в) Грорнський.</p> <p>9. «Капітан Дюк» написаний під псевдонімом:</p>	

5. Найпопулярніша повість Гріна:
а) «Айвенго»;
б) «Пурпурові вітрила»;
в) «Загадкові історії».
10. Про що мріяв письменник разом із людьми?
а) про гроші;
б) про здорове життя;
в) про майбутній всесвітній рай.

Кому присвячена повість-казка «Пурпурові вітрила»:

- а) матері;
б) сестрі;
в) дружині.
7. Де упокоїлась душа великого романтика:
а) у Старому Криму;
б) у Житомирі;
в) у Вятці.

Середній рівень

1 варіант

- Чому Ассоль та її батька не любили в Каперні?
- Розкажіть про шлях Грея до своєї мрії.

2 варіант

- Які риси характеру Ассоль допомогли їй дочекатись дива?
- Як люди сприймали Грея?

Достатній рівень

1 варіант

- Що таке фантастика? Визначте фантастичні елементи в повісті О. Гріна.
- Розкрийте символіку пурпурових вітрил у повісті О. Гріна Пурпурові вітрила.

2 варіант

- Казковість та реальність у творі О. Гріна Пурпурові вітрила.
- Які образи та світи протиставляються в повісті О. Гріна «Пурпурові вітрила».

Високий рівень

1 варіант

Запишіть декілька речень, які могли б стати, або стали крилатими виразами (за повістю Олександра Гріна «Пурпурові вітрила»).

2 варіант

Написати твір-роздум. Мрії, що подаровані Олександром Гріном.

III. Домашнє завдання

Написати повідомлення про улюбленого поета, письменника.

П'янтковська Л.В.
вчитель зарубіжної літератури
Малівецького НВК

Урок 36

Тема. Детектив як жанр літератури, характерні ознаки жанру. Жанрове розмаїття детективів.

Мета:навчальна: ознайомити учнів з новим жанром – літературним детективом і його прикметами та особливостями, навчити працювати з літературознавчими термінами;

розвивальна: розвивати навички дослідницької діяльності учнів, уміння працювати з додатковою літературою, навички усного мовлення, виразного читання;

виховна: формувати інтерес до літератури, пізнання незвичайного, загадкового, проникнення в таємничий світ художнього твору.

Тип уроку: урок формування нових знань, умінь, навичок.

Обладнання: портрети письменників, ілюстрації до творів, книжкова виставка, інформаційно - довідкові картки, музика з кінофільму «Шерлок Холмс».

Хід уроку

Детективи домінують серед книг, які вийшли в світ протягом більшої частини ХХ століття.

М.Коен

I. Підготовка до сприйняття навчального матеріалу

Вступне слово вчителя.

У літературі є такі твори, що не залишають байдужими ні дорослих, ні дітей. До них весь час повертаються, їх перечитують, із величезним задоволенням дивляться екранізації. Добро і зло, кохання і ненависть, людина і суспільство, війна і мир – ось далеко не повний перелік тих проблем, що хвилюють письменників всіх часів і народів. Завжди актуальною, на жаль, залишається проблема злочину та кари. Саме про такі твори йтиме мова на сьогоднішньому уроці.

II. Оголошення теми й мети уроку. (Запис теми уроку).

III. Формування нових знань, умінь, навичок.

Слово вчителя. Детективний жанр дуже популярний серед читачів, але на уроках світової літератури ми вперше знайомимось із такою літературою.

Розвиток детективного жанру в світовій літературі.

На сьогоднішній день одним з найпопулярніших жанрів є детектив. Як стверджує М.Коен, детективи домінують серед книг, які вийшли в світ протягом більшої частини ХХ століття. Також він вважає, що у 1950-і роки детектив випереджав інші жанри. Що ж це за жанр і як відбувалося його становлення?

Першими детективами зазвичай вважають розповіді Едгара По, написані у 1840-х роках, але елементи цього жанру використовувалися багатьма авторами й раніше. Наприклад, у романі В. Годвіна "Пригоди Калеба Вільямса" (1794), де один із центральних героїв – слідчий-аматор. Великий вплив на розвиток детективної літератури також виявили "Записки" Є.Відока, опубліковані у 1828 р. Однак саме Едгар По створив детектива-аматора Дюпена з оповідання "Убивство на вулиці Морґ". Дюпен згодом породив Шерлока Холмса й патера Брауна (Г.Честертон), Лекока (Є.Габоріо) і містера Каффа (У. Коллінз). Саме Едгар По ввів у сюжет детектива ідею суперництва в розкритті злочину між приватним детективом і офіційною поліцією, у якому приватний детектив, як правило, бере гору. Саме його вважають засновником детективного жанру.

Проте історію детективного жанру можна простежити з глибокої давнини. Його елементи виявляють у Біблії (в історії Каїна та Авеля маємо злочин, убивцю, жертву, причину злочину, докази, спробу приховати злочин, навіть знаряддя вбивства; цар Соломон влаштовує психологічну пастку псевдоматері тощо).

Історія детективу як жанру починається тоді, коли в англосаксонських країнах сформувалася дійова система дотримання суспільного порядку. В Англії це сталося на початку ХІХ ст., а вже в середині цього століття вийшли в світ перші класичні зразки: між 1840 і 1845 роками Едгар Алан По створив п'ять новел, в яких викладені фундаментальні принципи детективу:

- *детектив-аматор*, ексцентричний, з оригінальними манерами; він перевершує поліцію у вмінні спостерігати й узагальнювати; він має товариша, який розкаже про нього;
- *каркас сюжету*: злочин – дедуктивне розслідування – розкриття – покарання злочинця;
- *сюжетні ходи*: вбивство в закритій кімнаті, екскурси в психологію, помилково підозрювана людина, нестандартне вирішення проблеми, формула

“найочевиднішого місця”, ланцюжок хибних доказів, вбивця – найменш підозрюваний персонаж;- злочин розкривається за допомогою роботи інтелекту;
 - два «золоті» правила детективу: коли виключені всі варіанти, крім одного, іноді найнеймовірнішого, він і є істинним; чим складніше справа, тим простіше її розв’язання;
 - можливість застосування методів дедукції до реальних злочинів.

Наступною віхою в розвитку англійського детективу стала публікація “Етюдів в багрових тонах” А. Конан Дойла у 1887 році. Автор зосередився на тому, чого Е.А. По торкнувся лише поверхово: власне процесу дедукції, який дозволяє досягти високих результатів на бідному матеріалі. Він також ввів значну кількість побутових деталей; уреальнив, наскільки це було можливо, Шерлока Холмса (на відміну від напівфантастичної фігури Огюста Дюпена – героя детективних новел По).

Антиподом англійця Шерлока Холмса став француз Арсен Люпен, в образі якого Морис Леблан втілює узагальнені риси французького характеру. В галузі детективної практики нововведеннями М. Леблана стало: перетворення дії на розслідування, прискорення темпу розповіді, розширення переліку основних ситуацій сучасних детективів (оповідач-злочинець, загадки зачиненої кімнати, віртуозний ланцюжок дедуктивних висновків).

Сучасну історію детективу дослідники відраховують від часу появи «логічних оповідань» Е.А. По «Вбивство на вулиці Морг» (1841), «Таємниця Марі Роже» (1843), «Украдений лист» (1844), спільним героєм яких був перший знаменитий детектив Огюст Дюпен. Деколи до зразків детективного жанру зараховують ще дві новели По: «Золотий жук» (1843) і «Ти еси муж, який сотворив сіє» (1844).

Сьогодні одне із провідних місць у творчості багатьох авторів посідає так званий «історичний детектив» – жанр, що дозволяє відкрити читачеві невідомі до цього часу факти і теорії та назавжди причарувати його історичними таємницями. Історичним детективом нового покоління став роман італійського вченого, історика середньовічної літератури, критика та есеїста, професора Болонського університету Умберто Еко «Ім’я рози» (1980).

1. Робота з картками.
2. Самостійне опрацювання з записами в зошит.

Елементи твору	Характеристика
<i>Тема</i>	Таємниця, злочин
<i>Сюжет</i>	Процес розслідування, розгадування таємниці
<i>Герой</i>	Вигадана розумна особа, яка розгадує таємницю
<i>Стиль</i>	Інтелектуально-ігрове начало (гра з читачем), стислість описів, виразність деталей, увага до найменших дрібниць
<i>Пафос</i>	Боротьба добра і зла з обов’язковою перемогою добра (істини) над злом

3. Словникова робота. Записи в зошити.

- Детектив (англ. *detective* — агент розшуку, лат. *detectio* — розкриття) — жанровий різновид пригодницької літератури, передовсім прозові твори, в яких розкривається певна таємниця, пов’язана зі злочинном.
- Дедукція - (Від латинської *deduco* – відводжу, виводжу) – метод дослідження, за яким окреме (деталь, факт) пізнається на основі знання загального (кінцевого) результату.
- Дедуктивний метод — спосіб дослідження, при якому окремі положення логічно виводяться із загальних положень (аксіом, постулатів, законів). У літературі його започаткував Е. По.

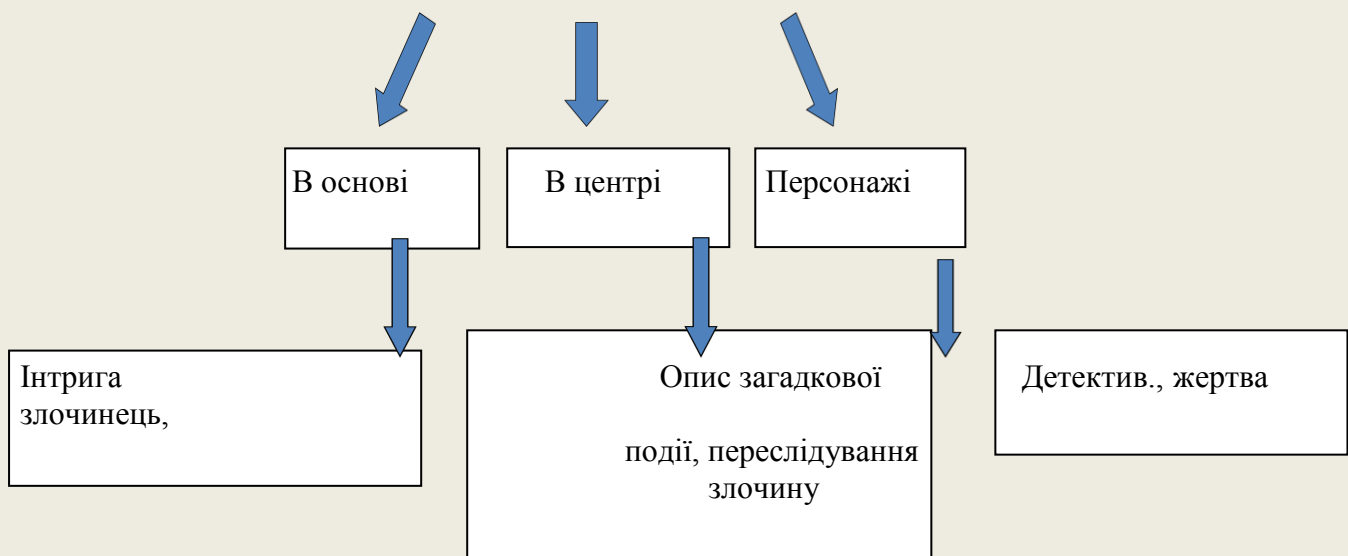
- Інтрига - потаємні, переважно непорядні, дії, вчинки, спрямовані на досягнення якої – небудь мети.
- Пергамент — спеціально оброблена шкіра молодих тварин. До винайдення паперу — матеріал для писання.
- Криптограма — напис, виконаний тайнописом, зрозумілим тільки для обізнаних із ним.

4. Учитель. Едгар По говорив: «Історія накопичення людських знань безперервно доводить одне: найбільшим числом найцікавіших відкриттів ми зобов'язані супутнім, випадковим або непередбачуваним обставинам». І ми в цьому переконались, читаючи оповідання «Золотий жук». Саме завдяки випадковим, непередбачуваним обставинам Легран знайшов скарб. Як ми вже говорили, Едгара Аллана По вважають основоположником детективного жанру. Але з точки зору літературознавців твори По є лише попередниками детективів у класичному розумінні. Насправді у детективних новелах письменника багато елементів пригодницьких творів. Едгар По вивів власну формулу детективного оповідання. Давайте познайомимось з нею. У вас вона є на інструкційних картках. Запишіть формулу до зошитів.

Формула детективного оповідання.

1. В основі оповідання - розкриття таємничих обставин, за яких було здійснено злочин.
 2. Розслідуванням займається детектив-непрофесіонал. Поруч з ним - друг-оповідач.
 3. Мають бути викладені умови розкриття таємниці. Нишпорка, приступаючи до розкриття таємниці, знає стільки ж, скільки й читач, і немов викликає читача на змагання.
 4. Розгадка таємниці завжди має дивувати.
 5. Автор використовує принцип «очевидного - незвичайного», тобто найтаємничіше має найпростіше пояснення.
 6. Підсумкове пояснення, яке відбувається у кабінеті нишпорки, нагадує лекцію.
- IV. Застосування нових знань, умінь та навичок.
1. Колективна робота над складанням схеми.

ДЕТЕКТИВНИЙ ЖАНР

2. Заповнення книжкової полиці.
Учитель: Пропоную нашу книжкову полицю заповнити виданнями детективних творів, які ви добирали самостійно. Озвучте назви книг.
 3. Робота з епіграфом та цитатами. Зачитайте. Чи погоджуєтесь ви з словами відомих людей.
- Детективні оповідання корисно читати хоча б тому, що вони приносять задоволення.

Генріх Манн

- Якщо я за тиждень не прочитав жодного детектива, він минув для мене як для читача даремно.

Бертольт Брехт

- Захоплення читача детективом – від невлаштованості життя. Люди постійно живуть в стресових ситуаціях, їм потрібно розслабитися, вони хочуть врятуватися від реальності. Детективний жанр для цього – чудові ліки.

Джеймс Чейз

- Детективна література водночас і божевільна, і математична.

Брати Гонкури

- Вечір з детективом – це чудово! Тут і побут, тут і світське життя.

Анна Ахматова

4. Учням пропонується провести детективне дослідження. Детектив йде по слідах.

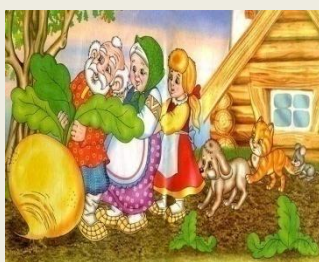
В одній країні спеціальною міркою вимірюють стопу ноги. Кого розшукували в цій країні?

Проста «працівниця» сільського господарства створює виріб з коштовного металу. Її господарі — літнє подружжя — починають випробовувати його на міцність. Несподівано з'являється незнайома і розбиває скарб. Як вона це зробила?

Фермер виростив на ділянці рекордний врожай. Для того, щоб зібрати «врожай», він запросив ще п'ять помічників. Хто вони?

Одна вельможна пані за допомогою спеціального приладу з'ясовує місце знаходження своєї родички і завдає їй смерті за допомогою фрукту. Померлу поміщають в кришталеву труну. Але, на щастя, вона оживає, після поцілунку свого нареченого. Як звуть нареченого героїні?

Робота в групах.

1 група. Розшифрувати криптограму. Ключ український алфавіт.

«10,6,1,23,18,12,22,23,31/21,19,10,24,17,12,23,11/3,7,16,11,15,1
9,4,19/20,19,7,23,1/19,10,18,1,28,1,8/17,1,24,9,7/6,19,21,12,3,18,3
3,23,1 1,22,33/6,19/14,19,4,19/23,1,16,1,18,23,24/»

4,7,18,21,12/16,19,18,4,25,7,16,16,19/

«Здатність розуміти великого поета - означає майже дорівнятися до його таланту»
(Генрі Лонгфелло).

2 група. Знайти слова, які відповідають даній темі уроку.

Р	П	И	А	О	Ю	Т	Ь	М	П
А	В	І	Р	Л	Б	И	Т	С	Е
Й	Д	У	С	П	Е	К	Е	З	Р
Ш	Е	Р	Л	О	К	М	С	Ж	Г
У	Д	Е	Т	Е	К	Т	И	В	А
Ф	У	О	И	Д	Т	Ь	Щ	Я	М
Л	К	М	А	Г	Р	Н	И	Х	Е
Я	Ц	А	П	А	Т	О	К	Ю	Н
Ч	І	Н	Т	Р	И	Г	А	Р	Т
І	Я	М	Д	Ж	Є	Т	В	Б	З

V. Узагальнення вивченого.

- «Мікрофон».
Продовжіть речення.
Детективна література для мене – це ...
Я поповнив свої знання про...
Найбільше мені запам'яталося...

- Складання сенкана
Головний герой детективного твору;
рішучий, спостережливий;
слухає спостерігає, аналізує;
людина, яка має талант осмислення;
детектив.

VI. Підбиття підсумків уроку.

Звучить музика з кінофільму «Шерлок Холмс».

- Самооцінювання.
Оцініть себе за кожним із визначених напрямів від 0 до 2 балів.
1. Я ретельно працював над завданням.
 2. Я висловлював нові ідеї.
 3. Я вносив пропозиції.
 4. Я допомагав іншим.
 5. Я брав активну участь у роботі над твором.
 6. Я вдало узагальнював думки інших, робив висновки.

Оцінка учня:

Оцінка вчителя:

Загальна кількість балів:

VII. Домашнє завдання.

- Заповнити роздані анкети.

Анкета

1. Що нового ви дізналися на уроці?
2. Які завдання були для вас найцікавішими і чому? .
3. У яких життєвих ситуаціях ви могли б скористатися матеріалом сьогоднішнього уроку?
4. Ваші зауваження та пропозиції.

- Підготувати повідомлення про Е.По., прочитати «Золотий жук».
- Написати невеличке оповідання –детектив.
- Зробити ілюстрації до одного з творів (за бажанням).

Урок 37

Тема: Едгар По — засновник жанру детективу у світовій літературі.

Сюжет і композиція оповідання «Золотий жук»

Мета:-навчальна: ознайомити учнів із життям і творчістю американського письменника Едгара По, показати багатогранність його особистості; дати теоретичні поняття про детектив і охарактеризувати особливості детективів письменника; допомогти зрозуміти поняття «точка зору» та значення прийому «розповідь у розповіді»;

-розвивальна: розвивати навички виразного читання, усного мовлення, логічного мислення, дослідницької діяльності учнів, вміння аналізувати сюжет і композицію твору;

-виховна: виховувати інтерес до літератури, пізнання незвичайного та загадкового.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: портрет письменника, виставка його творів, ілюстрації до них.

Теорія літератури: детектив, оповідач і розповідач, початкове поняття про точку зору.

*Мій раю запашний,
О, як далеко ти!
Шарль Бодлер*

Хід уроку

I. Організація класу

II. Мотивація навчальної діяльності

1. Слово вчителя

— Кажуть, що романтики несуть у життя мрії про прекрасне, які не дають світові загинути в мороці протиріч і труднощів. У своїй уяві вони живуть у дивовижній країні чудес, де панує гармонія, і прагнуть подарувати їх звичайним людям. Деякі люди їх розуміють, сприймають, а інші, навпаки, сміються й вважають божевільними. Та невже політ душі — це божевільня? Мабуть, що ні.

Одним із таких, хто сприймав світ більше душею, аніж розумом, був американський поет, критик, новеліст Едгар Аллан По. Людина, що все життя шукала прекрасне й з тривогою запитувала себе й інших: «Де той край, край золотий Ельдорадо?» Як ви знаєте, Ельдорадо — це не просто країна казкових багатств, а й чудесних мрій, де панують добро, щастя, справедливість. А саме цього й бракує іноді нашому життю сьогодні.

III. Оголошення теми, мети, епіграфа та завдань уроку

1. Слово вчителя

— Епіграфом уроку слугують слова відомо французького поета Шарля Бодлера, який займався вивченням творчості американського письменника й присвятив йому декілька статей. «*Мій краю запашний, о, як далеко ти!*» Саме ці слова, на нашу думку, виражають основні тенденції творчості Е. По — пошуки прекрасного в житті.

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Слово вчителя

— Доля великих поетів завжди овіяна легендами. Серед легенд, пов'язаних із історією життя Е. По, є декілька, які вигадав він сам. Оскільки письменник захоплювався життям Дж. Байрона, то дуже хотів, щоб сучасники бачили і в ньому романтичного поета. Він, напевне, не мав надії стати поряд з Дж. Байроном, але підсвідомо прагнув наблизитися до нього. І тому Е. По вигадував себе і власну біографію. Головними авторами легенд, до

речі, були недруги Е. По, а переважна більшість нападок була спрямована не проти віршів, новел, журнальних статей, а проти нього. Так, РуфусГрізволд, баптистський священник, укладач різних антологій і літературний душоприказник Едгара По, в руках якого по смерті письменника опинився його архів, знищив одні документи, вигадав інші та підробив треті.

2. Портрет письменника

Учитель. Біограф писав про трирічного Е. По: *«Це був вродливий м кий хлопчик з великими темно-сірими очима на усміхненому личку, об ваному кучерявим темно-каштановим волоссям...»*

Е. По прожив 40 років. Фото з архіву біографа Бетмана зроблено у 1848 р. Письменнику залишилося жити лише рік. Життя минуло. На фото ми бачимо великі очі, кучеряве волосся, але немає безтурботної посмішки. В очах — печаль, яка віддзеркалює тяжке, трагічне життя письменника.

3. Виразне читання учнем балади Е. По «Ельдорадо»

Молодий та стрункий
Вершник мчав навпрошки,
В дощ і в спеку прямуючи радо;
їхав поночі й вдень,
Ще й співав він пісень,—
Прагнув землю знайти Ельдорадо.
Стільки років блукав,
Що вже й сивий він став,
Вже утратив і силу, й принаду,
Скрізь об'їздити встиг,
Та в блуканнях отих
Не знайшов він землі Ельдорадо.
На котрімсь із шляхів
Раз він привида стрів,
Може, в нього він знайде пораду:
«Чи не знаєш хоч ти,
Де я можу знайти
Землю ту на ім'я Ельдорадо?»
Каже привид: «Поглянь,—
Там, де обрію грань,
Видко гір нерухому громаду;
Отуди твоя путь,
Щоб аж їх перетнуть,
Якщо хочеш знайти Ельдорадо!»

4. Постановка проблемного питання

Учитель. Баладу «Ельдорадо» Е. По написав незадовго до смерті. Цей твір є ніби узагальненням усього життєвого шляху письменника, його творчим образом. Що ж це за країна Ельдорадо, яку шукав митець? І чи знайшов він її? Перекладач Г. П. Кочур дав таку примітку до твору: *«Ельдорадо — легендарна країна золота й дорогоцінного каміння, яку розшукували в Америці іспанські завойовники»*. Та чи тільки золото, матеріальні цінності шукав герой Е. По?..

5. Бесіда на сприйняття вірша Е. По «Ельдорадо»

- Як ви гадаєте, що ж розумів поет під словом Ельдорадо? *(В Америці початку XIX ст. розпочалася справжня золота лихоманка. Багато людей вирушали на пошуки золота. Однак ліричний герой Е. По шукає не матеріальні, а духовні цінності: край свободи, мрії, щастя, високих ідеалів. Цей край існує лише в його уяві.)*

- Що свідчить про нематеріальну природу Ельдорадо Е. По? (*Переплетіння реального і фантастичного у вірші — зустріч героя з привидами; образи руху — мандрівка лицаря, привид теж «мандрівний».*)

- Чи досяг ліричний герой своєї мрії? Чи відмовився від неї? (*Ліричний герой усе життя шукав свою мрію, але він так і не досяг її, проте пошук незнаного становив сенс його буття.*)

6. Узагальнення відповідей учнів учителем

— Справді, Едгар По усе своє життя шукав чарівне Ельдорадо — не золото, не багатство, а світ краси, думки, мрії, що міг існувати лише в мистецтві. Тому у своїй творчості він відкривав небачені простори фантазії, нові береги людського розуму й уяви. Ми переконуємося у цьому, читаючи оповідання «Золотий жук». Однак спочатку ми ближче познайомимося із самим письменником.

7. Розповіді задалегідь підготовлених учнів-бібліографів про життєвий і творчий шлях Едгара По.

1-й учень. Едгар Аллан По народився 19 січня 1809 року в Бостоні у сім'ї акторів. Його батько, Девід По, ірландець за походженням, залишив сім'ю. Мати, англійка Елізабет Арнольд По, була талановитою та популярною актрисою. Але в кінці 1811 року вона захворіла й померла зовсім молодою. Трьох дітей розібрали добрі люди. Едгара взяв до себе місцевий торговець тютюном бездітний Джон Аллан. Він добре піклувався про хлопчика, дав йому гарну освіту. Та з роками палка натура Едгара не завжди знаходила розуміння поміркованого Джона Аллана. Не рідко це призводило до суперечок. До того ж батька дратувала необхідність сплачувати «борги честі» прийомного сина. Не сприймав він також і захоплення Едгара поезією. На деякий час батько і син посварилися й навіть розірвали стосунки. Але чвари чергувалися з примиренням. Два роки Едгар пробув в армії, хоча військова кар'єра його не вабила. Великим було бажання писати. По спромігся надрукувати декілька невеликих поетичних збірок, в яких автор відходив від буденності й поринав у прекрасну вигадану реальність, в якій йому дихалося легше.

2-й учень. Літературне визнання прийшло до письменника-початківця у 1834 році, коли було надруковане оповідання «Рукопис, знайдений у пляшці». Навесні 1834 року помер містер Аллан, навіть не згадавши Едгара у заповіті. *«Оскільки я не був навчений ніякій професії й виховувався в очікуванні багатого спадку, то це був жорстокий удар, що майже зламав мене»*, — з сумом сповіщав По одному з родичів. І тепер він повністю поринув у працю. По пише і надсилає свої оповідання в журнали, які із задоволенням їх друкують. У грудні 1835 року По стає редактором журналу «Сетердвізітер». Того ж року забирає до себе тітку рідного батька місс Клемм з донькою Вірджінією. Наступної весни Едгар з Вірджінією побралися. Кажуть, що вона була чарівною молодою жінкою, відданою своєму чоловікові, втілювала в собі кращі моральні й фізичні риси улюблених героїв По. Здавалося, що письменник став нарешті щасливим. Втім, це тільки на перший погляд. Робота, сім'я, напружені стосунки з видавцями журналів — усе це вимагало великих душевних сил. До того ж По надзвичайно боляче реагував на кон'юнктурні замовлення. Він з усієї сили намагався примирити справжнє літературне служіння зі смаками масової публіки.

3-й учень. У своїй творчості письменник виявив глибокі знання мистецтва і більшості галузей сучасної йому науки. Він був обізнаний у математиці, хімії, біології, психології, фізиці, філософії, знався на теорії ігор, повітроплаванні, мореплаванні тощо. Цікавився По й парапсихологією, містикою. Це знайшло відображення не тільки у вчинках його складної натури, а й на сторінках творів. Його цікавлять порухи людської душі в різних ситуаціях. Саме тому він переносить своїх героїв у виняткові зовнішні або психологічні обставини. Письменника приваблює метод логічних роздумів над вчинками людей. За словами російського письменника Ф. Достоевського, *«У Е. По є одна риса, яка зовсім відрізняє його від усіх інших письменників і є однією із визначальних його»*

особливостей — це сила уяви». Саме уява й переносила По в інший світ, кращий від реального.

4-й учень. У той час, коли видавці одержували величезні прибутки за оповідання По, сам автор потерпав від матеріальної скрути. До того ж захворіла дружина. У січні 1847 року Віргінія померла, а Едгар до кінця днів сумував за нею.

Останні роки життя письменника — це роки відчаю, душевних страждань, постійних переїздів. По почав пити, намагався навіть покінчити життя самогубством. 3 жовтня його знайшли у Балтіморі напівроздягненого, без ознак свідомості. А через чотири дні Едгар Аллан По помер у Балтіморському шпиталі. На цвинтар його проводжали лише дев'ять осіб.

5-й учень. Бажаного раю на цій землі По не знайшов. Та спокою не мав небіжчик і після смерті. Один із його знайомих надрукував по смерті письменника статтю-некролог, в якій було багато брудних і образливих натяків на його життя та творчість. І лише через одинадцять років із виходом книги С. Уїтмена «По та його критики» творчий спадок письменника був належно оцінений.

8. Бесіда

-Що найбільше вразило вас у житті письменника?

-Які оповідання Е. По ви читали, а за якими бачили фільми?

-Яке ваше враження від цих творів?

9. Слово вчителя.

Едгар По був засновником детективної літератури. А чи є у нього послідовники? Так, звичайно. Це, насамперед, відомі автори детективів: А. КонанДойль, Агата Крісті, Жорж Сименон.

А. КонанДойль писав, що Е. По розкидав насіння, з якого проросли сучасні твори. Письменники вимушені йти вузькою стежкою, постійно розпізнаючи сліди Е. По, який пройшов перед ними.

Основне ядро в прозаїчній спадщині Е. По становить новелістика. Саме в ній він досяг вершин художнього вдосконалення.

Природно, що не менший інтерес для Едгара По представляла інтелектуальна діяльність людини. Інтерес цей пронизує всю новелістичну спадщину письменника. У найбільш концентрованому вигляді він виявлений в так званих детективних розповідях.

10. Теорія літератури.

Детектив (англ. todetect — розкривати, знаходити) — це один із різновидів пригодницької літератури, в якому описуються події, пов'язані з процесом розслідування і розкриття якогось злочину.

Детектив має свою композицію:

— зав'язка — інформація про злочин;

— розвиток дії — процес розслідування;

— розв'язка — простежуються дії детектива після того, як особа злочинця встановлена;

— реконструкція злочину.

Новела (італ. novella, від лат. novellus — новітній) — невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією. Персонажами новели є особистості, зазвичай, цілком сформовані, що потрапили в незвичайні життєві обставини. Автор у новелі концентрує увагу на змалюванні їхнього внутрішнього світу, переживань і настроїв. Сюжет новели простий, надзвичайно динамічний, має ситуаційну чи психологічну несподіванку.

Оповідання — невеликий прозовий твір, сюжет якого ґрунтується на певному (рідко кількох) епізоді з життя одного (іноді кількох) персонажа.

Оповідання дуже близьке до новели. Іноді новелу вважають різновидом оповідання.

Відрізняється оповідання від новели виразнішою композицією, наявністю описів,

роздумів, відступів. Конфлікт в оповіданні, якщо й є, то не такий гострий, як у новелі. Розповідь в оповіданні часто ведеться від особи оповідача.

Оповідач — образ, який може бути в епічних і ліро-епічних творах. Він спостерігає і оцінює події збоку, як чуже життя. Це свого роду посередник між автором і героями. Його позиція може збігатися з авторською або не збігатися. Він має можливість порівнювати різні оцінки і погляди. Оповідач виступає у формі першої особи.

Розповідач — образ, який може бути в епічному творі. Як правило, розповідач і є автором, і персонажем твору. Розповідач може бути далеким від автора або виразником авторських ідей. Він може бути спостерігачем, співучасником подій, суддею. Автор може не називати розповідача, але, читаючи твір, можна уявити стать, вік, соціальне становище розповідача.

Поняття «точка зору». Використання особи розповідача дає можливість представити таку точку зору, яка відрізняється від авторської. Оповідач є особою, яка знає про всіх, а розповідач знайомить нас із тим, що він бачить, або з тим, що з ним відбувалося.

11. Робота з таблицею

Різновиди та особливості оповідань Е. По

Детективні (логічні)	Фантастичні
У центрі — таємниця, загадка, злочин	Химерне поєднання реального та ірреального, фантастичного, жахливого
Сюжет — інтелектуальний процес розслідування, розгадування таємниці	Сюжет — опис надзвичайних подій, жахів, містичного, усього того, що не піддається законам логіки
Герой — вигадана розумна особа, яка розгадує таємницю (Огюст Дюпен, Легран)	Герої живуть у напівфантастичному світі, залежать від потойбічних сил, рухи їх свідомості не передбачувані

12. Бесіда на первісне сприйняття оповідання «Золотий жук»

- Яке враження справило на вас оповідання?

- Які почуття виникли у вас з початку твору? Як вони змінювалися протягом читання оповідання?

- Ваше ставлення до героїв твору? Хто з них вам найбільше сподобався?

- Чи дотримується Едгар По детективної формули в оповіданні «Золотий жук»? Доведіть.

13. Визначення елементів композиції

Експозиція — Легран на острові Салівен (знайомство з місцем дії, героями).

Зав'язка — розповідь про жука.

Розвиток дії — «хвороба» Леграна, роздуми Леграна, пошуки скарбу.

Кульмінація — експедиція в гори, знахідка скарбу.

Розв'язка — хід думок Леграна, розповідь Леграна про власні спостереження, міркування, пошуки.

14. Слово вчителя про роль деталі в детективних творах

— Щоб розгадати таємницю, потрібно не випускати з уваги жодної, навіть найдрібнішої деталі. У детективних творах досить часто деталь, яка на перший погляд може здатися незначною, стає вирішальною у встановленні істини.

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Узагальнювальна бесіда

- До якої тематичної групи належить новела «Золотий жук»?

- Який настрій відчувається у творі?

VI. Підбиття підсумків уроку

Інтерактивна вправа 2Мікрофон»
(Учням пропонується закінчити одне з речень)
-Для мене було новим ...
- Особливо цікавим для мене було...

VII. Домашнє завдання

Підготувати переказ розповіді Леграна про знахідку, не опускаючи жодної важливої деталі.

Охарактеризувати героїв оповідання (оповідача, Юпітера, Леграна).

Намалювати ілюстрації до оповідання (за бажанням).

Урок 38

Тема: Відчуття насолоди від процесу розкриття таємниці в новелі Е.По «Золотий жук». Характеристика головного героя

Мета:навчальна:розкрити особливості стилю Е.По, засоби створення атмосфери надзвичайного і неймовірного в оповіданні; показати майстерність художника в зображенні процесу пізнання таємниці; розширити уявлення учнів про життя, спонукати їх замислитися над людськими проблемами;

-розвивальна: розвивати навички аналізу тексту, вдумливого, виразного читання, характеристики героїв твору на основі аналізу їхніх учинків, розвивати асоціативне та логічне мислення учнів, творчу уяву;

-виховна:виховувати цілеспрямованість, уміння спостерігати за людьми, аналізувати їхні вчинки;

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: портрет письменника, виставка його творів, ілюстрації до них.

Теорія літератури: детектив, новела, оповідач і розповідач, початкове поняття про точку зору.

Едгар По скрізь вигадує загадки, і поки розплутуєш це сплетіння правдивого й неймовірного, вже забудеш, про що йшла мова, де ж зерно істини...

Ш.Бодлер

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

1.Бесіда

- Коли жив Е. По?
- Який напрям в американській літературі він представляв?
- Які твори він писав?
- Які жанри розробляв?
- Що характерно для його детективних та фантастичних оповідань?
- Чи завжди можна провести чітку межу між ними?

III. Мотивація навчальної діяльності

2.Слово вчителя

Едгар Аллан По був геніальним містифікатором. Він любив створювати атмосферу загадкового і цавколосвого імені, і навколо своїх героїв. Він вигадав так багато легенд про себе, що й досі біографи та дослідники сперечаються, де тут правда, а де вигадка.

Наприклад, він любив розповідати про свої численні подорожі, про золоті скарби, що начебто він знайшов. Однак нічого такого в житті його не було. Усі свої мандри він здійснював лише у своїй уяві. У його творах дуже багато загадкового, і серед усіх його оповідань вирізняється оповідання «Золотий жук». Стихія надзвичайного захоплює читача з самого початку і тримає його увагу в постійній напрузі. Але до чого ж тут жук та усі інші загадки? Яка їх мета? І як письменникові вдається відтворити засобами мистецтва таємничість подій, образів, явищ? Про це ми будемо говорити на нашому уроці. Ми з вами станемо шукачами скарбів. Тільки ми будемо розкопувати не землю, а текст оповідання

«Золотий жук», щоб відшукати в ньому зерно істини, золоті розсипи мистецьких знахідок, які створюють неповторність стилю Едгара Аллана По.

IV. Оголошення теми, мети, епіграфа та завдань уроку

1. Проблемне завдання (на весь урок)

-Едгар По писав: «У нас немає кровної аристократії, отже, ми створили для себе аристократію доларів... Людина з тугим гаманцем, як правило, має дуже обмежену душу». Чи можна ці слова повною мірою віднести до оповідання «Золотий жук»? Про яке справжнє багатство у ньому йдеться?

2. Учитель

Щоб розгадати таємницю, потрібно не випускати з уваги жодної, навіть найдрібнішої деталі. У детективних творах досить часто деталь, яка на перший погляд може здатися незначною, стає вирішальною у встановленні істини.

V. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Словникова робота

Пергамент — спеціально оброблена шкіра молодих тварин. До винайдення паперу — матеріал для писання.

Криптограма — напис, виконаний тайнописом, зрозумілим тільки для обізнаних із ним.

2. Гра «Чи уважний ти читач?»

Розташуйте у логічній послідовності картки зі словами, поясніть свій вибір

Пергамент		череп
тепла вода		кіт
жук		вогнь
сковорідка		криптограма

(Легран знайшов жука — Юпітер загорнув його в пергамент — оповідач і Легран піднесли пергамент до вогню — на пергаменті з'явилось спочатку зображення черепа, потім kota — Легран промив пергамент теплою водою — поклав його на сковорідку — з'явилася криптограма)

3. Бесіда

-Як з самого початку твору читач потрапляє в атмосферу незвичайного? Що незвичайного ви помітили на перших сторінках оповідання?

- Де відбуваються події? Чому саме там?

- Чому автор пише, що «острів цей дуже незвичайний»? У чому ви вбачаєте його «незвичайність»?

- Опишіть Салівенів острів своїми словами.

- Якої пори відбуваються події у творі?

- Який день випав під час відвідин оповідачем будинку Леграна?

- Що ще сталося «несподіваного» у той день?

- Чим жук, якого спіймав Легран, відрізнявся від інших? Усно опишіть жука (або прокоментуйте свій малюнок до твору).

- Що викликало подив оповідача, коли Легран розглядав власний малюнок?

- Як повівся Легран в епізоді з малюнком?

4. Узагальнення відповідей учнів учителем

— Як бачимо, в експозиції та зав'язці твору дуже багато дивного, що одразу привертає увагу читачів. Атмосфера надзвичайного створюється за рахунок опису місця подій, часу, поведінки головного героя. Таємничість посилюється ще більше в основній частині твору.

5. Виразне читання за особами діалогу Юпітера й оповідача

(від слів «А, Юпе,— сказав я.— То що у вас там нового?..» до слів «Ні, масо, я маю ось цю цидулку»)

6. Запитання до прочитаного уривку

- З'ясуйте, що схвилювало старого негра в поведінці господаря. Якого висновку дійшов служник? (Через дивну поведінку Леграна (блукання Леграна островам, його схвилюваність, записи якихось цифр, бурмотіння уві сні про золото тощо, Юпітер вирішив, що Легран захворів після того, як його вкусив золотий жук.)

7. Коментоване читання тексту записки Леграна

- Записка Леграна стривожила оповідача. Вона, як пише Е. По, була «не в стилі Леграна». Що ж у тексті записки викликало в оповідача занепокоєння? Про що подумав оповідач, прочитавши записку?

- Якими були подальші дії оповідача після отримання записки Леграна?
- Які предмети, придбані Юпітером, привернули його увагу?
- Чому, побачивши Леграна, оповідач вирішив, що в того гарячка?
- Коли розкрилася таємниця тих предметів, які купив Юпітер у місті?
- Що задумав Легран?

8. Усне малювання від імені літературного героя

Учитель. Візьміть на себе роль оповідача й розкажіть про експедицію, яку задумав Легран. Не забудьте розповісти про ті предмети, що взяли з собою герої, про те надзвичайне, що помітив оповідач. Відзначте час події, пейзаж, освітлення місцевості, а головне — як же їм удалося знайти скарб. Ще завдання можна виконати за допомогою малюнків учнів. Учні можуть по черзі брати на себе роль оповідача, при цьому дотримуючись послідовності у змалюванні подій.)

9. Бесіда за питаннями (новела «Золотий жук»).

- Назвіть головних героїв новели.
- Що відомо про Вільяма Леграна?
- З якою метою, на вашу думку, автор так детально описує портретні характеристики, поведінку, душевний стан героїв?
- З чого почалися дивацтва Леграна?
- Що у поведінці хазяїна хвилювало слугу?
- З якою метою герої здійснили експедицію у гори?
- Що знайшли шукачі?
- Простежте ланцюжок роздумів містера Леграна.
- Доведіть, що цей твір є новелою.
- До якої тематичної групи належить новела «Золотий жук»?

10. Коментар учителя.

Твір Е. По «Золотий жук» має мінімальну кількість героїв. Це містер Вільям Легран, його вірний слуга Юпітер, оповідач. Зі слів оповідача ми дізнаємося, що містер Легран походив із багатого роду, але невдачі призвели його до зубожіння. Він полишив Новий Орлеан та оселився на Селлівановому острові. Легран жив відлюдником у хижі, збирав колекцію комах і був схильний до різких змін настрою. Автор дуже детально описує поведінку, портрети героїв, їхній душевний стан з метою повніше розкрити характери персонажів. Одного разу Легран знайшов дивовижного золотого жука, схожого на людський череп. І саме відтоді й почалися його дивацтва. Слуга Юпітер був дуже схвилюваний поведінкою «масса Вілла», вважаючи, що золотий жук вкусив його в голову й хазяїн збожеволів. Та й дійсно, Легран поводився більше, ніж дивно: він бігав удень і вночі, шепочучи якісь слова, малюючи дивні знаки, лазив у гори. Те, що відбувалося потім, зовсім збило усіх з пантелику: вони відправилися у подорож. Мандрівники довго йшли, знайшли тюльпанове дерево. Юпітер заліз на нього, знайшов на одній із гілок череп і через пусту зіницю пропустив золотого жука. Легран тим часом, скопивши траву, наказав копати під деревом. І яким же було здивування шукачів, коли вони побачили скриню з коштовностями! Ось тут усе й розкрилося. Виявляється, Легран

весь цей час був зайнятий розгадуванням криптограми, написаної на пергаменті, знайденому на узбережжі.

Ось ланцюжок міркувань Леграна:

Знахідка на узбережжі Малюнок Дослідження
Розшифрування Легенда про Кітта Зустріч зі старою
Нічна подорож Піратський скарб

Тобто Легран, як людина високоосвічена, використав дедуктивний метод (*коли висновок робиться шляхом роздумів над багатьма іншими фактами*). Автор разом із читачем захоплений силою інтелекту Леграна, його вмінням спостерігати й робити висновки, аналізувати дані про навколишній світ. І разом із головним героєм крок за кроком читач йде до розкриття таємниці, маючи можливість логічно розмірковувати.

За жанром твір По — новела, що має напружений сюжет, чітку композицію, невелику кількість героїв та несподівану розв'язку. Її можна розглядати як логічну новелу з детективною інтригою (процес розслідування та розкриття таємниці, реконструкція минулого). Є у творі й елементи пригодницького жанру: пошуки скарбів та пов'язані з цим пригоди й таємниці. Автор використовує й елементи комічного. Вони пов'язані передусім з образом вірного негра Юпітера, який піклується про свого хазяїна, як про велику й безпорадну дитину.

11. Складання сенканів на тему «Золотий жук»

Зразок сенкана

Легран,

Спостережливий, кмітливий,
Шукає, розгадує, знаходить,
Знаходить скарби пірата Кітта,

Детектив

VI. Закріплення вивченого матеріалу

1. Узагальнювальна бесіда

- Що нового для себе ви відкрили на уроці?
 - Як ви вважаєте, чи знайшов Е. По свою зірку щастя?
- Чим закінчилися наші пошуки на уроці?
- Чого навчають читача новели Е. По?

2. Узагальнююче слово вчителя.

Відповідь на проблемне запитання, поставлене на початку уроку

- Яка ж ідея цього твору? Що стверджує цим оповіданням Едгар По? (*В оповіданні «Золотий жук» Е. По утверджує не силу золота, а силу людської думки, багатства уяви та розуму особистості, завдяки яким Легран і знайшов скарби.*)

Важко сказати, чи був щасливим Е. По. Адже у кожної людини своє розуміння щастя. Відомо одне, письменникові важко жилося в світі, сповненому несправедливості. Бо інакше навіщо було йому вигадувати інший, далекий від буденності, романтичний світ? Його рай залишився, на жаль, тільки мрією. Напевно, саме від споглядання дійсності в його душу прокрався жах, відчай, який часто відображався на сторінках творів. Але згадаймо, що відчай іноді породжує рішучі сміливі вчинки. Тому не залякати читача прагнув письменник, а застерегти, навчити берегти рай власної душі, бути цілеспрямованим, мати сильну волю й аналітичний розум, здатність до сміливих вчинків, щоб дійти до своєї Зірки Щастя.

Оповідання Едгара По «Золотий жук» — це гімн всемогутньому людському розуму.

VII. Домашнє завдання

а) Підготувати аргументовану відповідь на запитання: «Завдяки яким особистісним якостям Легран досягає мети?»

б) «Які знання і вміння стають у нагоді Леграну?»

УРОК 39

ТЕМА: Новела як літературний жанр, її характерні ознаки, різновиди. О. Генрі – майстер новели. Моральні цінності в новелі «Дари волхвів». Біблійні мотиви у творі, художні деталі.

МЕТА: дати визначення жанру новели, виявити її характерні ознаки у прочитаних творах; розрізняти за змістом різновиди новел (психологічну, філософську, фантастичну та ін.); виокремити основні риси новели як жанру літератури; розглянути новелу «Дари волхвів», біблійні мотиви

Хід уроку

I. Оголошення теми, мети і завдань уроку

II. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

Слово вчителя Американський письменник О. Генрі (Вільям Сідні Портер) увійшов у літературу як майстер короткого оповідання та гостросюжетної новели з динамічною дією і несподіваною розв'язкою.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ !

Новела (італ. novella, від латин. novellas — новітній) — невеликий за обсягом прозовий твір про незвичайну життєву подію з динамічним, напруженим сюжетом та несподіваним фіналом.

Новелам властиві лаконізм, яскравість і влучність художніх засобів, зведення до мінімуму кількості персонажів. Автори концентрують увагу на змалюванні незвичайних життєвих обставин, в які потрапили головні герої, на висвітленні їхніх настроїв і переживань.

Інтерв'ю з письменником- новелістом:

(Дослідники життя і творчості письменника зустрілися з О.Генрі)

Журналіст: ми, сьогоднішні читачі, як і попередні покоління захоплюємося Вашою творчістю, тому хотілося би якомога більше знати про Ваше життя та процес творчості.

Розкажіть, будь ласка, про ваше дитинство

О. Генрі:

Народився я в Грінзборо в родині лікаря. в 1862 Схильність до літератури успадкував від матері, яка захоплювалась мистецтвом і писала вірші, та від діда, редактора місцевої газети.

Після смерті матері моїм вихованням займалася тітка Евеліна Портер, у приватній школі якої провчився до 1876 року. Одним з її улюблених завдань було — скласти продовження оповідання, початого нею.

Журналіст: За спогадами однокласників, ви краще за всіх вигадували незвичайні кінцівки. Однак навчання в школі вам довелося покинути чому?

О.Генрі: я змушений був (матеріальні труднощі) піти працювати до свого дядька в аптекарському магазині; там здобув диплом фармацевта.

Журналіст: і знову ж ви залишаєте цю роботу...

У 1882 році у з'явилися грізні ознаки туберкульозу, і друзі, сім'я Холлів, відвозять мене на ранчо у Техасі, де я намагався навчитися всього, що вміли мешканці Заходу, і навіть пройшов почесний обряд «посвячення в ковбої». Самостійно опанував іспанську, німецьку і французьку мови, вдосконалював англійську, зокрема захопився вивченням лексики і читанням тлумачного словника Вебстера. У 1884 році родина Холлів продає ранчо, і я переїжджаю до Остіна, працюю то креслярем, то клерком, то касиром банку, а весь вільний час присвячую читанню книжок.

Журналіст: у 1887 році , як ви зазначували, змінилося ваше життя

- Так , я познайомився й одружився з Етол Естес, яка підтримувала мене в перших літературних спробах. Потім отримав перший гонорар за публікації в місцевій газеті. І того ж року народилася моя донька, яку назвали Маргарет Ворз.

У 1894 році став редактором і видавцем газети «Рол-лінг Стоун». Більшість коротких оповідань, опублікованих у ній, являли собою пародії на відомі літературні штампи. Чимало з них своїми темами, героями і стилем стали попередниками майбутніх популярних новел . Через брак коштів газета проіснувала лише один рік.

Журналіст: що ж сталося, що ви змушені були переховуватися, залишити родину, яку дуже любили?

- Наприкінці 1894 року ревізія виявила у банку, де я працював касиром, нестачу, і мене звинуватили в розтраті, за що мав постати перед судом. Спочатку переховувався в Новому Орлеані, потім виїхав до Гондурасу. (я ні в чому не був винен, але довести цього не міг)

Журналіст: ви перестали писати?

- Ні, ну що ви... Враження від перебування у цій тропічній країні використав для написання оповідань з пригодницькою фабулою, з яскравими замальовками природи, культури та побуту мешканців Латинської Америки. Згодом, за порадою видавця з Нью-Йорка, двадцять із цих оповідань я переробив і об'єднав у книзі «Королі і капуста».

Журналіст: і знову вас переслідують випробування...

- Так .Дізнавшись про тяжку хворобу дружини, я повернувся до Остіна. Відразу ж після смерті Етол мене заарештували і в березні 1898 року засудили до п'яти років ув'язнення.

Журналіст: чому ви О.Генрі , а не Сідні Портер?

Працюючи у в'язниці аптекарем, користувався довідником Естена Оссіана Генрі; узяв собі його прізвище та першу літеру його імені. Так з'явився псевдонім О. Генрі. Ним уперше підписався під оповіданням «Різдвяний подарунок Свистуна Діка», гонорар за який був використаний для придбання подарунка доньці. Вийшовши на волю, деякий час жив у Піттсбурзі, а в 1902 році переїхав у Нью-Йорк.

Журналіст: дякую Вам за те , що погодились зустрітися зі мною і Вашими шанувальниками

Слово дослідникам творчості письменника.

- О. Генрі видав десять збірок новел. Вершина його творчості — новели про Нью-Йорк, об'єднані у збірці «Чотири мільйони»; у них зображено життя мешканців чотирьохмільйонного міста. Популярні також й інші збірки новел О. Генрі: «Серце Заходу», «Палаючий світильник», «Дороги долі», «Ділові люди». Герої цих творів — люди найрізноманітніших професій і соціальних верств.

Симпатії автора — завжди на боці «маленької людини», часто невдахи. Життєві випробування герої новел О. Генрі переносять мужньо і зберігають у своїй душі кращі людські якості — здатність любити своїх близьких, співчувати чужій біді. Письменник відкрив своєрідний психологічний закон «ланцюгової реакції добра»: добрі вчинки одного героя породжують добрі дії інших людей. О. Генрі стверджував, що в людині відкриваються найкращі якості тоді, коли вона робить щось добре заради іншого. Він не переставав повторювати: «У кожного із вас є величезні скарби, які ви мало цінуєте».

Саме цю тему і розкриває письменник у новелі « Дари волхвів». За євангельською легендою, коли народився Ісус, на сході спалахнула зірка. Три мудреця-волхва, побачивши її, зрозуміли, що народився спаситель світу і вирушили поклонитися йому. Вони принесли дари – дорогоцінні пахощі. За переказами , звідси пішов звичай в Різдво обдаровувати близьких людей.

Учень: Як обіграє письменник цей переказ?

- Переддень Різдва – маленька квартира, де панують « не те, що волаючі злидні,але красномовно мовчить бідність» , мешкають двоє люблячих людей.Юна дружина , якій

здається, що жоден подарунок не може бути гідним її чоловіка, все ж хоче обдарувати його. Вона рахує ті мізерні заощадження і розуміє, що їх ні на що не вистачить.

У Делли і Джима є два скарби – її прекрасне волосся і золотий годинник, який дістався Джиму від батька (правда, годинник висить на обдертому ланцюжку)

- І що ж вона робить?
- Делла знаходить вихід: вона продає волосся і купує ланцюжок.
- Я , сподіваюсь, що чоловік зрадів.
- Я теж так думав, коли читав новелу, але коли Делла вручає подарунок, виявляється, що годинника немає.
- Як? А де ж він подівся?
- Джим, який теж безмежно любив дружину і знав, що вона мріє про гребінь для її розкішного волосся, продав годинник і купив їй на Різдво гребінь.
- Тож виходить, що фінал дуже сумний.
- А давайте ми з вами поміркуємо, чи такий вже й сумний фінал.

Учні:

- Я думаю, що фінал сумний: подарунки дуже хороші, але вже нікому не потрібні.
- А я думаю, що фінал щасливий , адже чоловік і жінка зробили один одному безцінні подарунки: любов, відданість, готовність пожертвувати один для одного найбільшими скарбами.

Вчитель: дійсно, О.Генрі робить мудрий висновок: волхви принесли дари дари, але серед них не було головного, письменник не називає його, але нам зрозуміло, що цей дар - любов і вірність. Їх не купити, якщо навіть в кишені у вас мільйон.

Домашнє завдання: усна відповідь-роздум: Як ви розумієте слова О.Генрі « Не в тму річ, яку дорогу ми вибираємо, те, що всередині нас, змушує нас вибрати дорогу»?

УРОК 40

Тема : О. Генрі «Останній листок». Взаєморозуміння та прагнення зробити добро іншому як засіб подолання життєвих негараздів. Новела «Останній листок» - гімн людині, котра здатна на самопожертву заради ближнього. Специфіка розкриття образу Бермана (непримітна зовнішність, невдаха, найкращий «шедевр» митця). Образи дівчат, їх динаміка (Сью, Джонсі). Особливості художньої мови новели, розповідач.

МЕТА: розкрити своєрідність сюжету та оповіді новели «Останній листок», виховувати почуття взаємодопомоги. Прагнення зробити добро іншому.

Треба прагнути бути людиною,
незважаючи на всю жорстокість
навколишнього світу,
і це можливо.
О. Генрі

Хід урок

Слово вчителя:

У більшості творів художньої літератури увага авторів зосереджена на зображенні різноманітних людських взаємин. Читачів завжди приваблюють благородні вчинки, герої, які за будь-яких обставин залишаються людьми мужніми, чесними, чуйними, здатними прийти на допомогу тим, хто потрапив у біду, підтримати їх у складних життєвих ситуаціях, відгукнутися на прохання близьких і навіть незнайомих людей. Письменники майстерно розкривають особливості людських характерів, мотиви вчинків різних персонажів, причини непорозумінь, шляхи їх подолання. Проблема людських взаємин розглядається в багатьох літературних творах різних жанрів — романах, повістях, оповіданнях, новелах. Саме такій проблемі присвячена новела О. Генрі «Останній листок» Із жанром оповідання ви вже знайомились у попередніх класах, розглядаючи його

змістову та художню специфіку на прикладах творів Антона Чехова, Джека Лондона та інших майстрів цього жанру. Американський письменник О. Генрі виявив особливий хист у написанні різноманітних новел — як гостросюжетних на соціальну тематику, так і гумористичного характеру.

Автор концентрує увагу на змалюванні незвичайних життєвих обставин, в які потрапили головні герої, на висвітленні їхніх настроїв і переживань. Характерні ознаки цього жанру малої прози ви визначатимете, аналізуючи й обговорюючи новелу О. Генрі «Останній листок».

Робота з текстом:

Коли лікар пішов, Сью вибігла в майстерню й плакала в японську паперову серветку, аж доки та геть не розмокла. Потім узяла креслярську дошку і, насвистуючи веселий мотивчик, незалежно ввійшла до кімнати.

- Чому Сью почала насвистувати «веселий мотивчик»?
- Я хочу побачити, як упаде останній листок. Я стомилася чекати. Стомилася думати. Мені хочеться розслабитись, ні за що не триматися й полетіти — дедалі нижче й нижче — як один з отих нещасних, виснажених листків.
- Чому, на вашу думку, дівчина порівнює себе з листком?
- Який епітети використовує автор? (**нешасний, виснажений**)
- Чому? Як ви це розумієте?
- Дівчинка має на увазі, дійсно, листок чи щось інше?
- Прочитайте уважно уривок:
 - То це був буркітливий дідок, який нещадно знущався з усякої делікатності, в кому б вона не виявлялась, і дивився на себе як на сторожового пса, спеціально поставленого захищати двох молодих художниць у студії нагорі.
 - Що, — кричав він з жахливим німецьким акцентом, — хіба ще є такі дурні, щоб умирати через листя, яке осипається з клятого плюща? Вперше чую. Ні, не хочу позувати для вашого йолопа відлюдька! Як це ви дозволяєте їй забивати голову такими дурницями? Ах, маленька бідолашна міс Джонсі!
 - Хто каже, що я не хочу позувати? Ану вперед. Я йду з вами. Півгодини я намагаюся повнити, що готовий позувати. Боже мій! Тут зовсім непідходяще місце хворіти такій гарній дівчині, як міс Джонсі. Колись я намалюю шедевр, і ми всі виберемося звідси. їй-бо, виберемося!
 - Про які якості та риси Бермана говорить ця характеристика?
 - Що допало двчинці вижити?
Який висновок вона зробила?
 - Я була поганим дівчиськом, — сказала Джонсі. — Щось примусило цей останній листок залишитись там, де він є, щоб показати, яка я була противна. Це гріх — хотіти вмерти.
 - Як ви розумієте слова Сью: це і є шедевр Бермана, він намалював його тієї ночі, коли впав останній листок.?

АНАЛІЗУЄМО Й ОБГОВОРЮЄМО ПРОЧИТАНЕ

1. Доведіть, що твір О. Генрі «Останній листок» є новелою.
2. Визначте основну проблему новели О. Генрі «Останній листок».
3. Назвіть персонажів новели О. Генрі і розкажіть, що ви про них дізналися.
4. Що все своє життя збирався створити художник Берман? Чи вдалося йому здійснити свій задум?
5. Знайдіть у тексті новели художні деталі та поясніть їх значення.
6. Якими прийомами та засобами автор досягає напруження сюжету новели?
7. Як ви розумієте назву новели О. Генрі?
8. Чи можна говорити про гуманізм художнього твору, якщо герой гине?
9. Яке враження справила на вас новела О. Генрі «Останній листок»?

Тести

1. Студія Сью і Джонсі містилася
А на горищі двоповерхового будинку
Б на горищі триповерхового будинку
В на горищі шестиповерхового будинку
2. Дівчата познайомилися і вирішили жити разом, тому що
А любили музику
Б займалися танцями
В мали однакові погляди на мистецтво
3. Джонсі захворіла на:
А грип
Б пневмонію
В малярію
4. Джонсі мріяла намалювати:
А Неаполітанську затоку
Б Середземне море
В ілюстрацію до журналу
5. Джонсі лічила:
А дерева
Б дні
В листочки
6. Старий Берман був:
А лікарем
Б художником
В артистом
7. Дівчина рахувала листочки на:
А стіні
Б плющі
В калині
8. Старий Берман :
А намалював листок
Б причепив на стіну
В приніс листочки дівчинці
9. Дівчина не померла , тому що
А принесли дорогі ліки
Б повірила в те, що листок справжній
В хвороба пройшла сама
10. Старий художник:
А помер від пияцтва
Б виїхав в інше місто
В помер від того, що застудився, малюючи листок

Домашнє завдання:

Перечитайте в коментарі тлумачення слова «шедевр». Якої ви думки про шедевр Бермана і його вчинок?

Ночка І.М.,
вчитель зарубіжної літератури
Дунаєвської ЗОШ І-ІІІ ст. №4

Урок 41

Тема: В чарівній крамниці англійського фантаста. Герберт Уеллс. Новела «Чарівна крамниця»

Мета: ознайомити учнів із життям та особливостями творчості Герберта Уеллса; особливостями сюжету новели «Чарівна крамниця»; виразно читати (зокрема в «ролях»),

коментоване читання) і емоційно сприймати уривки твору; навчити розуміти авторську фантазію в контексті жанру; дати оцінку моральним якостям, вчинкам персонажів; розвивати творчу уяву, навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтовувати її;

виховувати повагу до літературної творчості, формувати всебічно розвинену особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: підручники, портрет Герберта Уеллса, дидактичний матеріал.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

*Оце була крамниця, тату!
Г. Уеллс*

Х і д і структура уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, епіграфа уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

Актуалізація суб'єктивного досвіду учнів. «Літературна розминка»: як ви Гадаєте, чому фантастична література користується такою популярністю серед читачів? Можливо, відповісти вам на це запитання допоможе визначення фантастики як літературного жанру. (Таблиця «Фантастика»).

Вигадане, неймовірне, химерне ФАНТАСТИКА (гр. Phantastike – мистецтво уявляти) 1. Різновид художньої літератури (жанр фантастики). 2. Спосіб художнього творення, в основі якого лежить нереальне, уявне, чарівне, надприродне. <i>Фантастичне</i> – це плід уяви й вигадки автора, спосіб вираження його думок і прагнень.				
У фольклорі чарівні казки (чарівні предмети, чарівні події, чарівні герої).	У міфології бог ілюзій Фантаз (брат бога сну Морфея), підземне царство (Тартар, Аїд), дивні чудовиська (Цербер, Тифон, медуза Горгона, Сцила і Харибда, лернейська гідра тощо).	У літературі художні твори, в яких неймовірне зображається як дійсне, а дійсне – як неймовірне.		
		<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="text-align: center;"> Фентезі використання казкової фантастики: разом із реальними героями діють чарівники, відьми, події незвичайні, предмети чарівні </td> <td style="text-align: center;"> Наукова фантастика художній прогноз майбутнього; опис вигаданих наукових відкриттів; суперечності розвитку науки та існування людства; широке використання наукових термінів, неологізмів. </td> </tr> </table>	Фентезі використання казкової фантастики: разом із реальними героями діють чарівники, відьми, події незвичайні, предмети чарівні	Наукова фантастика художній прогноз майбутнього; опис вигаданих наукових відкриттів; суперечності розвитку науки та існування людства; широке використання наукових термінів, неологізмів.
Фентезі використання казкової фантастики: разом із реальними героями діють чарівники, відьми, події незвичайні, предмети чарівні	Наукова фантастика художній прогноз майбутнього; опис вигаданих наукових відкриттів; суперечності розвитку науки та існування людства; широке використання наукових термінів, неологізмів.			

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Вступне слово вчителя.

Незвичайне поруч. Варто подивитись уважніше довкола, прислухатись... Закрийте очі. Уявіть, що ви повільно підходите на край скелі, відриваєтесь і, наче птахи, летите над землею. Ви пролітаєте над зеленим гаєм. І над безмежним морем пшениці... Відкрийте очі. В польоті відчуваємо і хвилювання, і неповторне блаженство, і гармонію зі світом. Саме ці почуття опановують нами, коли ми занурюємось у світ фантастики. Відкривши книги англійського письменника Герберта Уеллса, ви здійсните міжпланетні польоти, подорожуватимете Місяцем, прямуватимете за героями земними просторами і відчуватимете себе частинкою Всесвіту. А сьогодні на уроці ми відкриємо двері казкової крамниці, щоб поговорити про Герберта Уеллса і про чарівну пригоду на вулиці Ріджен-стріт.

2. Літературне досьє Герберта Уеллса (колективна робота):

- * країна, яку представляє – Англія;
- * літературні титули – класик наукової фантастики, письменник-гуманіст (під час Першої світової війни проголосив гасло: «Війна проти війни»);
- * література, яку представляє – науково-фантастична (футуристична, антиутопія), фентезі, соціально-побутова проза;
- * «літературний батько» – Жуль Верн;
- * літературні жанри – оповідання, новела, роман;
- * найвідоміші твори – «Машина часу», «Острів доктора Моро», «Війна світів», «Людина невидимка»;
- * основна проблема творчості – людина та її цінності в технократичному суспільстві.

3. Словникова робота.

Прейскурант – перелік цін на товари і послуги.

Гатунок – якість.

Галерея – довге приміщення з суцільним рядом великих вікон на одній з подовжніх стін.

Пап'є-маше – матеріал для муляжів, котрий отримують із суміші волокнистих матеріалів з клеєм, крохмалем, гіпсом.

Салон – приміщення для виставок, а також магазин художніх виробів.

Патент – документ на право займатися торгівлею або промислом.

Інкубатор – апарат для виведення з яєць молодняка сільськогосподарської птиці.

Міраж – дещо уявне.

Пілястр – вертикальний виступ на поверхні стіни у вигляді частини вбудованого в неї чотиригранного стовпа.

Кеб – однокінний екіпаж в Англії.

4. Виразне читання уривку з тексту.

"Крамниця була невеличка, тісна і досить темна. Коли ми причинили за собою двері, дзвоник на них жалібно тельнював. Хвилину чи дві в крамниці, крім нас, нікого не було, і ми мали час роззирнутися. Ось тигр із пап'є-маше на скляній вітрині, що стоїть на невисокому прилавку, — поважний добродушний тигр, який розмірено киває головою, ось найрізноманітніші кришталеві кульки, порцелянова рука з колодою чарівних карт, цілий набір різних завбільшки чарівних акваріумів; ось нескромний чарівний капелюх безсоромно виставив напоказ свої пружини. На підлозі стояло кілька чарівних дзеркал».

5. Евристична бесіда за прочитаним.

Вчитель.

Чим вас здивував продавець?

Учні.

- Він був «дивний, блідий, темноволосий чоловік», мав вуха різного розміру, підборіддя, як носок черевики».

- «Дістав у себе з голови скляну кульку».

- У продавця в роті появляється то клубок, то кулька, а преїскурант він дістав із-за щоки.

- Він, наче фокусник, потримав над вогнем палець, і той перетворився на паличку червоного сургучу.
- Перетворився на кролика, тобто продавець робив усе, щоб підтвердити, що це «справжня чарівна крамниця».

Вчитель.

Це дійсно незвичайна крамниця, але чарівників тут кілька. Назвіть їх.

Учень.

Продавець, доглядачі. Саме вони були господарями дивного товару і подарували Джіпу чотири пакунки.

Вчитель.

А хто допоміг батькові Джіпа побачити чарівні речі?

Учень.

Джіп.

Вчитель.

Так. Хіба це не диво? До того дня оповідач (оповідь від 1-ої особи) «ту чарівну крамницю бачив здалеку кілька разів, а раз чи двічі навіть проходив повз її вітрину, де лежало багато привабливих дрібничок: чарівні кульки, чарівні кури, чудодійні ковпаки, ляльки, кошики з причандаллям для фокусників, колоди звичайнісіньких на вигляд карт». Але батькові Джіпа навіть на думку не спадало зайти туди. Чому так?

Учень.

Дорослі надто заклопотані буденними справами, їм чарівні речі здаються звичайними іграшками, розвагою.

Учениця.

На одне й те ж саме батьки і діти дивляться зовсім по-різному. Оповідач міг ніколи не побачити чарівних речей, коли б не син. Взагалі, маленькі діти повертають дорослих у дитинство.

Вчитель.

Прокладає стежку в дитинство — ось яке диво творить Джіп для свого батька, і в того зникає страх і недовіра, адже синові «ця крамниця подобається». Тож, щоб диво відбулося, треба бути добрим і піклуватися про інших. Як це, виявляється, просто!

6. Дидактична гра «Криптограма».

В оповіданні «Чарівна крамниця» перлинами розсипані прості і мудрі істини. Одна з них — у цій криптограмі:

14 11 17 13 12 — 14 11 26 15 27 15 7 12 10
 2 6 12 7 12 23 1 3 1 23 15 14 3 17 10 3 17 11 19 26
 7 12 5 8 13 17 6 12

- 5 12 7 17 3 9 6 — вид капелюха, з якого діставалися чарівні речі;
- 15 7 15 14 15 — матеріал, з якого були зроблені чарівні солдати;
- 13 1 10 8 — «ось тигр із пап'є-.... на скляній вітрині»;
- 2 6 8 16 11 18 20 6 1 3 19 — цей предмет продавець вийняв із-за щоки;
- 2 15 25 23 9 — іграшка, яку розглядав Джіп у крамниці;
- 2 1 7 8 5 26 — «Джіп, не кажучи ні слова, взяв мене за.....»;
- 27 1 7 8 6 8 28 — тут була розміщена виставка чарівних речей.

Відповіді: циліндр, олово, -маше, преїскурант, поїзд, палець, галерея.

Зашифровано слова: «Всі ми — всього лиш прилизана зовнішність, лицеміри».

7. Самостійна робота.

Заповнення таблиці «Композиція новели «Чарівна крамниця».

Експозиція	Крамниця — міраж
Зав'язка	Джіп підвів батька до вітрини

Розвиток дії	Огляд чарівних речей. Фокуси продавця. Марні спроби розбещеного хлопчика. Товари для Джипа. Огляд виставки.
Кульмінація	Зникнення хлопчика
Розв'язка	Диво для Джипа продовжується вдома, батькові ж воно недоступне

V. Підсумки

Тестування "Уважний читач" (з наступним самоконтролем)

1. Чарівна крамниця знаходилась:
 - а) на Ріджен-стріт,**
 - б) на Оксфорд-стріт,
 - в) у Голборні,
2. Якби Джип мав «Чарівну пляшку», він показав би її:
 - а) мамі,
 - б) Джіссі.**
- 3 Продавець дістав у себе з голови:
 - а) чудодійний ковпак,
 - б) скляну кульку,**
 - в) колоду карт.
4. Напис на вивісці:
 - а) крамниця,
 - б) чарівна крамниця,
 - в) справжня чарівна крамниця.**
5. Ім'я розбещеного хлопчика:
 - а) Джип,
 - б) Едвард,**
 - в) Герберт.
6. Під капелюхом оповідача заворушився:
 - а) скуйовджений голуб,**
 - б) невелике кошеня,
 - в) білий кролик.
7. Продавець відірвав від рукава:
 - а) кусючу гадину,
 - б) червоне чортеня,**
 - в) чарівну курку.
8. До дня народження Джипа лишалось:
 - а) 2 дні,
 - б) 100 днів,**
 - в) 7 днів.
9. Джип запропонував батькові погратися:
 - а) у квача,
 - б) у піжмурки,**
 - в) з олов'яними солдатиками.
10. Продавець накрив хлопчика великим:
 - а) барабаном,**
 - б) згортком,
 - в) капелюхом.
11. Джип отримав:
 - а) два пакунки,
 - б) п'ять пакунків,
 - в) чотири пакунки.**
12. Незвичайна пригода трапилась:

- а) 5 років тому,
б) півроку тому,
 в) місяць тому.

VI. Домашнє завдання.

Підготувати вибіркові перекази «Сприйняття подій батьком», «Сприйняття подій сином».

Урок 42

Тема: Зіткнення з таємним – дар дитинства. Точка зору дорослого і дитини в новелі Г.Уеллса «Чарівна крамниця»

Мета: простежити за своєрідністю сприйняття подій героями твору; вияснити перевагу «славних хлопчиків»; виразно читати (зокрема в «ролях», коментоване читання) і емоційно сприймати уривки твору; навчити розуміти авторську фантазію в контексті жанру; дати оцінку моральним якостям, вчинкам персонажів;

розвивати творчу уяву, навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтовувати її;

виховувати повагу до літературної творчості, формувати бажання й уміння бачити дивовижне в житті, оптимістичне сприйняття світу, прагнення дарувати дива оточенню.

Обладнання: підручники, портрет Герберта Уеллса, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

*Ці дорослі – такі дивні люди.
 А. де Сент-Екзюпері*

Хід і структура уроку

- I. Організаційний момент.**
II. Оголошення теми, мети, епіграфа уроку.
III. Актуалізація опорних знань.
Робота з таблицею.

Що привернуло увагу Джипа у вітрині	Що купували у чарівній крамниці	Що принесли додому
«Яйце є – яйця нема», «Лялька, яка плаче, як жива», «Купи й дивуй друзів», «Монета є – монети нема», «Чарівна пляшка»	Чотири скляні кульки, «Купи й дивуй друзів», «Яйце є – яйця нема», «Лялька, яка плаче, як жива», коробку з олов'яними солдатиками	У трьох коробках звичайні чудові олов'яні солдатика, в четвертій – «кошеня, маленьке, біле, жваве кошеня, дуже веселе, з чудовим апетитом»

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Вступне слово вчителя.

«Коли я оглядаюсь на дні дитинства, мені частіше всього пригадується якась таємниця, яка заповнювала тоді собою і життя, і весь світ. Ця таємниця ховалась повсюди, і кожного дня найголовнішим питанням було: коли ми на неї нарешті натрапимо», — ділився спогадами індійський поет Рабіндранат Тагор.

І справді, відкриття чекають на кожному кроці. Щаслива та людина, якій вдалося зберегти в собі захоплення світом, очікування дива, дар знаходити радість, здавалось би в буденних речах. Герої оповідання Герберта Уеллса «натрапили» на

таємницю — «Справжню чарівну крамницю», та як по-різному сприйняли вони подарунок долі!

2. Робота в групах. Дослідження-характеристика літературного героя.

Завдання: простежити ланцюжок: Джип –звичайний хлопчик – «славний хлопчик» – головний герой

I група

Джип — звичайний хлопчик, тому що:

1. Побачивши незвичайну вітрину, взяв батька за палець і потяг до неї.
2. У нього очі розбіглися, побачивши таку кількість чарівних речей.
3. У звичайній крамниці він відразу поспішав до прилавку.
4. Джип був дуже схвильований; дивлячись на чари, щиро захоплювався.
5. Радіє олов'яним солдатикам, грається ними.

II група

Джип — «славний хлопчик», адже:

1. Успадкував материну_вихованість.
2. Не забував про інших.
3. Довірливо і чемно звертався до продавця.
4. Був стриманим і не набридав благанням.

III група

Саме Джип є головним героєм, адже завдяки йому:

1. Крамниця перестала бути міражем.
2. Батько побачив чари, в які давно перестав вірити.

Герої гуртуються довкола Джипа, а саме:

1. Батько хоче зробити синові подарунок, та остерігається негативного впливу.
2. Продавець демонструє саме для Джипа фокуси, проводить огляд виставки, дарує чотири пакунки.

3. Дослідницька робота.

Складання порівняльної таблиці сприйняття дорослого та хлопчика під час огляду виставки

Зміна почуттів батька	Зміна стану сина
<ol style="list-style-type: none"> 1. Байдужість. 2. Здивування. 3. Задоволення. 4. Тривога. 5. Підозра й побоювання. 6. Обурення. 7. Нерозуміння. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Цікавість. 2. Подив. 3. Захоплення. 4. Схвильованість. 5. Радість.

Цитатна реконструкція таблиці

Зміна почуттів батька	Зміна стану сина
<ol style="list-style-type: none"> 1. «Але мені й на думку не спало завернути туди ...». 2. « ... у крамниці я цього не чекав». 3. « - Непогано! – кинув я, сміючись». 	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Джип уважно роздивився свою кульку, потім дві ті,що лежали на прилавку, і зрештою запитливо підвів очі на продавці ...»

<p>4. «Невдовзі я з невиразною тривогою і почуттям, дуже схожим на ревності, зауважив, що Джип ухопився за його палець ...».</p> <p>5. «Ця крамниця вже починала викликати в мене підозру і побоювання».</p> <p>6. «Я обурено викинув її (кульку) на бруківку».</p> <p>7. «Але нічого чарівного в них(солдатиках) я так і не помітив ...»</p>	<p>2. «...Це була чарівна крамниця, і тому Джип не поспішив одразу до прилавка, як бувало ...».</p> <p>3. «Хлопчик говорив дуже мало, але очі його були промовисті. Багатозначними були і його руки, що тримали біля грудей покупки. Джип стояв невимовно схвильований».</p> <p>4. «- Тату, а мені ця крамниця подобається!»</p> <p>5. «Він не був наляканий, не був розгублений; його просто страшенно тішило те, як минув день ...»</p>
---	---

4. Висновки.

У творі показано зміну почуттів батька – людини прагматичної (його цікавить лише ціна), далекої від світу мрії і фантазії, в якому живе його син. Він багато в чому нагадує містера і місіс Бенкс з повісті П.Л. Треверс «Мері Поппінс». Водночас автор зображає стан хлопчика, відкритого для див. Не випадково навіть у звичайнісіньких солдатиках він бачить чарівних.

V. Підсумки.

1. Дискусія над проблемними запитаннями.

- * Що, на вашу думку, символізував чортик, який приліпився до рукава роздратованого батька?
- * Як можна пояснити вислів: «Кожен бачить навколо себе те, що сам хоче бачити»?
- * Чому, на вашу думку, одні люди вміють бачити диво навіть у звичайних речах, а інші не помічають дивовижного й у незвичайному?
- * Що символізує чарівна крамниця?
- * Як ви гадаєте, чи стане Джип схожим на свого батька, коли виросте?

2. Поетична хвилинка (виразне читання завчасно підготовленим учнем вірша В. Шефнера «Не привикайте к чудесам»).

Не привикайте к чудесам –
Дивитесь им, дивитесь!
Не привикайте к небесам,
Глазами к ним тянитесь.

Приглядывайтесь к облакам,
Прислушивайтесь к птицам,
Прикладывайтесь к родникам, -
Ничто не повторится.

За мигом миг, за шагом шаг
Впадайте в изумленьє.
Всё будет так – и всё не так
Через одно мгновеньє

VI. Домашнє завдання.

Усний твір-роздум: «Моє розуміння фіналу твору»

Урок 43

Тема уроку: Рюноске Акутогава «Павутинка». Майстер японської новели. Втілення ідеї про моральну справедливість у новелі. Філософський зміст твору. Підтекст.

Мета: ознайомити учнів із життям і творчістю Р.Акутогани, розширити знання про притчу як літературний жанр; розвивати навички виразного читання прозових творів та їх коментування, визначення прихованого повчального змісту, виділення фантастичних елементів; розкрити філософський зміст притчі; розвивати мовлення, вміння доводити свою точку зору; виховувати толерантне відношення до людей, гуманістичне світобачення, доброту, готовність допомогти ближньому.

Обладнання: текст твору, підручник, комп'ютер, діапроектор, презентація до новели, таблиця питань, «дерево передбачень», картка аргументів.

Тип уроку: вивчення нового навчального матеріалу

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності. Введення в нову тему.

1. Вчитель:

- Сьогодні ми з вами познайомимося з притчею Акутагани Рюноске «Павутинка». Автор – японський письменник. Спочатку я розповім вам про цього письменника, бо ви це ім'я, мабуть, чуєте вперше

Акутагава Рюноске – видатний японський письменник

Народився: 1 березня 1892 р., Токіо,

Помер: 24 липня 1927 р., Токіо

Відомості з біографії.

Батько був торговець молоком, мав у власності пасовище на окраїні Токіо.

Мати належала до сім'ї Акутагава, в якій пізніше виховувався знаменитий письменник: звідси і прізвище..

Рюноске народився, коли батькові було 42, а матері — 33 роки. Дотримуючись старовинного звичаю, батьки зробили вигляд, ніби хлопчика їм підкинули, та віддали

його на виховання в сім'ю старшої сестри матері, котра хоч і була одружена, але дітей не мала.

Все це було зроблено з забобонних суджень, тому що в Японії вважається не дуже доброю прикметою, коли батькам новонародженої дитини більше тридцяти років.

У 1910 р. Акутагава закінчив токійську муніципальну середню школу в числі кращих і, вирішивши вичити англійську літературу, вступив у Перший коледж на літературне відділення.

У 1913 р. Акутагава закінчує коледж і вступає на англійське відділення Токійського університету.

Після закінчення університету в грудні 1916 р. Акутагава отримує посаду викладача англійської мови у Військово-морській школі. Про своє життя в ці роки пізніше він напише в циклі новел про вчителя Ясукіті — чесного, але легковажного чоловіка, котрий попадав в різні забавні історії.

Про свою викладацьку діяльність говорить: «Як тільки я бачив обличчя учнів, як відразу ж мене охоплює нудьга, і тут вже нічого не поробиш. Але я миттєво оживаю, коли переді мною папір, книги, перо...».

Але це одночасно були і самі плідні роки в його житті — за дев'ять місяців він створив близько двадцяти новел.

III. Вивчення нового матеріалу.

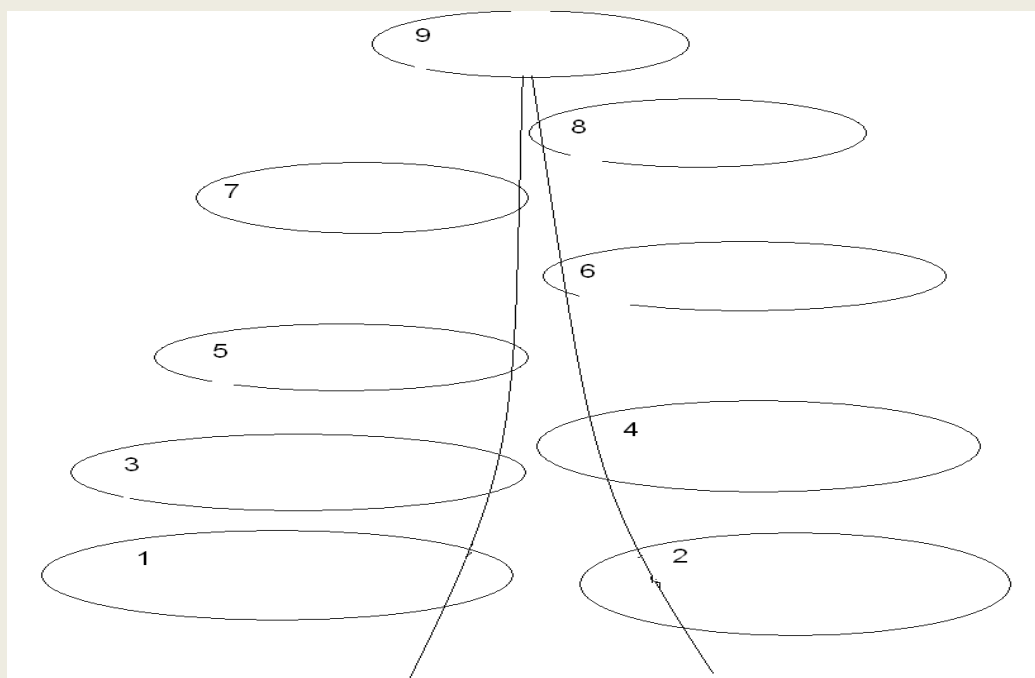
2. Переходимо безпосередньо до самої притчі, поспробуємо розкрити її суть. Що таке притча? Ви знайомились на уроках української літератури з притчею Е.Андієвської «Казка про яян», на уроках світової літератури з казкою-притчею А.Екзюпері «Маленький принц», на уроках з позакласного читання - з біблійними притчами. В кожній притчі є мораль (повчання), тільки вона прихована. Ми сьогодні з вами теж спробуємо цю мораль знайти і зробити для себе відповідні висновки.. Про що вам говорить назва притчі?

3. Введення в діалог.

-В ході читання цієї притчі (а будемо читати ми її з перервами) вам потрібно буде заповнювати таблицю питань, тому що після читання твору ми будемо працювати над цими питаннями. Читаємо текст і заповнюємо дерево передбачень.

Про що піде розмова в цьому творі? (свої передбачення напишіть у Дереві передбачень на нижній гілці)

Дерево передбачень

1.Одного дня самотній Будда знічев'я походжав берегом озера Лотосів. Білосніжні, як перли, квіти на воді із своїх золотистих тичинок ненастанно ширили навкруги невимовно приємні пахощі. У раю був ранок.

Будда пройшов понад озером, потім став і крізь листя лотосів, що вкривали поверхню води, подивився вниз. Під озером було пекло, атому крізь прозору, як кришталь, товщу води, наче в стереоскопі, ясно прозирала ріка Сандзунокава[21] й Шпиляста гора. Погляд Будди привернув чоловік на ім'я Кандата, що разом з іншими грішниками, яких аж кишіло, мучився в пеклі. Той Кандата, великий лиходій, за життя вбивав людей, підпалював їхні оселі й учинив чимало інших злочинів. А добро зробив лише один раз.

Напишіть ваше друге передбачення: Що доброго міг зробити Кандата та як це пов'язано з назвою притчі?

2. Яюсь, мандруючи густим лісом, він побачив, як через стежку повзе павучок. Кандата підняв було вже ногу, готуючись його роздушити, та враз передумав: «Ні, не треба. Хоч воно й мале, але теж, напевне, хоче жити. Тож шкода безпричинно вкорочувати йому віку».

Напишіть ваше передбачення: Що, по-вашому, зробить Будда?

(Споглядаючи пекло, Будда згадав, як Кандата врятував життя павукові, й вирішив віддячити йому за добро — при нагоді допомогти вибратися з пекла. На щастя, поблизу над зеленим, як малахіт, листям лотосу райський павук плів свою чарівну сріблясту нитку. Будда взяв павутинку і мимо сніжно-білих, як перлина, квітів швидко спустив її далеко-далеко вниз, до самого пекла.)

3. Там, на дні пекла, у Кривавому озері борсався Кандата. Хоч куди глянь, всюди тьма кромішня, і тільки коли-не-коли в тій темряві зблисне вістря Шпилястої гори. Чи може бути щось страхотливіше? Навколо тихо, як у могилі, лише іноді чути тихі зітхання грішників — виснажені пекельними муками, вони навіть не можуть плакати вголос. Тож і Кандата, задихаючись у Кривавому озері, звивався, корчився, як жаба перед смертю. Та яюсь ненароком він звів очі вгору: з далекого неба над Кривавим озером у п'їтьмі, немов боячись людського ока, повисла блискуча сріблиста павутинка.

Напишіть ваше передбачення: Що зробить Кандата з павутинкою?

4.Вздівши над головою павутинку, Кандата на радощах аж сплеснув у долоні: вчепившись за неї, напевне, можна далеко полізти, навіть з пекла вибратися. Якщо все піде на лад, то і в раю можна опинитися. А тоді вже не доведеться страждати на Шпилястій горі і потопати в Кривавому озері.Отак розмірковуючи, Кандата мерщій учепився обома руками за павутинку і відчайдушно почав дертися вгору. Ясна річ, такому лиходієві, як Кандата, до цього не треба було звикати. Та хоч як він силкувався, а догори піднятися було не легко — рай і пекло відділяла не одна тисяча рі[22]. Зіп'явшись трохи, Кандата втомився і навіть не міг був рукою ворухнути. Що ж тут удієш? Вирішивши перепочити, Кандата повис на павутинці й зиркнув вниз.

Після цього раптом обов'язково повинно щось таке статися.Що, по-вашому, відбудеться далі? Напишіть вашу відповідь на дереві передбачень.

5.А все-таки його зусилля не пропали марно: Криваве озеро, що в ньому він потопав, за такий короткий час зникло в п'їтьмі, а страшна своїм тьмяним блиском Шпиляста гора вже опинилася під ногами. Якщо так і далі, то скоро і з пекла, напевне, видобудусь.

Обхопивши руками павутинку, Кандата зраділим, як ніколи, голосом прокричав: «Наша взяла! Наша взяла!» Та нараз він схаменувся — слідом за ним, як мурашня, по павутинці вгору п'ялася сила-силенна грішників. Спостерігши таке видовище, Кандата, зляканий чи, може, приголомшений, на якусь хвилю розгублено роззявив рота і кліпав очима. Тонка павутинка, що ледве витримувала його одного, напевне увірветься під тягарем такої безлічі людей. Якщо вона десь посередині обірветься, то марно він дряпався вгору — однаково полетить сторчака назад у пекло. О, це жахливо! А тим часом тисячі й тисячі грішників видиралися з темряви над Кривавим озером і один за одним піднімалися

блискучою павутинкою вгору. Треба негайно щось придумати, інакше павутинка увірветься. І Кандата щосили закричав: «Гей, грішники! Це моя павутинка. Хто вам дозволив чіплятися за неї? Ану, спускайтеся вниз!»

Та що ж сталося? Запишемо на дереві передбачень.

(Але тої ж миті павутинка зненацька розірвалася саме над Кандатою і він, закрутившись дзигною, швидко зник у темряві. В імлістому просторі, виблискуючи, лише висіла тоненька райська павутинка.)

6.Стоячи на березі озера Лотосів, Будда від початку до кінця стежив за цією сценою. А як Кандата каменем упав у Криваве озеро, обличчя Будди посмутніло і він пустився йти далі.

Чому у Будди посмутніло обличчя?

(Мабуть, жалюгідним здався йому Кандата, який намагався тільки сам вилізти з пекла, але був заслужено покараний за своє черстве серце і знову опинився в безодні.

А лотосу до всього байдуже. Його білий, як перлина, цвіт похитував вінчиками коло ніг Будди, а золотисті тичинки сповнювали повітря невимовно приємними пахощами. У раю бралось до полудня.)

4.Словникова робота 1. Шпиляста гора - гора в пеклі; 2. Річка Сандзунокава - річка, яку грішники після смерті переходили, перш ніж потрапити в пекло. 3.Словом "біоскоп" переведено японське слово; це коробка, в один кінець вузької частини якої вставлялись картинки, що оберталися на стрижні; в другому кінці коробки було віконце, в яке дивились на картинки, що рухались (ми це називаємо калейдоскопом)

5.Заповнення таблиці питань (усно учні дають відповіді)

В картці питань можуть бути приблизно такі питання:

Таблиця питань

Автор	Питання одне одному	Питання вчителю	Питання автору

Автор // Питання одне одному //Учителю // Автору //

1 уч. Коли та де відбувається дія притчі?

Що б це могло символізувати?

- Що хотів сказати читачу автор?
2 уч. Хто є головним героєм притчі?
Що можна про них сказати?
Чому автор через Будду не дає Кандаті другої спроби на порятунок?
3 уч. На що сподівся Будда, коли опустив Кандаті павутинку?
4 уч. Хто такий Будда?

6. Ведення діалога

Розкриваємо значення просторових характеристик.

Дія відбувається вранці, в райському саду та в пеклі.

Що може символізувати ранок? Складаємо гроно (прийом «гранування»)

Приклад..

1 Весна

2 Довгоочікувана, рання

3 Йде, прийшла, пригріла

4 Весна красна грибами, а зима – пирогами.

5 Тепло

РАНОК

- початок нового

- надія

- схід сонця

- зміна ночі на день, (темряви на світло)

- переродження душі

- зміна старого на нове

- ранок вечора мудріше

- зміна чорного на біле

ПОЛУДЕНЬ (Кластер)

- сонце в зениті

- піде час до заходу

- початок підведення підсумків ...таке інше

7. Складаємо характеристику Кандати на основі тексту (просимо зачитати уривки авторської характеристики).

Правила написання сенкана(синквейна).

На першому рядку записується одне слово - іменник, це є тема сенкана (синквейна).

На другому рядку - 2 прикметника, що розкривають дану тему.

На третьому - 3 дієслова, що описують дії, що розкривають тему.

На четвертому рядку розміщується ціла фраза, речення, що складається з декількох слів, за допомогою якого людина характеризує тему в цілому, висловлює своє відношення до неї. Таким реченням може бути крилатий вираз, цитата, прислів'я чи приказка або створена самою людиною фраза у контексті з темою.

П'ятий рядок - це слово-резюме, яке виконує інтерпретацію теми, висловлює до неї особисте ставлення.

Схема написання сенкану (синквейна)

Перший рядок - Хто? Що? (1 іменник)

Другий рядок - Який? (2 прикметника)

Третій рядок - Що робить? (3 дієслова)

Четвертий рядок - Що автор думає про тему? (фраза з 4х слів)

П'ятий рядок - Хто? Що? (нове звучання теми, 1 іменник)

Приклад...

1 Весна

2 Довгоочікувана, рання

3 Йде, прийшла, пригріла

4 Весні радіють всі люди

5 Тепло

8.Запис характеристику Кандати навпроти раю та навпроти пекла, тобто порівнюємо її в різних просторових місцях. Робимо висновок, що він не змінився. Виникає питання: «Чому?», «Чому так вчинив Кандата на порозі вибору?»

Виділяємо версії учнів: наприклад, було сказано, що він не змінився, хоч і настав ранок; **що в таких умовах не може відбутися переродження душі.**

Ви згодні з цим?

9.Дискусія на тему «Чи може відбутись переродження душі в пеклі?»

Оформлюємо висновки дітей в картку аргументів.

Картка аргументів

Автор	Аргументи	«За» чи «Проти»

В ході ведення діалога повинні з'явитися наступні думки:

(за передбаченням учителя)

- переродження душі в умовах пекла відбутися не може;
- саме в таких умовах людина захоче змінитися, тому що він сам страждає;
- за злочин повинна бути кара
- павука врятував – від павучка була павутинка, тобто добро повертається добром.

10.Образ Будди

- Хто такий Будда? Яка його місія?

БУДДА (- Бог,- дає життя,- вершить суд, карає, - дає можливість виправитись, - надає допомогу, - неземна людина)

Тільки за одну добру справу Будда хоче полегшити долю грішника. « Обличчя Будди посмутніло і він пустився далі», тому що його надії розбиті.

11.Висновки:

-рай – це і життя. Це життя, тобто рай на землі, ми робимо своїми руками, вчинками. (Говоримо про норми поведінки у суспільстві.)

IV.Рефлексія

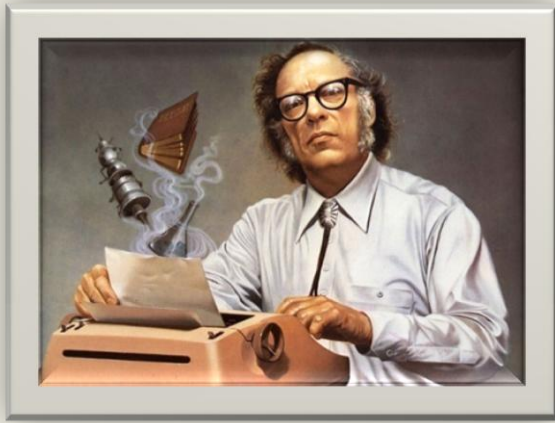
Вчитель читає притчу:

«Вставай!» (Суфійська притча)

Один учень спитав свого наставника-суфію:

— Учителю, що б ти сказав, якби взнав про моє падіння?

— Вставай!

— А в наступний раз?
— Знову вставай!
— І скільки це може продовжуватися — падати та підніматися?
— Падай и підіймайся, поки живий! Адже ті, хто впав і не піднявся, мертві!
Чим ця притча співзвучна притчі «Павутинка»?
Що означає слово «Вставай» в даній притчі?

У. Домашнє завдання.

1. Написати міні-твір «Як ви вважаєте, чи дасть Будда другу можливість Кандаті на порятунок із самого низу пекла?» (яка деталь з притчі допоможе вам відповісти на це питання?)

2. Який епізод у притчі мене найбільше зацікавив і чому?

Цікаві факти

В 1935 р. його другом, письменником і видавцем Кікуті Каном була заснована премія імені Акутагава Рюноске, яка раз на рік присуджується молодим літераторам Японії по цей день.

Акутагава покінчив із собою 24 липня 1927р., прийнявши смертельну дозу веронала. Його самогубство шокувало друзів та знайомих, але не стало для них чимось неочікуваним. Ніхто так і не взнав справжньої причини його смерті.

Павлова Олена Володимирівна
вчитель зарубіжної літератури
Іванковецької ЗОШ І-ІІІ ступенів

Урок 44

Тема: Айзек Азімов «Фах». Роздуми про майбутнє людини і людства

Мета: познайомити учнів з основними штрихами життя та творчості письменника, визначити бачення автором освіти майбутнього в оповіданні «Фах»; показати своєрідність фантастичного жанру у творі, поєднання його з реальністю; розвивати навички виразного читання та уміння висловити своє розуміння прочитаного.

Обладнання: портрет А.Азімова, тексти оповідання «Фах», ілюстрації до твору, фонозапис «Зоряної симфонії» Дідьє Моруані, словники літературознавчих термінів.

Тип уроку : вивчення нового матеріалу

Епіграф: *«Я можу творити і творитиму,
хочете ви цього чи ні»*

А. Азімов «Фах»

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності.

Оголошення теми і мети уроку

1. Вступне слово вчителя.

Діти, ми з вами живемо у двадцять першому столітті, яке перенасичене комп'ютерними технологіями, науково-технічним процесом. Чи не задумувались ви, яким буде наш світ через 50-100 років? Чи зміниться життя людей, їх освіта, духовність, ставлення до оточуючих? Чи, можливо, хтось інший вирішуватиме за нас, як нам жити, вчитися, ким бути?

Цього ніхто, напевно, сказати не може. Проте відомий письменник-фантаст Айзек Азімов спробував заглянути у наше майбутнє. Він прагнув не передбачити його, а попередити людство про те, яким воно може бути. Ось в таку інтелектуальну мандрівку в майбутнє вирушимо на сьогоднішньому уроці й ми.

III. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

1 Вступна бесіда

- Айзек Азімов писав у жанрі фантастики. Які твори цього жанру ви читали?
- Які з них вам сподобалися?
- Чи можете назвати відомих вітчизняних та іноземних письменників – фантастів?
- Про який час переважно пишуть письменники-фантасти? Чому?
- Чи зможуть люди без освіти, розвитку науки і знань освоїти галактичний простір?
- Що означає слово «фах»?

2. Словникова робота. Повторення вивченого про науково-фантастичну літературу

Фах – вид трудової діяльності, заняття, що передбачає ґрунтовну підготовку і є основним засобом для існування, професія

Фантастика (з грецької – мистецтво уявляти) – специфічний метод художнього відтворення життя, в якому образ (об'єкт, світ, подія) побудований за принципом надприродного, незвичайного, нереального, хоча він і не виключає повністю елементів дійсності. Фантастичні образи цілком залежать від уяви автора і є засобом вираження його думок, ідей, прагнень.

Науково-фантастична література – твори, в яких представлено науково обґрунтоване зображення життя людей в майбутньому

3. Розповідь учителя про життєвий і творчий шлях Айзека Азімова

Айзек Азімов народився 1920 року в містечку Петровичі під Смоленськом. Його сім'я виїхала до США, коли хлопчикові було три роки. Навчався в Нью-Йоркській школі. У 1929 році до рук йому потрапив один із випусків першого в світі журналу наукової фантастики, який заснував американський письменник Х. Гернсбек. Це й стало причиною захоплення подорожами у часі і просторі на все життя.

Невдовзі А. Азімов сам став писати науково-фантастичні оповідання. Перше з них «Космічна спіраль» не було надруковане, але це не засмутило письменника. Журнал «Емейзінг сторіз» опублікував його повість «Покинуті на Весті».

Азімов наполегливо займався наукою. У 1941 році здобув знання магістра хімії, а з 1946 року почав читати лекції в Колумбійському університеті. В цей же час продовжує писати науково-фантастичні твори. В 1948 році здобув ступінь доктора наук та був запрошений до Гарвардського університету, де в 1955 році зайняв посаду професора. Мав 14 почесних наукових ступенів різних університетів світу. Як зізнавався письменник, він багато чого зміг досягти завдяки працелюбству, наполегливості та любові до свого фаху. До речі, Артур Кларк, відомий англійський фантаст, жартував щодо надзвичайної працездатності Азімова: « У нього 4 електричні машинки, і він може друкувати одразу чотири книги двома руками й двома ногами...»

Але всесвітню славу принесли йому саме науково-фантастичні твори. За своє життя А. Азімов створив їх аж понад 500! Цікаво, що автор оповідань про космічні подорожі сам боявся літати, тому численні міжнародні премії йому вручали прямо в квартирі. Він був домосідом, проте здійснив безліч уявних мандрівок у часі і просторі, вирвавшись за межі галактики, побував у таких віддалених світах, про які мільйони людей не сміють і думати. Найвідоміші його твори – цикл оповідань «Я, робот», романи «Кінець вічності», «Самі боги», «Стальні печери», «Оголене серце». У своїх творах він показує, як земляни почали заселяти інші планети, навчилися спілкуватись з неземними істотами. Застерігає людство від грандіозних космічних катастроф. Автор закликає до розвитку не лише науки і техніки, а й самої людини, щоб вона сама визначала свою долю. У своїх висловлюваннях

Азімов підкреслював важливість наукової фантастики: «...я впевнений, що наукова фантастика – це одна із ланок, яка допомагає об'єднати людство»

Помер письменник у 1996 році у Нью-Йорку.

4. Експрес – опитування «Так – ні»

1. Айзек Азімов народився в Нью-Йорку (Ні)
2. Всесвітню славу принесли йому науково – фантастичні твори (Так)
3. У 1941р здобув звання магістра хімії (Так)
4. Читав лекції у Львівському університеті(Ні)
5. Перше оповідання письменника відразу ж надрукували у журналі (Ні)
6. Азімов мав 14 почесних наукових ступенів різних університетів світу(Так)
7. Журнал «Емейзінг сторіз» опублікував його повість «Покинуті на Весті»(Так)
8. За своє життя А. Азімов створив понад 100 науково-фантастичних творів (Ні)
9. В 1948 році здобув ступінь доктора наук та був запрошений до Гарвардського університету, де в 1955 році зайняв посаду професора.(Так)
10. Багато часу Айзек Азімов проводив у небі, так як понад усе любив літати(Ні)
11. Письменник був домосідом (Так)
12. У своїх творах він застерігає людство від грандіозних космічних катастроф.(Так)

Це цікаво!

У 1964-му році, на Всесвітній виставці, знаменитий письменник-фантаст Айзек Азімов зробив прогноз розвитку технологій у 2014-му році. Передбачити майбутнє розвитку нашої цивілізації на 50 років вперед попросила фантаста газета The New York Times. Судячи з усього, багато що йому вдалося передбачити досить точно. А у нас з вами вже є можливість порівняти і оцінити точність передбачень Айзека Азімова.

5.Стислий переказ учнями оповідання «Фах»

6. Розв'язання проблемних запитань

1. Поясніть назву твору. На чому хотів наголосити письменник?
2. Яку роль в житті людини відіграє вибір фаху? Чому Азімова привабила тема фахової підготовки людини?

7.Фронтальне опитування

- Про що йде мова у творі? *(Мова йде про вибір професії та врахування нахилів кожного з молодих людей. Але, на жаль, не все враховане під час вибору).*

- Де відбуваються події?

- В якому значенні вживається слово «Фах»? *(Фах – це професія. Але слово набуває і символічного значення. Автор тут розуміє також справжнє покликання людини, талант, призначення).*

- Які проблеми порушує письменник у творі? *Робота в зошитах*

(Автор зображує такі проблеми:

- *основна мета освіти;*
- *внутрішня сутність людини, її покликання;*
- *місце людини в суспільстві;*
- *людина та досягнення науки і техніки;*
 - *людина і цивілізація).*

- Що собою являє День Читання? Знайдіть у тексті і зачитайте уривок, що зображує цю подію.

(Сутність дня Читання полягає у тому, що діти у 8 років «навчаються» читати за допомогою досягнень науки і техніки. Діти зовсім не докладають зусиль. Все за них роблять машини.)

- В творі навіть немає слова «вчитель», дітям до голови прикладають дротики лікарі. Чи хотіли б ви таким чином здобувати знання, не навчаючись у школі?

- Чим відрізнявся День Освіти від Дня Читання?(У 18 років на мозок юнаків і дівчат за допомогою стрічок накладалась сума знань, необхідних для виконання певної кваліфікаційної роботи – від дипломованого чорнороба до дипломованого програміста)

Зачитується уривок з оповідання від слів «Займімось аналізом..» до «Він не помітив, коли з нього зняли дротики»

- Якого висновку приходить головний герой твору після Дня Олімпіади? (За допомогою стрічок на мозок «накладалися знання», але Джордж доходить істини, що «знання збираються по зернині», «по крихтах», «по краплині». Цю саму думку підтверджує ще один герой – Омейні: «Книжки існують, щоб їх читати і перечитувати»)

- Що в оповіданні письменника фантастичного, а що – з реального світу?

8. Творче завдання

- Чи випадково автором обрано час для проведення Дня Читання, Дня Освіти, Олімпіади?

Створити схему за сюжетом твору

День Читання(вересень) - 1 вересня

День Освіти(листопад) – 10 років

Олімпіада (травень) – останній дзвінок

дипломований спеціаліст

IV. Закріплення знань

1. Робота в групах

I група - Складіть психологічний портрет Айзека Азімова

II група - Скласти сенкан або акровірш на тему фантастичного майбутнього

Очікувана відповідь

Уява.

Творча і нестримна.

Хвилює, летить, дивує.

Відноситься у незнанні світи.

Фантастика

2. «Ланцюжок думок»

1. На думку історика Інженеску, «така система освіти найкраща». А чи погоджується сам автор з даним твердженням?

2. У чому, на вашу думку, секрет популярності твору Айзека Азімова «Фах»?

3. Уявна подорож в майбутнє

Хочу попросити Вас спробувати вгадати, яким буде наша планета через 100 років

Очікувана відповідь:

(2115 рік: космос біля Землі нагадує часом швидкісну автомагістраль у годину пік. У просторі біля земної кулі на астероїдах (малі планети сонячної системи, які обертаються навколо Сонця переважно між орбітами Марса і Юпітера) побудовано міні-міста. На Місяць, і близькі до Землі планети, перенесена майже вся земна промисловість, там розмістилися шахти, заводи, фабрики, лабораторії тощо. Штучні супутники земної кулі перетворилися на величезні космічні станції.)і т. д.

4.Метод «Прес»

- Яке ваше враження від твору?

V. Домашня робота

Характеризувати образ Джорджа Плейтена і Тревеліана

Намалювати ілюстрації до твору

Скласти письмову розповідь на тему: «Якою я бачу школу майбутнього?»

VI. Підсумок уроку

Слово вчителя

Айзек Азімов мріяв про моральне відродження людства, про велич людини. Проте реальна дійсність вимагала від нього показати не надто гарне майбутнє. Зазираючи на кілька століть уперед, автор показує нам ті проблеми, що хвилюють людство вже дуже давно.

Роздумуючи про людину і людство загалом та його майбутнє існування, Азімов розповідає про Галактику, в якій півтори тисяч заселених планет, а заселенню наступних не видно кінця. Земля є своєрідним інтелектуальним ринком для всієї Галактики, кузницею фахівців. Вона експортує стрічки освіти для спеціалістів низької кваліфікації, а також висококваліфікованих спеціалістів на інші планети. Ті ж, у свою чергу, дають Землі сировину, необхідну для розвитку її економіки. Головні засади цивілізації майбутнього – це науково-технічний прогрес та інтелектуальне керівництво суспільством, яке спрямоване на максимальне розкриття й використання на благо всього людства здібностей і можливостей кожної планети.

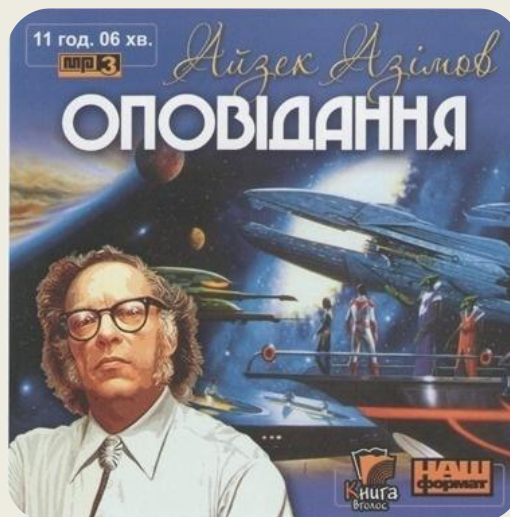
Фантастичні припущення – лише згусток того, з чим ми зустрічаємося сьогодні або можемо зіткнутися завтра. Сполучаючи правдоподібність з вигадкою, автор твору примушує нас замислитися про серйозні речі, побачити звичне і буденне під новим кутом.

Урок 45

Тема:

**Образ Джорджа
духовної реалізації**

Мета: розкрити навички аналізу фантастичного власну думку, текст; виховувати особистісних творчий підхід до **Обладнання:** видання творів фотозображення дидактичний матеріал.

**Плейтена. Проблема
людини**

образ Джорджа; розвивати художнього твору змісту, вчити формувати аналізуючи художній повагу до таких якостей, як працелюбність, здобуття знань, силу волі. портрет А. Азімова, письменника, космічних краєвидів,

Епіграф:

Бути щасливим – пізнати себе.

Г. Сковорода

Життєві негаразди лише загартовують.

А. де Сент – Екзюпері

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Читання складених самостійно розповідей на тему: «Якою я бачу школу майбутнього?»

2. Презентація учнівських малюнків

III. Мотивація навчальної діяльності.

Оголошення теми і мети уроку

1. Слово вчителя.

Багато років люди задумуються над тим, як створений наш світ. Десь іще має бути життя... Мабуть, ми не єдина населена планета у Всесвіті...

Може, в далекому майбутньому, коли у нас з'являться міжпланетні кораблі, ми зможемо долати відстані у кілька світлових років, знайти когось, подібного до нас. Але постає питання: чи зможуть люди без освіти, розвитку науки і знань освоїти міжгалактичний простір?

Оповідання Айзека Азімова змушує читачів ще раз замислитися над якостями свого характеру та вміннями, над тим, яке майбутнє чекає наступне покоління, якщо людина не буде працювати над собою, самовдосконалюватися, а покладатиметься лише на машини.

IV. Формування вмінь і навичок

1. Евристична бесіда

- Сформулюйте тему та ідею твору (*Тема твору — зображення системи освіти майбутнього, її переваг і недоліків та ставлення до неї людей. Цим твором письменник поставив за мету переконати читачів, що глибокі, ґрунтовні знання здатна дати тільки самоосвіта; щоб бути ерудованою людиною і правильно визначитися зі своїм професійним вибором, необхідно розвивати і вдосконалювати свої знання в різних напрямках й сферах життя.*)

- У чому полягають особливості композиції твору?

(*Оповідь побудовано з порушенням хронологічної послідовності*)

- Чийми очима читач бачить більшу частину подій у творі?

- Який проміжок часу охоплюють ці події? (*Фактично – трохи більше, ніж добу. Йдеться про незвичайний день – Перше травня, день Олімпіади. Але художньо час продовжено, оскільки у власних спогадах його переживає Джордж Плейтен – від Дня Читання до дня Олімпіади. Це період формування людини, здобуття нею знань, вибору життєвого шляху*)
- Яким постає Джордж на початку оповідання? Зачитайте його портрет. За допомогою яких художніх засобів зображено Джорджа? Як передано його душевний стан?
- Яку таємницю зберігав юнак протягом десяти років і чому не міг ні з ким нею поділитися? (*Він читав книжки з програмування, «аби зрозуміти, що йому подобається цей фах і що він може бути програмістом». На відміну від своїх ровесників, Джордж сам обрав собі фах програміста, а не чекав, що його накладуть йому на мозок*).
- Як ви розумієте слово «практичність»? Які епізоди зі твору яскраво підтверджують те, що Джордж практичний?
- Як Джордж виявляє себе в День Освіти? Що дало підстави зробити лікарю висновок про винятковість юнака?
- Яке значення в розкритті характеру Джорджа мав епізод спілкування з новіанином?
- Хто з персонажів відіграв важливу роль в житті Джорджа? Аргументуйте свою думку.

2. Складання паспорта – анкети головного героя твору

Паспорт-анкета головного героя оповідання А. Азімова «Фах»

Ім'я героя	
Твір, у якому він діє, автор твору	

Вік	
Батьки	
Професія, яку мріє здобути	
Місце проживання героя	
Місце, де відбуваються події	
Ситуація, в яку потрапив герой; його дії і поведінка в цій ситуації	
Риси характеру героя	

4. Бесіда

- Який фах обрав Джордж Плейтен до Дня Освіти? Ким хотів стати Тревіліян?

Учні дають відповідь, використовуючи цитати з тексту:

(«Тема вибору фаху завжди була предметом суперечок між Джорджем і коротунем Тревіліяном»;

«Річ у тім, що Тревіліянів батько, дипломований металург, свого часу працював на одній з далеких планет. Дід його теж був дипломованим металургом. Природно, що сам коротун, не вагаючись, обрав собі цей фах.»;

«У вісімнадцять років Джордж Плейтен твердо знав, що стане дипломованим програмістом; він прагнув цього, відколи пам'ятав себе»;

«Він ніколи б не осмілювався розповісти ні Тревіліянові, ні навіть своїм батькам, що саме робить і чому такий певний у собі»;

«Він (батько) бачив, як і всі довкола, що Джордж має неабиякі здібності й кмітливий розум. А це, безумовно, певний знак, що його чекає блискуче майбутнє»».)

Вчитель. Отже, Джордж мріяв про професію програміста. Він навіть готував себе до цього, самостійно опрацювавши підручники, які були досить складні. Але бажання і наполегливість були такими сильними, що юнак зумів розібратись з ними. Він робив так, як ми зараз у сучасній школі. Щоб зрозуміти програмування, він спочатку вивчав електроніку та математику. А Тревіліян особливо не задумувався над вибором свого фаху. Його цілком влаштувало те, що його дід та батько були металургами, і він хотів продовжити їхню справу.

- Чому не здійснилися мрії обох юнаків?

4.Складання таблиці:

Порівняльна характеристика героїв твору

	Джордж Плейтен	Тревіліян
Соціальний стан героїв	Батько: дипломований трубоукладач на Землі	Батько: дипломований металург на планеті Новія
Моральні цінності	Сором'язливий, добрий, має гідність, цілеспрямованість, вмє співчувати	Самовпевнений, пихатий, байдужий
Ставлення о вибору професії та самостійного здобуття знань	Читає багато книжок, самостійно вивчає дисципліни, які йому знадобляться у роботі програміста	Впевнений, що буде металургом, як батько; насміхається з Плейтена та його допитливістю; нічого не читає
Мрії про професію	Мріє стати дипломованим програмістом на планеті класу А	Мріє стати дипломованим металургом на планеті Новія

Доля героїв після Дня Освіти	Потрапляє до інтернату для недоумків, не знаючи про своє справжнє призначення	Залишився на Землі, тому що знав апарат Хенслера, а для Новії треба було знання апарату Бімена
------------------------------	---	--

- Хто, на вашу думку, досяг у житті більшого? Чому?

Вчитель. Письменник порушив у своєму творі важливу проблему інтелектуального пошуку та здобуття знань. Вона втілена через протистояння двох героїв: Арманда і Джорджа. Перший іде слідом за іншими, такими ж, як і він, металургами. Йому достатньо знань, отриманих через стрічку. Інтелект Арманда являв собою застигли знання. Він не вважав за потрібне самотужки опановувати і здобувати їх. Джордж, навпаки, прагнув досягти більшого. Це стало підтвердженням того, що юнакові притаманна здатність оригінально мислити, не зупинятися на досягнутому, здобувати все нові й нові знання.

V. Закріплення матеріалу

1. Бесіда з учнями

- У чому виявилась незвичайність героя?
- Чим образ Джорджа виявився цікавим для вас?
- Ким ви в майбутньому хочете стати? Чому?

2 Творче завдання. Робота в групах

I група - Складіть «рецепт успіху»

(- *Повірте у свої сили, можливості, здібності;*

- *ніколи не впадайте у відчай;*
- *не переставайте вчитися, розвивайте свій інтелект;*
- *впевнено йдіть до своєї мрії ...)*

II група – Візьміть інтерв'ю у Джорджа Плейтена та Тревіліяна

VI. Домашнє завдання

1. Уміти характеризувати героїв, висловлювати свої почуття, думки та враження
2. Скласти план оповідання

VII. Підбиття підсумків уроку

1. Читання вчителем уривка з вірша Ліни Костенко:

Вже почалось, мабуть, майбутнє.

Оце, либонь, вже почалось...

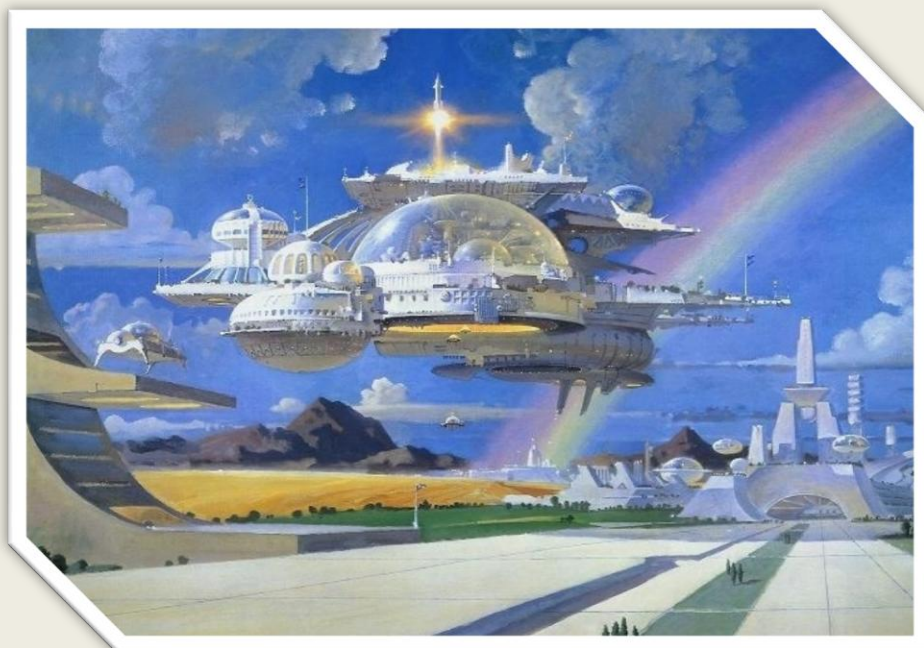
Не забувайте незабутнє,

Воно вже інесм взялось!

Багато наукових відкриттів, про які писали фантасти, стали реальністю. Світ змінюється і змінюємося ми. Можливо, дійсно, настане час, коли ми самостійно не схочемо або не зможемо вчитися, мислити... За нас все будуть вирішувати машини.

«Фах» - це оповідання – застереження, в якому, використовуючи фантастику, письменник розкриває протиприродність, абсурд того, що відбувається в реальному житті, і, моделюючи події твору на майбутнє, передбачає страшну катастрофу, до якої може призвести бездуховність технізованого суспільства. Письменник вірить у можливості людини з душею створити краще майбутнє.

Урок 46

Тема: Розуміння сутності культури й освіти, призначення людини в сучасному світі. Утвердження сили людського інтелекту, самостійності мислення, творчої уяви, моральних цінностей.

Мета: схарактеризувати зображення освіти майбутнього у творі «Фах» шляхом аналізу художнього твору; розвивати навички виразного читання та уміння висловити своє розуміння прочитаного; виховувати моральні якості учнів

Обладнання: портрет письменника, видання твору, ілюстрації до нього

Епіграф:

Люди повинні навчати себе самі – ви можете отримати повну освіту без грошей. У свої 10 років я прочитав всі книги в бібліотеці, і написав тисячі історій».

Рей Бредбері

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку

Учитель. У сучасному житті постійно відбуваються зміни. Але найголовніше й, мабуть, найважче не піддатися чужим впливам, залишатися вірним своїм ідеям, переконанням, зрозуміти своє призначення в житті. Це залежить від духовних якостей самої людини, від того, які моральні принципи вона сповідує. Такі загальнолюдські проблеми залишаються актуальними сьогодні і залишаться у майбутньому. Проте..., хто знає, що чекає на нас у майбутньому...

Захоплюючі, гостросюжетні, спрямовані в майбутнє, твори Азімова користувалися успіхом у читачів усього світу. Сам письменник убачав високе призначення своєї творчості в тому, що вона допомагала людству вижити: «Людство виживе, якщо сміливо погляне в обличчя теперішньому, якщо матиме мужність прийняти історію, а не протидіяти їй. Цьому вчить нас наукова фантастика, і я горджуся тим, що скільки моїх сил пропагую ці уроки».

III. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка самостійно складеного плану до твору

2. **Бесіда з учнями**

- Що з описаного Азімовим стало реальністю після виходу оповідання «Фах» в світ?
- Що з теперішнього ви хотіли б залишити в минулому, а що – бачити і в майбутньому?

3 . **Літературний диктант**

1. Жанр твору «Фах» (*Оповідання*)

2. У скільки років в оповіданні діти «навчаються» читати за допомогою досягнень науки і техніки. (*У 8 років*)

3. Яку таємницю юнак зберігав протягом 10 років? (*Він читав книжки*)

4. Який фах мріє одержати Джордж? (*Програміста*)

5. За ким чи за чим на Землю прилітають космічні кораблі з інших планет? (*За новими спеціалістами*)

6. Скільки заселених планет у Галактиці? (*Півтори тисячі*)

7. Яка географічна назва згадується в оповіданні? (*Сан – Франциско*)

8. Продовжіть речення: «Джордж уже в шістнадцять років вирізнявся...» (*«практичністю»*).

9. У скільки років людина могла одержати фах за допомогою стрічок? (*У 18 років*)

10. Яка була найбільша мрія Джорджа? (*Потрапити на планету першого класу, класу А*)

11. Ким мріє стати Тревіліян? (*Дипломованим металургом на планеті Новія*)

12. У чому Джордж переконував новіанина?

IV . **Формування вмінь і навичок**

1. **Постановка та розв'язання проблемного питання**

- Який спосіб здобуття освіти вам видається доцільним: той, що існує в наш час, чи той, що описаний у творі? Чому?

2 **Розповідь – переказ учнями цікавих епізодів від імені головних героїв.**

3 **Спостереження над текстом**

Прокоментуйте уривки, охарактеризуйте за ними героїв:

(*Уривки обирає учитель самостійно*)

«І тепер, заплющивши очі, він опинився наодинці зі страхом. Він відчув дритики на скронях. Дзижчання линуло звідкись здаля і поглиналося гупанням крові у вухах, що озивалося відлунням, наче в печері»;

«Людина, яка отримує знання за їхньою допомогою, не уявляє, як можна вчитися інакше, її знання застигають у тому вигляді, в якому вона бере їх зі стрічки. А якби замість того, щоб напихати людину стрічками, її примусили з самого початку вчитися, так би мовити, вручну, вона звикла б вчитися самотужки й продовжувала б навчання далі. Хіба це не розумно? А коли звичка буде добре розвинена, людині можна дати трохи знань через стрічку, щоб заповнити прогалини чи уточнити деякі деталі. А далі вже вона вчитиметься самостійно. Таким чином ви зможете своїх металургів, що знають спектрограф Хенслера, навчити користуватися спектрографом Бімена, і вам не доведеться прилітати на Землю по нові моделі спеціалістів».

« А звідки отримують знання, окрім стрічок? З міжзоряного простору?

- З книжок. Вивчаючи самі апарати. Думаючи.

- З книжок? Як же можна зрозуміти книжки, не здобувши освіти?

- Книжки складаються зі слів, а більшу частину слів можна зрозуміти. Спеціальні ж терміни можуть роз'яснити ті фахівці, яких ви вже маєте.»

« Але ж ти загубишся між ними, Коротуне, і, може, плентатимешся у хвості. Кожна планета спроможна забезпечити себе потрібними металургами, а попит на удосконалені моделі не такий вже й великий, та й потребують їх здебільшого малі планети. Ти ж знаєш, який відсоток загального випуску дипломованих металургів дістає призначення на планети класу А. Я цікавився. Всього 13,3 відсотка. А це означає, що сім із восьми потрапляють на якусь третьорядну планету, де, у кращому разі, є водогін».

«Ми поміщаємо вас сюди в інтернат недоумків, і той, хто не бажає з цим змиритися, і є людина, яку ми шукаємо. Щоправда, метод жорстокий, зате себе виправдовує. Не слід казати людині: «Ти можеш винаходити нове. Тож-бо, твори.. Набагато розумніше зачекати, поки вона сама мовить: «Я можу творити і творитиму, хочете ви цього чи ні.. Таких людей, як ти, Джордже, десять тисяч, і вони сприяють технічному прогресові півтори тисячі світів. Ми не можемо дозволити собі загубити бодай одного з їх числа або ж витратити наші зусилля на того, хто не справдить наших сподівань.»

4.Інтерактивна вправа «Навігатор»

Поясніть, у якому контексті, у зв'язку з чим уживаються запропоновані поняття:

- 1) Стрічки – *(їх наклали юнакам і дівчатам з готовими знаннями)*
- 2) 1 травня – *(початок Олімпіади)*
- 3) Програміст – *(цей фах мріяв здобути Джордже)*
- 4) Омейні – *(сусід Джорджа по кімнаті, дипломований психолог)*
- 5) Інтернат- *(місце, куди потрапив головний герой після Дня Олімпіади)*
- 6) Новія – *(одна із планет Галактики, звідки прилітають на Землю за дипломованими спеціалістами)*

V. Домашнє завдання

Напишіть лист-пораду учням у майбутнє

VI. Підбиття підсумків уроку

1. Слово вчителя

У своєму творі автор нас застерігає від помилок, яких може допуститись людство. Здатність людини мислити і розрізняти добро і зло, постійно розвивати свій інтелект, працюючи творчо і самостійно, не втрачати своєї індивідуальності за будь-яких обставин – те найголовніше, чого повинна прагнути кожна людина.

На жаль, особисті уподобання, моральні якості, бажання та нахили у майбутньому А. Азімова ніхто не враховує. Це не гуманно. Суспільство, де люди не вміють мислити та приймати самостійних рішень, не досягне справжньої свободи та розвитку цивілізації.

Оповідання «Фах» стало гімном людському розуму і прогнозом того, якою повинна бути людина майбутнього.

2. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

Продовжте речення:

- Для себе я взяв(-ла) із цього фантастичного оповідання...

Корчова Ліна Леонідівна
вчитель зарубіжної літератури
Підлісномукарівська ЗОШ І-ІІІ ст..

Урок 47

Тема уроку: Діана ВіннДжонс «Мандрівний замок Хаула». Поєднання елементів казки і детективу у творі.

Мета уроку: ознайомити учнів з життєвим та творчим шляхом письменниці, з ключовими подіями сюжету твору, удосконалювати вміння читачів сприймати фантастичні пригоди, розвивати вміння працювати з текстом, виховувати культуру зв'язного мовлення.

Обладнання: портрет письменниці, ілюстрації до твору.

У її книжках розповідається про боротьбу проти всього, що робить людей посередніми й сірими, адже від природи вони наділені багатою уявою й життєрадісністю.
Колін Барроу.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

Слово вчителя.

Світова літературна спадщина багата на дитячі твори про чарівні світи та дивовижних героїв. Такі персонажі можуть допомогти кожному з нас зробити своє життя яскравішим та подолати негаразди в реальному житті. Вони є носіями певних чеснот або вад. На сторінках таких творів втілюються життєві проблеми у фантастичних ситуаціях і героях, наділених надзвичайними властивостями.

Багато хто з вас та ваших батьків захоплюються фільмами, книгами, у яких чимало містики, магії, чаклунства. Така література називається фентезі (від англ. фантазія, вигадка). Її творці поринають у світ необмеженої фантазії, пишучи про чарівний світ. Але він має спільне з нашим реальним життям – прояви добра, зла, любові, дружби, вірності, відповідальності за долю інших.

1. Евристична бесіда.

- Чи подобається вам фентезі? Чим саме?
- Як ви гадаєте, чи не шкодить людині захоплення фентезі? Доведіть свою думку.
- Пригадайте твори, у яких зображено дивовижні чарівні світи, де панують магія і містика.
- Якими незвичайними якостями наділено героїв цих творів?

III. Оголошення теми та мети уроку.

IV. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Розповідь вчителя про життя та творчість Діани ВіннДжонс.

Діана ВіннДжонс – одна з найяскравіших ісамобутніх зірок на небосхилі сучасної літератури. Її невгамовна фантазія створила дивовижний всесвіт, у якому живуть добрі чаклуни і лихі відьми, хоробрі принци і підступні демони, мудрі феї і хижі дракони.

Письменниця народилася 16 серпня 1934 року в передмісті Лондона в сім'ї вчителів. Батьки багато працювали. В сім'ї було ще дві молодші сестрички – Урсула та Ізабель (остання стала професором і відомим літературним критиком). Під час Другої світової війни сім'я переїхала до Уельсу, де жили її бабуся та дідусь. Її дідусь був священиком, тож Діана змалку відвідувала церкву.

Діана дуже любила читати, але не мала грошей, щоб купувати книги. Це спонукало її вже в дванадцять років самотужки написати повість для молодших сестер. Ще в дитинстві Діана сказала: «Я буду письменницею!». І обіцянки своєї дотрималась...

Навчатись у школі Діана не дуже любила, але мала хорошу пам'ять. Навчалась у коледжі святої Анни при Оксфордському університеті, захоплювалася лекціями професорів Дж. Толкіна, творця славнозвісного «Володаря перснів», та К. Льюїса, автора не менш знаменитих «Хронік Нарнії».

Письменниця вийшла заміж і народила трьох синів. Для них вона і почала писати твори. У 1973 році вийшла друком перша книга письменниці. Вона також писала п'єси для Лондонського театру. У 1976 році родина переїхала до м. Бристоль. У їхній сім'ї панувала любов до англійської літератури, наукових досліджень, тому не випадково, що двоє з її синів присвятили своє життя вивченню англійської літератури.

У своєму домі Діана писала твори олівцем за філіжанкою кави, а біля її ніг обов'язково були собака чи кішка. Письменниця працювала натхненно, кожен з її персонажів був для неї живим, маючи власний характер. Сини вирости... А пригодницькі твори Діани Джонс читає тепер увесь світ. Навіть у далекій Японії про один з її найяскравіших образів – Мандрівний Замок Хаула – знає кожна дитина завдяки екранізації однойменного твору у стилі аніме. У 2005 році вийшла англійська версія мультфільму.

У 2007 році Діана Джонс отримала Всесвітню премію фентезі.

2. Літературна вікторина

- Які факти з життя Діани Джонс вас найбільше вразили? Чому?

- Які життєві обставини сприяли становленню Джонс як письменниці?
- Якою була сім'я письменниці?
- Ким стали її сини?
- Які твори Діани Джонс вам відомі?
- Які риси характеру митця ви б визначили як основні?
- Розкажіть про екранізацію її твору «Мандрівний Замок Хаула».
- Які нагороди отримала письменниця?

3. Повідомлення учня «Чарівний світ твору Діани Джонс «Мандрівний Замок Хаула».

У романі «Мандрівний Замок Хаула» одночасно співіснують декілька паралельних світів, у яких вільно рухаються мешканці Мандрівного Замку чарівника Хаула. За допомогою дверної ручки, яка повертається в різних напрямках, позначених кольорами, можна швидко переміщатися в просторово-часових площинах.

Основна дія роману відбувається у місті Маркет-Чіппінгу. Головна героїня Софі Хаттер є дуже доброю та працюючою дівчиною. Після смерті матері батько одружився вдруге. Але мачуха виявилася доброю жінкою. Фанні народила в новому шлюбі доньку Марту, яку сестри приймають як рідну сестру у своє тепле сімейне коло. Всі три сестри не ворогують, а дружать між собою. Після смерті батька Фанні вирішила відправити дівчаток навчатися різних ремесел: Марту віддали на навчання до чаклунки АннабельФерфакс, Летті – до кондитерської, а Софі залишилася працювати в крамниці дамських капелюшків, що утримувала її мачуха Фанні. Дівчата мусять самі заробляти собі на життя, боротися зі скрутою та самотністю. І разом з тим довкола них панує чарівна атмосфера. Господар Мандрівного Замку Хаул створив чимало легенд про себе і свій будинок. Так, у місті люди вірили, що ніби Хаул закохує в себе дівчат, заманує їх у замок, а потім «з'їдає» їхні серця. На Софі розгнівалася Відьма Пустирищ, перетворивши її на стару жінку. Не знаючи, як зняти прокляття злої чаклунки, Софі вирушає до Мандрівного Замку, маючи надію на диво. Хаул кидає всі свої сили на знищення злої чаклунки й перемагає її. А разом із Софі вони перемагають і вогняного демона. Софі ж рятує життя Хаула.

Роман має щасливий фінал. Справжня любов долає чаклунство. Усі сестри знаходять щасливе кохання.

4. Слово вчителя.

Отже, у романі Д. Джонс добро перемагає зло, сімейна і дружня підтримка надає впевненості, а велика внутрішня праця над собою може зробити зі звичайної людини казкову героїню, що винагороджується за свої чесноти й досягає щастя.

5. Виразне читання уривків з роману. Осмислюємо прочитане.

- Який епізод із почутого найбільше запам'ятався?
- Що вам відомо про Хаула та його Замок?
- Усно опишіть Мандрівний Замок.
- Які риси характеру Софі розкриваються під час її шляху до Мандрівного Замку?
- Як змінюється характер дівчини після її перевтілення?
- Розкажіть про вирішальну битву поміж Хаулом та Відьмою.
- Прокоментуйте розв'язку роману.

V. Закріплення знань, умінь та навичок.

Міні-дискусія «Чи є у творі Д. Джонс елементи фентезі?»

«Які моральні проблеми піднімаються в романі?»

VI. Підбиття підсумків уроку.

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- На уроці я зрозумів...
- Мені запам'яталось...
- Для мене сьогодні було новим...

VII. Домашнє завдання:

Переказувати зміст прочитаного, характеризувати героїв, зробити ілюстрації до твору.

Урок 48

Тема уроку: Діана ВіннДжонс «Мандрівний Замок Хаула». Образ Софі, світ її мрій, бажань, жахів.

Мета уроку: допомогти учням охарактеризувати образ головної героїні, її сприйняття світу, стосунки з батьками, друзями, розвивати уміння логічно мислити, зв'язне мовлення, виховувати людяність, доброту, милосердя.

Обладнання: портрет письменниці, ілюстрації до твору, картки із завданнями, мультфільм «Мандрівний Замок Хаула» режисера Міядзакі.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

Презентація власних ілюстрацій до роману Д. Джонс «Мандрівний Замок Хаула».

Переказ епізоду твору, який найбільше запам'ятався.

III. Оголошення теми та мети уроку.

IV. Формування нових знань, умінь і навичок.

1. Слово вчителя.

«Мандрівний Замок Хаула» - одна з найбільш чудових дитячих книг. Добра, казкова, іронічна, барвиста й жива історія. Для дітей ця книжка, як казка-двері в інший світ, з ненав'язливою, але відчутною мораллю в кінці. Вона нагадує, що дива існують, варто лише повірити.

Цей твір – справжнісінький казковий детектив, з будинком-головоломкою, що мандрує вулицями трьох різних містечок, дивним і трохи егоїстичним Хаулом, зі справжніми принцями й відьмами, які зачаровують принців. Це досить нетипово для дитячої казки.

Але давайте все по порядку. Спочатку варто більше познайомитись з головною героїнею, Софі – найстаршою дочкою в сім'ї, дівчиною з золотими руками й таким же золотаворудим волоссям. Софі по-своєму дивна – вона розмовляє з капелюшками, які шиє для продажу, і завжди нарікає на те, що вона старша, а старшим ніколи нічого не світить в житті.

2. Зачитування уривків роману «Мандрівний Замок Хаула» (I – III розділи) з метою характеристики образу головної героїні твору – Софі.

3. Робота в групах.

Завдання для I групи: Підготувати повідомлення про життя Софі у сім'ї.

Завдання для II групи: Опишіть портрет головної героїні.

Завдання для III групи: Прослідкувати, як змінюється характер дівчини після її перетворення.

4. Колективна характеристика Софі (з обґрунтуванням, наведенням прикладів).

Софі – донька заможних батьків;

добра;

старанна;

почувалася щасливою;

багато читала;

працьовита;

справедлива;

вміє спілкуватися з людьми;

люб'язна;

вихована;

смілива;

впевнена в собі.

5. Перегляд японського мультфільму режисера Хаяо Міядзакі «Мандрівний Замок Хаула». Завдання: висловіть свої враження від мультфільму та порівняйте його з текстом.

V. Закріплення знань, умінь і навичок.

Творче завдання:

- Усно відтворіть події, які розгортались у Мандрівному Замку з погляду Хаула;
- Усно відтворіть події, які розгортались у Мандрівному Замку з погляду Софі;
- Знайдіть у романі детективні та казкові елементи.

VI. Підведення підсумків уроку.

Учням пропонується закінчити речення:

Мені здається, що такі книги, як «Мандрівний Замок Хаула»...

Роман Діани Джонс «Мандрівний Замок Хаула» володіє непередаваною чарівністю. Прекрасні живі діалоги, забавні ситуації... Весь сюжет – головоломка і купа несподіванок. Так і хочеться вирушити в цей чудовий світ услід за Хаулом, Майклом, Софі. Якщо додати до цього бездоганну мову і стиль автора, виходить прекрасна атмосфера книги, створюється один з кращих казково-фантастичних творів. Не позбавляйте себе такого насиченого та незвичайного сюжету, скільки би років вам не було. Стукайте в двері казки...

VII. Домашнє завдання: Охарактеризуйте свого улюбленого героя (чи героїню) роману «Мандрівний Замок Хаула».

Дичок Ольга Павлівна
вчитель зарубіжної літератури
ст. Дунаєвецької ЗОШ І-ІІІ ст..

Уроки 49-50

Тема. Літературний калейдоскоп. Узагальнення і систематизація навчального матеріалу

Мета: Повторити і узагальнити протягом року вивчений матеріал, розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення, пам'ять, творчі здібності учнів; виховувати любов до літератури.

Обладнання: виставка портретів письменників, творчість яких вивчалася протягом року, репродукції картин, ілюстрації до творів (учнів та художників), учнівські проекти.

Тип уроку: комбінований

Мені без книг не навчитися, знань не дістати,
Тільки книжки мені допоможуть людиною стати.

(М. Гафурі)

Коли старанно пошукаєш у книгах мудрості,
то матимеш велику користь для душі.

(«Повість минулих літ»).

Хід уроку

I. Оголошення теми, мети та завдань уроку.

II. Застосування знань, умінь та навичок

1. **Зіставити автора та назву твору.**

Автор	Назва твору
1. Дж. Олдрідж	А. «Балада про вересовий напій»
2. Ш. Алейхем	Б. «Чарівна крамниця»
3. Е. А. По	В. «Айвенго»
4. Й. К. Ф. Шиллер	Г. «19 жовтня 1825 року»
5. О. Генрі	Д. «Чорнильне серце»
6. А. Азімов	Е. «Світязь»

7. Р. Кіплінг	Є. «Пурпурові вітрила»
8. Г. Дж. Уеллс	Ж. «Мандрівний замок Хаула»
9. Д. В. Джонс	З. «Альпійська балада»
10. Р. Л. Стівенсон	И. «Пісня над піснями»
11. Р. Акутагава	І. «Останній дюйм»
12. К. Функе	Ї. «Пістрява стрічка», «Спілка рудих»
13. В. Скотт	Й. «Дари волхвів», «Останній листок»
14. В. В. Биков	К. «Рукавичка»
15. О. С. Пушкін	Л. «Фах»
16. А. Конан Дойл	М. «Золотий жук»
17. О. Грін	Н. «Балада про Схід і Захід», «Якщо...»
18. А. Міцкевич	О «Павутинка»

Відповіді: 1 – І, 2 – И, 3 – М, 4 – К, 5 – Ї, 6 – Л, 7 – Н, 8 – Б, 9 – Ж, 10 – А, 11 – О, 12 – Д, 13 – В, 14 – З, 15 – Г, 16 – І, 17 – Є, 18 – Е.

2. Розподілити названі твори за темами:

- А) Історичне минуле в літературі (В. Скотт «Айвенго», В. В. Биков «Альпійська балада»)
- Б) Дружба і кохання (О. С. Пушкін «19 жовтня 1825 року», Ш. Алейхем «Пісня над піснями», О. Грін «Пурпурові вітрила»)
- В) Билини і балади (Й. К. Ф. Шиллер «Рукавичка», А. Міцкевич «Св'язь», Р. Л. Стівенсон «Балада про вересовий напій»)
- Г) Духовне випробування людини (Дж. Олдрідж «Останній дюйм», Р. Кіплінг «Балада про Схід і Захід», «Якщо...»)
- Д) Світова новела (О. Генрі «Дари волхвів», «Останній листок», Г. Дж. Уеллс «Чарівна крамниця», Р. Акутагава «Павутинка»)
- Е) Літературний детектив (Е. А. По «Золотий жук», А. Конан Дойл «Пістрява стрічка», «Спілка рудих»)
- Є) Сучасна література (А. Азімов «Фах», Д. В. Джонс «Мандрівний замок Хаула», К. Функе «Чорнильне серце»)

3. Захист учнівських проектів (учням заздалегідь було запропоновано теми проектів, які вони мали підготувати на підсумковий урок)

4. Пригадати жанр твору і дати йому визначення

- «Ілля Муромець і Соловей-Розбійник»? (Билина – жанр російського фольклору, героїко-патріотичне сказання про богатирів та історичні події Київської Русі XI – XII ст.)
- «Як Робін Гуд став розбійником»? (Фольклорна балада – ліро-епічний жанр англо-шотландської народної поезії XIV – XVI ст. на історичні теми про прикордонні війни, народного легендарного героя Робіна Гуда та ін)
- «Айвенго»? (Історичний роман – побудований на історичному сюжеті твір, який відтворює певну епоху, період історії)
- «Альпійська балада», «Пурпурові вітрила»? (Повість – епічний прозовий твір, який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття займає проміжне місце між романом та оповіданням)
- «Останній дюйм»? (Оповідання – невеликий прозовий твір, сюжет якого заснований на певному епізоді з життя одного персонажа)
- «Якщо...»? (Вірш – елемент ритмічного мовлення у літературному творі, основна одиниця вішованого ритму)
- «Золотий жук», «Пістрява стрічка»? (Детектив – різновид пригодницької літератури, у якому розкривається певна таємниця, пов'язана зі злочином)

8. «Дари волхвів», «Чарівна крамниця»? (*Новела – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, напружено. Дією і чіткою композицією*)

5. За уривками творів визначити автора та назву твору

1)Гей, у славному та у городі, у Муромлі,
Та у тому селі, та Карачаєві,
Гей, то не старий дуб к землі нагинається,
Ой то добрий молодець Ілля Муромець
Батькуматері

уклоняється:

«Благослови, батьку та матір рідна,
У славний город Київ з'їздити,
Сонечку стольнокиївському
Князю Володимирі служити,

Віри християнської та боронити!»(*Ілля Муромець та Соловей-Розбійник*)

2)У Англії колись був король Лір
І панував собі на честь і славу,
Мав повагу він, і в сусідів мир,
І забезпечену державу.

Між іншими достатками його
Були також три доні гожі,
Прегарні й свіжі, що перевищали

Красою три червоні рожі. (*«Король Лір»*)

3)Ждучи на грища й забави,
В звіринці своїм величаво
Король Франциск сидів;
Тіснились вельможі при троні,
А кругом, на високім балконі,

Дам барвистий вінок процвів (*Й. Ф. Шиллер «Рукавичка»*)

4)Хто, в Новогрудським мандруючи краї,
Прагне на все надивитись,
Хай у Плужинським бору побуває,

Гляне на озеро Світязь. (*А. Міцкевич «Світязь»*)

5)Із вересового квіту
Пикти1 варили давно
Трунок, за мед солодший,
Міцніший, аніж вино.
Варили і випивали
Той чарівний напій
І в темрявих підземеллях

Долі раділи своїй. (*Р.Л. Стівенсон «Вересовий трунок»*)

6)Захід є Захід, а Схід є Схід, і їм не зійтися вдвох,
Допоки Землю і Небеса на Суд не покличе Бог;
Та Сходу і Заходу вже нема, границь нема поготів,

Як сильні стають лицем у лице, хоч вони із різних світів!(*Р. Кіплінг «Балада про Схід і Захід»*)

7)Мы легли у разбитой ели,
Ждем, когда же начнет светлеть.
Под шинелью вдвоем теплее
На продрогшей, сырой земле.
- Знаешь, Юлька, я против грусти,
Но сегодня она не в счет.
Где-то в яблочном захолустье
Мама, мамка моя живет.(*Ю. Друніна «Зінка»*)

6. Літературна вікторина « Відгадай літературного героя»

1. «Миловидий, з пружним і дебелим тільцем, Роб, як тільки міцно зіп'явся на ноги, одразу й понад усе вподобав блукати з батьком по лісі. А коли змужніла його рука, він навчився спритно натягувати лук і пускати несхибну стрілу.» (*Робін Гуд*)
2. «Вона була висока на зріст і надзвичайно струнка. Ясні блакитні очі під густими темними бровами надавали їй особливого виразу, лагідного і водночас величного. Розкішне її волосся, каштаново-русяве на колір, було вигадливо завите у незчисленні пуклі...»(*Ровена «Айвенго»*)
3. «Він швидко ліз між каменів, поблискуючи голим коліном. Він тільки тепер помітив порвані собакою штани і рани на нозі, що кровоточили. Утікач спішив, бо добре розумів, що німці піднімуть на ноги всю охорону і поліцію.» (*Іван «Альпійська балада»*)
4. «Він почував себе напрочуд легко, йому здавалося, що за спиною вирости крила і він зараз здійметься у височінь і полетить. Усе подвір'я явилось в новому вигляді. Подвір'я — замок, дім — палац, він — принц, Бузя — принцеса. Колоди, звалені біля дому,— це кедри й буки, які згадуються в «Пісні пісень»(*Шимек «Пісня над піснями»*)
5. «Переглядаючи свої записи про більш як сімдесят пригод, які я вів протягом останніх восьми років, і вивчаючи методи свого друга, я бачу між них багато трагічних, кілька кумедних, чимало дивних, але не можу назвати бодай однієї банальної...» (*Доктор Ватсон про Шерлока Холмса*),
6. У свої сорок три роки він був досвідченим льотчиком, але польоти і досі приносили йому задоволення. На жаль, з цим було покінчено: після сорока про справжню льотну роботу належало забути. До того ж у нього не склалися стосунки з дружиною, а десятирічний син Деві був чужим і незрозумілим обом батькам. (*Бен «Останній дюйм»*)
7. «Я була поганим дівчиськом. Щось примусило цей останній листок залишитися там, де він є, щоб показати, яка я була противна...» (*Джонсі «Останній листок»*)
8. «- Якби я був багатий,- сказав хлопчик , тикаючи пальчиком на "Яйце є - яйця нема", - то купив би собі он те. І оте. - Він показав на "Ляльку, що плаче, як жива". - І оце. - То був загадковий предмет, і називався він, як значилося на привабливому ярличку, "Купи й дивуй друзів". (*Джип «Чарівна крамниця»*)

7. Визначити власника речей

- 1) Щит із зображенням дуба, вирваного з коренем? (*Айвенго*)
- 2) Лук та стріли? (*Робін Гуд*)
- 3) Рукавичка? (*Делорж*)
4. Кепка, люлька, лупа, скрипка? (*Шерлок Холмс*)
- 5) Мольберт, пензлі, фарба? (*Берман*)
- 6) Солдатики? (*Джип*)
- 7) Кінокамера? (*Бен*)
- 8) Волосся, гребінці? (*Делла*)

8 Рольова гра.

Розповісти про героя твору, який найбільше сподобався, від його імені.

9. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

Продовж речення

- Найбільше мені сподобався твір...
- Там я познайомився(-лася) із таким героєм як ...
- На його місці я б вчинив...
- Цей твір вчить мене...

10. Записати якомога найбільше перекладачів, які здійснили переклади творів, вивчених у 7 класі

III. Підбиття підсумків уроку

IV. Домашнє завдання

Читати твори, задані на канікули.

(Ознайомити учнів зі списком рекомендованої літератури)

